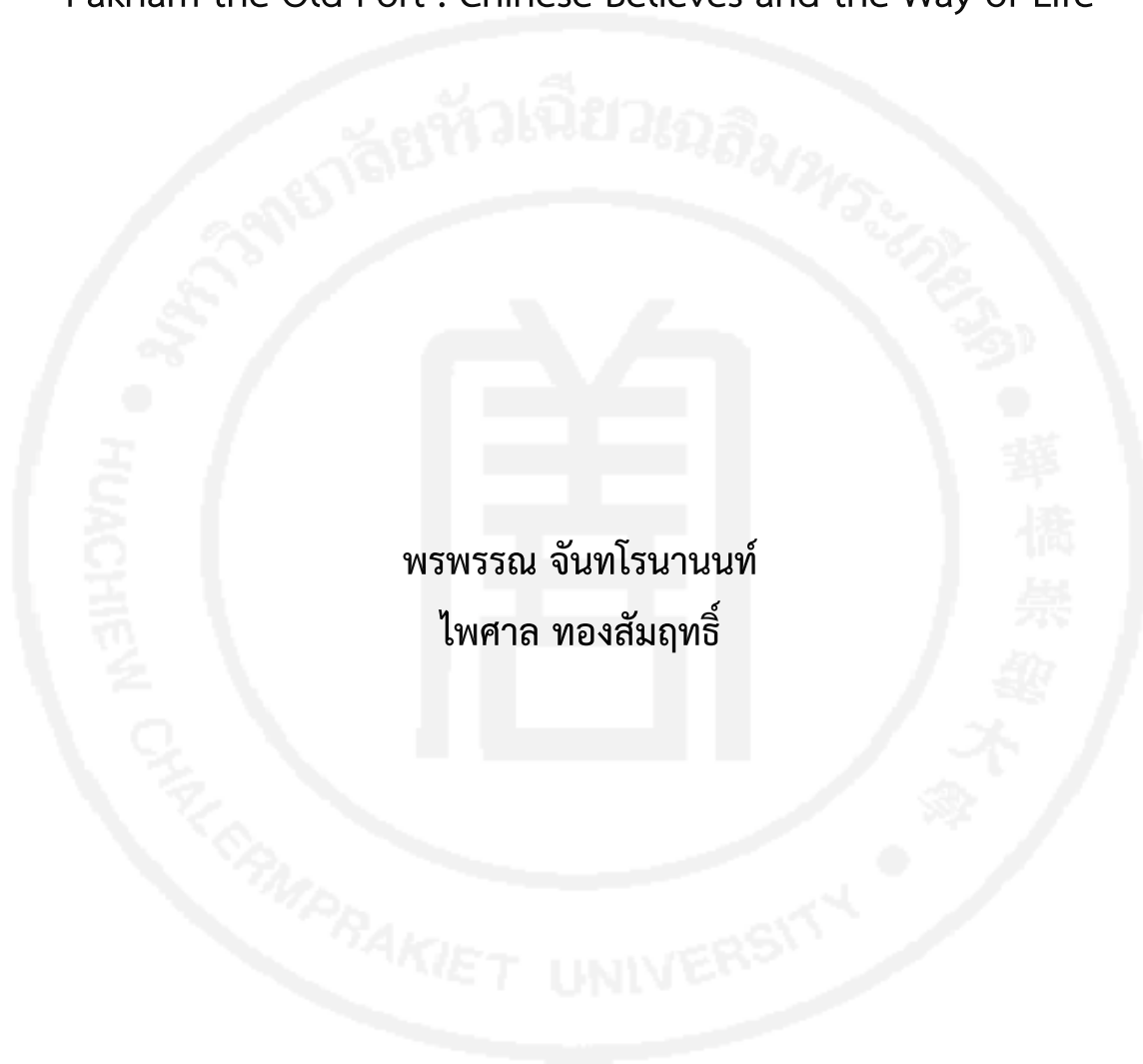

ปากน้ำเมืองท่าโบราณ : ความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวจีน

Paknam the Old Port : Chinese Believes and the Way of Life

พรพรรณ จันทโรนานนท์
ไพศาล ทองสัมฤทธิ์

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ปีการศึกษา 2556

ปากน้ำเมืองท่าโบราณ : ความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวจีน

Paknam the Old Port : Chinese Believes and the Way of Life

พรพรรณ จันทโรนานนท์
ไพศาล ทองสัมฤทธิ์

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ปีการศึกษา 2556

ปกหน้าเมื่องททำโบราณ : ความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวจีน

พรพรรณ จันทร์โรนันทน์

ปีการศึกษา 2556

ชื่อเรื่อง ปากน้ำเมืองท่าโบราณ: ความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวจีน
ผู้วิจัย พรพรรณ จันทโรนานนท์ และ ไพศาล ทองสัมฤทธิ์
สถาบัน มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ปีที่พิมพ์ พ.ศ. 2561
สถานที่พิมพ์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
แหล่งที่เก็บรายงานฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
จำนวนหน้างานวิจัย 180 หน้า
คำสำคัญ ปากน้ำ ชาวจีน ความเชื่อ วิถีชีวิต อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม
ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

บทคัดย่อ

ปากน้ำเมืองท่าโบราณ มีบทบาทด้านการค้ามาตั้งแต่สมัยอยุธยาและเป็นเมืองที่เรือใหญ่ต้องจอดแวะพักเพื่อถ่ายสินค้าลงเรือเล็กเข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยา เมืองท่าแห่งนี้จะเป็นแห่งหนึ่ง ที่ชาวจีนอพยพมาประเทศไทยกระโดดลงจากเรือหนึ่การจ่ายค่าเข้าเมืองก่อนถึงปากน้ำทั้งที่ฝั่งปากน้ำและฝั่งตรงกันข้ามคือฝั่งพระสมุทรเจดีย์ ปากน้ำจึงกลายเป็นที่อยู่อาศัยชั่วคราวของผู้ที่รอญาติมารับและเป็นที่อยู่ถาวรของพวกเขาเสี่ยงภัยที่เดินทางมาหาอนาคตข้างหน้า ชาวจีนแต่จิวอพยพเข้าสู่ประเทศไทยมากที่สุดและชาวจีนอพยพที่ปากน้ำก็เช่นกัน มีชาวจีนแต่จิวเป็นหลัก ชาวฮากการองลงมา และชาวจีนแต่จิว อยู่ที่นี้มากกว่า 7-8 ชั่วโมงแล้ว การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนอพยพที่ปากน้ำก็เหมือนกับที่อื่นๆ กล่าวคือจะอาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มตามบ้านเกิด สายโลหิตและอาชีพ (地缘(dìyuán)、血缘(xiěyuán)、业缘(yèyuán)) และมีวิถีชีวิตตามแบบบ้านเกิด ทำให้แหล่งที่อยู่อาศัยของพวกเขากลายเป็นเมืองจีนขนาดเล็ก (唐人街) โดยเริ่มต้นจากศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ (城隍庙) หรือที่ชาวจีนในพื้นที่เรียกกันว่า “ศาลเจ้าเซี่ยอึ้งกง”(แต่จิว)เลียบบถนนประโคนชัย ข้ามสะพาน ไปตามถนน ถึงวงเวียน นาฬิกา แล้วเลี้ยวขวาเข้าถนนท้ายบ้าน แถบเมืองขนาดเล็กนี้แบ่งแหล่งชุมชนชาวจีนได้ เป็น 3 แห่งด้วยกัน แห่งที่ 1 คือชุมชนย่านศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ แห่งที่ 2 คือย่านโรงเจ่งเสียง (同善坛) (แต่จิว) ศาลเจ้าเล่าปึงเถ่ากง (老本头公庙) (แต่จิว) และศาลเจ้าลีเอี้ยกง (แต่จิว) (ความจริงชื่อนี้อ่านตามเสียงแต่จิวคือเทพเจ้าเหียงเหียงเสียงตี้ แต่ชาวจีนที่นี่เรียกว่าลีเอี้ยกง) (玄天上帝庙) ซึ่งเป็นเขตโรงเรียนป้วยฮั่วเก่า และที่หัวถนนท้ายบ้านมีศาลเจ้าแม่ทับทิม (本头妈庙) ย่านนี้จัดว่าเป็นชุมชนที่อยู่ตรงกลางระหว่างย่าน

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ และ ชุมชนชาวจีนแห่งที่ 3 คือย่านศาลเจ้าไต้ฮง (大峯祖廟) (แต่จีว) ซึ่งอยู่ที่ถนนท้ายบ้านระหว่างซอย 13-15 สำหรับมูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ หรือเทียนเต็กเสียงตั้ง (天德善堂) (แต่จีว) ที่ถนนท้ายบ้านซอย 17 เป็นองค์กรการกุศลของชาวจีนปากน้ำที่สร้างขึ้นใหม่ ชาวจีนที่ปากน้ำแต่เดิมคงอยู่กันอย่างหนาแน่นในชุมชน 3 แห่งที่กล่าวมานี้ นอกเหนือจากนั้นก็คงกระจายกันอยู่ในพื้นที่ระหว่าง 3 ชุมชน พวกเขาส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้แรงงาน ที่ได้มีเงินใช้แรงงานที่นั่นก็มี “โรงฝิ่น” ซึ่งที่ปากน้ำมีอยู่ 2 แห่ง คือที่ด้านหลังศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ และที่เยื้องกับศาลเจ้าไต้ฮงที่ ถนนท้ายบ้าน ในปัจจุบัน สังคมชาวจีน มีความเปลี่ยนแปลงไปมาก พวกเขามีฐานะการเงินมั่นคง และอาชีพที่ประกอบกรนั้นแตกต่างไปจากบรรพบุรุษมาก แต่ยังมีบางส่วนที่ยึดอาชีพเกี่ยวข้องกับการประมง ทั้งนี้ เพราะยุคสมัยเปลี่ยนไป บ้านเมืองมีพัฒนาการมากขึ้น ความเป็นสมัยใหม่ได้เข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตมากขึ้น บุตรหลานต้องอยู่ไกลจากครอบครัวเพื่อการเรียน และเมื่อจบการศึกษาสร้างครอบครัวก็ไม่ได้กลับมาพื้นที่เดิม ทำให้ชุมชนชาวจีน เปลี่ยนไป แม้ว่าชาวจีนรุ่นที่ใหม่ ข้อมูลสำคัญนี้ ยังมีการปฏิบัติ พิธีกรรมทางศาสนาเหมือนเดิม และจัดการเช่นไหว้เทพเจ้าในเทศกาลประจำปีเหมือนเดิม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าบุตรหลานของพวกเขาจะยังคงปฏิบัติเช่นเดียวกับพวกเขาต่อไป ดังนั้นประเพณีวัฒนธรรมจีนอันเป็นอัตลักษณ์ของชาวจีนอาจจะค่อยๆหมดไปตามกาลเวลา

ชาวจีนที่ให้ข้อมูลสำคัญที่ตำบลปากน้ำมีตั้งแต่รุ่นที่ 2-4 ส่วนชาวจีนที่ตำบลนาเกลือมีรุ่นที่ 2-3 ที่ตำบลปากน้ำนั้นยังเหลืออัตลักษณ์ของประเพณีจีนไว้อย่างเข้มข้นทั้งระดับมหภาคและจุลภาค ทั้งนี้เพราะชาวจีนยังเกาะกลุ่มกันแน่น โดยมีนักธุรกิจใหญ่ 2 ท่านที่ชาวจีนในพื้นที่นับถือ และแต่งตั้งให้เป็นประธานกรรมการที่ชาวจีนในปากน้ำจัดตั้งขึ้น คณะกรรมการที่กล่าวนี้มีการแบ่งตำแหน่งหน้าที่ไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อบริหารจัดการองค์กรต่างๆที่เป็นของชาวจีน นับตั้งแต่ศาลเจ้า โรงเจ มูลนิธิทุกแห่งในตำบลปากน้ำ ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวทำหน้าที่เหมือนสมาคมพ่อค้าจีน พวกเขาจะประชุมหารือกันเดือนละหลายครั้ง องค์กรที่ชาวจีนจัดตั้งขึ้นที่ตำบลปากน้ำ จึงกลายเป็นตัวกลางที่ยึดเหนี่ยวความผูกพันระหว่างชาวจีนด้วยกันอันอาจส่งผลต่อการค้าธุรกิจด้วย ทำให้ชาวจีนในตำบลนี้ที่เป็นนักธุรกิจใหญ่ส่วนมากเข้าเป็นสมาชิกในคณะกรรมการดังกล่าว ดังนั้นจึงส่งผลให้องค์กรของชาวจีนที่ตำบลปากน้ำทุกแห่งล้วนเป็นปัจจัยส่งเสริมให้อัตลักษณ์จีนเข้มแข็งอยู่ตลอดไป トラบเท่าที่บุตรหลานชาวจีนที่ยังมีความต้องการเข้ามาเป็นสมาชิกในคณะกรรมการดังกล่าวนี้ ตรงกันข้ามที่ตำบลนาเกลือหมู่บ้านสาขลาตลาดโบราณเนื่องจากการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนอพยพที่นี่มีชาวพื้นถิ่นมาก อีกทั้งไม่มีองค์กรของชาวจีนใดๆทั้งสิ้นที่เป็นปัจจัยบวก จึงส่งผลให้บุตรหลานของพวกเขากลายเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ในช่วงเวลาเพียงสองชั่วอายุคนเท่านั้น

Research Title   Paknam the Old Port : Chinese Believes and the Way of Life
Researcher(s)   Pornpan Juntaronanont, Phaisan Thongsamrit
Institution   Huachiew Chalermprakiet University
Year of Publication   2018
Publisher   Huachiew Chalermprakiet University
Sources   Huachiew Chalermprakiet University
No. of Pages   178 pages
Keywords   Paknam Chinese believes the Way of Life cultural Identity
Copyright   Huachiew Chalermprakiet University

ABSTRACT

Pak Nam, ancient seaport, has had commercial roles since Ayutthaya era and it is the city that large vessels shall port or stop over to discharge goods onto small vessels into Chaophaya River. For Chinese immigrants coming to Thailand, this seaport was a place having Chinese people jump from vessels so that they would not pay immigration fees before they arrived at Pak Nam and opposite site, at the coast of Phra Samut Chedi. Pak Nam became the temporary residence of persons waiting for relatives to pick them up and became the permanent residence of risk persons coming to find future. Tae Jiw Chinese immigrated to Thailand the most and Chinese immigrants at Pak Nam were Tae Jiw Chinese the most. Hakka people were the secondary Tae Jiw Chinese lived here for more than 7-8 generations. Settlement of Chinese immigrants in Pak Nam was like other places. Chinese immigrants live in group according to homeland, blood and occupation (地缘、血缘、业缘) and they had way of living in their homeland style. Therefore their living source became small China (唐人街), starting from Samut Prakan City God Shrine (城隍庙), or Chinese people in the area called Shia Ung Kong Shrine (Tae Jiw), along Prakhonchai Road, crossing a bridge, going along the road reaching the circle and turning right to Thai Ban Road, in this small city; Chinese community sources were

divided into three sources, the first source was Samut Prakan City God Shrine; the second source was Thong Siang (同善坛) Vegetarian Building, Lao Pun Thao Kong (老本头公庙) Shrine and Li Eia Kong (玄天上帝庙) Shrine and Thai Ban Road corner, Thab Thim Goddess Shrine (本头妈庙) .which was the area of the old Puay Hua School. This area was the community located in the middle between Samut Prakan City God Shrine area and the third Chinese community, the area, of Tai Hong (大峯祖庙) Shrine area, on Thai Ban Road between Alley 13-15. Samut Prakan Foundation (天德善堂) on Thai Ban Road, Alley 17, was a charitable organization of Pak Nam Chinese people which was newly constructed. Chinese people in Pak Nam previously lived in crowded area in three sources of community. Furthermore, Chinese people lived in several places among three communities. Most of them were laborers. Wherever there were Chinese laborers, that place had “opium house”. At Pak Nam, there were two houses, at the rear side, Samut Prakan City God Shrine and another place was the opposite of the Tai Hong Shrine at the corner of Thai Ban Road. Presently, Chinese society has changed a lot. Chinese people had stable financial status, but the operation occupation is different from ancestors a lot. Only some portion had fishery occupation, as time period has changed, the country has development a lot. Modernity has to play roles more in ways of living, children and grandchildren have to live far from family for studying. When they complete education and they create new families, they do not return to the former area. This causes Chinese communities to be changed. Even though Chinese people in the generation giving important information, having performing the same religious rites and making offerings to Gods in annual festivals in the same way; but it does not mean whether their children will perform in the same way as they ever did further or not. Therefore, the Chinese customs and culture which are identity of Chinese people may gradually be diminished as per the period of time.

Chinese people who gave important information in Pak Nam Sub-district comprising the Generations No. 2-4. Chinese people in Na Klua Sub-district having generations No. 2-3 in Pak Nam Sub-district left identities of Chinese customs intensely

in macro and micro levels, as Chinese people grouped together tightly. Two large businessmen that Chinese people in the area pay respect and appoint to be the chairman of the Board; Chinese people in Pak Nam establish this board. The board mentioned above has positions and duties which have been divided systematically in order to manage organization belonging to Chinese people, ranging from shrines, vegetarian buildings, foundations in Pak Nam Sub-district. The said board performs the duty like Chinese Merchant Associations. They will hold several meetings in each month. The organizations established by Chinese people in Pak Nam Sub-district became mediators binding relations among Chinese people so it affects business and trading, so most Chinese people in this sub-district who are large businessmen enter to be members in such board. Therefore, it affects Chinese organizations in Pak Nam Sub-district. It is the factor promoting Chinese identity to be strong for all the time; in the extent that Chinese children who want to be members of this board. In the opposite manner, in Na Klua Sub-district, Sakhla Village, ancient market, because Chinese immigrants settle here, there were a lot of local people. There is no organization of Chinese people that is positive factor, affecting their children to acquire Thai nationality to be Thai person completely during the period of the second generation only.

กิติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง ปากน้ำเมืองท่าโบราณ : ความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวจีน สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยการสนับสนุนเงินทุนจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และจากบุคคลหลายท่าน ซึ่งคณะวิจัยใคร่ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ คุณมังกร พงษ์ผจญ (李锦龙董事长) คุณไพบงค์ ชำนินาวากุล คุณกี ตติศักดิ์ สุจิตติไพศาล คุณหลิมเอี้ยง (林养先生) เลขาค่าย จีนของมูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ (天德善堂) นาวาโทกิริติ เทศเจริญ คุณ สุนีย์ งามมนตรีลีลาคุณ คุณสุนันท์ ฉอเรืองวิวัฒน์ คุณโอตี้ แก้วเกตกาญจน์ คุณเอนกพงศ์ คุณทรัพย์สิน คุณธนภุต ปิยสิรินันท์ คุณสมชาย ชัยประดิษฐ์รักษ์ คุณสถิตย์--- (郑利勇 副主席) คุณธนากร คล่องประมง อาจารย์สุวิมล --ป้วยฮั่ว คุณนิรันดร์ สีนธสุวรรณ คุณ ประธาน แม้น เหลืองอ่อน ชื่อหูเส็กอิ่งเตี้ย ชื่อหูเส็กอิ่งจิว อี้เต็ง อี้ลั้ง อี้เหลียงแห่งโรงเจ่งเสียง (同善坛) คุณแต่ไหลเฮง (郑来兴先生) คุณอึ้งกิมจือ (黄金芝先生) คุณ เหล่าซุงซิม (刘顺心先生) คุณ ตั้งปุ่นเจียบ (陈文业先生) ผู้ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์หลายท่าน ท่านประธาน รองประธาน และกรรมการ มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ ที่ถนนท่านบ้านซอย 17 รองประธาน และกรรมการมูลนิธิสุสานปากน้ำ (และศาลเจ้าไต้ฮง) ที่ถนนท้ายบ้านระหว่างซอย 11-13 ผู้ดูแลศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ (北揽城隍庙) และผู้รู้ที่ให้ข้อมูลอีกหลายท่านที่ไม่อาจกล่าวนามได้หมดในที่นี้ได้

คณะวิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกท่าน ทั้งผู้ที่ได้กล่าวนามและไม่ได้กล่าวนาม แต่มีส่วนช่วยเหลือให้การดำเนินงานวิจัยนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

คณะวิจัย

พฤศจิกายน 2559

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญรูปภาพ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	2
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตงานวิจัย	3
สมมติฐานของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
- แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมใหญ่และวัฒนธรรมย่อย	5
- ทฤษฎีการผสมกลมกลืน	7
- ทฤษฎีความทันสมัย	9
- การอธิบายสมมติฐาน	10
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	21
ประเภทของการวิจัย	21
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	21
สนามวิจัย	22
เครื่องมือวิจัย	22
การเก็บรวบรวมข้อมูล	23
วันเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูล	24
บทที่ 4 ลักษณะทางกายภาพของปากน้ำและประวัติศาสตร์	25
ลักษณะทางกายภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมชุมชน	
ตำบลในจังหวัดสมุทรปราการ	25

สารบัญ (ต่อ)

	ลักษณะภูมิประเทศตำบลปากน้ำ	25
	อาณาเขตตำบลปากน้ำ	26
	ประชากรตำบลปากน้ำ	26
	ประวัติศาสตร์ตำบลปากน้ำ	26
	อาณาเขตปากน้ำในอดีต	28
	ปากน้ำยุคโบราณ	30
	ปากน้ำในประวัติศาสตร์	42
	การคมนาคมในอำเภอเมืองสมุทรปราการ	45
	ที่ตั้งและอาณาเขตของอำเภอเมืองสมุทรปราการ	46
	การแบ่งเขตการปกครอง	46
	วิถีชีวิตของชาวจีนปากน้ำในยุคเก่า	50
	ชาวจีนอพยพและวิถีชีวิตในไทย	56
บทที่ 5	วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์	72
	วิถีชีวิตและความเชื่อ	97
	ศาสนสถานและองค์กรแบบจีนที่ยังเห็นอยู่ในสังคมชาวจีน ในตำบลปากน้ำและถนนท้ายบ้าน	100
-	มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ (天德善堂)	100
-	มูลนิธิเต็กก่าจี่น้ำเกาะ (北揽大峰公德教紫澜阁)	103
-	โรงเจ่งเสียง (同善坛)	105
-	โรงเรียนป้วยฮั่ว (北揽公立培华学校)	108
-	เทพเจ้าเซี่ยอั้งกงหรือเฉิงหวงกง (城隍公)	111
-	ศาลเจ้าพ่อเก่า (老本头公庙)	115
-	เจ้าแม่ทับทิมหรือปุงเถ่าม่า หรือเป็นโถวมา (本头妈庙)	116
บทที่ 6	วิเคราะห์วิถีชีวิต ความเชื่อของชาวจีนในปากน้ำ และพิธีจันสมมติฐาน	118
	เปรียบเทียบจำนวนชาวจีนกลุ่มภาษาในปากน้ำตำบลปากน้ำ	
	และหมู่บ้านสาขา ตำบลนาเกลือ	119
	พิธีจันสมมติฐาน	131

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 7	สรุปผลการวิจัยปัญหาในการวิจัยและข้อเสนอแนะ	142
-	สรุปผลการวิจัย	142
-	ปัญหาจากการวิจัย	145
-	ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	146
-	ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ	146
บรรณานุกรม		
ภาคผนวก		147
ภาพประกอบ		158
ประวัติคณะผู้วิจัย		180

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 3.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 ราย	21
ตารางที่ 4.1 สถิติจำนวนคนเข้าออกที่เมืองท่าซ่านโถวปี ค.ศ.1873-1930 (พ.ศ.2416-2473)	60
ตารางที่ 5.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งตามเพศ	72
ตารางที่ 5.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งตามกลุ่มภาษา	72
ตารางที่ 5.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งตามรุ่นของชั่วอายุของบุตรหลานชาวจีนอพยพ	72
ตารางที่ 5.4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนชาวจีนรุ่นที่ 2 รวม 16 ราย	73
ตารางที่ 5.5 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนชาวจีนรุ่นที่ 3 รวม 13 ราย	73
ตารางที่ 5.6 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนชาวจีนรุ่นที่ 4 รวม 1 ราย	73
ตารางที่ 5.7 ความสามารถทางภาษาจีนแต่จิว ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	74
ตารางที่ 5.8 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ยึดอาชีพตามบรรพบุรุษ	75
ตารางที่ 5.9 การสืบสานเทศกาลประจำปีรวม 7 เทศกาลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ตำบลปากน้ำและหมู่บ้านสาขลาตำบลนาเกลือ	76
ตารางที่ 5.10 การไหว้เทพเจ้าประจำตระกูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ตำบลปากน้ำและหมู่บ้านสาขลาตำบลนาเกลือ	77
ตารางที่ 5.11 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไทยของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ตำบลปากน้ำและหมู่บ้านสาขลาตำบลนาเกลือ	78
ตารางที่ 5.12 ตารางรวมเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวม 30 ราย	79
ตารางที่ 6.1 จำนวนชาวจีนในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2498 แบ่งตามกลุ่มภาษา	122
ตารางที่ 6.2 จำนวนชาวจีน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2365-2459	134

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 1 ป้ายศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ	159
ภาพที่ 2 โต๊ะบูชาหน้าที่ตั้งรูปเคารพเจ้าพ่อหลักเมือง	159
ภาพที่ 3 ป้ายศาลเจ้าหน้าอาคารทางเข้าศาลเจ้าเซี่ยอั้ง	160
ภาพที่ 4 สระเสื่อในศาลเจ้าเซี่ยอั้ง	160
ภาพที่ 5 สระมังกรในศาลเจ้าเซี่ยอั้ง	161
ภาพที่ 6 ศาลเจ้าเซี่ยอั้ง มองจากด้านหน้า	161
ภาพที่ 7 ภาพเก่าในโรงเจถ่งเสียง (同善坛)	162
ภาพที่ 8 ภาพเก่าในโรงเจถ่งเสียง คราวจัดงานเจเดือน 9	162
ภาพที่ 9 ลานหยินหยาง และด้านหน้าอาคารมูลนิธิสุสานปากน้ำ ศาลเจ้าไต้ฮง (大峰祖师)	163
ภาพที่ 10 ลานหยินหยาง และคำเชิญชวนทำบุญของศาลเจ้าไต้ฮง	163
ภาพที่ 11 ป้ายทางเข้าศาลเจ้าไต้ฮง	164
ภาพที่ 12 ถ่ายรูปกับคณะกรรมการบางท่านของศาลเจ้าไต้ฮง	164
ภาพที่ 13 ป้ายทางเข้าตัวอาคารศาลเจ้าไต้ฮง	165
ภาพที่ 14 องค์หลวงปู่ไต้ฮงในศาลเจ้าไต้ฮง	165
ภาพที่ 15 พระอรหันต์จี๊ก และหลวงปู่ไต้ฮงในศาลเจ้าไต้ฮง	166
ภาพที่ 16 พระโพธิสัตว์กวนอูในศาลเจ้าไต้ฮง	166
ภาพที่ 17 ผู้ปฏิบัติธรรม แจ๊โกว แจ๊อี นิ่งสวดมนต์ในศาลเจ้าไต้ฮง	167
ภาพที่ 18 ประตูทางเข้ามูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ (天德善堂) ถ่ายจากด้านใน	167
ภาพที่ 19 รูปหมู่ที่ผู้วิจัยถ่ายร่วมกับคณะกรรมการบางท่านของมูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ ที่ห้องประชุม	168
ภาพที่ 20 รูปหมู่ที่ผู้วิจัยถ่ายร่วมกับคณะกรรมการบางท่านของมูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ บริเวณหน้าทางเข้าอาคาร	168
ภาพที่ 21 ศาลาร่วมกุศลของมูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ	169
ภาพที่ 22 อีกมุมหนึ่งของศาลาร่วมกุศลของมูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ	169
ภาพที่ 23 ผู้วิจัยถ่ายภาพร่วมกับท่านมังกร พงษ์ผจญ (李锦龙) และอาจารย์สุวิมล ที่ห้องประชุมโรงเรียนป้วยฮั่ว	170
ภาพที่ 24 ผู้วิจัยถ่ายภาพร่วมกับท่านมังกร พงษ์ผจญ (李锦龙) และอาจารย์สุวิมล ที่ห้องประชุมโรงเรียนป้วยฮั่ว	170

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

ภาพที่ 25 ศาลเจ้าพ่อเก่า (本头庙) ข้างโรงเจ่งเสียง	171
ภาพที่ 26 ศาลเจ้าแม่ทับทิม (本头妈) ที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา	171
ภาพที่ 27 ที่ตั้งรูปเคารพเจ้าแม่ทับทิมและโต๊ะบูชา	172
ภาพที่ 28 ป้ายปากทางเข้าศาลเจ้าแม่ทับทิม	172
ภาพที่ 29 โรงจิวถาวรในชุมชนจีนใต้เฮงเสี (大兴社)	173
ภาพที่ 30 อีกมุมหนึ่งของโรงจิวถาวรในชุมชนจีนใต้เฮงเสี (大兴社)	173
ภาพที่ 31 แทนบูชาฟ้าดินและเทพดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนจีนใต้เฮงเสี	174
ภาพที่ 32 รายนามผู้บริจาคสำหรับการจัดงานประจำปีของชุมชนจีนใต้เฮงเสี	174
ภาพที่ 33 ป้ายชุมชนจีนใต้เฮงเสี (大兴社)	175
ภาพที่ 34 อาคารสวยงามของ อบต.ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์	175
ภาพที่ 35 ป้ายตลาดโบราณบ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์	176
ภาพที่ 36 ทำน่าน้ำหน้าตลาดโบราณ สำหรับเดินทางไปยังชุมชนอื่นใกล้เคียง	176
ภาพที่ 37 ตลาดโบราณ สะพานข้ามไปยังที่อยู่อาศัยอีกส่วนหนึ่ง	177
ภาพที่ 38 ศาลเจ้าพ่อปู่แดงในตลาดโบราณ หมู่บ้านสาขลา	177
ภาพที่ 39 ชั้นบนภายในศาลเจ้าพ่อปู่แดง	178
ภาพที่ 40 ด้านล่างของศาลเจ้าพ่อปู่แดง	178
ภาพที่ 41 รูปหมู่ที่ผู้วิจัยถ่ายร่วมกับผู้นำชุมชนในตลาดโบราณ คุณประธาน แม้นเหลืองอ่อน (แซ่เตียว) และ คุณนิรันตร์ สุวรรณสินธุ์ (แซ่เล่า)	179

บทที่ 1

บทนำ

ปากน้ำเป็นเมืองที่มีมาแต่สมัยขอมโบราณ เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางด้านภูมิศาสตร์ เพราะตั้งอยู่ปากแม่น้ำเจ้าพระยาบนเส้นทางที่จะเดินทางเข้าสู่กรุงศรีอยุธยาเมืองหลวงของไทยสมัยอยุธยาได้ ในสมัยอยุธยาเมื่อเรือใหญ่แล่นมาถึงปากน้ำ ต้องเปลี่ยนเป็นเรือเล็ก จึงสามารถเข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ปากน้ำจึงเป็นเมืองท่าสำคัญของกรุงศรีอยุธยาในการเดินทางออกต่างประเทศ อีกทั้งเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญที่จะป้องกันกรุงศรีอยุธยาจากการรุกรานของต่างประเทศที่จะเข้ามาทางน้ำด้วย

ชาวจีนแถบชายทะเลทางตอนใต้ของจีน เช่น ชาวจีนในมณฑลกวางตุ้ง ฮกเกี้ยน และไหหลำได้เดินทางออกสู่ต่างถิ่นมาเป็นเวลานานแล้ว ทั้งนี้เพราะนิสัยที่ชอบผจญภัย ด้วยมีถิ่นเกิดติดทะเล หรือด้วยเหตุความไม่สงบที่เกิดขึ้นภายในประเทศจีนเอง หรือความอดอยากที่เกิดภาวะข้าวยากหมากแพงในบางปีเพราะภัยแล้ง หรืออาจเป็นเพราะจำนวนประชาชนที่มากเกินไป ที่ดินในพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการหาเลี้ยงชีพ จึงเป็นปัจจัยสำคัญผลักดันให้ผู้คนในแถบดังกล่าวออกเสี่ยงโชคในประเทศต่างๆ ทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น สำหรับประเทศไทย ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ชาวจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยาคงมีจำนวนมากพอสมควร จึงมีการแสดงอุปการกิจในงานรื่นเริง (พรพรรณ จันทโรนานนท์ , 2546 , น. 114)

เมืองปากน้ำ ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า “สมุทรปราการ” ก็เป็นอีกเมืองหนึ่งที่มีชาวจีนเข้ามาตั้งหลักแหล่งตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ดังได้พบหลักฐานทางโบราณคดี คือเครื่องถ้วยชามในสมัยราชวงศ์ซิงตอนปลายเป็นจำนวนมาก ซึ่งตรงกับช่วงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาต่อลงมาถึงสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เครื่องถ้วยชามเหล่านี้มาจากเมืองฝูโจว (福州) หรือที่ชาวแต้จิ๋วเรียกว่า “ฮกจิ๋ว” ของมณฑลฮกเกี้ยน และที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในหมวดประวัติศาสตร์ของชุมชนยังได้แสดงแผนที่การเดินทางของบรรพบุรุษลูกขุนสมุทรจีน จากมณฑลกวางตุ้งฮกเกี้ยน ไว้อย่างชัดเจน (เอกพงษ์ อรุณรัตติยากร , มพพ. ,น. 50) ชาวจีนเข้ามาที่สมุทรปราการไม่ได้ตั้งหลักปักฐานเพียงที่บ้านขุนสมุทรจีนอำเภอพระสมุทรเจดีย์เท่านั้น คงมีอีกจำนวนไม่น้อยที่กระจายตัวอยู่ตามที่ต่างๆ ใกล้เคียงน้ำบ้าง ใกล้ทะเล บ้าง และที่สำคัญเมืองท่าปากน้ำ ได้กลายเป็นที่อยู่ที่ยืนอย่างหนาแน่นของชาวจีน ในยุคแรกพวกเขาจะอยู่เป็นกลุ่ม เฉพาะกลุ่มภาษาของตน ต่อมาได้มีการขยายที่ทำกินและอยู่ปะปน กันระหว่างกลุ่มภาษาและประชาชนในพื้นที่ถิ่นมากยิ่งขึ้น แต่เดิมรูปแบบวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณีวัฒนธรรมของพวกเขายังเป็นไปในรูปแบบเดิม แต่เนื่องจากรูปแบบในการกระจายตัวของ การตั้งถิ่นฐานได้ส่งผลให้ความเชื่อ วิถีชีวิต และประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างของชาวจีนเปลี่ยนแปลงจากเดิม และผสมผสานกับชาวจีนต่างกลุ่มภาษาและชาวพื้นถิ่นมากขึ้น

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปากน้ำเป็นเมืองท่าโบราณที่มีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะตั้งอยู่ปากอ่าวที่เชื่อมต่อกับทะเล ซึ่งเอื้อต่อการทำการค้าที่พ่อค้าวาณิชทั้งหลายเข้ามาพักเรือก่อนขนถ่ายสินค้าจากเรือใหญ่ลงเรือเล็ก เพื่อเดินทางเข้าไปค้าขายในกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงเทพฯ หรือแม้แต่ นักเดินทางจากต่างประเทศที่จะเดินทางเข้าสยามในสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อลงมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ล้วนต้องมาจอดแวะพักที่ปากน้ำ เพื่อรอเรือเล็กมารับเพื่อแล่นเข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยาเข้าสู่เมืองหลวงของประเทศได้ ดังที่บาทหลวงตาซาร์ดเดินทางเข้ากรุงศรีอยุธยาต้องผ่านมาทางปากน้ำ (บาทหลวงตาซาร์ด ; 2519: 20-23) เมืองปากน้ำในสมัยอยุธยา เนื่องจากเป็นเมืองที่เอื้อประโยชน์ต่อการค้าจอดแวะพักสินค้า เพื่อนำสินค้าไปค้าขายยังกรุงศรีอยุธยา จึงเป็นที่รู้จักกันของชาวยุโรปในยุคนั้นว่า “นิวอัมสเตอร์ดัม” (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย ,นริศ วศินานนท์ ,และ พัฒน์ น้อยแสงศรี , 2541 ,น. 1)

เนื่องจาก ปากน้ำเป็นเมืองท่าสำคัญของการจอด แวะพักเรือใหญ่เพื่อถ่ายเรือเล็กเข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยา อีกทั้งเป็นเมืองท่าทางทะเลที่มีเรือเข้าออกจากในและต่างประเทศของสยามมากที่สุด ปากน้ำจึงกลายเป็นที่พักชั่วคราวของเหล่า กลาสีเรือ พ่อค้า หรือผู้เดินทาง เข้าออกประเทศ และคงจะมีบางกลุ่มที่เริ่มตั้งรกรากที่ปากน้ำ และอยู่กันเป็นกลุ่มเป็นพวก เช่น ชาวจีน ทั้งนี้อาจมีบางพวกที่ตั้งหลักแหล่งที่ปากน้ำระยะหนึ่งแล้วอพยพต่อไปยังเมืองต่างๆ ตามที่มีญาติพักอาศัยหรือตั้งรกรากอยู่ และมีชาวจีนบางกลุ่มปักหลักสร้างครอบครัวอยู่ที่ปากน้ำ จนทำให้ปากน้ำกลายเป็นชุมชนชาวจีน และทำมาหากินสืบต่อมาหลายชั่วอายุคนจนปัจจุบันนี้

จากการสอบถามและตรวจสอบข้อมูลต่างตัวของชาวจีนที่ขึ้นฝั่งที่ปากน้ำของชาว จีนที่อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ณ สถานีตำรวจอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ความว่า มีชาวจีนบางส่วนขึ้นฝั่งที่ปากน้ำเพื่อรอญาติมารับ ในช่วงที่รอนั้นก็ทำงานรับจ้างไปด้วย จากนั้นบ้างก็กระจ่ายไปอยู่ตามเมืองอื่น สำหรับผู้ที่ไม่ญาติมารับบางส่วนตั้งรกรากที่ปากน้ำก็มีเช่นกัน (พรพรรณ จันทโรนานนท์ , 2551, บทนำ)

จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นที่ตำบลปากน้ำของผู้วิจัย สรุปได้ว่าชาวจีนนอกจากจะอาศัยอยู่แถบชายทะเล มีอาชีพเป็นชาวประมง แล้ว ยังมีชาวจีนอยู่กัน เป็นชุมชนกระจ่าย ตัวอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และสายน้ำสาขาอื่นๆในเขตเมืองปากน้ำ แล้วตั้งเป็นชุมชนจีนขนาดเล็กที่ห่างไกลไปจากปากน้ำ แต่ละชุมชนสามารถติดต่อกันได้ด้วยสายน้ำ เช่น มีตลาดเก่าบางพลี หรือในเขตตำบลปากน้ำ ก็มีชุมชนเก่า เช่น ชุมชนท้ายบ้าน ชุมชนท้ายบ้านใหม่ เป็นต้น

ชุมชนเหล่านี้เกิดขึ้นจากปัจจัยใด ลูกหลานชาวจีนเหล่านี้มีบรรพบุรุษมาจากที่ไหน เป็นชาวจีนภาษาถิ่นใด และพวกเขามีวิถีชีวิตที่ยึดมั่นตามแบบประเพณีจีนเดิมมากน้อยเพียงใด ล้วนเป็นสิ่งที่ควรแก่การค้นหา มีการกล่าวกันเสมอว่าวัฒนธรรมจีนเป็นวัฒนธรรมที่แข็ง ไม่อาจมีวัฒนธรรมใดส่งผลต่อ

วัฒนธรรมจีนให้อ่อนแอลงได้ ในปัจจุบันอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมจีน (Chinese cultural identity) และความเป็นจีน (Chineseness) ของชาวจีนในปากน้ำยังคงเหลืออยู่มากน้อย เพียงใด การกล่าวว่ วัฒนธรรมจีน เป็นวัฒนธรรมที่ แข็งแรงที่ยากต่อการผสม กลมกลืนจะเป็นความจริงมากหรือน้อย เพียงใด ชาวจีนในปากน้ำปัจจุบันนับเป็นชั่วอายุคนที่เท่าใด พวกเขายังให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมจีน และความเป็นจีนมากน้อยเพียงใด ความเป็นสมัยใหม่ที่ปรากฏต่อสายตาผู้คนในปัจจุบันมีผลต่อการ เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของพวกเขาอย่างน้อยเพียงใด และลูกหลานชาวจีนในตำบลปากน้ำยังคงรักษา ความเป็นจีนไว้มากน้อยเพียงใด ทั้งหมดนี้เป็นคำถามที่ผู้วิจัยต้องการค้นหา

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อให้รู้ถึงเรื่องการอพยพของชาวจีนที่ตำบลปากน้ำ
- 1.2.2 เพื่อให้รู้ถึงการกระจายตัวและลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวจีนในตำบลปากน้ำ
- 1.2.3 เพื่อให้รู้ถึงความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชนชาวจีนในตำบลปากน้ำ
- 1.2.4 เพื่อให้รู้ถึงการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยสำคัญที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชนชาวจีนในตำบลปากน้ำ
- 1.2.5 เพื่อให้รู้ถึงวัฒนธรรมจีนว่าเป็นวัฒนธรรมเข้มแข็งที่ยากต่อการผสมกลมกลืน

1.3 ขอบเขตงานวิจัย

ขอบเขตการวิจัย จำกัดเพียงตำบลปากน้ำในเขตอำเภอสมุทรปราการเท่านั้น อำเภอสมุทรปราการมี 13 ตำบล 89 หมู่บ้าน ตำบลเหล่านี้ได้แก่ ตำบลปากน้ำ ตำบลบางโพรง ตำบลบางด้วน ตำบลบางเมือง ตำบลบางเมืองใหม่ ตำบลแพรกษา ตำบลแพรกษาใหม่ ตำบลเทพารักษ์ ตำบลสำโรงเหนือ ตำบลท้ายบ้าน ตำบลท้ายบ้านใหม่ ตำบลบางปู ตำบลบางปูใหม่

จากการสำรวจเบื้องต้นของผู้วิจัย ได้ข้อมูลมาว่าชาวจีนอยู่กันอย่างหนาแน่นที่ตำบลปากน้ำ ตำบลท้ายบ้าน แลตำบลท้ายบ้านใหม่ ส่วนตำบลบางด้วน ตำบลบางเมือง ตำบลแพรกษามีเนื้อที่ส่วนใหญ่เป็นท้องนา ตำบลเทพารักษ์ ตำบลสำโรงเหนือมีพื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นป่าจาก ตำบลบางปู ผู้คนอาศัยไม่หนาแน่น เพราะส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีชาวจีนอาศัยอยู่น้อย

สำหรับตำบลเก่าแก่มีประวัติเกี่ยวกับชาวจีนมากมายคือตำบลปากน้ำ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเพียงตำบลปากน้ำเป็นเขตที่ทำการวิจัย เนื่องจากต้องการความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านความ

เชื่อและวิถีชีวิตของชาวจีนยุคใหม่ที่ปากน้ำได้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยได้เลือกตำบล นาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ที่อยู่ตรงข้ามปากน้ำเป็นแหล่งข้อมูลอีกที่หนึ่งด้วย

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

- 1.4.1 ชาวจีนอพยพที่อาศัยอยู่ที่ปากน้ำกระจายตัวตั้งถิ่นฐานกันอยู่ในหลายพื้นที่ ดังปรากฏมีศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางชุมชน
- 1.4.2 ชาวจีนอพยพที่ปากน้ำส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแต้จิ๋ว รองลงมาคือชาวจีนแคะ ชาวจีนไหหลำ และชาวจีนกวางตุ้ง
- 1.4.3 ชาวจีนอพยพในแต่ละชุมชนมีความเชื่อที่แตกต่างกัน เพราะอพยพมาจากเมืองที่แตกต่างกัน แต่มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน
- 1.4.4 ชาวจีนอพยพ ผสมผสาน เข้ากับชาวพื้นถิ่น จึงมีความเป็นพื้นถิ่นมากกว่าความเป็นจีน

1.5 ประโยชน์คาดว่าจะได้รับ

- 1.5.1 เป็นองค์ความรู้ใหม่ทางด้านเงินศึกษาของจังหวัดสมุทรปราการ
- 1.5.2 ช่วยเติมเต็มประวัติศาสตร์ของชาวจีนอพยพที่มาช่วยสร้างบ้านแปลงเมืองสมุทรปราการ แต่ไม่เคยมีการจดบันทึกให้เป็นที่ประจักษ์แต่อย่างใด
- 1.5.3 ทำให้รู้ถึงเรื่องการอพยพของชาวจีนที่ตำบลปากน้ำ
- 1.5.4 เป็นการบอกเล่าเรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนอพยพนอกเหนือจากเรื่องเศรษฐกิจและการค้า
- 1.5.5 นำผลวิจัยที่ได้เสนอต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อนำไปต่อยอดสร้างตำบลปากน้ำเป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือจัดทำ “ปากน้ำตำบลจีนแหล่งการประมงยุคโบราณ” หรือ “พิพิธภัณฑ์จีนโบราณ” เพื่อเป็นการให้ความรู้แก่เยาวชนรุ่นหลังของตำบลปากน้ำ และนารายได้เข้าตำบล
- 1.5.6 เป็นข้อมูลสำหรับนักวิจัยที่ต้องการต่อยอดการวิจัยเรื่อง “เงินในจังหวัดสมุทรปราการ” ได้อีกหลายด้าน

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมใหญ่ วัฒนธรรมเล็ก(Great Tradition and Little Tradition)

ความเข้าใจและความสนใจเรื่องวัฒนธรรมใหญ่ และวัฒนธรรมเล็ก ปรากฏในงานของนักวิจัยยุคเก่าชาวโปแลนด์ เช่น Malinowski (1884-1942) ซึ่งมักจะเป็นงานที่ค้นคว้าศึกษาสิ่งที่เป็น Self – Contained หรือเป็นสังคมวิทยาในขอบเขตขนาดเล็ก แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ.1939-1945) เป็นต้นมา นักมานุษยวิทยาเริ่มค้นหาเรื่องราวของผู้คนในสังคมขนาดใหญ่ รวมทั้งการเริ่มต้นค้นคว้าวิจัยเรื่องการผสมกลมกลืน ซึ่งเกิดขึ้นในสังคมขนาดใหญ่ และสังคมเมือง ด้วยการที่ผู้คนเข้าไปมีส่วนร่วมในประเพณีทางศาสนาที่มีมาแต่โบราณ เช่น ศาสนาพุทธหรือศาสนาคริสต์ก็จะเกิดปัญหาทางสังคมวิทยาเสมอ ในปี ค.ศ. 1955 Robert Redfield (1897-1957) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกา ได้เขียนเล่าประสบการณ์การทำวิจัยใน ละตินอเมริกา เรื่องสังคมและวัฒนธรรมของ ชาวนา เขาตระหนักถึงการที่เขาได้รับการฝึก ทำวิจัยในวัฒนธรรมที่มี ลักษณะโดดเด่นกับหลักธรรมชาติ เพราะประชากรในสังคมหนึ่งๆที่มีการติดต่อกันทางการค้าไม่ได้ติดต่อเฉพาะแต่กลุ่มของตัวเองเท่านั้น ยังมีการติดต่อกับกลุ่มระหว่างรัฐ (State) ด้วย และที่นอกเหนือไปกว่านั้น วัฒนธรรมของกลุ่มชนในระดับหมู่บ้าน (Village) ก็ไม่ได้ถูกจำกัดขอบเขต ทั้งวัฒนธรรมและความเชื่อของพวกเขาที่ไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวและเป็นเอกเทศ แต่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมที่ใหญ่กว่าด้วย เขาจึง ได้สร้างทฤษฎีใหม่ทางการวิจัย ด้าน สังคมวิทยา มานุษยวิทยา เรื่องวัฒนธรรมใหญ่ และวัฒนธรรมเล็กขึ้น (Great Tradition and Little Tradition) (Robert Redfield , 2014 : online) ผลงานวิจัยของเขาที่มีชื่อว่า “Peasant Society and Culture” (1956) หลังจากนั้นทฤษฎีนี้ได้ถูกนักวิชาการเปิดแนวทางในการวิจัยด้านวัฒนธรรมทางสังคมวิทยาและมนุษยวิทยาสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีความหมายว่า วัฒนธรรมใหญ่ หมายถึงความสมบูรณ์แบบ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา เป็นวัฒนธรรมของชนชั้นสูง ความมีระดับ ความเป็นสังคมเมืองหรือรัฐ หรือประเทศ ส่วนวัฒนธรรมเล็ก หมายถึงความเป็นพื้นถิ่นไม่เป็นทางการ มักมีพื้นฐานมาจากพวกชนชั้นชาวนา (blackwellreference.com , 2014: online)

นับตั้งแต่ Redfield ศึกษาวัฒนธรรมในเชิงลึกโดยแบ่งเป็นวัฒนธรรมใหญ่และวัฒนธรรมเล็กนั้น วัฒนธรรมแบบสืบทอดมาตั้งแต่โบราณจะ ถูกแบ่งเป็น 2 ชั้น โดยมีวัฒนธรรมใหญ่เป็นเรื่องของคนในเมือง เจ้าขุนมูลนาย ผู้มี บรรดาศักดิ์ นักปกครอง นักปราช ญ์ ผู้รู้ทั้งหลาย โดยจะเป็นกลุ่มคนเฉพาะ ส่วนวัฒนธรรมเล็กคือวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ในสังคมที่มีชีวิตแบบชนบท พื้นบ้าน มีพื้นฐานวัฒนธรรมจากการปฏิบัติ และการบอกเล่า หรือจะกล่าวอีกอย่างได้ว่า วัฒนธรรมใหญ่แสดงออกถึงความต้องการและประโยชน์ของประเทศ และวัฒนธรรมเล็กกลับสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการจำเป็นของชาวชนบทที่สืบทอดมาแต่โบราณและเป็นประโยชน์ต่อชาวนาและหมู่บ้านนั้นๆ ใน

การศึกษาวัฒนธรรมจึงมีนักวิชาการละเอียดไม่สนใจที่จะสืบค้นเรื่องวัฒนธรรมเล็กในวัฒนธรรมใหญ่แต่อย่างใด ซึ่งเป็นการนำมาใช้อย่าง ไม่ถูกต้อง ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมใหญ่และวัฒนธรรมเล็กต่างมีผลต่อกันและกันมาโดยตลอด (《注重乡土社会中的大传统与小传统》, 2006 : online.)

Eienstadt S. N. มีความเห็นว่าจีนในสมัยโบราณเป็นศูนย์กลางแห่งรัฐประเทศ (帝国中心) เป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมและการปกครอง เป็นแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมใหญ่ ในขณะที่เดียวกัน สังคมรอบชายขอบก็เป็นแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมเล็ก และเราอาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมใหญ่สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลที่มีระเบียบ มีกฎหมาย มีกฎหมาย และมีเอกสารที่เป็นทางการ เป็นวัฒนธรรมที่ทำให้เห็นถึงระบบราชการที่ได้อำนาจมาจากการสนับสนุนของประเทศ และวัฒนธรรมเล็กนั้นมีความนิยมและธรรมเนียมที่สืบทอดมาแต่โบราณแบบไม่เป็นทางการ อีกทั้งไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการจากประเทศชาติ อย่างไรก็ตาม การที่จะเข้าใจวัฒนธรรมของชนชาตินั้น ทั้งวัฒนธรรมใหญ่และวัฒนธรรมเล็กล้วนมีความสำคัญและมีความหมายต่อการเข้าใจเท่ากันทั้งนั้น (《乡土社会中大传统与小传统的文化分析》, 2006 : online) ความจริงแล้ววัฒนธรรมใหญ่และวัฒนธรรมเล็กล้วนมีความสำคัญต่อชาติพันธุ์หนึ่งๆ หรือประเทศหนึ่งๆ เท่ากัน เพราะต่างส่งผลซึ่งกันและกัน วัฒนธรรมใหญ่เป็นตัวนำทิศทางของวัฒนธรรม และวัฒนธรรมเล็กก็เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมใหญ่

ในการศึกษาวัฒนธรรมจีนนั้น ศาสตราจารย์หลี่อี่หยวน * (李亦园) กล่าวไว้ในบทความชื่อ "พื้นฐานวัฒนธรรมพื้นบ้านของประเทศจีน" (《中国文明的民间文化基础》) ว่าในวัฒนธรรมยิ่งใหญ่ที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานของวัฒนธรรมจีนนั้น วัฒนธรรมพื้นบ้านซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมเล็กมักจะถูกลืมมองข้าม และไม่มีค่าซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเล็กของประเทศจีนไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตามมักจะกล่าวได้ว่าเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมของคนจำนวนมากเช่นกัน โดยทั่วไปแล้ววัฒนธรรมของมนุษยชาติไม่เพียงแต่จะมีบทบาทต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมใหญ่ที่เป็นมาแต่โบราณกาลแล้วนั้น ทั้งยังเป็นที่ยอมรับกันในเวลานั้นว่าวัฒนธรรมเล็กได้ส่งผลอย่างมากต่อพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ และผลผลิต ดังนั้นวัฒนธรรมเล็กจึงไม่ควรถูกลืม หรือขาดความสำคัญถูกกลืนหาย แต่กลับเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญให้มากขึ้น (李亦园, 1998) และ (online, 2006)

วัฒนธรรมเล็กได้ถูกมองว่าเป็นวัฒนธรรมของสังคมพื้นบ้าน (乡土社会) หรือวัฒนธรรมรอง (亚文化) หรือดังที่ศาสตราจารย์หลี่อี่หยวนเรียกวัฒนธรรมใหญ่ว่า "หย่าเหวินฮว่า"(雅文化 วัฒนธรรมชั้นสูง) และ "สุเหวินฮว่า" วัฒนธรรมเล็กว่า (俗文化 วัฒนธรรมพื้นบ้าน) ซึ่งบ้างก็เรียกว่าวัฒนธรรมสูง (高文化) และวัฒนธรรมต่ำ (低文化) หรือ วัฒนธรรมของผู้รู้ (学者文化)

---

* เกณฑ์ การถอดเสียงภาษาจีน อ้างอิงจาก ราชบัณฑิตยสถาน หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาจีนและภาษาฮินดี . กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน , 2550

และวัฒนธรรมพื้นบ้าน (通俗文化) ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม การที่วัฒนธรรมเล็กจะมีชื่อเรียกอย่างไร ศาสตราจารย์ เฟี้ยเสี่ยวทง (费孝通) ก็มีความเห็นว่ามันได้ส่งผลต่อวัฒนธรรมใหญ่เป็นอย่างมาก จนไม่อาจจะลืมหรือไม่ให้ความสำคัญกับมันได้ เพราะจากการศึกษาที่ทางวิชาการลงความเห็นว่าเป็นพิเศษของวัฒนธรรมจีนคือมีความเจริญขึ้นหรือเสื่อมลงพร้อมกันของวัฒนธรรม ซึ่งก็คือเป็นลักษณะที่วัฒนธรรมพื้นบ้านของจีนจากสังคมที่เป็นเอกเทศได้ถูกรวมเข้าสู่เขตปกครองของรัฐบาล ดังนั้นวัฒนธรรมเล็กที่ถูกนำไปผสมกับวัฒนธรรมใหญ่จึงยังคงหลงเหลืออยู่ไม่ได้สูญหายไป แต่ได้ผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างสรรควัฒนธรรมอย่างหนึ่ง แต่วัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่นี้ทั้งวัฒนธรรมใหญ่และวัฒนธรรมเล็กต่างส่งผลซึ่งกันและกันแต่ไม่ใช่เป็นการกลืนกลาย (吞食) (郑萍, 2006 : online)

แนวทางการใช้แนวคิดทฤษฎีในการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีเรื่องวัฒนธรรมใหญ่และวัฒนธรรม เล็ก มีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ รูปแบบวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวจีน และการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งวิถีดั้งเดิมที่ยังเหลืออยู่ในกลุ่มชาวจีน ในปัจจุบัน วัฒนธรรมจีนเป็นวัฒนธรรมใหญ่ที่แข็งแกร่ง ยากที่จะถูกหลอมละลายให้รับวัฒนธรรมอื่น ๆ รอบด้านได้ในเวลาอันสั้น เมื่อชาวจีนเข้ามา อยู่ในประเทศไทย ถือว่าวัฒนธรรมจีนเป็นวัฒนธรรม เล็กในวัฒนธรรมไทยที่เป็นวัฒนธรรมใหญ่ การถูกหลอมรวมของวัฒนธรรมจีนที่มีความแข็งนั้น ต้องใช้ความยาวนานของเวลาและสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนประกอบ

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะ ใช้แนวคิดดังกล่าวในการวิเคราะห์ การถูกหลอมรวมของวัฒนธรรมจีนให้กลายเป็นไทยด้วยปัจจัยหลายด้าน อันเป็นสิ่งแวดล้อมที่กลุ่มชาวจีนในตำบลปากน้ำ ต้องเผชิญ โดยจะเน้นให้เห็นถึง วัฒนธรรมดั้งเดิมจีนที่หายไป และการคงอยู่ องวิถีชีวิตในโลกยุคใหม่ ชาวจีนที่อพยพเข้าสู่ไทยนั้น ส่วนใหญ่มาจากดินแดนทางใต้ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากชาวจีนทางเหนือ ทั้งนี้เพราะเส้นทางอพยพจากเหนือลงใต้ที่ยาวนานและเต็มไปด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม ได้ทำให้ชาวจีนทางใต้มีความเคยชินกับการรับรูปแบบวัฒนธรรมใหม่ๆ ได้ง่ายขึ้น

2.2 ทฤษฎีการผสมกลมกลืน

การผสมกลมกลืน (Assimilation) เป็นกระบวนการหนึ่งที่เกิดขึ้นหลัง จากมีการปฏิสัมพันธ์แล้ว (Acculturation) และเป็นกระบวนการสำคัญที่ Milton Gordon (1964)(อ้างถึงใน Stodalska , 1998 , p. 324) กล่าวว่า การผสมกลมกลืน เป็นกระบวนการที่สามารถอธิบายรูปแบบได้ตามระดับขั้นที่แต่ละคนจะต้องผ่าน (An individual must pass) และระดับขั้นดังกล่าวมี 3 ระดับ คือ

1. การผสมกลมกลืนทางด้านพฤติกรรม (Behavioral assimilation) หรือ เรียกอีกอย่างว่า การปฏิสัมพันธ์ หรือ Acculturation

2. การผสมกลมกลืนทางด้านโครงสร้าง (Structural assimilation) หรือเรียกอีกอย่างว่า Social assimilation
3. การผสมกลมกลืนด้วยการแต่งงาน (Marital assimilation) ซึ่งอาจเกิดขึ้นในระดับของสมาชิกในสังคมของชนกลุ่มน้อย และระดับบุคคลของสังคมที่เป็นสังคมโดดเด่น (Dominant society)

การผสมกลมกลืนของ กระบวนการนี้เป็นที่วิจารณ์และถกเถียงกันมาก เพราะเป็นผลสรุปที่ชี้ให้เห็นถึงความต่อเนื่องที่เริ่มต้นจากการปฏิสัมพันธ์ แล้วจบลงด้วยการผสมกลมกลืน (Thomson , 1996, p.113)(อ้างจาก Gail and King and Meghan Wright ; “Diffusionism and Acculturation” (2006 : online)

ทั้งนี้ Gordon ได้ให้ความหมาย ของการผสมกลมกลืนไว้ว่า Assimilation มีความใกล้เคียงกับการติดต่อทางวัฒนธรรม (Acculturation) มาก และการที่ชาติพันธุ์ใดได้ถูกผสมกลมกลืนอย่างสมบูรณ์หรือไม่นั้น Gordon ได้วางหลักเกณฑ์ ไว้ 6 ประการดังนี้ คือ

1. การผสมกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรม (Culture assimilation)
2. การผสมผสานทางด้านโครงสร้างหรือการแต่งงาน (Structural assimilation)
3. การผสมกลมกลืนทางด้านอัตลักษณ์ (Identity assimilation)
4. การผสมผสานทางด้านทัศนคติ (Attitude receptional assimilation)
5. การผสมผสานทางด้านพฤติกรรม (Behavioral receptional assimilation)
6. การผสมผสานทางด้านสัญชาติ (Civic assimilation)

(Stodalska , 1998 , p. 342)

การผสมกลมกลืนของชาวจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่จับตาของนักวิชาการ และได้กลายเป็นหัวข้อในการทำวิจัยเรื่องการผสมผสานด้านชาติพันธุ์มาโดยตลอด นับจากปี 1990 เป็นต้นมา แนวคิดเรื่องการผสมผสานทางสังคม (社会融合) ได้เข้ามาแทนที่ความคิดเรื่องความเสมอภาค (平等) แล้วกลายเป็นนโยบายในการปฏิบัติทางสังคม และเนื้อหาในการวิจัย การผสมกลมกลืนทางด้านสังคม แบ่งได้เป็นหนึ่งพื้นฐานสามระดับ หนึ่งพื้นฐานก็คือทฤษฎีพื้นฐานแห่งการผสมผสานทางสังคม ซึ่งรวมถึงทฤษฎีของกลุ่มชนที่อ่อนแอ ทฤษฎีการแบ่งแยกทางสังคม และทฤษฎีการจัดหรือกำจัดออก (脆弱群体理论、社会分化理论、社会距离理论和社会排斥理论) (黄匡时、嘎日达, 2010 , p. 86) and (online : 2015)

การผสมกลมกลืนของ ชาวจีนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็น กระบวนการที่ช้าและเป็นไปตามขั้นตอน สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิต โดย แต่เดิมพวกเขานำความเป็นเงินมาอย่างเต็มรูปแบบ ใช้

ภาษาจีน สืบสานประเพณีวัฒนธรรมจีน มีการศึกษาแบบจีน รวมทั้งมีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นกับประเทศ จีนซึ่งเป็นประเทศแม่ แต่ก็ต้องค่อยๆ เปลี่ยนไปตามสภาพวิถีชีวิตและนโยบายต่างประเทศที่ตนเข้าไปอาศัยอยู่ (郭秋梅, 2015 : online)

แนวทางการใช้แนวคิดทฤษฎีในการวิจัย

ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีในการวิเคราะห์ วิถีชีวิตชาวจีนที่ตำบลปากน้ำ ในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงด้วยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งวิถีชีวิตรูปแบบเดิม และที่ยังเหลืออยู่ในสังคมชาวจีนในตำบลปากน้ำปัจจุบัน

2.3 ทฤษฎีความทันสมัย

Moore กล่าวถึงความทันสมัยว่าเป็น การที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลง จากสังคมที่เป็น Post-modern เข้าสู่ความเจริญก้าวหน้าทั้งทางเทคโนโลยี และเมืองคกรทางสังคมที่ก้าวหน้า มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ มีระบบการปกครองที่มั่นคงตามแบบตะวันตก ประเทศต่างๆในโลกได้เข้าสู่ยุคความทันสมัยใหม่ก่อนที่สงครามโลกครั้งที่สอง(1939-1945) จะยุติลง (Moore , 1965 , pp. 89-91) สังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคทันสมัยในคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 ซึ่งเป็นช่วงการปฏิวัติชนชั้นทุนนิยมในอังกฤษ และยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมของประเทศฝรั่งเศส ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 แนวคิดความทันสมัยได้กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง จนมาถึงคริสต์ศตวรรษที่ 20 ช่วงปี ค.ศ.1960 แนวคิดความทันสมัยได้กลายเป็นกระแสนิยมของโลก (baike. baidu , 2015: online) สังคมก็จะเปลี่ยนเป็นสังคมแบบใหม่ที่มีความคิดก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เป็นสังคมเมือง และเป็นยุคแห่งข่าวสารของความเป็นสังคมโลก นักวิชาการกำหนดช่วงเวลาที่เป็นสมัยใหม่ของสากลโลก อยู่ในช่วงค.ศ.1453-1945 โดยเริ่มจากการล่มสลายของจักรวรรดิไบแซนไทน์ และการยุติลงของ สงครามโลกครั้งที่ 2 และความเป็นสมัยใหม่ยังหมายถึงความก้าวหน้าและความรู้ใหม่ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความเป็นประชาธิปไตยทางการเมือง ความเป็นอุตสาหกรรมทางเศรษฐกิจ ความมีอิสรภาพทางความคิด ความเป็นส่วนตัว และความเป็นประชาคมโลก (baike.baidu , 2015 : online) และต้องเป็นสังคมที่มีเสถียรภาพ มีวิสาหกิจของรัฐ เป็นสังคมที่ลดความขัดแย้ง และมีเสรีภาพมากขึ้น (Stabilize, privatize liberalize , 2015 : online)

ความทันสมัยย่อมเป็นปัจจัยต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม ในทางที่ดีในทุกด้าน ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อรูปแบบชีวิต ความเป็นอยู่ และค่านิยมของผู้คนในสังคม และค่านิยม (the value) และการเลือกรูปแบบของค่านิยมย่อมขึ้นอยู่กับ ระยะเวลาและความต้องการของสังคม จากงานวิจัยของ Abraham Maslow (1954) เกี่ยวกับค่านิยมของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง คือการให้ความสำคัญอันดับหนึ่งต่อสิ่งที่มีความสำคัญต่อเงื่อนไขการมีชีวิตของพวกเขา (conditions for survival) แล้วต่อมาในด้านเศรษฐกิจและความจำเป็นด้านความปลอดภัย ค่านิยม ซึ่งก็เป็นพวกวัตถุ

นิยมเหล่านั้น ก็จะมีรูปแบบที่เปลี่ยนไปตามความต้องการ และจำเป็น และเมื่อทุกอย่างในด้านวิถีชีวิต ได้เกิดความมั่นคงดีแล้ว สิ่งที่ไม่เป็นวัตถุนิยม (non – materialistic (value of self esteem)) เช่น ความรัก ความต้องการการยกย่องของบุคคลอื่น หรือคุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์ (Inglehart ,1990 , pp. 67-69, และ James Davies ,1969. อ้างถึงใน Soo Young Auh , 2008 : 306) นอกจากนั้น ความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงทางคุณค่ากับรุ่นอายุคน (Generation) ของคนก็มีความเกี่ยวพันกันมาก

งามพิศ สัตย์สงวน กล่าวถึงความทันสมัยในวัฒนธรรมชาว (2541 , pp. 16-17) ว่าความทันสมัย เป็นปรากฏการณ์ที่มีขอบเขตกว้างขวาง และได้รวมไว้ด้วยซึ่งการเป็นอุตสาหกรรม การเป็นเมือง และระบบราชการ สำหรับ Etzioni (1964 , p. 94) กล่าวถึงความทันสมัยว่า จะต้องเป็นสังคมที่เป็นองค์กรความทันสมัยที่อาจจะมาจากโลกตะวันตก หรือไม่ก็ได้ และอาจเป็นเพราะ ะมีการปรับปรุงในองค์กรแล้วผลักดันให้เกิดความทันสมัยก็ได้ ส่วน Launer (1982 , p. 280) กล่าวว่า ความทันสมัย อาจเกิดขึ้นได้ โดยไม่ผูกติดกับอุตสาหกรรมก็ได้ ดังนั้น ความทันสมัยจึงเป็นเรื่องที่มีขอบเขตกว้างขวาง โดยอาจเป็นเรื่องที่มีการเปลี่ยนแปลงโดยตรง หรือพัฒนา ก็ได้

แนวทางการใช้แนวคิดทฤษฎีในการวิจัย

ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดความทันสมัยในการวิเคราะห์รูปแบบวิถีชีวิตของชาวจีนในปากน้ำของนครใหม่ ว่าแตกต่างจากนครเก่าด้านผลกระทบของความทันสมัยที่เกิดขึ้นในสังคม โดยจะเน้นให้เห็นถึงความทันสมัย ได้ทำให้สิ่งใดอันเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมตามแบบประเพณีหายไป และสิ่งใดในวิถีชีวิตแบบจีนที่ยังคงเหลืออยู่ในชาวจีนยุคใหม่ในปัจจุบัน และความทันสมัยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านใดบ้าง

2.4 การอธิบายสมมุติฐาน

2.4.1 ชาวจีนอพยพที่อาศัยอยู่แถบปากน้ำกระจายตัวตั้งถิ่นฐานในหลายพื้นที่ ดังปรากฏมีศาลเจ้า เป็นศูนย์กลางชุมชน

ชาวจีนเป็นกลุ่มชนชาติที่ยึดติดกับประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิม เมื่อมีการอพยพไปอยู่ในที่ใดมักจะอยู่กันเป็นหมู่บ้าน ใช้ภาษาจีน มีวิถีชีวิตแบบจีน ยึดมั่นในวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ปฏิบัติกันมา ตั้งแต่บรรพบุรุษ ความเชื่อก็เป็นอีกหนึ่งสิ่งที่ติดตัวมากับชาวจีนอพยพ เรือเดินสมุทรที่บรรทุกผู้คนข้ามน้ำข้ามทะเลมานั้น ที่ท้ายเรือมักมีแท่นสำหรับตั้งรูปเคารพเทพธิดา ผู้ดูแลความสงบสุขทางทะเลที่ชาวจีนแต่จิ๋วเรียกว่า หมาโจ้ว (แต่จิ๋ว) หรือ มาจู (妈祖) ก่อนจะออกเดินทางผู้เดินเรือต้องทำพิธีเซ่นไหว้เทพธิดาองค์นี้ ซึ่งที่จีน ทางใต้มักสร้างศาลเจ้าของเทพธิดาองค์นี้ไว้ โดยหันหน้าลงทะเล เพื่อให้หันกเดินเรือได้เซ่นไหว้ก่อนออกเดินทางไปแดนไกล เมื่อครั้งที่เจิ้งเหอ (หรือคนไทยเรียกว่า เซ่งโฮ) ทูตจีนในสมัยราชวงศ์หมิง ก่อนจะนำขบวนเรือ ออกทะเลเดินทางสู่ทะเลใต้ ก็ต้องทำพิธีเซ่นไหว้เทพธิดาองค์นี้เช่นกัน (周宗廉、周宗新、李华玲 ,1992 , p. 149) ทั้งนี้เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการเดินทาง

อันแสนยาวนานที่ทุกคนหวังว่าจะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากเทพธิดาองค์นี้ยามเมื่อมีภัยทางทะเล และบางคนเนื่องจากมีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้า องค์ใดในหมู่บ้านตน ก่อนออกเดินทางก็มักจะเอาซีรูป จากกระถางรูปของเทพเจ้าในศาลที่ตนเคารพติดตัวมาด้วย เพื่อเป็น สิริมงคลปกป้องรักษาคุ้มครองให้ตนถึงที่หมายด้วยความปลอดภัย เมื่อถึงที่ หมายและทำมาหากินตั้งหลักฐานได้มั่นคงแล้ว ก็ร่วมกันบริจาคทรัพย์ และ ร่วมแรงสร้างศาลเจ้าขึ้นเป็นที่ตั้งบูชาเทพเจ้าที่ตนนับถือขึ้นในหมู่บ้านตน เราจึงได้เห็นศาลเจ้าที่เกี่ยวกับบ้านเกิดของชาวจีนมากมาย เช่น ชาวจีนฮกเกี้ยนสร้างศาลเจ้าใต้เตียนกงที่สมุทรปราการก็ด้วย สาเหตุนี้ (พรพรรณ จันทโรนานนท์ , 2546 , pp. 50-60) ในยุคแรกของชาวจีนอพยพ พวกเขามักอยู่เป็นกลุ่มตามกลุ่มของบ้านเกิด หรือตามตระกูลแซ่ และเพื่อให้ง่ายและสะดวกในการประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อและการเซ่นไหว้ พวกเขามักสร้างศาลเจ้าเฉพาะกลุ่มภาษาของตนเอง ดังที่ประเทศสิงคโปร์ มีศาลเจ้า เยวไห่ชิงเมี่ยว (粤海清庙) เป็นศาลเจ้าของชาวจีนแต้จิ๋ว โดยอยู่ในความดูแลของสมาคมแต้จิ๋ว ในสิงคโปร์ หรือศาลเจ้าเล่าปึงเถ่ากง(แต้จิ๋ว) (老本头公) ที่ถนนทรงวาดของชาวจีนแต้จิ๋ว อยู่ในความดูแลของสมาคมแต้จิ๋วประเทศไทย เป็นต้น (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2529 , pp. 81-100) หรือแม้แต่ในต่างจังหวัด เช่น อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ก็มีศาลเจ้าประจำอำเภอ (พรพรรณ จันทโรนานนท์ , 2551 , pp. 233-235) และในตัวอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ก็มีลักษณะเดียวกัน คือมีศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางของชาวจีนกลุ่มภาษาต่างๆ หลายแห่ง รอบๆศาลเจ้าแต่ละแห่งล้วนเป็นที่อยู่อย่างหนาแน่นของชาวจีน (พรพรรณ จันทโรนานนท์ , 2553 , pp. 3-8)

ดังนั้นการตั้งสมมุติฐานว่า ชาวจีนอพยพมาอาศัยอยู่แถบตำบลปากน้ำ กระจายตัวตั้งถิ่นฐานที่ ออาศัยในหลายพื้นที่ดังปรากฏมีศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางชุมชน จึงเป็นสมมุติที่เป็นไปได้

2.4.2 ชาวจีนอพยพที่ปากน้ำส่วนใหญ่เป็นชาว จีนแต้จิ๋ว รองลงมาถึงชาวจีนแคะชาวจีน ไหหลำและชาวจีนกวางตุ้ง

ชาวจีนอพยพสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (东南亚) ที่มีจำนวนมากที่สุดก็หลังจากสิ้นสุดสงครามฝิ่นในปี ค.ศ. 1840 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีค.ศ. 1868 เดือน 7 วันที่ 28 จากสนธิสัญญา “ผู้อันเงินเถียวเอวีย” (蒲安臣条约) (the Burlingame Treaty) (สนธิสัญญานี้มีอีกชื่อเป็นภาษาจีนว่า (中美天津条约续增条约) ที่อเมริกาและจีนลงนามกันที่กรุงวอชิงตันแล้ว ส่งผลให้แรงงานจีนเป็นแรงงานออกต่างประเทศอย่างถูกกฎหมาย และในช่วงนี้ชาวจีนส่วนใหญ่ก็ใช้สนธิสัญญาแรงงานนี้ อพยพเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่การเดินทางในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็ยังเป็นปัญหา เช่นปี ค.ศ. 1853 เดินทางโดยทางเรือจากฮ่องกงไปสิงคโปร์ ต้องใช้เวลา 20-45 วัน แต่มาในปีปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 การเดินทางโดยทางเรือสะดวกขึ้น การเดินทางไปกลับระหว่างจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มีหลายรูปแบบมากขึ้น เช่นกัน มาในปี ค.ศ. 1893 ชาวจีนที่เดินทางกลับประเทศได้รับการปกป้องทางกฎหมายทำให้ชาวจีน

กลับประเทศมากขึ้นและการเดินทางเข้าประเทศต่างๆทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในรูปแบบสัญญาแรงงาน (契约劳工) ก็ค่อยๆ หดไป ชาวจีนที่อพยพเข้ามาหลังจากช่วงนี้ก็คือกลุ่มที่เดินทางเข้ามาโดยสมัครใจ ซึ่งส่วนมากเป็นการเดินทางโดยอาศัยเรือกลไฟสะดวกมากขึ้น(陈丽园, 2003, p. 88)

ชาวแต้จิ๋วเป็นกลุ่มภาษาที่อพยพที่สำคัญมาก โดยกระจายอยู่ เป็นจำนวนมากในประเทศไทย จากการสำรวจปี ค.ศ.1930 ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยมี 1,500,000 คน นับว่าเป็น 60% ของชาวจีนทั้งหมดในประเทศไทย ส่วนในประเทศมาเลเซียและอินโดเนเซียตะวันออก มีชาวจีนแต้จิ๋วกระจายอยู่ประมาณ 2 แสน 8 หมื่นคน และ 1 แสน 5 หมื่นคนตามลำดับ นับว่าเป็นจำนวน 12% และ 10% ของประเทศมาเลเซียและอินโดเนเซีย และส่วนใหญ่ชาวจีนอพยพเป็น ผู้ชาย (陈丽园, 2003, p. 91) ชาวจีนแต้จิ๋วในเมืองไทย มีมากกว่าชาวจีนกลุ่มภาษาอื่นๆ เพราะจำนวนศาลเจ้าที่สร้างขึ้นโดยชาวแต้จิ๋วมีมากกว่าจำนวนศาลเจ้าของกลุ่มภาษา อื่นๆ (刘丽芳 (Pornpan Laohasirinadh), 1989, p. 65 表 3.2)

สำหรับตำบลปากน้ำ จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยในช่วงปี พ.ศ.2557-2558 ประมาณได้ว่ามีชุมชนชาวจีนแต้จิ๋ว มาก ทั้งนี้เพราะ มีศาลเจ้าของชาวจีนแต้จิ๋วมาก นั่นเอง นับตั้งแต่ศาลเจ้าพ่อสมุทรปราการที่ถนนประโคนชัย ไปจนถึง ถนนท้ายบ้าน เมื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลก็พบว่า มีชาวจีนแต้จิ๋วหลายชุมชน โดยแบ่งเป็น ตลาดบน ตลาดกลาง และตลาดล่าง ซึ่งพื้นที่ดังกล่าว ล้วนเป็นที่อยู่อย่างหนาแน่นของชาวจีนแต้จิ๋ว ส่วนชาวจีนแคะ เป็นกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาทีหลัง โดยแต่เดิมก็อาศัยอยู่ปะปนในพื้นที่เดียวกับชาวจีนแต้จิ๋ว ต่อมาความเจริญของท้องที่มีมากขึ้น ประกอบกับชาวจีนแคะที่ปากน้ำส่วนใหญ่ทำอาชีพพอกหนังสัตว์ สร้างมลภาวะ เพิ่มขึ้นในท้องที่ จึงได้ย้ายออกไปอยู่รอบนอกชุมชน เช่นอยู่กิโลเมตรที่ 30 หรือ 34 สำหรับชาวจีนไหหลำและกวางตุ้งมีน้อยเพียงไม่กี่ครอบครัว

ดังนั้นการตั้งสมมุติฐานที่ว่า ชาวจีนอพยพที่ตำบลปากน้ำส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแต้จิ๋ว รองลงมาคือชาวจีนแคะ ชาวจีนไหหลำและชาวจีนกวางตุ้ง ก็เป็นสมมุติฐานที่เป็นไปได้

2.4.3 ชาวจีนอพยพในแต่ละชุมชนมีความเชื่อที่แตกต่างกันเพราะอพยพจากเมืองที่แตกต่างกัน แต่มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน

ชาวจีนนอกจากจะมีความเชื่อเรื่องศาสนา คือ ศาสนาเต๋า ศาสนาพุทธ และศาสนาขงจื้อแล้วยังมีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าประจำพื้นที่ถิ่นของตน และ ชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษา ต่างนิยมสร้างศาลเจ้าขึ้นเพื่อเป็นที่ตั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำหรับการกราบไหว้ในหมู่บ้านตน เมื่อพวกเขาอพยพมาอยู่ต่างถิ่นก็มักจะนำความเชื่อการเคารพและการเซ่นไหว้ที่มีอยู่ในถิ่นเดิม ติดตัวมาด้วย ทำให้แต่ละกลุ่ม ภาษามีความเชื่อในองค์เทพเจ้าที่ไม่เหมือนกัน แม้ว่าเทพเจ้าจะเป็นองค์เดียวกัน แต่ชาวจีนจาก แต่ละถิ่นต่างมีการกำหนดวันเซ่นไหว้องค์เทพเจ้าแตกต่างกันด้วย ชาวจีนแต้จิ๋วกราบไหว้บึงเท่ากง (本头公) ชาวไหหลำเซ่นไหว้เจ้าแม่ทับทิม (水尾圣娘) หากไม่ใช่เป็นเทศกาลประจำปีซึ่งทุกที่ต้องจัดงานฉลองพร้อมกันแล้ว

การจัดงานวันเกิดของเทพเจ้าที่เป็นประธานของศาลเจ้าก็แตกต่างกันไปด้วย เช่น ศาลเจ้าจี้หนันเมี่ยว (暨南庙) (ศาลเจ้าตีกดิน) ของชาวจีนฮกเกี้ยนเช่นไหว้ เทพเจ้าปึงเท่างงเป็นเทพประธานของศาลเจ้าจัดงานวันเกิดถวายเทพเจ้า ในวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 8 (八月初十) ส่วนศาลเจ้าบ้านหม้อ (万茂古庙) ของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งก็มีเทพเจ้าปึงเท่างงเป็นเทพประธานของศาลเจ้าเช่นกัน แต่ได้กำหนดจัดงานเช่นไหว้วันเกิด ของเทพเจ้าในวัน 16 ค่ำ เดือน 8 (八月十六日) ส่วนศาลเจ้าซิงปึงเท่างง (新本头公) ของชาวจีนแต้จิ๋วได้กำหนดจัดวันเกิดให้เทพเจ้าซิงปึงเท่างงซึ่งเป็นเทพประธานของศาลเจ้าในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 2 (二月初二) เป็นต้น (ภาคผนวก 27 หน้า 283) (刘丽芳 (Pornpan Laohasirinadh) , 1989 , p. 283) แต่ด้วยชาวจีนทุกกลุ่มภาษาล้วนมีความเชื่อในเรื่องศาสนาเต๋า ศาสนาพุทธและศาสนาขงจื้อ และความเชื่อในเทพเจ้าพื้นถิ่นเหมือนกัน จึงมีรูปแบบวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน เมื่อพวกเขาอพยพมาจากต่างพื้นที่กัน แต่มาอยู่ในที่มีสิ่งแวดล้อมที่เหมือนกัน พวกเขาจึงมีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน แต่ก็ยังรักษาความแตกต่างทางความเชื่อนั้นอยู่ความเป็นจริงแล้วชาวจีนทุกกลุ่มภาษาต่างได้รับวัฒนธรรมจีนที่มีพื้นฐานจากปรัชญาขงจื้อ เป็นหลัก อีกทั้งมีความเชื่อเรื่องศาสนาพุทธและศาสนาเต๋าเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อได้รับผลกระทบจากวิถีชีวิตแบบใหม่ของไทย ลูกหลานของพวกเขาจึงได้ถูกล้อมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ซึ่งต่างก็ มีวิถีชีวิต ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งก็คือ การรับประเพณีวัฒนธรรมไทยบ้าง และยังคงสืบสานประเพณีวัฒนธรรมจีนของบรรพบุรุษบ้าง

ดังนั้นการที่ตั้งสมมุติฐานว่าชาวจีนอพยพในแต่ละ ะชุมชน มีความเชื่อที่แตกต่างกัน เพราะอพยพจากเมืองที่แตกต่างกัน แต่มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน จึงเป็นสมมุติฐานที่เป็นไปได้

2.4.4 ชาวจีนอพยพที่ผสมผสานกับชาวพื้นถิ่น มีความเป็นพื้นถิ่นมากกว่าความเป็นจีน

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในไทยช่วงคริสตศวรรษที่ 19 นั้น ส่วนใหญ่เป็นชาย เพราะรัฐบาลจีนไม่อนุญาตให้หญิงเดินทางออกนอกประเทศ (G. William Skinner , 1957, p. 126)

ผู้อพยพเหล่านี้ส่วนมากเป็นแรงงานที่มีสัญญาจ้างขุดคลอง สร้างถนนทำรางรถไฟ เป็นต้น พวกแรงงานจีนนิยมอยู่ในกลุ่มภาษาพูดเดียวกัน โดยมีวิถีชีวิตแบบจีนใช้ภาษาจีน เมื่อตั้งหลักฐานได้ก็พยายามตั้งโรงเรียนจีน ให้บุตรหลานของตน เพื่อให้พวกเขาได้รับการศึกษาและมีวิถีชีวิตแบบจีน และพยายามติดต่อกลับไปยังประเทศบ้านเกิด ช่วยเหลือเกื้อกูลญาติ ที่บ้านเกิด แต่ก็ยังมีชาว จีนอีกกลุ่ม ที่แยกตัวออกมาจากความเป็นจีน ด้วยความต้องการสร้างหลักฐานในประเทศที่ตนอาศัยอยู่ จึงมีภรรยา เป็นชาวพื้นถิ่น มีชีวิตอยู่แบบชาวพื้นถิ่น ไม่ได้ให้ความสนใจกับประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนมากนัก และ บางคน ไม่ได้ติดต่อกลับไปประเทศบ้านเกิด ลูกหลานของพวกเขา ที่เกิดในเมืองไทยจึงมีความเป็นพื้นถิ่นอย่างรวดเร็ว แม้เพียงรุ่นที่ 2 แม้จะใช้แซ่ แทนนามสกุล แต่พวกเขาก็ไม่ได้รู้จักบรรพบุรุษที่เมืองจีนมากไปกว่าการรู้ว่าบรรพบุรุษแซ่ใดเท่านั้น ดัง ปรากฏในการวิจัย เรื่องอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของชาวไทยเชื้อสายจีน ในอำเภอ โพธาราม : การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง

(พรพรรณ จันทโรนานนท์ , 2553 , pp. 225-227) ชาวจีนอพยพที่อยู่ในตำบลปากน้ำ ลูกหลานก็อาจเหลือความเป็นจีนให้เห็นได้บ้าง แต่บางกลุ่มที่แยกตัวออกไป อาศัยอยู่ปะปนกับชาวพื้นถิ่นโดยมีอาชีพเป็นชาวประมง ตั้งบ้านเรือนอาศัยปะปน กับชาวประมงก็ย่อมมีความเป็นพื้นถิ่นมาก และมีความเป็นไทยได้เร็ว และค่อนข้างสมบูรณ์ เพียงรุ่นที่ 2 ก็เหลือความรู้เกี่ยวกับจีนเพียงน้อยนิด กล่าวคือ รู้เพียงว่าบรรพบุรุษตนแซ่ใดเท่านั้น และพูดภาษาจีน ฟังภาษาจีนไม่ได้แม้คำเดียว (การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ ตลาดโบราณ หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ วันที่ 14 เมษายน 2558) ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพวกเขา ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ย่อม ส่งผลต่อการหล่อหลอมรูปแบบวิถีชีวิตของพวกเขาอย่างมากแน่นอน

ดังนั้น การตั้งสมมุติฐานที่ว่า ชาวจีนอพยพที่ผสมผสานกับชาวพื้นถิ่น มีความเป็นพื้นถิ่นมากกว่าความเป็นจีน จึงเป็นสมมุติฐานที่เป็นไปได้

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยและหนังสือที่เกี่ยวข้องกับปากน้ำหรือสมุทรปราการในเรื่องทั่วไป อาจหาอ่านประกอบได้บ้าง แต่ที่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับชาวจีนที่ตำบลปากน้ำนั้น ไม่มีงานวิจัยหรือหนังสือเล่มใดเขียนไว้เลย ดังนั้นหนังสือและงานวิจัยที่ผู้วิจัยรวบรวมได้ เพื่อนำมาเป็นเอกสารอ้างอิงนั้น จึงเป็นเรื่องโดยทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับปากน้ำและชาวจีนอันจะเป็นพื้นฐาน ในการวิเคราะห์เรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนชาวจีนในปากน้ำได้

หนังสือเรื่อง “เมืองพระประแดงแหล่งอารยธรรม” ของคณะผู้จัดทำอำเภอพระประแดงเขียนขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสเปิด-ฉลองอาคารที่ว่าการอำเภอพระประแดงหลังใหม่ 12 สิงหาคม 2547 ได้กล่าวถึงอำเภอพระประแดง ว่าเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดสมุทรปราการที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่าเมืองอื่นๆ ของจังหวัด อีกทั้งยังเป็นที่อยู่กันอย่างหนาแน่นของชาวจีนมาก่อน พระประแดง หรือปากลัดที่มีข้อมูลมาจาก คลองลัดโพธิ์ หรือ คลองลัดต้นโพธิ์ที่ขุดขึ้นระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยาด้านตะวันตกกับตะวันออก ในส่วนที่แคบที่สุด ด้วยจะให้เส้นทางลัด สำหรับออกไปทรงเบ็ดทางปากอ่าวไทย ในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระในปลาย สมัยอยุธยา และต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ทรงมีพระราชดำริ สร้างเมืองอันเป็นป้อมปราการทางทะเลซึ่ง มีทำเลที่เหมาะสมที่สุด คือบริเวณด้านใต้ของคลองลัดโพธิ์ ดังนั้นจึงมีการสร้างป้อมปราการ แรกสุด ชื่อว่า “ป้อมวิทยาคม” ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมทางตะวันออกของป้อมวิทยาคมต่อไปอีก 3 ป้อม คือ ป้อมปู่เจ้าสมิงพราย ป้อมปีศาจสิง และป้อมราหูจร และ ที่ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาด้านตรงกันข้าม (ด้านที่ว่าการอำเภอพระประแดงในปัจจุบัน) อีก 5 ป้อม ได้แก่ป้อม แผลงไฟฟ้า ป้อมมหาสังหาร ป้อมศัตรูพินาศ ป้อมจักรกรด ป้อม

พระจันทร์พระอาทิตย์ แล้วสร้างเมืองไว้ด้านหลัง ลงอาถรรพ์ ปักหลักเมืองไว้เมื่อ แรม 10 ค่ำ เดือน 7 พ.ศ.2358 แล้วทรงพระราชทานนามเมืองนี้ว่า เมืองนครเขื่อนขันธ์ ส่วนชื่อเมือง “พระประแดง” นั้น เป็นชื่อที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปลี่ยนจากเมืองนครเขื่อนขันธ์เป็นเมืองพระประแดงในปี พ.ศ.2458 ทั้งนี้เพราะทรงเห็นว่าสถานที่นี้เดิมเคยมีชื่อพระประแดง และเคยเป็นเมืองหน้าด่านของขอมมาก่อน

ชาวมอญถูกย้ายให้เข้ามาตั้งรกรากที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 โดยย้ายครัวมอญเมืองปทุมธานี มีพระยาแจ้งเป็นหัวหน้า ย้ายมาพร้อมกับชายฉกรรจ์ 300 คนและหลังจากนั้นในช่วงปี พ.ศ.2358 พวกมอญที่เกาะตะมะถูกพม่ากดขี่ให้ย้ายมาอยู่ในแดนไทยในสมัยรัชกาลที่ 2 แล้วโปรดให้มอญบางส่วนมาตั้งบ้านเรือนที่นครเขื่อนขันธ์ เมื่อมีชาวมอญอพยพมาอยู่มาก ต่างได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่มๆ ในภาษามอญเรียกว่า “กวาน” แปลว่า หมู่บ้าน และแต่ละกวานต่างก็ตั้งชื่อตามถิ่นที่ตนเคยอยู่ในประเทศมอญ รวมแล้วมี 17 หมู่บ้าน ซึ่งบางหมู่บ้านก็ได้ยกเลิกไปแล้ว เจ้าเมืองที่ปกครองชาวมอญตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 2 ในปี พ.ศ. 2358 สมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองใน ปีพ.ศ. 2472 รวมแล้วมี 11 ท่านด้วยกัน จะเห็นว่าชาวมอญอยู่กันเป็นเมือง และในเมืองเหล่านั้นมีชาวจีนเข้าไปอยู่ปะปนกับชาวมอญด้วย

นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังได้กล่าวถึงความเป็นมาในการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ 2 ประวัตินครใหญ่คู่บ้านคูเมืองพระประแดง ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ที่สำคัญของชาวพระประแดง ประวัตินครความเป็นมาของประเพณีการแข่งเรือ หน้าเมืองพระประแดง ศาสนสถานที่สำคัญของชาวพระประแดง วัดโปรด เกศเชษฐาราม ซึ่งเป็นวัดที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 2 โดยมีพระยาเพชรพิไชย (เกตุ) เป็นนายงานดูแลการสร้าง วัดแห่งนี้มีศิลปะจีนผสมมาก ทั้งหน้าบัน ลวดลายประดับต่างๆล้วนได้รับอิทธิพลจากจีนทั้งสิ้น วัดดวงหทัยนิรมลของแม่พระของชุมชนวัดโรมันคาทอลิก และเบื้องหลังการสร้างอาคารใหม่ที่ว่าการอำเภอพระประแดงทั้งหมดได้กล่าวไว้อย่างละเอียด (นายจักรพงษ์ เปี่ยมเมตตาและคณะ, 2542)

เรื่องราวเพิ่มเติมเกี่ยวกับนครเขื่อนขันธ์เห็นได้จากงานเรียบเรียงของจำปาศรี เทพสง่า สุทธินันท์ โลจายะ สอวงค์ศรี สันติจारी และชุติมา นิยมอิม ใน “เรื่องน่ารู้คูเมืองนครเขื่อนขันธ์ ” หนังสือแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอน ตอนที่หนึ่งเป็น เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับการสร้างเมืองหน้าด่านทางทะเลในสมัยรัชกาลที่ 2 กำเนิดของเมืองนครเขื่อนขันธ์และการอพยพของชาวมอญในปี พ .ศ. 2358 สำหรับตอนที่ 2 เป็นเรื่องขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของผู้คนในถิ่นนี้ มีการละเล่นและประเพณีต่างๆ ซึ่งล้วนเป็นของชาวบ้านมอญทั้งสิ้นรวมทั้งเรื่องสภาพแวดล้อมและสังคมปัจจุบันของอำเภอพระประแดงและเขตการปกครอง เส้นทางคมนาคมตำบลต่างๆอำเภอพระประแดง (จำปาศรี เทพสง่าและคณะ , 2543 , p. 102) โดยที่เนื้อหาในหนังสือไม่มีข้อมูลใดเกี่ยวกับชาวจีนเลย ทั้งนี้อาจจะ เป็น

เพราะชาวจีนกระจายอยู่ปะปนกับ ชาวมอญและอาจมีจำนวนน้อยกว่าชาวมอญมาก หรืออาจเป็นเพราะชาวจีนไม่สามารถรวมตัวกันได้เป็นกลุ่มเหมือน ชาวมอญ หรือชาวจีนอาจถูกมองว่าเป็นชาวพื้นถิ่นเหมือนชาวไทย ประเพณีวัฒนธรรมจีนจึงไม่เป็นจุดเด่นของเมืองพระประแดง

เรื่องชาวจีนในสมุทรปราการเห็นได้จากงานเขียนของ เอกพงษ์ อรุณรัตติยากร ใน ประวัติศาสตร์จากท้องถิ่น “ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน” ควรค่าอนุรักษ์ ได้กล่าวถึงหมู่บ้านเก่าแก่ของชาวจีนในอำเภอพระสมุทรเจดีย์ ตำบลแหลมฟ้าผ่า (ป้อมพระจุลจอมเกล้าในปัจจุบัน) หมู่ที่ 9 ของชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนว่า ผู้คนในหมู่บ้านนี้เกือบทั้งหมด สืบเชื้อสายมาจากจีนอพยพที่สันนิษฐานกันว่าน่าจะเป็นชาวจีนที่เข้ามาค้าขายกับเรือสำเภาที่มากำชายในอาณาจักรสยาม เมื่อล่องสำเภาจากทะเลจีนใต้เข้ามาในอ่าวไทยแล้วจึงจอดพักเรือสำเภาขนาดใหญ่ที่ปากอ่าวบริเวณแหลมฟ้าผ่า เพื่อขนถ่ายสินค้าลงเรือเล็กส่งเข้าอาณาจักรสยาม ชาวจีนเหล่านี้จากสำเนียงภาษาประเพณีวัฒนธรรมน่าจะเป็นชาวจีนกวางตุ้ง และมีเชื้อสายฮกเกี้ยน ก็มีอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก ที่พระสมุทรเจดีย์ ก่อนขุดขยายเป็นคลองสรรพสามิตนั้น แต่เดิมมีท่าเรือที่วัดที่แหลมฟ้าผ่า เพื่อเป็นท่าสำหรับผู้คนเดินทางไปตลาด ไปบางกอกและตลาดปากน้ำ

ต่อมามีชาวจีนและลูกครึ่งจีนมากมายที่หมู่ 9 จึงได้ขยายไปอยู่ที่หมู่ 10 หรือบ้านขุนสมุทรหรือคลองยายจี่ เนื่องจากที่นี่มีชาวจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ในเวลาต่อมารัฐบาลสยาม จึงได้ส่งขุนนางและข้าราชการมาปกครองดูแลประชากรจีนเหล่านี้ และเรียกขานคนกลุ่มนี้ว่า ขุนสมุทรจีน ต่อมาบริเวณที่อยู่ของลูกหลานจีนที่เป็นบ้านขุนสมุทรจีน ได้เป็นส่วนหนึ่งของอำเภอพระสมุทรเจดีย์

ลูกหลานชาวขุนสมุทรจีนประกอบอาชีพการประมงชายฝั่ง ทำวังกุ้ง ทำวังสัตว์น้ำ และอาชีพแปรรูปอาหารทะเล ชาวขุนสมุทรจีนมีเทพเจ้าที่นับถือคือ เจ้าพ่อหนุม่น้อยลอยชาย (太子老爺) ที่หมู่ 9 มีศาลเจ้าเจ้าแม่ทับทิม และพื้นที่บริเวณใกล้เคียง เช่น ที่หมู่ 8 มีเจ้าแม่เขาสามมุก และหัวเรือ (แม่ย่านางเรือ) ที่จะนำไปออกทะเล ที่บางแสนจังหวัดชลบุรี มีศาลเจ้าพ่อปู่ทองคำ ที่หมู่ 10 มีศาลเจ้าพ่อคำทมิฬ ที่ตำบลแหลมฟ้าผ่าเลขที่ 67 หมู่ที่ 9 มีพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นบ้านสมุทรจีน เป็นที่เก็บรวบรวมสิ่งของโบราณที่พบในตำบลแหลมฟ้าผ่า อันได้แก่ถ้วยชามจีน เครื่องปั้นดินเผาจีน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของสมัยราชวงศ์ชิง ทั้งยังมีเครื่องประดับ และเงินตราอีกมากมาย แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าชาวจีนได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่แห่งนี้มีมากกว่า 300 ปีแล้ว (เอกพงษ์ อรุณรัตติยากร , มปพ.)

หนังสือที่เขียนถึงสมุทรปราการที่ละเอียดในทุกแง่มุมคือ “วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ” (2543) หนังสือเล่มดังกล่าว จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 เนื้อหาครอบคลุมด้านสภาพภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมและสังคมโดยกล่าวถึงทรัพยากรในพื้นที่ การคมนาคมการปกครอง การศึกษา ด้านพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ได้กล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานของประชากร และลำดับ

เหตุการณ์พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ จากนั้นกล่าวถึงเรื่องมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้านและเทคโนโลยีท้องถิ่นทั้งนี้รวมถึงด้านศิลปกรรม ภาษาวรรณกรรม ศาสนาประเพณีเอกลักษณ์ของจังหวัดสมุทรปราการ บุคคลสำคัญของจังหวัดสมุทรปราการ และ ในส่วนท้ายของเล่มจะเป็นเรื่องพระมหากษัตริย์คุณในการพัฒนาท้องถิ่น ของ รัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ภูมิพลอดุลยเดชฯ ที่ทรงมีต่อจังหวัดสมุทรปราการ การจัดทำเรื่อง จังหวัดสมุทรปราการนี้ เป็นการ รวบรวมข้อมูลพื้นฐานทุกด้านเกี่ยวกับจังหวัดสมุทรปราการแบบ สารานุกรมภูมิศาสตร์ ดังนั้นในหัวข้อเรื่อง “ประชากร” จึงเป็นการแนะนำว่าแต่ละอำเภอในจังหวัดสมุทรปราการมีประชากรรวมเท่าใด เป็นชายและหญิงเท่าใด และหญิงมีประชากรเท่าใด สำหรับในหัวข้อการปกครอง กล่าวถึงจังหวัดสมุทรปราการมีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จำนวนเท่าใด และทำเนียบผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ จากปี พ .ศ.2410-2540 มีจำนวนกี่ท่าน เป็นต้น (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดสมุทรปราการ กรุงเทพฯ , 2543)

สำหรับเรื่องราวของพระสมุทรเจดีย์อันเป็นประวัติศาสตร์ที่คู่กับจังหวัดสมุทรปราการเห็นได้จากงานเขียนของ สมชาย ชัยประดิษฐ์รักษ์ (2547) ได้รวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับพระสมุทรเจดีย์ไว้อย่างละเอียด พระสมุทรเจดีย์สร้างขึ้นในสมัย รัชกาลที่ 2 หลังจากพระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นเกาะหาดทราย ซึ่งอยู่ห่างจากที่ตั้งของป้อมผีเสื้อสมุทรเล็กน้อย จึงโปรดให้กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์กับเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) เป็นผู้อำนวยการก่อสร้าง ทรงพระราชทานนามว่า “พระสมุทรเจดีย์” เพื่อให้คู่บารมีกับเมืองสมุทรปราการ แต่ทรงสวรรคตก่อนในปี พ .ศ.2367 ต่อมารัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างต่อจนเสร็จในปี พ .ศ. 2371และโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุไว้ในองค์พระสมุทรเจดีย์ มาถึงสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประสงค์ให้ชาวต่างชาติที่เข้ามาในสยามประเทศได้เห็นองค์พระสมุทรเจดีย์แต่ไกล จึงโปรดให้ช่างไปถ่ายแบบลอมปางจากกรุงศรีอยุธยา แล้วนำมาสวมทับองค์เดิมจ นมีความสูง 19 วา นอกจากนั้นยังโปรดให้สร้างแก่งจันทน์ หอเทียน หอระฆัง พระวิหาร พระพุทธรูปปางห้ามสมุทร หลักผูกเรือริมแม่น้ำ รวมองค์พระเจดีย์พร้อมอัญเชิญพระบรมธาตุ 12 องค์ จากพระบรมมหาราชวังมาบรรจุแทนองค์เก่าที่ถูกโจรลักไปในสมัยรัชกาลที่ 3 (สมชาย ชัยประดิษฐ์รักษ์ , 2547, p. 40)

วารสาร Samutprakan BL Magazine สมุทรปราการ เป็นแม็กกาซีนที่จัดพิมพ์ขึ้นที่มิเนื่อหาเกี่ยวกับสมุทรปราการทั้งเล่ม โดยจัดทำขึ้นเป็นเล่มสมุทรปราการร่วมใจเทิดไท้องค์ราชันย์ใต้ร่มพระบาริบาลสมุทรปราการร่มเย็นเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา และมีเนื้อหาของเล่มเน้นในเรื่องอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แนวทางพัฒนาสมุทรปราการของ ผู้ว่าราชการจังหวัดในปัจจุบัน (คุณเชิดทัศน์ ชูศรี) ประวัติความเป็นมาของสมุทรปราการ เส้นทางจากอดีตจนถึงปัจจุบัน แนะนำสถานที่

ท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ อุทยานประวัติศาสตร์ทหารเรือ ป้อมพระจุลจอมเกล้า ฯ สถานที่
ตากอากาศบางปู ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง และวัดที่สวยงามมีชื่อเสียงของ สมุทรปราการ เช่น วัดบางพลี
ใหญ่ วัดโปรดเกศเชษฐาราม วัดโคศคาราม ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง สมุทรปราการ พระสมุทรเจดีย์ วัด
กลางวรวิหาร รวมทั้งประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ และวิถีชีวิตของชาวจังหวัด สมุทรปราการ
(Smutprakan BL Magazine , 6/2011)

ที่กล่าวถึงชาวปากน้ำ ยุคเก่าในหลายแง่มุม เห็นได้จากหนังสือ “วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนเมือง
ปากน้ำ” ที่กล่าวถึงปากน้ำมีทั้งชาวจีนไทย และมอญ ต่างตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นชุมชนของตน เฉพาะ
ชาวจีนมีชุมชนหลายแห่ง ดังนั้นในชุมชนปากน้ำจึงมีแหล่งสักการะบูชาทั้งของชาวไทย จีน และมอญ
เนื่องจากการเป็นอยู่ ของแต่ละชนชาติใกล้ชิดกัน ความเชื่ออาจมีการผสมกลมกลืนกันบ้าง ดังเนื้อหา
ในหนังสือมีข้อความเขียนไว้ว่า “คนจีนเข้าวัด คนไทยไหว้เจ้า ” เนื้อหาในหนังสือนอกจากจะมีแผนที่
ปากน้ำยุคโบราณประกอบอยู่หลายภาพแล้ว ยังมีแผนผังบอกรายละเอียดเกี่ยวกับการขุดคลองการ
สร้างป้อม และเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นที่ปากน้ำตั้งแต่ ปี พ.ศ.2041 ถึงปีพ.ศ.2436 ยังได้กล่าวถึงวิถี
ชีวิตประจำท้องถิ่นและการเปลี่ยนแปลงด้านการคมนาคมในปากน้ำ กล่าวถึงการมีรถไฟสายแรกแล
ะ
ที่ทำการไปรษณีย์แห่งแรกของประเทศไทย และตอนท้ายของเล่มกล่าวถึงวัดและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ใน
ปากน้ำ นับเป็นหนังสือที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปากน้ำที่มีคุณค่าที่สุด (คณะจัดพิมพ์หนังสือวิถีชีวิตดั้งเดิม
ของคนเมืองปากน้ำ , มปป.)

สำหรับเรื่อง ร่าวที่เกี่ยวกับชาวจีนในเอเชีย นั้น กล่าวกันว่าชาวจีน เริ่มอพยพออกต่างประเทศ
ตั้งแต่สมัยราชวงศ์โจว และราชวงศ์ฉิน แต่มีหลักฐานสามารถสืบค้นได้คือสมัยราชวงศ์ฮั่น ทั้งนี้เพราะ
พระเจ้าฮั่นอู่ตี้ได้เปิดความสัมพันธ์ ไม่ตรีระหว่าง จีนกับตะวันตกและก็จะจะมีชาวจีนจำนวนหนึ่งได้ เป็นผู้
เปิดเส้นทางใหม่ของการอพยพโดยเดินทางไปทางฝั่งเอเชีย อินเดีย และศรีลังกา ทั้งนี้เพราะมีเส้นทาง
คมนาคมทางเรือสะดวก และในสมัยนั้นคงมีลูกเรือจีนหรือพ่อค้าเดินทางเข้ามาทำการค้าในเอเชียมาก
ขึ้นและคงมีบางส่วนตั้งบ้านเรือนอยู่ในแถบประเทศดังกล่าวด้วย

เรื่องที่ชาว จีนอพยพเข้าสู่เอเชียนั้น ในสมัยราชวงศ์หมิงมีปัจจัยที่ส่งผลให้ชาวจีนอพยพเข้ามา
มากขึ้นทั้งนี้เพราะเจิ้งเหอได้นำขบวนเรือมาถึง 200 ลำเดินทางสู่ทะเลจีนใต้ (南洋) หรือแถบ
เอเชียในระหว่างปี ค .ศ.1405-1433 (พ.ศ. 1948-1976) ซึ่งเป็นเวลานานถึง 28 ปี รวมเจิ้งเหอ
เดินทางมา ทะเลจีนใต้ ถึง 7 ครั้ง และเยี่ยมเยือนกว่า 30 ประเทศในแถบเอเชียอาคเนย์ โดยมี
จุดประสงค์ด้านการเมืองและธุรกิจ เมื่อกกล่าวถึงจำนวนชาวจีนในประเทศต่างๆในเอเชียอาคเนย์ นับ
ได้ว่าประเทศอินโดนีเซียมีชาวจีนมากเป็นอันดับ 1 รองลงมาเป็นประเทศไทย และอันดับ 3 คือ
มาเลเซีย โดยในไทยคาดว่ามียุทธชาวจีนใน ปีค.ศ.2006(พ.ศ. 2549) มากถึง 8,500,000

คน นับเป็น 14% ของจำนวนประชากรในประเทศไทยและนับเป็น 11.7% ของชาวจีนที่มาอาศัยอยู่โพ้นทะเล (“海外华人”, 2018 : online)

จำนวนชาวจีนในไทยส่วนใหญ่มาจากเมืองแต้จิ๋วของมณฑลกว๋างตุ้ง (广东潮汕地区) ชาวจีนที่อพยพเข้ามาสู่ไทยในยุคเดิม แบ่งได้เป็น 5 กลุ่มด้วยกัน 1) พวกที่มาหาที่ทำกิน 2) ช่างฝีมือ 3) ทำไร่ทำสวน 4) พ่อค้า 5) พวกที่มีความคิดด้านการเมืองที่จะจัดราชวงศ์ชิง และพื้นฟูราชวงศ์หมิง ชาวจีนอพยพในไทยส่วนใหญ่มาจากกว๋างตุ้งและฮกเกี้ยน และในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในไทยมีชาวจีนแต้จิ๋วเข้ามาเป็นจำนวนมาก คิดเป็น 40% ของชาวจีนทั้งหมดในไทย นอกนั้นจะมีชาวไหหลำ 18% จีนแคะ 16% ฮกเกี้ยน 16% และชาวกว๋างตุ้ง 9% (“泰国华人”. 2018 : online)

ในบทความ “华侨华人分布状况和发展趋势” ในวารสาร 《研究与探讨》(4 , 2010) (พ.ศ. 2553) ของ จวงกั๋วถู่และคณะ (庄国土等) ได้กล่าวถึงลักษณะพิเศษของชาวจีนโพ้นทะเลในช่วง 30 กว่าปีมานี้ แบ่งได้เป็นลักษณะเด่น 2 แบบคือ

1.กลุ่มที่มีความรู้และได้รับการศึกษามีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

2.สถานที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในต่างประเทศของชาวจีนโพ้นทะเลเปลี่ยนไป โดยอพยพเข้ามาที่ประเทศแถบเอเชียอาคเนย์มากขึ้น ชาวจีนส่วนใหญ่จะมาจากฮ่องกง ไต้หวันและจีนแผ่นดินใหญ่ ปัจจุบันจำนวนชาวจีนในประเทศเอเชียอาคเนย์มีมากเป็น 73.5% ของชาวจีนในโลก (庄国土等 , 4 , 2010) และ (qwgyz.gqb.gov.cn/yiytt/155/1830.html) (online : 2015)

บทความเรื่อง “宽容与融合：泰国华人争取生存发展问题的思考—以泰国美斯乐“云南村”为例” ในวารสาร《八桂侨刊》(3 , 2007) (2015 : online) ของ 黄昆章 pp.15-18 ที่ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวแม่ฮ่องสอนในปีพ .ศ.2007 (พ.ศ.2550) เมื่อวันที่ 12 เดือนมิถุนายน ได้กล่าวถึงชาวจีนจากมณฑลยูนนาน กว่า 20,000 คนที่เข้ามาอาศัยอยู่ที่แม่ฮ่องสอนกว่า 50 ปี พยายามที่จะผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมท้องถิ่น ต่อมาได้รับความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในเรื่องความเสมอภาคและนโยบายที่ผ่อนปรนกับชาวจีนในแถบนี้ ทำให้พวกเขามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อพัฒนาการของชาวจีนในแถบนี้ (黄昆章 , 2007 , pp. 15-18) (2015 : online) และ (bgqk.cbpt.cnki.net/WKD/webpublication/paperDigest.aspx?paperID=35896e58_c32d_4772-9bebbdd4e99c5221) (2015 : online)

และเรื่องชาวจีนในสังคมไทยสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เห็นได้จากดุซงึนินพนธ์ปริญาเอกของ 黄璧蕴 (Ms.Chaweewan Wongcharoenkul) ได้กล่าวถึงชาวจีนอพยพว่า ได้เข้ามาอยู่ในประเทศเอเชียอาคเนย์มากที่สุด ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ และที่นับว่าเป็นความสำเร็จของการผสมกลมกลืนก็คือประเทศไทย ที่ชาวจีนรุ่นแรกๆอพยพเข้ามาอยู่ใน

ไทย มีการแต่งงานกับชาวไทยมากขึ้นและกลายเป็นคนไทยไปในที่สุด ชาวจีนอพยพเหล่านี้ได้กลายเป็นสะพานเชื่อมต่อความสัมพันธ์ระหว่างจีนไทยอย่างมั่นคง อันก่อให้เกิดพัฒนาการ ด้านสังคม เศรษฐกิจ ในประเทศไทย มากขึ้น นอกจากนั้นผู้เขียนยังกล่าว ถึงเรื่องราวของชาวจีนในอุปถัมภ์ของ เจ้านายไทยและชาวไทยในพระบรมโพธิสมภาร รวมทั้งความสำคัญของชาวจีนในสังคมไทยในสมัยนั้น (黄璧蕴 , 2010) และ (lib.cnki.net/cdmd/1903=1011163601.html) (25/01/2015)

นอกจากนั้นในงานเขียนของ สวีเหมย(许梅) ก็ได้กล่าวถึงการผสมกลมกลืนของชาวจีนอพยพใน ไทยที่เกิดขึ้นก่อนประเทศใดในแถบเอเชียอาคเนย์ ชาวจีนที่ได้ผสมกลมกลืนกับสังคมไทยแล้วเหล่านั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปกครองประเทศ และลูกหลานชาวจีนอพยพในรุ่น 2 รุ่น 3 และรุ่น 4 อาจถูกกลืนเป็นไทยทั้งหมดทั้งด้านชาติพันธุ์และด้านวัฒนธรรม(许梅 , 2002 , pp. 16-29)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยหัวข้อ "ปากน้ำท่าเรือโบราณ : วิถีชีวิตและความเชื่อของชาวจีน" เป็นงานวิจัยที่ผู้วิจัยลง
สนามเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อการอ้างอิง รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากเอกสารทางวิชาการ จากนั้น
จึงนำมาวิเคราะห์ตามกระบวนการของการวิจัยเชิงคุณภาพ

3.1 ประเภทของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)
จำนวน 30 รายจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเองแบบSnow-ball¹ และในระหว่างสัมภาษณ์ผู้วิจัย
ได้บันทึกและถ่ายรูปไว้เพื่อเป็นข้อมูลอ้างอิงโดยบางครั้งมีการอัดเสียงผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 รายเป็นชาวตำบลปากน้ำอำเภอเมือง
สมุทรปราการ 24 ราย และตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ 6 ราย โดยแบ่งตามอายุ ดังนี้

ตารางที่ 3.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 ราย

อายุ	จำนวน	รวม
90-81	6	30
80-71	4	
70-61	10	
60-51	7	
50-41	2	
40-31	1	

ทั้งนี้โดยไม่แบ่งเพศ และไม่กำหนดอายุ แต่ใช้วิธีเลือกผู้ให้สัมภาษณ์จากการแนะนำ และจากผู้
ที่ได้รับเลือก ผู้วิจัยได้ขอให้ช่วยแนะนำผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญรายอื่นๆ ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามข้อกำหนดที่
ผู้วิจัยตั้งไว้และบางราย มาจากการแนะนำของผู้คนเคยในพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยต้องลงไปทำควา มรู้จักหลาย
ครั้งเพื่อให้เกิด ความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ท่านผู้ให้ข้อมูลคือคุณหลิมเอี้ยง (林养) เป็นชาย อายุ 82 ปี มี

¹ การสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่

หน้าที่เป็นเลขานุการฝ่ายจีนของมูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ (天德善堂) ถนนท้ายบ้านซอย 17 และจากการเข้าสัมภาษณ์ด้วยตนเองกับบุคคลที่ได้รับการแนะนำ ตามโรงเจและศาลเจ้า รวมทั้งที่ ตลาดโบราณ ชุมชนบ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ อำเภอสุมทิวาสระเจดีย์

การที่ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางรายจากตลาดโบราณ ชุมชนบ้านสาขลา ตำบลนาเกลือก็ เพื่อใช้เป็นที่เปรียบเทียบเรื่องความเชื่อและวัฒนธรรมจีนที่เปลี่ยนแปลงไปของชาวจีนที่อยู่ในเมืองที่มี สิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน เช่น ชาวจีนในตำบลปากน้ำ เมืองนครแบบจีนหลายแห่ง ทั้งศาลเจ้า มูลนิธิ อีกทั้งตั้งที่อยู่อาศัยรวมกันเป็นชุมชนจีน แต่ชาวจีนที่ตลาดโบราณ หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ อำเภอสุมทิวาสระเจดีย์ ไม่มีองค์กรจีนใดๆ อีกทั้งชาวจีนที่หมู่บ้านสาขลาอาศัยอยู่ปะปนกับชาวพื้นถิ่นมาก ใน สองสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันอย่างนี้ ว่าจะส่งผลต่ออัตลักษณ์จีน แตกต่างกันอย่างใดทั้งในด้านการ กลายเป็นไทยและความเปลี่ยนแปลงทางประเพณีวัฒนธรรมจีน

3.3 สนามวิจัย

จำกัดพื้นที่เฉพาะแหล่งที่อยู่อาศัยหนาแน่นของชาวจีนในตำบลปากน้ำ โดยยึดแหล่งที่มีศาสนสถานของชาวจีน และชุมชนบ้านสาขลาที่ตลาดโบราณ ตำบลนาเกลือ เป็นแหล่งศึกษา

ผู้วิจัยมุ่งเน้นสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเฉพาะผู้ มีที่อยู่อาศัยที่ตำบลปากน้ำในชุมชนศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการที่ถนนประโคนชัย เรื่อยลงมาจนถึงแถบโรงเจถ่งเสียงที่ถนนท้ายบ้าน ซอยประโคนชัย 1 ต่ลงมาถึงวงเวียน นาฬิกา แล้วเลี้ยวเข้าถนนท้ายบ้าน และที่ถนนสายลวด ซอยสายลวด 2 ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนป้วยฮั่วในปัจจุบัน และได้อาศัยอาคารรับรองแขกที่อยู่ในบริเวณโรงเรียน และห้องรับแขกของศาสนสถานในแต่ละพื้นที่เป็นที่สัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด

เนื่องจากตำบลนาเกลือและตำบลแหลมฟ้าผ่า ของอำเภอสุมทิวาสระเจดีย์ซึ่งอยู่ตรงกันกับตำบลปากน้ำเป็นแหล่งชาวจีนอพยพรุ่นเก่าสุดั้งถิ่นฐานมาก่อน เพื่อให้การศึกษาเรื่องวิถีชีวิตของชาวจีนที่ปากน้ำชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงเลือก ชาวจีนที่ตำบลนาเกลือที่เดินทางสะดวกกว่าตำบลแหลมฟ้าผ่า เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวม 6 ราย ทั้งนี้ตำบลนาเกลือสามารถโดยสารรถยนต์ไปถึงได้สะดวก และสถานที่ทำการสัมภาษณ์เจาะลึก คือ ตลาดโบราณ และ ศาลเจ้าปู่แดงในตลาดโบราณ ของหมู่บ้านสงขลา ตำบลนาเกลือ พร้อมทั้งได้ถ่ายรูปศาลเจ้าและตลาดโบราณไว้เป็นหลักฐานประกอบด้วย

3.4 เครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำคำถามปลายเปิดรวม 14 หัวข้อ สำหรับสอบถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งที่ปากน้ำและที่ตลาดโบราณหมู่บ้านสาขลา ดังนี้

- 3.4.1 ชื่อ-นามสกุล เพศ อายุ การศึกษา ที่อยู่ สมาชิกในครอบครัว สภาพแวดล้อม ของผู้ให้สัมภาษณ์
- 3.4.2 การเข้ามาตั้งถิ่นฐานในตำบลปากน้ำและที่ตำบลนาเกลือ รวมทั้งเรื่องราวของบรรพบุรุษ
- 3.4.3 อาชีพที่ทำอยู่สืบต่อจากอาชีพของบรรพบุรุษหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 3.4.4 ในปีหนึ่งมีการเฉลิมฉลองแบบจีน ที่บ้านจัด อะไรบ้างและการจัดพิธีกรรมเกี่ยวกับบรรพบุรุษมีอะไรบ้าง
- 3.4.5 ประเพณีวัฒนธรรมเงินมีความสำคัญต่อครอบครัวมากน้อยเพียงใด
- 3.4.6 เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่วงศ์ตระกูลนับถือคือเทพเจ้าองค์ใด เพราะเหตุใด
- 3.4.7 ปัจจุบันนี้ท่านได้เซ่นไหว้เทพเจ้าที่ตระกูลท่านนับถืออีกหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 3.4.8 ท่านมีความเห็นอย่างไรที่บุตรหลานของท่านกลายเป็นไทย
- 3.4.9 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรที่บุตรหลานไม่สืบทอดอาชีพของตระกูล
- 3.4.10 ท่านมีแนวคิดอย่างไรในการช่วยดำรงไว้ซึ่งความเป็นเงินและวัฒนธรรมเงิน
- 3.4.11 ท่านเห็นว่าในปีหนึ่งๆ ประเพณีสำคัญควรแก่การปฏิบัติของครอบครัวและของบุตรหลาน ชาวเงินคือประเพณีใด เพราะเหตุใด
- 3.4.12 ท่านเห็นว่าบุตรหลานท่านควรเรียนภาษาจีนหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 3.4.13 ท่านเห็นว่าความรู้ภาษาจีน (แม้เป็นภาษาถิ่น) จะช่วยให้บุตรหลานมีความเป็นเงินมากขึ้นได้หรือไม่
- 3.4.14 ท่านมีความภูมิใจในความเป็นเงินหรือไม่ เพราะเหตุใด

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เริ่มต้นเก็บข้อมูลแห่งแรกที่มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ (天德善堂) ที่ถนนท้ายบ้านซอย 17 และที่ศาสนสถานจีนอีก 2 แห่ง แล้วสอบถามตามประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งไว้ โดยแยกออกเป็น 2 ส่วน กล่าวคือ ส่วนที่ 1 ได้แก่ ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองสมุทรปราการ และส่วนที่ 2 ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์

เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลแล้วได้นำมารวบรวมลงในตารางที่แจกเป็นประเด็นต่างๆ ดังปรากฏรายละเอียดในบทที่ 5 แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ตามประเด็นที่ตั้งไว้ รวมทั้งอภิปรายผลในประเด็นต่างๆ ดังได้

กล่าวไว้ในบทที่ 6 โดยวิเคราะห์ในเรื่องวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวจีนที่ปากน้ำและเปรียบเทียบกับ ตำบลนาเกลือ พร้อมทั้งพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าเป็นไปตามสมมติฐานหรือไม่ เพราะเหตุใด

3.6 วันเวลาของการเก็บฐานข้อมูล

ผู้วิจัยได้เริ่มต้นเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมีนาคม 2557 สืบต่อมาถึงต้นปี 2559 โดยได้ลงพื้นที่เพื่อ สอบถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวันเดือนปีที่กำหนดตามข้างล่างนี้

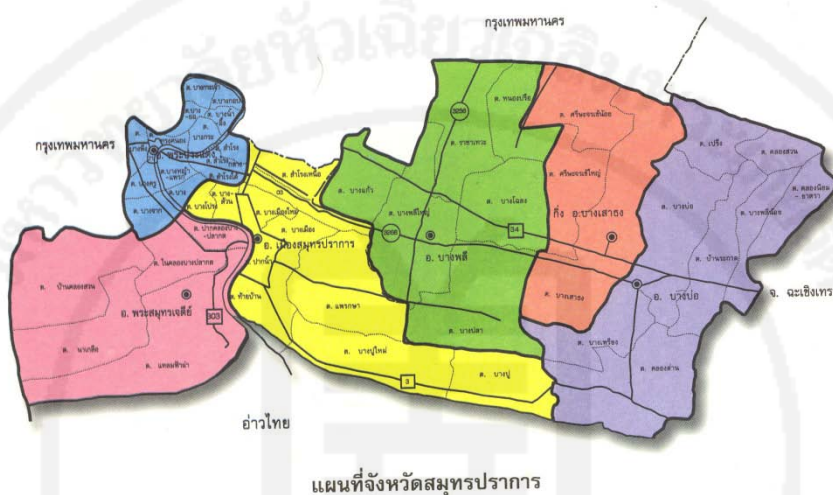
การเก็บข้อมูลครั้งที่ 1	วันที่	14	มีนาคม	2557
”	วันที่	28	เมษายน	2557
”	วันที่	8	ตุลาคม	2557
”	วันที่	16	ตุลาคม	2557
”	วันที่	2	พฤศจิกายน	2557
”	วันที่	12	กุมภาพันธ์	2558
”	วันที่	17	เมษายน	2558
”	วันที่	4	พฤษภาคม	2558
”	วันที่	13	พฤษภาคม	2558
”	วันที่	13	พฤษภาคม	2558
”	วันที่	29	ตุลาคม	2558
”	วันที่	6	พฤศจิกายน	2558
”	วันที่	12	ธันวาคม	2558
”	วันที่	22	เมษายน	2559
”	วันที่	25	เมษายน	2559
”	วันที่	9	พฤศจิกายน	2559

นอกจากนั้นยังมีอีกหลายครั้งที่มิปัญหาเรื่องข้อมูลไม่ชัดเจน ผู้วิจัยต้องลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบ ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง

บทที่ 4

ลักษณะทางกายภาพของปากน้ำและประวัติศาสตร์

4.1 ลักษณะทางกายภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมชุมชน

อำเภอเมืองสมุทรปราการ ตั้งอยู่ตอนปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยาเหนืออ่าวไทย บริเวณนี้เรียกกันทั่วไปแต่โบราณว่า “ปากน้ำ” และจังหวัดสมุทรปราการเรียกกันโดยทั่วไปว่า “เมืองปากน้ำ”

4.2 ตำบลในจังหวัดสมุทรปราการ

จังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบันประกอบด้วย 13 ตำบล 80 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลท้ายบ้าน ตำบลปากน้ำ ตำบลบางเมือง ตำบลบางเมืองใหม่ ตำบลบางด้วน ตำบลบางโพรง ตำบลแพรกษา ตำบลบางปู ตำบลบางปูใหม่ ตำบลสำโรงเหนือ ตำบลแพรกษาใหม่ ตำบลเทพารักษ์ และตำบลท้ายบ้านใหม่

4.3 ลักษณะภูมิประเทศตำบลปากน้ำ

ลักษณะภูมิประเทศของอำเภอเมืองสมุทรปราการ หรือตำบลปากน้ำจัดอยู่ในภูมิประเทศทั้ง 3 ส่วน ของลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดสมุทรปราการ คือ

- 4.3.1 บริเวณริมน้ำเจ้าพระยาเป็นที่ราบลุ่มอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำไร่ทำสวนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยมีส่วนตะวันตกของตำบลสำโรงเหนือ ตอนเหนือ ของ

ตำบลบางด้วน ตอนเหนือและตอนตะวันตกของตำบลบางโปรง ตอนตะวันตกของตำบลปากน้ำและตำบลท้ายบ้าน โดยบริเวณดังกล่าวตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนตะวันออก

4.3.2 บริเวณตอนใต้ติดชายทะเล เป็นบริเวณที่รับอิทธิพลของน้ำทะเลบางส่วนของพื้นที่ถูกน้ำทะเลท่วมในฤดูน้ำขึ้น ทำให้พื้นที่เหล่านี้เป็นที่ราบลุ่มที่อุดมสมบูรณ์ แต่ลักษณะดินในพื้นที่นี้เค็มจัด ในฤดูแล้งพื้นดินในแถบนี้จะเป็นเลน หลวกลุ่มลึกเหมาะแก่การทำป่าจาก ป่าชายเลน และเลี้ยงสัตว์น้ำชายทะเล พื้นที่แถบนี้ได้แก่พื้นที่ทางตอนใต้บางส่วนของตำบลท้ายบ้านใหม่ ตำบลบางปู และตำบลบางปูใหม่

4.3.3 บริเวณที่ราบตอนเหนือและตะวันออกเป็นบริเวณที่ราบกว้างเหมาะแก่การเก็บกักน้ำและจัดทำประตูดระบายน้ำ ซึ่งจะอำนวยประโยชน์ให้กับพื้นที่ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จังหวัดสมุทรปราการและพื้นที่ส่วนตะวันออกของตำบลสำโรงเหนือ ตำบลแพรกษาใหม่ก็อยู่ในบริเวณที่ราบดังกล่าว

4.4 อาณาเขตตำบลปากน้ำ

อาณาเขตของอำเภอเมืองสมุทรปราการหรือตำบลปากน้ำ

ทิศเหนือติดกรุงเทพมหานคร

ทิศใต้ติดอ่าวไทย

ทิศตะวันออกติดตำบลบางแก้ว ตำบลบางพลีใหญ่ ตำบลบางปลาของอำเภอบางพลี และตำบลบางเพรียง ตำบลคลองด่านของอำเภอบางบ่อ

ทิศตะวันตกติดตำบลสำโรง ตำบลสำโรงกลางและตำบลสำโรงใต้ ตำบลบางจากของอำเภอพระประแดง และตำบลปากคลองบางปลากดกับตำบลแหลมฟ้าผ่าของอำเภอพระสมุทรเจดีย์

4.5 ประชากรตำบลปากน้ำ

อำเภอเมืองสมุทรปราการหรือตำบลปากน้ำมีประชากรชาย 156,625 คน หญิง 168,282 คน รวม 324,907 คน (ข้อมูลจากที่ทำการปกครองจังหวัดสมุทรปราการเมื่อเดือนสิงหาคม 2541)

4.6 ประวัติศาสตร์ตำบลปากน้ำ

เนื่องจากอำเภอเมืองสมุทรปราการหรือตำบลปากน้ำเป็นศูนย์กลางของจังหวัดสมุทรปราการ ดังนั้น พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ต่อลงมา จนถึงปัจจุบันของจังหวัดสมุทรปราการจึงเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอเมืองสมุทรปราการด้วย

อำเภอเมืองสมุทรปราการตั้ง อยู่ที่บริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งไหลมา จากจังหวัดนครสวรรค์ ออกสู่ทะเลที่ตำบลปากน้ำซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้เกิดที่ราบลุ่มอุดม สมบูรณ์ เหมาะต่อการเพาะปลูก ผู้คนจึงเข้ามาตั้ง ที่ทำกินกันอย่างหนาแน่น จนทำให้ตำบลปากน้ำ กลายเป็นศูนย์กลางทางการค้า บริเวณเขตชายทะเลก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นเขตที่ทำมาหากินได้ ง่าย จึงต่างมีประชากรเข้าไปอาศัยอยู่มาก ได้แก่ส่วนทางใต้ของตำบลปากน้ำ ตำบลท้ายบ้านใหม่ ตำบลบางปู ตำบลบางปูใหม่ และตำบลบางเพรียงกับ ตำบลคลองด่าน ของอำเภอบางบ่อที่ ติด ชายทะเล และเนื่องจากช่วงปากแม่น้ำ เจ้าพระยาที่ไหลผ่านตำบลท้ายน้ำและตำบลปากน้ำเป็น เส้นทางสำคัญสำหรับลำเลียงสินค้าจากทะเลเข้าสู่กรุงเทพฯ ฯ จึงทำให้ตำบลปากน้ำจึงมีความสำ คัญ อย่างมากทั้งทางการค้าและเป็นทำเลยุทธศาสตร์สำคัญในการป้องกันประเทศด้วย

ประเทศไทยมีจังหวัดที่ติดชายทะเลรวม 22 จังหวัด แต่ที่นับว่าสำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้ง ทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจมากที่สุด ได้แก่จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีตำบลปากน้ำเป็นเมืองหน้า ด่านสำคัญของไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ผ่านสมัยอยุธยา และต่อลงมาในสมัยรัตนโกสินทร์

เมืองพระประแดง นครเขื่อนขันธ์ และเมืองสมุทรปราการมีประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกัน และ เชื่อกันว่าพระประแดงนั้นเป็นเมืองเก่ามีประวัติมากกว่า 1,000 ปี ที่ขอมได้สร้างเป็นด่านไว้ที่ปาก แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นส่วนที่มีแผ่นดินงอกออกไปในส่วนที่เป็นแหลมฟ้าผ่าในปัจจุบัน และเหมาะที่ จะเป็นเมือง หน้าด่านทางปากแม่น้ำ และคำว่าพระประแดงหรือบาดงในภาษาขอม แปลว่าคนเดิน หมายหรือคนนำข่าว เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นทางทะเล จะมี คนส่งข่าวไปยังกรุงละโว้ มาในพระ ราชาริบัติที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) เมื่อตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีแล้ว ได้โปรดให้สร้างเมืองป้อม ปราการด่านชั้นใน 4 หัวเมือง โดยมีเมืองทางใต้คือเมืองพระประแดง ต่อมาในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี โปรดฯ ให้รื้อกำแพงเมืองพระประแดงเพื่อนำอิฐไปใช้สร้างกำแพงเมือง เมืองพระประแดงจึงสิ้นซาก ไปในที่สุด (คณะกรรมการจัดทำหนังสือพระประแดงแหล่งอารยธรรม, 2547, น . 24)

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงเห็นว่าสมควรมีการสร้าง เมืองหน้าด่านทาง ทะเลเนื่องจากเกิดเหตุวุ่นวายในบ้านเมือง ในสมัยของพระองค์ อดเชียงสือหลบหนีออกจากกรุงเทพฯ ฯ ในปีพ .ศ.2325 โดย หลบหนีออกไปทาง ปากน้ำ แม่น้ำเจ้าพระยา ในคราวนั้นทรงให้สมเด็จพระ พระราชวังบรมมหาสุรสิงหนาทตามไปแต่ไม่ทัน ต่อมาในปีพ.ศ.2330 ได้โปรดให้สมเด็จพระราชวัง บรมมหาสุรสิงหนาทเสด็จ ไปยัง “ปากลัด” ซึ่งก็คือบริเวณเมืองพระประแดงเก่า เพื่อหาทำเลสร้าง เมืองขึ้นใหม่ และได้เริ่มสร้างป้อมวิหยาคมขึ้น แต่ยังไม่เสร็จ รัชกาลที่ 1 เสด็จสวรรคตก่อน เมื่อ รัชกาลที่ 2 ขึ้นครองราชย์ได้โปรดฯ ให้สมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรสถานมงคลเป็นแม่ กองเสด็จไปที่ ปากลัดจัดตั้งเป็นเมืองขึ้นใหม่อีกแห่ง หนึ่ง โดยตัดเอาท้องที่แขวงกรุงเทพฯ ทหารบ้าง

และแขวงเมืองสมุทรปราการบ้าง ตั้งขึ้นเป็นเมือง“นครเขื่อนขันธ์” แล้วสร้างป้อมขึ้นข้างฝั่งตะวันออก 3 ป้อมรวมป้อมเก่าคือป้อมวิทยาคมเป็น 4 ป้อม และฝั่งตะวันออกอีก 5 ป้อม (ศุนยวิวัฒนธรรม อำเภอ พระประแดง, 2543, น.4) จะเห็นได้ว่านครเขื่อนขันธ์ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นเมืองได้ด้วยพื้นที่บางส่วนของ เมืองสมุทรปราการ และชาวจีนที่เข้ามาตั้งรกรากที่เมืองพระประแดงเก่าที่เป็นส่วนหนึ่งของแหลม ฟ้าผ่า นั้น ก็คงมีบางกลุ่มกระจายตัวอาศัยอยู่แถบตำบลปากน้ำด้วย

4.7 อาณาเขตปากน้ำในอดีต

ทิศเหนือ จรดคลองวัดพิชัยสงครามด้านเหนือ

ทิศตะวันออก จรดคลองเมือง ผ่านวัดพิชัยสงคราม แล้วบรรจบกับคลองของวัดทางด้านเหนือ

ทิศใต้ จรดคลองปากน้ำ ต่อกับคลองเมือง แยกที่วัดกลางเข้าคลองตะเค็ดท้ายบ้าน

ทิศตะวันตก จรดแม่น้ำเจ้าพระยา

จะเห็นว่า เมืองปากน้ำในอดีตมีพื้นที่อยู่ใน เขตตำบลปากน้ำและตำบลท้ายบ้านในปัจจุบัน รวม พื้นที่เขตเมืองชั้นในประมาณ 360 ไร่ ราวปลายสมัยรัชกาลที่ 3 ต่อต้นรัชกาลที่ 4 เหตุการณ์บ้านเมือง สงบ จึงมีผู้คนได้เข้ามาอาศัยทำมาหากินในเขตเมืองชั้นในมากขึ้น คนจีนอพยพที่อาศัยทำกินในตัวเมือง ปากน้ำ สามารถมีที่ทำกินได้ไม่เกิน 5 ไร่ แต่ชาวจีนเหล่านั้นจะไม่ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นของราชพัสดุ เมื่อปี พ.ศ. 2484 ไฟไหม้ครั้งใหญ่ที่ตำบลปากน้ำ ต่อมาปี พ.ศ.2485 ได้มีผู้เข้า มาถือครองที่ดิน นายทะเบียนที่ดินก็ดำเนินการให้บางราย จนกระทั่ง ปี พ .ศ.2500 กรรมสิทธิ์ที่ถือ ครองนั้นได้เปลี่ยนจาก นส. 3 เป็นโฉนด แต่พื้นที่ส่วนใหญ่ที่เหลืออยู่ก็ยังเป็นของราชพัสดุ แต่เก่าก่อน ที่ดินเอกชนที่มีมาแต่เดิม มักอยู่ริมคลองคูเมืองและริมคลองปากน้ำ (เรียกอีกชื่อว่าคลองเมือง) (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, มปพ. , 2543 , น. 64)

เนื่องจากพื้นที่ทางด้านตะวันออกของตำบลปากน้ำและตำบลท้ายบ้านติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา และตอนในของตำบลท้ายน้ำติดกับทะเลตังได้กล่าวมาแล้ว ผู้คนที่อาศัยอยู่ในแถบนี้จึงมาอาชีพเป็น ชาวประมง เช่น ที่ตำบลแหลมฟ้าผ่า และตำบลคลองด่านของอำเภอพระสมุทรเจดีย์ นอกจากนั้น พื้นที่ดังกล่าวก็ยังเป็นที่ตั้งของโรงงานเช่นกัน ชาวจีนอพยพคงเข้ามาอาศัย ในแถบนี้ ที่เข้ามาค้าขายใน ไทย ได้เข้ามาเป็นจำนวน มากในราชวงศ์หมิง และคงมีชาวจีนบางส่วนตั้งรกรากอยู่แถวปากแม่น้ำ เจ้าพระยามาก่อนแล้ว ทั้งนี้เพราะปากน้ำเป็นศูนย์กลางการค้า มาแต่อดีต ที่ผู้คนเข้ามาทำมาหากิน สะดวก เช่น หมู่บ้านขุนสมุทรจีน หมู่ 9 และมีบางส่วนขยายที่ตั้งถิ่นฐานลึกเข้าไปแถบมหาชัย บางคน ก็ได้แต่งงานกับหญิงชาวพื้นถิ่น ดังจะเห็นได้ว่าบ้านขุนสมุทรจีนที่หมู่ 9 ได้ขยายวงเครือญาติออกไปที่ หมู่ 10 เรียกว่า บ้านขุนสมุทรคลองยายจี้ ทั้งสองหมู่บ้านนี้ เป็นถิ่นจีนโดยแท้ ทำให้รัฐบาลสยามในช่วง

นั้นได้ส่งขุนนาง และข้าราชการของราชสำนักไทยมาปกครองดูแลชาวจีน เหล่านี้ (เอกพงษ์ อรุณรัศยิยากร , มปป , น. 17-21)

ด้วยเหตุที่อำเภอเมืองสมุทรปราการมีแหล่งที่ทำมาหากินมาก จึงทำให้ผู้คนหลายเชื้อชาติอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ได้แก่ ชาวมอญ ชาวลาว ชาวจีน โดยเข้ามาอาศัยอยู่ปะปนกับชาวไทยพื้นถิ่น ทั้งนี้ อาจจะมีบางชาติพันธุ์ตั้งบ้านเรือนอยู่ในกลุ่มภาษาของตนเองและก็มีบางกลุ่มกระจายปะปนกับชาวพื้นถิ่นบ้าง จนทำให้เกิดเป็นตลาดย่านการค้า ศูนย์รวมเศรษฐกิจของชุมชน รวมทั้งเป็นศูนย์กลางทางด้านอุตสาหกรรมที่ขึ้นชื่อของจังหวัดสมุทรปราการ คือ อุตสาหกรรมฟอกหนัง และศูนย์กลางด้านอาหารทะเลและอาหารแช่แข็ง ทำให้จังหวัดสมุทรปราการกลายเป็นศูนย์กลางการค้าทางทะเลที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของประเทศ ตัวอำเภอเมืองหรือสมุทรปราการ หรือตำบลปากน้ำก็มีพื้นที่ที่กว้างใหญ่ อีกทั้งพื้นที่ของตำบลบางปูใหม่ และตำบลบางปูที่ติดกับตำบลท้ายบ้านนั้นได้กลายเป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคกลาง มีนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาประเทศไทยต้องมาเยี่ยมชม นอกจากนี้ที่ตำบลบางปูยังมีสถานที่ตากอากาศบางปูที่สงบเงียบ มีสวนดอกไม้ที่สวยงามที่ตำบลบางปูใหม่ และในระหว่างปลายเดือนพฤศจิกายนถึงปลายเดือนกุมภาพันธ์ มักจะมีฝูงนกนางนวลบินอพยพมาอาศัยอยู่แถบชายทะเลที่บางปู ทำให้บางปูในช่วงดังกล่าวมีทิวทัศน์สวยงาม นอกจากนี้ยังมีฟาร์มจระเข้ และเมืองโบราณ อันเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ ล้วนตั้งอยู่บนพื้นที่อำเภอ เมืองสมุทรปราการหรือตำบลปากน้ำทั้งสิ้น (สมัย สุทธิธรรม , 2524 , น. 35-36) ที่ตำบลท้ายบ้านยังมีที่พักผ่อนสำหรับผู้สูงวัยรู้จักกันดี คือ สว่างคนิवास และที่อำเภอเมืองสมุทรปราการยังมีสถาปัตยกรรมที่สวยงามของยุครัตนโกสินทร์ คือพระสมุทรเจดีย์สมุทรปราการ ในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ สมุทรปราการจึงเป็นที่รวมทางวัฒนธรรมของหลากหลายชาติพันธุ์ และเป็นอำเภอเมืองที่มีวัดที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน ได้แก่ วัดกลางวรวิหาร ตำบลปากน้ำ ชื่อเดิมเรียกว่า วัดตะโกทอง สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ หรือ วัดโคศคารามอันเป็นวัดฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ที่ตำบลท้ายบ้าน เป็นต้น

สำหรับชาวจีนในตำบลปากน้ำ อาจประมาณได้จากที่ตั้งของศาลเจ้าหลายแห่งของชาวจีน กล่าวได้ว่าชาวจีนมีการตั้งหลักแหล่งกระจายตัวออกเป็น 2 ส่วน คือ บริเวณย่านตลาด และบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งทางฝั่งตะวันออก และฝั่งตะวันตก โดยมีศูนย์กลางคือศาลเจ้า ชาวจีนเหล่านี้ได้เข้ามาตั้งรกรากในที่ต่างๆ โดยเฉพาะแถบใกล้ทางน้ำฝั่งบริเวณปากน้ำ เพราะเป็นสถานที่ที่เป็นปากอ่าวติดทะเลที่เอื้อต่อการค้า (แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย นริศ วศินานนท์ , และ พัฒน์ น้อยแสงศรี , 2541, น. 3-4) ทำให้ชาวจีนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งทำการค้าในที่แห่งนี้ จนกลายเป็นย่านตลาดในเวลาต่อมา จากการขุดพบซากเรือโบราณยาว 15 เมตร ใกล้คลองบางกะสี ที่ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี ซึ่งเป็น

ตำบลที่ติดต่อกับตำบลบางปูใหม่ และตำบลบางปูของอำเภอเมืองสมุทรปราการ รวมทั้งได้พบโบราณวัตถุที่พบในท้องเรือ จากการสำรวจของกรมศิลปากร แล้วกำหนดว่ามีอายุอยู่ในราว พุทธศตวรรษที่ 23-24 ก็คือปลายสมัยอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ (ชูศรี สัตยานนท์, 2553, น. 24,46,-49) จากข้อมูลดังกล่าวนี้ ล้วนแสดงให้เห็นว่าบริเวณตำบลปากน้ำ ตำบลท้ายบ้าน เป็นที่อยู่อาศัยของชาวจีน และสถานที่ตั้งเหล่านี้ได้ถูกใช้เป็นเส้นทางการค้า โดยอาศัยคลองและสายน้ำที่แยกออกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าสู่เขตพื้นที่ต่างๆ ในอำเภอเมืองสมุทรปราการ และพื้นที่ใกล้เคียง ชาวจีนได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานและทำการค้าในอำเภอเมืองสมุทรปราการนานแล้ว นอกจากนี้ชาวจีนอพยพกลุ่มที่ทำการประมงก็ตั้งที่อยู่อาศัยตามริมน้ำริมทะเล และก็มีบางกลุ่มที่แยกไปทำอาชีพเป็นพ่อค้าคนกลางในตลาด แล้วนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมคลองสำโรง รับซื้อข้าวเปลือก ทำโรงสี บางครอบครัวก็เลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด เพาะปลูกผัก ส่วนชาวจีนไหหลำที่มีฝีมือทางการช่างมักนิยมประกอบอาชีพต่อเรือทำระหัดวิดน้ำ เป็นต้น (ชูศรี สัตยานนท์, 2553, น. 30)

4.8 ปากน้ำยุคโบราณ

เมืองปากน้ำในสมัยอยุธยา ทำหน้าที่เหมือนเป็นหน้าด่าน เพราะเรือจะเข้าไปที่เมืองหลวงอยุธยาจะต้องพักเรือทอดสมออยู่บริเวณห่างจากปากน้ำ เพื่อขนถ่ายสินค้าและให้ผู้โดยสารลงเรือเล็กเพื่อเดินทางเข้าสู่กรุงศรีอยุธยา

ในสมัยพระเจ้าอู่ทอง (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 พ.ศ.1893-1912) ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา เมืองพระประแดง ซึ่งเชื่อกันว่าสร้างขึ้นในสมัยขอมเรืองอำนาจในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งอยู่ห่างจากเมืองปากน้ำปัจจุบันไม่มากนัก เพราะตั้งอยู่ที่ตำบลราชบูรณะในปัจจุบันและฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาก็คือเมืองปากน้ำ (พิชัย วาสินนท์, มปป, น.49) จากทำเลที่ตั้งของเมืองพระประแดงจึงทำให้พระประแดงกลายเป็นเมืองหน้าด่านป้องกันทางทะเลของประเทศไปโดยปริยาย

เมืองปากน้ำในสมัยอยุธยา ช่วงแรกคงเป็นเมืองเล็กๆ ที่ปากน้ำที่ไม่มีความสำคัญมากนัก แต่คงมีพัฒนาการเจริญขึ้นเรื่อยๆ เพราะเป็นเมืองหนึ่งที่ปากแม่น้ำเช่นเดียวกับเมืองพระประแดงในยุคแรก ความสำคัญของเมืองปากน้ำคือ มีทำเลที่ตั้งเป็นจุดเด่น ทำให้เส้นทางต่อไปในแม่น้ำเจ้าพระยาไม่ต้องอ้อมไกล ด้วยทำเลที่ตั้งดังกล่าวทำให้พ่อค้าชาวฮอลันดา บริษัทอินเดียตะวันออก (Dutch East India Company) เอาพื้นที่บางส่วนของเมืองปากน้ำสร้างเป็นที่เก็บสินค้าหรือโกดังสินค้าของประเทศฮอลันดา ในช่วงสมเด็จพระเอกาทศรถ(พ.ศ. 2148-2153) ครองราชย์ เพราะเป็นช่วงที่พ่อค้าชาวต่างชาติ เดินทางเข้ามาทำการค้าที่กรุงศรีอยุธยา โดยตั้งโรงเก็บสินค้าไว้ที่ปากน้ำ เรียกว่า “นิวอัมสเตอร์ดัม” ดังปรากฏหลักฐานจากจดหมายเหตุ แคมป์เฟอร์ ซึ่งเป็นหมอบริษัทอินเดียตะวันออกของบริษัทอีสต์อินเดียที่ก่อตั้งส่งสินค้าไปยังราชสำนักของพระเจ้าจักรพรรดิญี่ปุ่นปีละครั้งมาเป็นเวลาเกือบศตวรรษแล้ว แต่เรือที่จะต้องไป

ญี่ปุ่นนั้นต้องแวะสยามเพื่อถ่ายสินค้าบางส่วนลง และเอาสินค้าจากสยามไปแทน จึงต้องทอดสมอที่ปากน้ำ เพื่อถ่ายเรือเล็กเข้าสู่อยุธยา นำสินค้าไปขายและรับซื้อสินค้าของสยามส่งต่อไปยังญี่ปุ่น ดังในบันทึกของหมอบรัดเลย์ที่เดินทางเข้ามาในอยุธยาสมัยพระเพทราชา(พ.ศ. 2231-2246) ว่า

“วันที่ 6 มิถุนายน 2233 (ค.ศ.1690) เราเข้าร่องน้ำของสยามโดยสวัสดิและเมื่อได้ยิงปืนห้ำกระบอก ประกาศการมาของเราแล้ว เราก็ตอดสมอเรือ ปากแม่น้ำอยู่ห่างจากเรือของเราขึ้นไปทางเหนือราวสามลิก *

วันที่ 7 มิถุนายน เวลาเช้าตรู่ข้าพเจ้าขึ้นบกไปกับนายกัควาด(Gudward) และนายวันลูน(Van Loohn) จากที่ทอดสมอเรือไปจดปากแม่น้ำที่เดียนั้น ข้างใต้เป็นดินโคลนเหลวซึ่งเรือทุกจำพวกอาจแล่นไปได้โดยสะดวก ไปตามทางเราได้สังเกตเห็นเครื่องหมายหลายแห่ง มีบอกไว้ให้เรือแล่นขึ้นไปได้ถึงแม่น้ำ โดยไม่ติดตื้น พบเรือหาปลาหลายลำ ซึ่งคนในเรือกำลังสาละวนทอดแหตีวนอยู่ ฝนปากแม่น้ำ เราแทบจะแลไม่เห็นเสากระโดงเรือเลย มีเรือสำเภากัน และสำเภาคำอื่น ๆ จอดทอดสมออยู่ที่นั่นหลายลำ ปากแม่น้ำนั้นบานออกเป็นทะเลในระหว่างที่ดินอันเป็นดอนเตี้ยๆ ขนาบสองข้าง ซึ่งไม่มีอะไรเลยนอกจากเป็นกองโคลนมาปะกันเข้าเวลาน้ำขึ้นมากก็ท่วม ไม่ไกลออกไปเท่าใดนัก เราแลเห็นรังดินปืนตั้งอยู่กับปืนใหญ่ทั้งสองฝากแม่น้ำ ตั้งขึ้นไว้ตั้งแต่คราวเกิดเหตุยุ่งยากกับฝรั่งเศสที่แล้วมา ตกเที่ยงเราก็มายังหมู่บ้าน และโรงสินค้าของเนเธอร์แลนด์ ชื่อ “อัมสเตอร์ดัม” ตั้งอยู่ห่างจากปากแม่น้ำมาเกือบสองลิก นายบ้านตำบลนี้ ชื่อ คอเร เป็นชาวสวีเดนโดยกำเนิดได้ออกมาต้อนรับเราด้วยอัธยาศัยไมตรี

วันที่ 8 มิถุนายน ตอนเช้าข้าพเจ้าลองไปเดินและเลียบอยู่ในป่าละเมาะใกล้ๆ กับหมู่บ้าน แต่ไม่ได้ผลอะไรนัก เมื่อเย็นวันก่อนก็ไปมาที่หนึ่งแล้ว และก็ไม่ได้ผลอะไรดีไปกว่านี้ ด้วยว่าบริเวณป่าเวลานั้นน้ำท่วมเสียเป็นส่วนมาก ส่วนบริเวณที่น้ำไม่ได้ท่วมถึง ก็เป็นที่อยู่ของเสือ และสัตว์ร้ายอื่นๆ อื่นๆ” (กรมศิลปากร , 2508 , น. 12-13)

การเดินทางของคณะ ทูตที่กล่าวนี้ เข้ามาทางกุกบุรีผ่านปราณบุรี เพชรบุรี ยี่สาน แม่กลอง และท่าจีน แล้วจึงถึงปากน้ำ

บริษัท Dutch East India Company นี้ มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงศรีอยุธยา มีสาขาที่ปัตตานี สงขลา และนครศรีธรรมราช โดยมีโรงเก็บสินค้ากลางที่ปากน้ำ ซึ่งคนรุ่นหลัง เรียกว่า “นิว

* ความลึกของน้ำทะเล

อัมสเตอร์ดัม” จากบันทึกของหมอบแคมป์เฟอร์ที่ได้กล่าว มาแล้ว จะทำให้มองเห็นปากน้ำในยุคนั้นได้ ชัดเจนว่าเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางทะเลและเป็นศูนย์กลางขนส่งสินค้าของพ่อค้าจากทุกสารทิศ

อยุธยาเป็นเมืองของสยามที่เจริญรุ่งเรืองมาก และเป็นศูนย์กลางการค้าโดยแท้ ซึ่งสิ่งนี้ได้ส่งผล ให้เมืองปากน้ำในยุคนั้นมีความสำคัญและเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว จากหนังสือชื่อ “Dutch Paper ค.ศ. 1608-1620 และ ค.ศ.1624-1642” เอกสารของฮอลันดา สมัยกรุงศรีอยุธยา พ.ศ.2151-2163 และ พ.ศ.2167-2185 ที่กรมศิลปากรจัดแปลเป็นภาษาไทยนั้น ได้กล่าวถึง ความเจริญรุ่งเรืองของอยุธยาไว้ มากมาย จากการบันทึกเกี่ยวกับเนเธอร์แลนด์ อินเดีย และสยามในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ (พ.ศ. 2172-2199) โดยพวกเขาจะมีจดหมายไปให้บริษัทค้าขายของฮอลันดาที่ปัตตานี (คือ จาร์กาดาร์ในปัจจุบัน) และสาขาที่ปัตตานี นั้น ก็มีบริษัทของพวกเขาที่ชื่อว่า Dutch East India Company โดยมี นายฟิลิป ลูกัส เป็นผู้อำนวยการ บริษัทนี้มีกิจการค้าใหญ่โต มีสถานีค้าขายในเมืองต่างๆหลายแห่ง รวมถึงกรุงศรีอยุธยาของสยามด้วย มีนายคอร์เนเลียส สเปคซ์ (Cornelius Specx) เป็นผู้แทนของ บริษัทคนแรกในประเทศไทย บริษัทนี้ได้เป็นที่โปรดปรานของพวกเจ้าประเทศทองมาก (กรมศิลปากร , 2541 , หน้า ก-ค)

พ่อค้าชาวจีนที่เข้ามาค้าขายในกรุงศรีอยุธยามักเข้ามาขายผ้าไหม แล้วรับซื้องาช้างจากสยามไป ทำการค้าต่อ โดยเอาผ้าไหมมา แลกเปลี่ยนงาช้าง ในขณะที่เดียวกันพ่อค้าชาวเอเชียจะกว้านซื้อผ้าไหม ผ้ากำมะหยี่จากพ่อค้าชาวจีนทั้งหมด เพื่อนำไปขายต่อเพราะได้ราคาดี ส่วนพ่อค้าชาวจีนที่เข้ามา ค้าขายก็นิยมแลกเปลี่ยนสินค้ากลับไป พวกเขาอยากได้สินค้ามากกว่าเงินตรา พ่อค้าชาวญี่ปุ่น โปตุเกส อังกฤษก็เข้ามาค้าขายที่อยุธยามากเช่นกัน แต่พ่อค้าชาวฮอลันดาเข้ามาค้าขายกับอยุธยาก่อนประเทศ อื่นทั้งหมด ในสมัยอยุธยา นั้น นอกจากกรุงศรีอยุธยาจะเป็นศูนย์กลางการค้าแล้ว เมืองอื่นๆทางตอน ได้เลียบชายทะเล เช่น ปัตตานี สงขลา นครศรีธรรมราช พัทลุง ก็มีการค้าที่เจริญรุ่งเรืองเช่นกัน และ เมืองปากน้ำ ในสมัยนั้น จึงกลายเป็นแหล่งพักขนถ่ายสินค้าจากอยุธยาไปยังเมืองทาง ใต้ที่ปัตตานี สงขลา นครศรีธรรมราช พัทลุง ซึ่งเป็นเมืองที่เป็นสาขาของบริษัท Dutch East India Company จากนั้นก็จะให้เรือใหญ่บรรทุกสินค้าไปยังประเทศต่างๆ

นอกจากเมืองปากน้ำจะมีความสำคัญเป็นศูนย์กลางจอดแวะพักเรือ และขนถ่ายสินค้าแล้ว เมืองศรี รากก็เป็นอีกที่หนึ่งที่มีความสำคัญเช่นกัน ดังนั้นไม่ว่าเรือสินค้าลำใดจะเข้าสู่อยุธยา หรือออกจาก อยุธยาจะเดินทางต่อไปเมืองอื่นๆ จะต้องจอดและพักที่ปากน้ำ หรือ ศรีราชาอย่างแน่นอน หรือแม้แต่ การเดินทางของหมอบแคมป์เฟอร์ที่ผ่านทางกยบุรี ปรานบุรี เพชรบุรี ยี่สาน แม่กลอง ทำเงินก็ต้องผ่าน ปากน้ำก่อนจึงเข้าสู่เมืองหลวง ดังได้กล่าวมาแล้ว

ข้อความบางตอนจาก Dutch Paper กล่าวถึงความสำคัญการเป็นเมืองจอดแวะพักสินค้าของปากน้ำว่า

“วันที่ 25 เดือนตุลาคม พ.ศ.2153 (ค.ศ.1610) ปลายสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ (พ.ศ. 2148 -2153) เรา (นายแลมเบิร์ต จากอบเสนเฮน ชาวฮอลันดา) ผู้บังคับการเรือ พบเรือสำเภาส่งเดินทางมาจากปัตตานีถึงประเทศสยาม แม่น้ำของประเทศสยาม ครั้นต่อมาข้าพเจ้าเข้ามาในเมือง และแจ้งข่าวการมาถึงของข้าพเจ้าต่อออกญาชินศรีราชา--- ในช่วงนั้นเชื่อว่าพ่อค้าชาวต่างชาติคงเข้ามาค้าขายผ้าให้แก่ชาวสยาม เพราะเป็นสินค้าที่ชาวสยามต้องการมาก---นายจากอบเสนเฮน มีหน้าที่ซื้อผ้าไหมคุณภาพดีส่งต่อไปยังเมืองปัตตานี”

“การจอดเรือสำเภา ถ้าเป็นเรือสำเภาก็จอดที่ปากน้ำ ซึ่งห่างจากบางกอก เพราะไม่ได้รับอนุญาตให้จอดทอดสมอใกล้บางกอก เช่น เรือเล่าในจดหมายจาก กลอรี (Glory) ถึงกาด (Gad) ลงวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2151 กล่าวว่า “ข้าพเจ้ายังไม่ได้ตรวจดูสินค้าจนกระทั่งเดี๋ยวนี้ เพราะเรือสำเภาไม่ได้รับอนุญาตให้จอดทอดสมอใกล้ๆกับบางกอก ระยะห่างเช่นนี้จะขนสินค้าไม่ได้ ฉะนั้นข้าพเจ้าจะทิ้งมันไว้จนกว่าเรือจะแล่นไปตามแม่น้ำเจ้าพระยา” (กรมศิลปากร , 2514, น. 4)

ข้อความบางตอนที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นศูนย์กลางการค้าของอยุธยา และความสำคัญของปากน้ำอย่างชัดเจนได้ เช่น จดหมายจากนายคอร์เนลิส ฟอน นิวโรด และ แมร์เทน เฮาท์แมน ถึง นายเฮนดริค แจนเซน ที่ปัตตานี วันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2155 (สมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม พ.ศ.2154-2171)

“พวกจีนนำสินค้าผ้าไหมผ้ากำมะหยี่ ผ้าแพร ผ้านอก และผ้าขนสัตว์มาเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากเราขาดเงิน เราจึงไม่สามารถซื้อได้ ถ้าเราซื้อสินค้าที่เหมาะสมทั้งหมดของจีน ก็คงจะจำหน่ายได้มากกว่าปีหน้า เนื่องจากขายได้กำไรดี”

หรือจดหมายจาก นายแมร์เทน เฮาท์แมน ในกรุงศรีอยุธยาถึง นายเฮนดริค แจนเซน ในปัตตานี วันที่ 20 กันยายน พ.ศ.2155 ว่า

“เครื่องถ้วยชามของฮอลันดาได้รับความนิยมอย่างสูงสุดที่นี่ ถ้าหากอังกฤษตั้งตลาดค้าผ้าได้เป็นพวกแรกแล้ว พวกเขาคงจะทำความเดือดร้อนให้แก่เราอย่างใหญ่หลวง---เพื่อนชาวจีนคนหนึ่งของเรา ตั้งใจจะไปปัตตานี ข้าพเจ้าหวังเห็นยวเขาไว้ในเดือนกุมภาพันธ์ด้วยเจตนาจะส่งเขากับเรือสำเภาหลายลำของเราที่ไปยังปากน้ำ ตอนนี้พวกจีนมาถึงแล้ว ซื้อไหมมีค่ากับเครื่องถ้วยชามทั้งหมดจากพวกเขา ที่ทำดั่งนี้ก็เพื่อป้องกันมิ

ให้สินค้าเหล่านั้นตกอยู่ในมือของพวกอังกฤษได้”(กรมศิลปากร , 2514, น. 45, 56)
“เดือนกันยายน พ.ศ.2155 เรือสำเภาหลายลำที่ชาวอังกฤษเช่าไว้เป็นเงิน 2 ชั่ง ได้เดินทางมาถึงที่นี่ บรรทุกสินค้าเข้ามีผ้าฝ้าย ด้าย ผืน พวกอังกฤษต้องประสบความลำบากอย่างมาก เพราะพระเจ้าแผ่นดินสยามทรงมอบหน้าที่ให้ออกญาพระคลังและออกญาพลสิทธิ์ ซื้อสินค้าเป็นกรณีพิเศษเพราะพระองค์ทรงใช้สิทธิ์เลือกซื้อได้ก่อนคนอื่นตามราคาตลาด”

“เรือสำเภาจีน 2 ลำมาถึงเมื่อเร็วๆนี้ และเรือสำเภ่อื่นอีก 2 ลำ มาตามกำหนดเวลา บรรทุกไหมอย่างดีและผ้าไหมมาด้วย หลายวันต่อมาเรือสำเภา 2 ลำ จากประเทศกัมพูชาเดินทางมาถึง สำเภา 2ลำนั้นบรรทุกกะวานมาประมาณ 60 หรือ 70 หาบ และบรรทุกกำยานและเครื่องหอมรวมมาด้วย ข้าพเจ้าพยายามจะขอยืมเงินจากพระเจ้าแผ่นดินจำนวน 100 หรือ 150 ชั่ง กำหนด 6 เดือน เพื่อใช้ในการค้าขาย เห็นสมควรที่จะซื้อเรือสำเภาใหญ่ลำหนึ่ง พร้อมทั้งจัดหาต้นหนเรือชาวฮอลันดาคนหนึ่งและผู้เชี่ยวชาญในการเดินเรือ 10 คน กับลูกเรือชาวพื้นเมืองอีก ที่จะซื้อเรือสำเภาก็เพื่อไว้สำหรับทำการค้ากับญี่ปุ่น การที่พวกญี่ปุ่นมาถึงเป็นสาเหตุให้ทวีราคาสูงขึ้น ”

“จุดประสงค์สำคัญของพวกอังกฤษอยู่ที่สินค้าของจีนจำนวนมาก นอกจากนั้นข้าพเจ้าสันนิษฐานว่าพวกอังกฤษจะได้ถ้วยชามจีนจำนวนมาก นอกจากนั้นยังได้ไหม ผ้ายกดอก ผ้ากำมะหยี่”

“นอกจากนั้นสินค้าที่ชาวอังกฤษสนใจคือ ชิง น้ำตาล และพริกไทย” (กรมศิลปากร, 2514, น. 64-65, 67, 73)

ในช่วงที่ชาวฮอลันดาเข้ามาทำการค้ากับไทยกลางสมัยอยุธยาในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ (พ.ศ. 2153-2154) ต่อมาถึงสมัยพระศรีเสาวภาคย์ (พ.ศ. 2153-2154) และสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2154-2171) สมเด็จพระเชษฐาธิราช (พ.ศ. 2171-2172) และสมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ ซึ่งครองราชย์ได้ 38 วัน ในพ.ศ. 2172 และต่อมาสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2172-2199) ซึ่งเป็นช่วงที่มีต่างประเทศเข้ามาทำการค้าอย่างมากมาย พ่อค้าเหล่านั้น นอกจากชาวจีนที่ได้มีการค้าติดต่อกับไทยมานานตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว เมื่อชาวฮอลันดาเป็นพ่อค้าชาวต่างชาติที่นอกเหนือจากชาวจีนเริ่มเข้ามาค้าขายกับไทยในกลางสมัยอยุธยา (สมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ) แล้ว ชาวต่างชาติประเทศอื่นๆ ก็ทยอยเข้ามาทำการค้ากับไทยเช่นกัน การค้ากับความสัมพันธ์ด้านต่างประเทศในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ.2199-2231) จึงเป็นช่วงที่เจริญที่สุด ต่อลงมาถึงสมัยสมเด็จพระเพทราชา (พ.ศ.2131-2246) โดยมีชาวโปรตุเกส ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น กัมพูชา ลาว เข้ามาเจริญสัมพันธ์

ไมตรีและทำการค้าในอยุธยา ทำให้สยามในยุคกลางสมัยอยุธยากลายเป็นศูนย์กลางการค้าของเอเชีย โดยปริยาย จากข้อความที่กล่าวไว้ใน Dutch Paper ที่ยกมาเป็นบางตอนทำให้เห็นภาพพจน์อย่างชัดเจนว่ากรุงศรีอยุธยาในระยะนั้น มีความเจริญรุ่งเรืองมากเพียงใด ด้วยเหตุนี้ เมืองท่าที่เรือสำเภาจอดแวะพักเพื่อขนถ่ายสินค้าเช่นเมือง “ปากน้ำ” ก็ยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น และในยุคนี้ นอกจากศูนย์กลางการค้าจะอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาแล้ว เมืองเลียบชายฝั่งทะเลตอนใต้ของไทย เช่น ปัตตานี สงขลา นครศรีธรรมราช พัทลุง ภูเก็ตก็มีความสำคัญไม่แพ้กรุงศรีอยุธยาเช่นกัน เพราะเมืองเหล่านี้ต่างเป็นที่ตั้งของสถานีสาขาการค้าของฮอลันดา โดยเฉพาะที่ปัตตานี สงขลา นครศรีธรรมราช สำหรับพัทลุงและภูเก็ตก็มีข้อความกล่าวถึงเมืองท่าทั้งสองแห่งนี้ใน Dutch Paper ว่าฮอลันดาจะพิจารณาตั้งทั้งสองแห่งเป็นสถานีสาขาเช่นกัน

ด้วยเหตุที่สยามในยุคกลางสมัยกรุงศรีอยุธยามีความเจริญรุ่งเรืองในทางการค้ามาก ดังนั้น “ปากน้ำ” จึงเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางการค้าอย่างมากเช่นเดียวกัน เพราะ “ปากน้ำ” เป็นเมืองที่เรือสำเภาจากต่างประเทศทุกประเทศ ไม่ว่าจะเดินทางเลียบทะเลมาจากทางใต้ หรือผ่านมาทาง เพชรบุรี หากต้องการจะเข้าสู่เมืองหลวงก็ต้องมาจอดแวะพักที่ “ปากน้ำ” เพื่อขนถ่ายสินค้าลงเรือเล็กเพื่อแล่นเข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยาเข้าไปค้าขายในอยุธยา และต้องจอดแวะพักขนถ่ายสินค้าจากเรือเล็กลงเรือสำเภาใหญ่ที่ “ปากน้ำ” อีกครั้ง เพื่อต้องเดินทางกลับประเทศตน หรือเดินทางไปค้ายังประเทศอื่น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะประเทศคู่ค้าของสยาม หรือจะเข้าหรือออกจากสยามด้วยเหตุผลใดก็ต้องจอดแวะที่ “ปากน้ำ” ทั้งนั้น หรือแม้กระทั่งการเดินทางจากกรุงศรีอยุธยาไปเมืองสถานีสาขาที่เป็นเมืองท่าสินค้าทางใต้ของสยามคือปัตตานี สงขลา นครศรีธรรมราช พัทลุง ภูเก็ต ก็ต้องเดินเรือออกจาก “ปากน้ำ” เช่นกัน การขนถ่ายสินค้าก็เป็นกระบวนการสำคัญส่งผลต่อการค้าได้กำไรมากน้อยได้ ดังใน Dutch Paper ตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า

“การขนถ่ายสินค้าเป็นกระบวนการหนึ่งที่พวกพ่อค้าใช้กับฝ่ายตรงกันข้าม ถ้าไม่ได้เจ้าท่าและล่าม ก็ทำให้ล่าช้าไม่ทันการ (เจ้าท่าที่กล่าวนี้คือออกญาพระคลัง)” (กรมศิลปากร, 2514, น. 283)

โดยทั่วไปเมื่อเรือสินค้ามาจอดทอดสมออยู่ที่ “ปากน้ำ” ตัวแทนการค้าต้องนั่งเรือเล็กเดินทางเข้าพบเจ้าท่า ซึ่งก็คือออกญาพระคลัง ที่ทำหน้าที่ดูแลการค้าของประเทศ หากการติดต่อแล้วไม่ได้เป็นไปตามแผนหรืออาจถูกผู้ค้าจากประเทศอื่นใช้อุบายกลั่นแกล้งไม่ให้เข้าพบออกญาพระคลังได้ เรือที่ทอดสมออยู่ก็ต่างลอยลำอยู่เป็นเวลานาน จนกว่าจะได้รับอนุญาตให้นำสินค้าเข้ากรุงศรีอยุธยา หรือเข้าสู่กระบวนการขนถ่ายสินค้าได้ ดังนั้นเมือง “ปากน้ำ” ในสมัยอยุธยาจึงมีความสำคัญต่อการสร้างความเจริญของประเทศสยามเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรเสีย เมือง “ปากน้ำ” ก็ไม่มี

ความสำคัญในการเป็นศูนย์กลางการค้า เท่ากับ เมืองท่าต่างๆ ทางตอนใต้ของไทยตั้งได้กล่าวมาแล้ว เป็นแต่เพียงเมืองที่จอดแวะพักเพื่อขนถ่ายสินค้าเท่านั้น

ความจริงในสมัยอยุธยา เมื่อเรือสำเภาใหญ่มาถึงอาณาจักรสยาม จะต้องจอดแวะพักที่ปากน้ำก่อน หากเรือเล็กก็อาจเข้าไปจนถึงบางกอกแล้วก็ต้องรอเจ้าท่าเข้าไปในเมือง หลวงเพื่อขออนุญาตเข้า แล้วจึงนำเรือล่องไปตามแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าสู่กรุงศรีอยุธยาได้ และที่เมืองบางกอกก็มีหน้าที่เป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญเก็บภาษีขาเข้าด้วย ดังข้อมูลใน Dutch Paper ที่ ฟอน พลิต (คนไทยเรียก วัน วลิต) เป็นหัวหน้าฮอลันดาเข้ามาค้าขาย ความว่า

“กัณยาน พ.ศ.2177 (ตรงกับสมัยพระเจ้าปราสาททอง) (พ.ศ.2172-2199) ---

นอกจากนี้ พระเจ้าแผ่นดินสยามทรงรับสั่งว่า เรือที่มาถึงทุกลำที่จะแล่นขึ้นไปในแม่น้ำเจ้าพระยาจะต้องหยุดที่“บางกอก” และจะต้องแจ้งให้บรรดาเจ้าหน้าที่ทราบว่าเป็นเรืออะไรบ้าง มาจากที่ใดและจะต้องจอดพักอยู่จนกระทั่งออกญาพระคลังได้ทราบเรื่องการมาถึงนั้นแล้ว ออกญาพระคลังจะกราบบังคมทูลให้พระเจ้าแผ่นดินทราบแล้วก็จะสั่งใบบอกอนุญาตไปให้” (กรมศิลปากร , 2513 , น. 218)

มาถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2213) ต่อลงมาถึงสมัยสมเด็จพระเพทราชา (พ.ศ. 2233-2246) แม้การค้ากับประเทศฝรั่งเศสมีความเจริญก้าวหน้ามาก เมือง“ปากน้ำ” ก็ยังทำหน้าที่เหมือนเดิมคือเป็นที่จอดแวะพักเพื่อขนถ่ายสินค้า แต่คงมีพัฒนาการ เพราะบ้านเมืองเจริญขึ้น จึงมีผู้คนเข้ามาทำกินมาก ประเทศฝรั่งเศสในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงมีพระประสงค์จะเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก จึงได้ส่งบาทหลวงและนักบวชคาทอลิกเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในประเทศไทย ในขณะเดียวกัน ก็ดูแลทางในการทำการค้ากับประเทศไทยด้วย ระหว่างปีพ.ศ.2227-2229 ซึ่งตรงกับสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงครองราชย์ (พ.ศ.2199-2231) ประเทศฝรั่งเศสได้ส่งคณะทูตชุดใหญ่โดยมี เซอวาลิเอร์ เดอโซมงต์ เป็นเอกอัครราชทูต บาทหลวงเคอซ์ซีย์เป็นผู้ช่วย และเซอวาลิเอร์ เคอฟองังเป็นผู้ช่วย เดินทางออกจากเมืองท่าเบรสต์ เมื่อปีพ.ศ.2227 ถึงสันดอนปากแม่น้ำเจ้าพระยาในวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2228 และกลับฝรั่งเศสที่เมืองท่าเบรสต์ เมื่อ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2229 การเดินทางของคณะทูตฝรั่งเศสครั้งนี้ ผ่านมาทางใต้ของไทย โดยผ่านนครศรีธรรมราช ปัตตานี และสงขลา ซึ่งเดอโซมงต์ ได้รับคำสั่งโดยตรงจากพระราชวังแวร์ซายส์ วันที่ 21 มกราคม 2228 ความว่า

“เขา (โซมงค์) ต้องหาวิธีการสถาปนาสาขาบริษัทของฝรั่งเศสในประเทศสยาม---และต้องรอบรู้ด้วยตนเองถึงความได้เปรียบที่เราอาจอำนวยให้แก่ประเทศชาติ (หมายถึงประเทศฝรั่งเศส) ได้อีกด้วย” (กรมศิลปากร , 2524, น. 31)

คณะทูตฝรั่งเศสเดินทาง เข้าสู่ปากน้ำในวันที่ 24 กันยายน พ.ศ.2228 จากบันทึกของ เดอโชมองค์ เขียนกลับไปรายงานยังราชสำนักฝรั่งเศส มีข้อความตอนหนึ่งเกี่ยวกับ “ปากน้ำ” ว่า “เป็นอันว่าบัดนี้เราก็ได้มาจอดทอดสมอที่สันคอนสยามแล้ว ห่างจากปากน้ำสองลิเออ ตรงที่น้ำลึกห้าบราสส์ครึ่ง เราได้ยิงปืนใหญ่ขึ้นสามนัด มิใช่เป็นการสลุต เพราะไม่มีป้อม ปืนตรงปากน้ำ หากมีอยู่ก็เข้าไปในลำแม่น้ำ แต่เพื่อบอกให้ทางฝั่งรู้ว่ามีคนมา และ เจ้าหน้าที่ด่านขอมอาจมาดูได้ว่าอะไรเป็นอะไร--- ”(บาทหลวงเดอ ชัวซีร์ , 2550, น. 201)

จากข้อความนี้จะเห็นได้ว่า ปากน้ำเป็นเพียงที่จอดแวะพักขนถ่ายสินค้า เพื่อเตรียมพร้อมก่อนล่องแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าสู่กรุงศรีอยุธยาเท่านั้น แม้ป้อมปืนที่จะยิงสลุตต่อก็ไม่มี เดอโชมองค์จึงทำได้เพียงยิงปืนให้เป็นสัญญาณว่ามีผู้มาเยือนอยู่ในอาณาเขตของประเทศเท่านั้น และ จากข้อความบางตอนในจดหมายเหตุร้ายวัน ของเดอชัวซีร์ทำให้ทราบถึงสภาพ เมือง “ปากน้ำ” ใน สมัยนั้นได้

“27 กันยายน พ.ศ. 2228 ต้นหนชาวฮอลันดากับต้นหนชาวฝรั่งเศสคนหนึ่ง ได้ไปทำการหยั่งความลึกของสันดอน เพื่อพิจารณาว่าเรือของเราจะแล่นขึ้นไปถึงบางกอกได้หรือไม่---ทั้งสองพบว่าน้ำลึกเพียง 12-13 ฟุตเท่านั้น และถ้าเราปลดเอาปืนใหญ่ของเราลงเสียแล้ว ก็ยังยากที่จะทำให้เรือของเราเบาขึ้น ถึงขนาดที่จะผ่านไปได้อย่างไม่เกยตื้น เป็นอันว่า เรือ ล’ อ้วนนั้นเห็นจะต้องอยู่กับที่เสียแล้วส่วนเรือมาลีญนั้นอาจผ่านเข้าไปได้โดยตลอด ”(บาทหลวงเดอ ชัวซีร์ , 2550 , น. 202)

นอกจากนั้นในสมัยอยุธยา มีคณะบาทหลวงตาซาร์ด จากประเทศฝรั่งเศส เดินทางเข้ามาในกรุงศรีอยุธยา เพื่อเผยแพร่ศาสนาคริสต์ จากจดหมายเหตุการณ์เดินทางของบาทหลวง ได้อธิบายความถึงความงามของปากน้ำ ว่า

“ในที่สุด วันที่ 22 กันยายน (ปี พ.ศ.2228) เราก็เห็นปากน้ำแห่งแม่น้ำของประเทศสยาม เราไปถึงปากน้ำในตอนกลางคืนค่อนข้างดึก ที่ตรงนั้นมีความกว้างราวหนึ่งลิเออ* และเมื่อแล่นทวนน้ำขึ้นไปสักครึ่งลิเออ ความกว้างของแม่น้ำลดลงเหลือเพียงหนึ่งในสี่ของลิเออ และเหนือขึ้นไปอีกเล็กน้อย ตอนกว้างที่สุดก็เหลือประมาณร้อยหกสิบก้าวเท่านั้น แม่น้ำของเขางดงามมากและมีความลึกพอสมควร สันดอนนั้นเป็นกองโคลนในทะเลอยู่ตรงปากทางเข้าแม่น้ำ ...ทิวทัศน์ของแม่น้ำนั้นงดงามนัก ทั้งสองฝั่งของปากน้ำ

* ลิเออ ทะเล=5,556 ก.ม. ลิเออ บก=4,445 ก.ม.

เต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่เขียวชอุ่มอยู่เป็นอาจีน และเบื้องหลังออกไปเป็นท้องทุ่งอันไพศาล
สุดสายตาเต็มไปด้วยต้นข้าว ...เราเดินทางทวนแม่น้ำขึ้นไปตลอดทั้งคืน และในระหว่างนี้
ได้เห็นสิ่งที่เจริญตาเป็นอันมาก กล่าวคือหิ้งห้อยเป็นจำนวนเหลือคณานับ จับเต็มอยู่ตาม
ต้นไม้ ที่ขึ้นอยู่ตามชายตลิ่งแม่น้ำทั้งสองฟาก แต่ละต้นราวกับโคมระย้าแก้วอันแพรว
พรราวไปด้วยจุดแสงนับไม่ถ้วน...มาถึงบางกอกตอนสิบโมงเช้า...จากบางกอกถึงสยาม
(กรุงศรีอยุธยา) เราพบหมู่บ้านเป็นอันมาก กเกือบทั่วไป ทั้งสองฝั่งฟากแม่น้ำ ....” (กรม
ศิลปกร , 2519, น. 20-21)

จากเนื้อหาในจดหมายที่ยกมานี้ แสดงว่าในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา ผู้คนได้ อาศัยอยู่
แถบปากน้ำมาก เพราะมีทุ่งนาข้าวที่กว้างใหญ่ ทั้งนี้เพราะปากน้ำเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์

จากที่กล่าวมานี้ แสดงว่า “ปากน้ำ” ในสมัยอยุธยา ยังไม่มีความสำคัญมากนัก จึงไม่ได้
สร้างป้อมปราการไว้ป้องกันทางทะเล และก็เนื่องจากปากน้ำใน สมัยกรุงศรีอยุธยาไม่มีป้อมปราการ
การหลบหนีของศัตรูจึงเป็นไปได้โดยง่าย เมื่อออกพ้นบางกอกได้ก็แสดงว่าพ้นอันตรายแล้ว เช่น พ่อค้า
ญี่ปุ่นที่เข้ามาค้าขายในสยามยุคเดียวกับชาวฮอลันดานั้น ไม่เป็นที่วางพระทัยของพระมหากษัตริย์ไทย
พวกเขาทราบก่อนว่าจะถูกจับกุมจึงหนีเอาตัวรอดก่อน

“พวกญี่ปุ่นหนีลงสำเภา...กองทัพเรือ 100 ลำ ทหาร 4,000 คน ตามพวกญี่ปุ่นไปถึง
ปากน้ำ... พวกญี่ปุ่นถูกห้ามขึ้นบกที่นครศรีธรรมราช จึงไปขึ้นที่กัมพูชา และยุยงให้
กัมพูชาประกาศสงครามกับสยาม ชาวสยามได้ดำเนินการป้องกันโดยให้เรือ100 ลำ
จอดอยู่ในปากแม่น้ำเจ้าพระยา” (กรมศิลปกร , 2513 ,น. 106)

เห็นได้ว่าเมืองปากน้ำไม่ได้มีป้อมปราการดังที่กล่าวไว้ใน Dutch Paper การหลบหนี
ของศัตรู จึงเป็นไปได้โดยสะดวก รัฐบาลสยามจึงใช้วิธีบังคับไม่ให้ ผู้หลบหนีขึ้นฝั่งของ เมืองในปกครอง
เช่น นครศรีธรรมราช โดยไม่อนุญาตให้ชาวญี่ปุ่นขึ้นบก ญี่ปุ่นจึงต้องไปขึ้นบกที่กัมพูชาแทน

เนื่องจากปากน้ำในสมัยอยุธยา เป็น สถานที่จอดแวะพักสินค้าที่สำคัญมาก จึงคาดว่า
ต้องมีชาวจีนเข้ามาตั้งรกรากหรือทำกินอยู่ที่นี่มากมาย คงมีทั้งพวกกุลิชนส่งสินค้าและบ้างก็คงตั้ง
บ้านเรือนอยู่ตามชายฝั่ง มีอาชีพในการประมง

สำหรับคณะทูตของบาทหลวงตาซาร์ดจากประเทศฝรั่งเศส ที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรี
กับไทยในครั้งที่ 2 นั้น ก็เข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์เช่นกัน คือระหว่างปี พ.ศ.2230-2231 และ
ครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2242 ในสมัยสมเด็จพระเพทราชา (พ.ศ. 2231-2246) เนื่องจากเมือง “ปากน้ำ” ไม่
มีความสำคัญด้านการค้า บาทหลวงตาซาร์ดจึงไม่ได้พูดถึงเมืองปากน้ำ แต่พูดถึงเมือง “บางกอก” โดย
จดหมายนั้นเขียนที่เมืองบางกอกว่า

“โดยเหตุมีต้นพริกไทยปลูกอยู่ในเมืองมะริด...ซึ่งอาจหาได้อีกจากตามชายแม่น้ำของกรุงสยาม หรือตามชายฝั่งเมืองสงขลา กับ เมืองนคร (คือเมืองนครศรีธรรมราช) รวมกับของเมืองมะริด เพื่อนำไปประเทศฝรั่งเศสได้” (กรมศิลปากร, 2521, น. 136)

“ตามสนธิสัญญาที่ทำกัน (กับประเทศฝรั่งเศส) ครั้งหลังสุด สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามทรงอนุมัติการค้าดีบุกที่โจะละม (ภูเก็ต) ให้แก่บริษัท โดยเฉพาะแต่ผู้เดียว” (กรมศิลปากร, 2521, น. 136)

ในสมัยอยุธยา นั้น ชาวจีนคงอาศัยอยู่ที่ปากน้ำหนาแน่น เพราะเป็นแหล่ง ทำมาหากินที่อุดมสมบูรณ์ ชาวจีนเหล่านี้ นอกจากสามารถรับจ้างในการใช้แรงงานแล้วยังทำประมงได้เป็นอย่างดี ดังที่หมอแคมเฟอร์ บันทึกไว้ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. 2275-2301) ปรากฏว่ามีจีนบ้านกายนอกอยุธยาก่อการกบฏ ดังในจดหมายเหตุฉบับพระยาประมุขรัตนรักษ์ กล่าวไว้ว่า “ปีชกาล ค.ศ. 1086 (พ.ศ. 2267) วันขึ้น 10 ค่ำ จีนเป็นขบถ เสด็จไปล้อมช้าง ที่เมืองลพบุรี ทางในกรุงพวกจีนบ้าน กายคุมกันประมาณ 300 คน เข้าปล้นพระราชวังหลวง ด้วยสมัยนั้นประทับที่วังจันทร์เกษม แต่ปล้นไม่ได้” (ประชุมจดหมายเหตุรวบรวม 3 ฉบับ, 2551, น. 5) ในปลายสมัยอยุธยา สมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ หรืออีกพระนามหนึ่งว่า สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ บ้านเมืองระส่ำระสายผู้คนยากจนแร้นแค้น แม้แต่ผักที่ปลูกกันเองในครัวเรือนก็ต้องมีการผูกขาดภาษี เช่น ภาษีผักบุง ทั้งบ้านเมืองก็ไม่มั่นคง ถูกพม่าตีจนเสียกรุง ชาวจีนในช่วงปลายอยุธยาคงขยับขยายตั้งถิ่นฐานตามเมืองต่างๆมากขึ้น จะเห็นได้ว่าเมื่อพระยาตากตีเมืองต่างๆนั้น ที่บางกุ้งเมืองราชบุรี ก็มีชาวจีนอยู่มาก (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์, 2551, น. 13) และต่อมาในปีพ.ศ. 2365 ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2352-2367) จึงได้ทำป้อมปราการที่ปากน้ำ เมืองสมุทรปราการ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ . 2551: 41) มาในสมัยพระสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394 - 2411) มีชาวจีนขยายที่อยู่อาศัยออกไปกว้างมาก ดังปรากฏหลักฐานว่า ในปี พ.ศ. 2391 เดือน 4 จีนคิดกบฏที่เมือง นครชัยศรีและที่เมือง ฉะเชิงเทรา (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์, 2551, น. 65)

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 หลังจากไทยทำสัญญาค้าขายกับบริษัทอังกฤษ ซึ่งปกครองอินเดียอยู่ในขณะนั้น ไทยก็เริ่มทำการค้ากับอังกฤษอย่างเป็นทางการอย่างเป็นทางการ และเป็นลำเป็นสัน แต่ประเทศเพื่อนบ้านกลับมีปัญหาให้ต้องยกทัพไปปราบเช่นกบฏเวียงจันทน์ แล้วก็ต้องสู้รบกับญวน ซึ่งทางเข้าออกต้องอาศัยทางทะเล เมืองปากน้ำจึงมีความสำคัญ ทางด้านความมั่นคงของประเทศมากขึ้นเป็นลำดับ เพราะตั้งอยู่ที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา โดยได้มีการตั้งทหารประจำการเฝ้ารักษา เมืองปากน้ำ และเมืองชายขอบ เช่น

จันทบุรี เพื่อสกัดกั้นการรุกรานของญวนทั้งทางทะเลและทางบก (สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระประชวร , 2504 , น. 3-4)

เนื่องจากเมืองปากน้ำทวีความสำคัญมากขึ้น ด้วยปัจจัยทางด้านการค้าและความมั่นคงของประเทศ ราชสำนักจึงเห็นความสำคัญของปากน้ำมากขึ้น จึงได้มีการสร้างเมืองสมุทรปราการอย่างเป็นทางการในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2367-2394) โดยได้โปรดให้มีการทำพิธีฝังหลักเมือง สร้างเมืองสมุทรปราการในวันอาทิตย์เดือน 4 ขึ้น 7 ค่ำ พ.ศ. 2365 ในวันพุธ เวลาบ่ายรุ่งได้ฤกษ์หามยามตีเอาแผ่นดินย่นต์ทองเงิน ทองแดง ดินบุก และศิลาลงสู่ภูมิบาท และยกเสาหลักเมือง พอถึงวันเสาร์เวลา 5 นาฬิกา 25 นาที ฝังอาคารพรมเป็นหลักของสมุทรปราการ (พิชัย วาสินนท์, มปพ., น. 26) และในปี พ.ศ.2371 ทรงโปรดให้สร้างป้อมขึ้นอีก 3 แห่งคือ ป้อมตรีเพชร ป้อมคงกะพันและป้อมเสื่อช้อนเล็บ ไว้รักษาเอกราชของชาติทางทะเลให้มั่นคง (พิชัย วาสินนท์, มปพ., น.26) ในสมัยรัชกาลที่ 3 เรือที่แล่นเข้าออกทางปากน้ำเข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยานั้น ส่วนมากจะเป็นเรือใบคือเรือสำเภา ส่วนเรือกลไฟเป็นของใหม่ และยังมีจำนวนน้อย ได้เริ่มแล่นเข้ามาที่ปากน้ำตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 แล้ว แต่รัฐบาลสมัยนั้นไม่ได้ซื้อไว้เป็นของรัฐ (ชัยเรื่องศิลป์ , 2522, น. 305-306)

เมืองปากน้ำ เมื่อพิจารณาจากทำเลที่ตั้งแล้ว เมืองปากน้ำมีความสำคัญต่อความมั่นคงของชาติเป็นอย่างมากตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นว่าเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสวยราชสมบัติแล้ว ได้โปรดให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนังมาสร้างเมืองปากน้ำเพื่อป้องกันข้าศึกทางทะเล ต่อมาได้โปรดให้พระยาอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์เป็นแม่กองเสด็จไปตั้งเมืองที่ปากลัด เรียกว่าเมืองนครเขื่อนขันธ์(จักรพงษ์ เปี่ยมเมตตา, 2547, น. 24) จากนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย(พ.ศ.2352-2367) ทรงสถาปนาเมืองนครเขื่อนขันธ์ขึ้นเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลในปี พ.ศ.2358 ทำให้การเมื่อภายในประเทศมั่นคงขึ้นเป็นเหตุจูงใจให้ประชาชนมาปลูกบ้านตั้งถิ่นฐานมากขึ้น(จักรพงษ์ เปี่ยมเมตตา, 2547, น. 31) เพื่อให้เมืองหน้าด่านทางทะเลมีความเข้มแข็งมากขึ้น รัชกาลที่ 2 โปรดให้พระเจ้านั่งยาเธอ กรมหมื่นศักดิ์พลเสพ ไปสร้างนครเขื่อนขันธ์ให้แล้วเสร็จ และสร้างป้อมเพ็ชรหิรัญทั้งที่จางจินมาชุดคลองลัดหลังเมืองทะเลลูกคลองตาลาว คลองนั้นกว้างหกวา ยาวห้าสิบเส้น ลึกห้าศอก ทั้งนี้เพราะคลองลัดโพที่ขุดในสมัยอยุธยาขึ้นต้นเงินใช้การไม่ได้ เพื่อให้การคมนาคมสะดวกมากขึ้นจึงโปรดให้ขุดคลองลัดหลวงนี้ขึ้นมาแทน(ชัย เรื่องศิลป์ , 2522, น. 263) คลองที่ขุดขึ้นใหม่นี้ยังสามารถป้องกันการรุกรานของญวนได้โดยโปรดให้สร้างป้อมที่เมืองสมุทรปราการเพิ่มขึ้นอีก 8 ป้อมเพื่อป้องกันข้าศึกทางทะเล (ชัย เรื่องศิลป์ , 2522 , น. 263)

ในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453) เมืองปากน้ำได้กลายเป็นเมืองหน้าด่านของพระนคร และเป็นเมืองในการควบคุมดูแลของพระนครอย่างเต็มรูปแบบ มีหน้าที่ส่งต่อข่าวสารไปยังวังหลวง ทั้งต้อง

รายงานการมาถึง และออกน่านน้ำไทยของเรือทุกลำเข้าออกจากต่างประเทศ และในประเทศ ที่เมืองหน้าด่านปากน้ำ เช่น มีรายงานเรือเดินทะเลสู่กรุงเทพฯ ตอนหนึ่งว่า

“ขึ้น 1 ลำ พ.ศ.2418 เดือนห้า มีเรือกลไฟเดินทางจากเมืองสิงคโปร์เข้ากรุงเทพฯ 2 ลำ
เรือกำปั่น 4 ลำ เรือศรีษะฉนวน มาจากพัทลุง 1 ลำ

เรือกำปั่นทั้ง 4 ลำนั้นใช้เวลาเดินทางจากสิงคโปร์จนถึงเมืองสมุทรปราการ 13 วันบ้าง 14
วันบ้าง 16 วันบ้าง เสียเวลาสุดเพียง 17 วัน แต่เรือกลไฟทั้ง 2 ลำ ใช้เวลาเดินทางเพียง 5
วัน เท่านั้น” (ชัย เรื่องศิลป์ . 2522 : 304) หรือ

“วันพุธ แรม 2 ค่ำ เดือน 4 ปีฉลู นพศก จุลศักราช 1239 (พ.ศ.2420) รับโทรเลขฉบับ 1
ว่า วังหน้าลงไปเมืองสมุทรปราการ กับเรือ เข้าม 1 ลำ เรือออก 2 ลำ “และ

“แรม 3 ค่ำ เดือน 4 ปี ฉลู นพศก จศ 1239 รับโทรเลข 2 ฉบับ วังหน้ากลับฉบับ 1

เจ้าพระยาสุรวงศ์ ไวยวัฒน์ ลงไปปากน้ำ ในเรือบางกอก แล้วจะไปอ่างศิลา ฉบับ 1
(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จดหมายเหตุนานาชาติรายวันภาค 6) , 2477 , น. 40)

จะเห็นได้ว่าภายนอกประเทศ มีความเคลื่อนไหวใดๆ ที่เกี่ยวกับทางทะเล ทางปากน้ำก็
จะแจ้งไปยังเมืองหลวง เพื่อเป็นการเตรียมการ ทั้งนี้เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัย และความมั่นคงของ
ประเทศ นอกจากนั้นเพื่อประโยชน์ทางการค้าในการขนถ่ายสินค้า และการป้องกันความมั่นคงของชาติ
ได้มีการสร้างประตูน้ำตามคลองต่างๆ อีกมากมาย

เนื่องจากเมืองปากน้ำเป็นเมืองในปกครองของ พระนคร และเป็นเมืองหน้าด่านที่สร้าง
ความมั่นคงทางทะเล ของประเทศ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริจะ
สร้างทางรถไฟจากพระนครไปยังสมุทรปราการ โดยต้องสรรหาข้าราชการที่ทรงไว้พระทัยได้ในการ
เป็นผู้ติดต่อดำเนินงาน ดังพระราชหัตถเลขา ถึงสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ความตอนหนึ่งว่า

“11 มิถุนายน ร.ศ.121 (พ.ศ.2446) ถึงกรมดำรงราชานุภาพ อย่าลืมหอกให้พระยาศรีรัฐ
ว่า พระยาชลยุทธนั้นไม่เป็นที่สงสัยใน ความจงรักภักดีต่อเรา แต่คงพยายามให้ฝรั่งเศสได้ประโยชน์มาก
ดูเป็นคนน่าสงสัยในความซื่อตรง สยามมินทร์” และ

“24 กันยายน ร.ศ.121 ถึงกรมหลวงดำรงราชานุภาพ พระยาชลยุทธมีหน้าที่เป็นล่าม
ให้กับพระยาศรียา เจริญกับเดนมาร์กเกี่ยวกับ ม. เดลคาส์เซที่เกี่ยวข้อกับเมืองพระตะบอง---” และ

“สวนดุสิต ถึงกรมดำรง 2 เมษายน ร.ศ.122 (พ.ศ.2447) ที่ใบบอกพระยาศรียาว่าด้วย
ขอทำทางรถไฟเกี่ยวกับ ม.เดลคาส์เซด้วย ” (ประชุมพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพะ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว , 2512, น. 82, 11) และต่อมาปากน้ำก็มีทางรถไฟสายแรกวิ่งตรงจากพระนคร
มาถึงปากน้ำ และยังมีโทรเลขเพื่อส่งข่าวสารที่สำคัญต่างๆ ไปยังพระราชวังในพระนครด้วย

ทางรถไฟสายปากน้ำเกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นรถไฟสายแรก ของประเทศไทย เมื่อ 11 เมษายน 2436 และเริ่มเปิดรับส่งผู้โดยสารและบรรทุกสินค้า ในวันที่ 13 กันยายน ของปีเดียวกัน การสัมปทานทางรถไฟนี้เป็นของบริษัทเอกชนชาวเดนมาร์ก นาย แอล เปรดยอน คอบ เตอด เอฟ อาร์.อี.เอส และนาย อังเดร ดูเปลลิส เด ริช ลิว โดยมีช่วงเวลาในการสัมปทาน 50 ปี ต่อมาทางรถไฟสายนี้ได้กลายเป็นรกร้าง และเลิกกิจการในวันที่ 1 มกราคม 2503 ในสมัยของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี(คณะกรรมการจัดทำหนังสือ วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ , 2543 , น. 42-43) นอกจากนั้นเมืองสมุทรปราการ ยังเป็นแห่งแรกที่มีกิจการโทรเลขและโทรศัพท์ ระหว่างกรุงเทพฯ และสมุทรปราการ เริ่มเมื่อ 19 เมษายน 2419 โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานพระที่นั่งสุทไธยาสน์ให้เป็นที่ทำการ แม้ว่าการจัดการด้านโทรเลข และโทรศัพท์จะเกี่ยวข้องกับการเมือง แต่ก็เป็นสิ่งบ่งบอกให้รู้ว่า เมืองสมุทรปราการมีความสำคัญต่อเมืองหลวงมากเพียงใด และมีความเจริญก่อนเมืองอื่นในบริเวณลพบุรีเพียงใด

เมื่อเมืองปากน้ำเป็นที่จอดแวะพักของเรือใหญ่ เพื่อขนถ่ายสินค้าลงเรือเล็กเข้าลำน้ำเจ้าพระยา เพื่อเดินทางต่อไปยังเมืองหลวงและอยุธยา เมืองนี้จึงเป็นเมืองที่มีผู้คนอยู่กันหนาแน่น มีแนวทางในการทำมาหากินหลายรูปแบบ อีกทั้งยังเป็นเมืองที่มีพัฒนาการอยู่ตลอดเวลา และมีการขุดคลองเชื่อมต่อที่ต่างๆ เพื่อให้การเดินทางเข้าสู่เมืองหลวงสะดวกขึ้น แม้หลังสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453) ก็ยังมีการขุดคลองเพิ่ม เช่น คลองสรรพสามิต ขุดขึ้น ในปี พ.ศ.2482 สมัยหลวงประดิษฐมนูธรรม โดยกรมสรรพสามิต ซึ่งเริ่มจากริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลแหลมฟ้าผ่า ผ่านตำบลนาเกลือ ผ่านคลองพิทยาลงกรณ์ ผ่านเขตบางขุนเทียนของกรุงเทพมหานครไปออกคลองขุนราชพินิจใจ จังหวัดสมุทรสาคร แต่เดิมคลองนี้ใช้ลำเลียงเกลือ สิ่งของ นับเป็นคลองสายหลักทางฝั่งตะวันตกของจังหวัดสมุทรปราการ (คณะกรรมการจัดทำหนังสือ วัฒนธรรมพัฒนาการทาง ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ , 2543 , น. 10)

4.9 ปากน้ำในประวัติศาสตร์

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเวียดนามไม่มีความแนบแน่นเหมือนสมัย รัชกาลที่ 1 เจ้านายเวียดนามที่อยู่ไทย ก็ใช้ปากน้ำเป็นเส้นทางหลบหนีกลับสู่ประเทศ ซึ่งหากจัดการที่ปากน้ำไม่ดี อาจนำความเดือดร้อนมาให้ไทยได้ ในพระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 2 มีความตอนหนึ่งกล่าวถึงเรื่องญวนไว้ว่า “ได้ข่าวมาถึงกรุงเทพฯ ตั้งแต่ปีเถาะ เอกศกจุลศักราช 1181 ว่า องค์ำคุณ เจ้าเมืองญวนเกณฑ์ญวนบ้าง เขมรบ้าง ผลัด 10,000 คน ได้มาขุดคลองตั้งแต่ทะเลสาบมาออก เมืองไผทมาศ(บันทายมาศ) เป็นคลองกว้าง 12 วา 7 ศอก” ราชสำนัก

ไทยเห็นว่า เมืองหลวงของไทยกำลังตกอยู่ในอันตราย เพราะญวนจะออกมาตีหัวเมืองชายทะเลได้ง่าย ทั้งนี้เพราะเมืองบันทายมาศอยู่ใกล้หัวเมืองชายทะเลตะวันออกของไทย จึงเห็นความจำเป็นต้องสถาปนา เมืองสมุทรปราการ ซึ่งเคยเป็นเมืองหน้าด่านของไทยขึ้นมาใหม่ โดยให้มีการสร้างป้อมปราการอย่างเพียงพอ ในครั้งนั้นได้โปรดให้กรมหมื่นจันทบุรีสุรเศวต (พระยศของรัชกาลที่ 3 ในขณะนั้น) กับเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) เป็นแม่กองลงไปคุมงานก่อสร้างเมืองสมุทรปราการ 3 ปีจึงสำเร็จ โดยมีการสร้างป้อมปราการทั้งสองฝั่งแม่น้ำ จำนวน 6 ป้อม โดยฝั่งตะวันตก มีป้อมนาคราช (ป้อมปืนใหญ่) เพราะป้อมผีเสื้อสมุทรอยู่แล้ว และสร้างป้อมกลางน้ำตรงข้ามป้อมนาคราชทางตะวันออกอีก 4 ป้อม

ในการสร้างเมืองสมุทรปราการในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้น สร้างตรงพื้นที่บางเจ้าพระยา คือตำบลปากน้ำในปัจจุบัน ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่ระหว่างคลองปากน้ำกับคลองมหาวงษ์ ใช้เวลาสร้างนาน ถึง 3 ปี เริ่มสร้างในปี พ.ศ. 2363 เสร็จในปี พ.ศ. 2366 (คณะกรรมการจัดทำหนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ , 2543, น. 34)

ในสมัยรัชกาลที่ 3 เกิดสงครามไทยญวน ราชสำนักไทยต้องเสริมสร้างความมั่นคงให้เมืองสมุทรปราการและนครเขื่อนขันธ์อย่างเต็มกำลัง ได้แก่ การสร้างสิ่งกีดขวางทางเข้าแม่น้ำเจ้าพระยาด้วยป้อมผีเสื้อสมุทร ให้เหลือช่องแคบพอเรือเดินได้ และได้สร้างป้อมอื่นๆขึ้นอีกหลายป้อม (ชัยเรืองศิลป์ , 2522 , น. 278)

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นว่าเมืองปากน้ำในสมัยโบราณ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญมาก เพราะแต่เดิมการคมนาคมของประเทศใช้ทางน้ำเป็นหลัก เส้นทางเข้าออกเมืองหลวงจากเมืองชายทะเลและต่างประเทศจึงต้องอาศัยปากแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นหลักเช่นกัน บางครั้งเส้นทางน้ำไม่สะดวก ประกอบกับเรือที่ใช้ไม่สามารถแล่นได้เร็ว มักก่อให้เกิดความสูญเสียมาก บางครั้งถึงกับต้องสูญเสียชีวิต เช่น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้านายผู้สูงศักดิ์ เช่น สมเด็จพระยามหาสุริยวงศ์ ต้องถึงแก่ชีวิตในเรือเพราะหาหมอไม่ทัน ความจริงในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีเรือกลไฟแล่นเข้ามาแถบสมุทรปราการและนครเขื่อนขันธ์แล้ว และแล่นออกจากปากน้ำไปถึงพระนคร เรือลำนี้ไม่มีแจวไม่มีใบแต่มีปล่องและมีควันไฟพุ่งขึ้นมาจากปล่อง และแล่นได้เร็วกว่าเรือแข่ง (ชัยเรืองศิลป์ , 2522 , น. 305)

เมืองปากน้ำ ยังเป็นสถานที่สำคัญที่ ทูตจากต่างประเทศต้องเดินทางผ่านเพื่อเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ดังปรากฏในจดหมายเหตุ บัลเล สเตียทูตอเมริกาที่เดินทางมายัง กรุงเทพฯ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2367-2374) เมื่อปีจอ พ.ศ.2393 “โดยเชิญโยเซฟบัลเลสเตีย ขึ้นกินเลี้ยงที่เมืองสมุทรปราการ แล้วส่งโยเซฟ ขึ้นมาเมืองนครเขื่อนขันธ์ ซึ่งเป็นเมืองชั้น 2

ผู้รักษาเมืองกรมการก็ได้ จัดลูกไม้ของกินไปกำนัล และเลี้ยงดูตามอย่างธรรมเนียม ....” (ประชุมพงศาวดาร (เล่ม 35) , 2512 , น. 38) เมืองสมุทรปราการหรือเมืองปากน้ำสมัยนั้น นอกจากจะเป็นเมืองผ่านเข้ากรุงเทพ ฯ แล้ว ยังเป็นเมืองรับแขกเมือง เพื่อเลี้ยงรับรอง เสร็จแล้วจึงพาทูตไปพักที่นครเขื่อนขันธ์ รุ่งขึ้นจึงนำทูตเข้ากรุงเทพ ฯ

ประวัติศาสตร์ของเมืองสมุทรปราการมีความเกี่ยวข้องกับเมืองประแดงและนครเขื่อนขันธ์ที่สลับซับซ้อนมาก ทั้งนี้เพราะเมืองสมุทรปราการ เป็นเมืองเก่าที่มีมาตั้งแต่สมัย ยออยุธยา แต่เมื่อพระประแดงตั้งมาก่อน คือตั้งแต่สมัยขอมเรืองอำนาจในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา สมัยนั้นทะเลกินลึกเข้ามา ถึงเขตทางใต้ของกรุงเทพ ฯ ขอมเรียกว่า “ปากน้ำพระประแดง” และเมื่อตั้งเมืองที่ปากน้ำ ก็เรียกกันว่า “เมืองพระประแดง” ในหนังสือภูมิศาสตร์สยามของกรมตำรา กระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน) กล่าวถึงประวัติของเมืองพระประแดงไว้ว่า เมืองพระประแดงเดิมตั้งอยู่ริมแม่น้ำฝั่งซ้าย คือฝั่งตะวันออกที่ตั้งของศาลพระประแดงทุกวันนี้ เมืองนี้ได้ใช้เป็นเมืองปากน้ำตั้งแต่ครั้งขอมเป็นใหญ่ มีกำแพงเมืองเป็นหลักฐาน เพิ่งมารื้อเสียเมืองแผ่นดินนอก ทำให้ทะเลห่างออกไปทุกที จึงตั้งเมืองสมุทรปราการเป็นเมืองปากน้ำที่ตำบลบางเจ้าพระยา เรียกว่า “ปากน้ำบางเจ้าพระยา” และเมืองพระประแดงก็คงเป็นเมืองอยู่ใน ระหว่างเมืองสมุทรปราการกับเมืองธนบุรี ในสมัยรัตนโกสินทร์บ้านเมืองมีความจำเป็นด้านความปลอดภัยทางทะเลมาก รัชกาลที่ 1 จึงได้ เริ่มสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ แต่เมืองนี้สร้างเสร็จในสมัยรัชกาลที่ 2 แล้วมาใน รัชกาลที่ 6 ได้เปลี่ยนชื่อเมืองนครเขื่อนขันธ์ เป็นเมืองพระประแดง จึงกล่าวได้ว่าจังหวัด สมุทรปราการหรือเมืองปากน้ำในปัจจุบัน มีประวัติ และอาณาเขตของเมือง 3 เมืองรวมกัน คือ เมืองสมุทรปราการ เมืองนครเขื่อนขันธ์ และเมืองพระประแดง (คณะกรรมการจัดทำหนังสือ วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ , 2543 , น. 23-27)

เมืองปากน้ำมีพัฒนาการมาโดยตลอด และเป็นเมืองที่มีความสำคัญทั้งในด้านการค้า และความมั่นคงของประเทศมากขึ้นปีนลำดับ ดังนั้นเมืองปากน้ำหรือเมืองสมุทรปราการได้ถูกยก ขึ้นเป็น “เทศบาลนคร นครสมุทรปราการ” ในปี พ.ศ.2542 ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาล เมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ.2478 (ราชกิจจานุเบกษา 50 (0 ก.) , หน้า 1735-1739. 10 ธันวาคม 2478) และตาม “พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลนครสมุทรปราการ ร จังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2542” (ราชกิจจานุเบกษา 116 (19 ก.) , หน้า 1-5 . 23 มีนาคม 2542) ตามพระราชบัญญัติเทศบาลนคร พ.ศ.2496 แก้ไขเพิ่มเติม 2542 ทั้งนี้เพราะมีประชากรตั้งแต่ 5 หมื่นขึ้นไป โดย ราษฎรเทศบาลนครสมุทรปราการนี้ มีประชากรตั้งที่อยู่อาศัยหนาแน่นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3000/1 ตารางกิโลเมตร อีกทั้งมีรายได้พอสมควรแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ ปี พ .ศ.

2542 วันที่ 24 มีนาคม ได้ถูกยกฐานะเป็นเทศบาลนคร ณ เดือน มีนาคม พ.ศ. 2542 มีประชากรรวมทั้งสิ้น 66,496 คน (คณะกรรมการจัดทำหนังสือ วัฒนธรรมพัฒนาการของประวัติศาสตร์ , 2543 , น. 17-18) และหมายถึงพื้นที่ตำบลปากน้ำและเทศบาลเมืองปากน้ำสมุทรปราการ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบางหลวง เขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางเมือง เดิม (“อำเภอเมืองสมุทรปราการ”. online : 2558) และ (online : 2561)

4.10 การคมนาคมในอำเภอเมืองสมุทรปราการ

แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางหลักในการคมนาคมของอำเภอ เมืองสมุทรปราการ ซึ่งไหลผ่านทางตะวันตกของตำบลปากน้ำ และตำบลท้ายบ้าน และทางตะวันออกของตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ แล้วไหลออกอ่าวไทยที่ปากน้ำ แม่น้ำเจ้าพระยาใช้เป็นเส้นทางขนถ่ายสินค้าส่งของจากเรือเดินสมุทรลำใหญ่ลงเรือลำเล็กล่อง เข้าปากน้ำและเข้าสู่ เมืองหลวงของประเทศไทย นอกจากนั้นภายในพื้นที่ของอำเภอเมืองสมุทรปราการ ยังมีสายน้ำอื่นๆอีกมากมาย คลองสำโรง เป็นคลองเก่าที่ขุดไว้ตั้งแต่สมัยขอม โดยมีการขุดลอกชำระคลองครั้งหนึ่งใน พ .ศ.2041 คือในสมัยรัชกาลพระรามาธิบดีที่ 2 และอีกครั้งในสมัยพระชัยราชา (พ.ศ.2072-2089) คลองนี้แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่วัดสำโรงเหนือ ตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดงไปทางทิศตะวันออกเลียบบถนนปู่เจ้าสมิงพราย แล้วต่อเนื่องด้วยถนนเทพารักษ์ ผ่านอำเภอ เมืองสมุทรปราการ ในพื้นที่ตำบล สำโรงเหนือ และตำบลบางเมือง อำเภอ บางพลี และอำเภอ บางบ่อไปประจบกับ แม่น้ำบางปะกงที่ตำบลท่าสะอ้าน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา คลองนี้ยังใช้ติดต่อได้อีกหลายอำเภอ นับเป็นคลองสายหลักที่มีคลองแยกมากมายทั้งขึ้นเหนือ และลงใต้ นอกจากนี้ยังมีคลองบางบึง ที่แยกจากคลองสำโรงในเขตพื้นที่ติดต่อบางเมือง ซึ่งเดิมชาวบ้านใช้สัญจรทางน้ำจากคลองสำโรงไปยังบางบึง และปากน้ำโพ ในปัจจุบัน ทำหน้าที่เป็นคลองระบายน้ำออกสู่ ทะเล (คณะกรรมการจัดทำหนังสือ วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ , 2843, น. 12) นอกจากนี้ก็ยังมีคลองแพรกษา คลองขุด เลียบถนนตำหรุ-บางพลี และคลองชลประทาน เลียบถนนสุขุมวิท (“อำเภอเมืองสมุทรปราการ ”. online : 2558) และ (online : 2561)

จากลักษณะที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์ ของอำเภอเมืองสมุทร ปราการและตัวจังหวัดสมุทรปราการ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ล้วนเป็นพื้นที่ด้านการประมง และเกษตรกรรม ตั้งแต่รัฐบาลได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา ทำให้อำเภอเมืองสมุทรปราการ และพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด กลายเป็นแหล่งรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานคร และเป็นเขตลงทุนด้านอุตสาหกรรมของชาวต่างชาติ และต่อมา เมื่อจังหวัด

สมุทรปราการ เข้าสู่โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ภาคตะวันออก จี วมมีการข ยายตัวทั้งทาง
อุตสาหกรรมและประชากรเป็นอย่างมาก

4.11 ที่ตั้งและอาณาเขตของอำเภอเมืองสมุทรปราการ

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตบ างนา ของกรุงเทพมหานคร โดยมีถนน แบริ่ง (สุขุมวิท 107)
เป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างกรุงเทพฯ กับอำเภอเมืองสมุทรปราการ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอบางพลี และอำเภอบางป่อ โดยมีคลองสำโรง คลองทับ
นาง คลองกุ่มพารา คลองบางกระบือ คลองบางเหี้ยน้อย คลองสาม คลองหัวเกลือ คลองชลประทาน
คลองด่านน้อย และคลองลึก เป็นเส้นแบ่งเขต

ทิศใต้ จรด อ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และอำเภอพระประแดง มีแนวกึ่งกลางของ
แม่น้ำเจ้าพระยา คลองบางฝ้าย คลองขุด และถนนทางรถไฟสายเก่าเป็นเส้นแบ่งเขต

4.12 การแบ่งเขตการปกครอง

อำเภอเมืองสมุทรปราการ แบ่งเขตปกครอง ย่อยออกเป็น 13 ตำบล 95 หมู่บ้าน ได้แก่

4.12.1 ปากน้ำ	4.12.8 บางปู
4.12.2 สำโรงเหนือ	4.12.9 บางด้วน
4.12.3 บางเมือง	4.12.10 บางเมืองใหญ่
4.12.4 ท้ายบ้าน	4.12.11 เทพารักษ์
4.12.5 บางปูใหม่	4.12.12 ท้ายบ้านใหม่
4.12.6 แพรกษา	4.12.13 แพรกษาใหม่
4.12.7 บางโปรง	

การปกครองส่วนท้องถิ่นของอำเภอสมุทรปราการประกอบด้วยองค์การปกครองส่วน
ท้องถิ่น 12 แห่ง ได้แก่

1. เทศบาลนครสมุทรปราการ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลปากน้ำทั้งตำบล
2. เทศบาลเมืองปากน้ำสมุทรปราการ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบางเมือง
(เป็นเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางเมืองเดิม)
3. เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลสำโรงเหนือ ตำบลบาง
เมืองใหม่ และตำบลเทพารักษ์
4. เทศบาลตำบลด่านสำโรง ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลสำโรงเหนือ

5. เทศบาลตำบลบางเมือง ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบางเมือง ตำบลบางเมืองใหม่ และตำบลเทพารักษ์
6. เทศบาลตำบลแพรक्षा ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลแพรक्षाและตำบลแพรक्षाใหม่
7. เทศบาลบางปู ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท้ายบ้าน ตำบลบางปูใหม่ ตำบลบางปู และตำบลท้ายบ้านใหม่ทั้งตำบล
8. องค์การบริหารส่วนตำบลแพรक्षा ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแพรक्षा (นอกเขตเทศบาลตำบลแพรक्षा)
9. องค์การบริหารส่วนตำบลบางโปรง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางโปรงทั้งตำบล
10. องค์การบริหารส่วนตำบลบางด้วน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางด้วนทั้งตำบล
11. องค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเทพารักษ์ (นอกเขตเทศบาล ตำบลสำโรงเหนือ และเทศบาลตำบลบางเมือง)
12. องค์การบริหารส่วนตำบลแพรक्षाใหม่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแพรक्षाใหม่ (นอกเขตเทศบาลตำบลแพรक्षा) (“อำเภอสมุทรปราการ”, online : 2558) และ (“อำเภอสมุทรปราการ”, online : 2561)

เส้นทางการคมนาคมของอำเภอเมืองสมุทรปราการ ได้แก่

1. ถนนหน้าศาลากลาง
2. ถนนศรีสมุทร
3. ถนนท้ายบ้าน
4. ถนนสายลวด
5. ถนนแพรक्षा
6. ถนนตำหรุ-บางพลี
7. ถนนสำโรง-บางพลี

ในปี พ.ศ. 2501 สภาจังหวัดมณฑลแต่ตั้งตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาเปลี่ยนชื่อถนนสำคัญในตัวอำเภอให้สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ และบุคคลสำคัญ ดังนั้นชื่อถนนที่กล่าวมาข้างต้นจึงเปลี่ยนชื่อเป็น ดังนี้

1. ถนนหน้าศาลากลาง	เปลี่ยนเป็น ถนนอิสระสุนทร
2. ถนนศรีสมุทร	เปลี่ยนเป็น ถนนเจษฎาบดินทร์
3. ถนนท้ายบ้าน	เปลี่ยนเป็น ถนนนเรศวรพิชัย

4. ถนนสายลวด	เปลี่ยนเป็น ถนนกาญจบุรี
5. ถนนแพรงษา	เปลี่ยนเป็น ถนนพุทธรักษา
6. ถนนตำหรุ-บางพลี	เปลี่ยนเป็น ถนนราษฎร์สงเคราะห์
7. ถนนสำโรง-บางพลี	เปลี่ยนเป็น ถนนเทพารักษ์

(คณะกรรมการจัดทำหนังสือ วัฒนธรรมพัฒนา จังหวัดสมุทรปราการ, 2543, น. 13)

ในปัจจุบัน ถนนสายหลักของอำเภอเมืองสมุทรปราการ ได้แก่ถนนสุขุมวิท ถนนเทพารักษ์ ถนนศรีนครินทร์ ถนนตำหรุ-บางพลี ถนนสายลวด ถนนปู่เจ้าสมิงพราย ถนนทางรถไฟสายเก่า ถนนกาญจนาภิเษก (ทางพิเศษ บางพลี-สุขสวัสดิ์) ถนนท้ายบ้าน ถนนแพรงษา และถนนสายรองในอำเภอ สมุทรปราการ ได้แก่ ถนนสุขุมวิท 78 เชื่อมถนนทางรถไฟสายเก่า ถนนแบริ่ง (สุขุมวิท 107) เชื่อมถนนศรีนครินทร์ ถนนวัดด่านสำโรง (สุขุมวิท 113) เชื่อมศรีนครินทร์ ถนนวัดหนามแดง เชื่อมถนนกิ่งแก้ว ในเขตอำเภอบางพลี (“อำเภอสมุทรปราการ”, online :2558) และ (“อำเภอสมุทรปราการ”, online : 2561)

ท่าเรือสำคัญของอำเภอเมืองสมุทรปราการ คือ ท่าเรือวิบูลย์ศรี ตั้งอยู่ที่ตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองสมุทรปราการ เป็นท่าเรือข้ามฟากจากตลาดปากน้ำไปฝั่งอำเภอพระสมุทรเจดีย์ โดยข้ามเรืออ้อมด้านเหนือ หรือใต้ป้อมผีเสื้อสมุทรก็ได้ ท่าเรืออยู่ที่ตลาดปากน้ำริมแม่น้ำเจ้าพระยา (คณะกรรมการจัดทำหนังสือ วัฒนธรรมพัฒนา จังหวัดสมุทรปราการ, 2543, น. 13)

แต่เดิมเขตพื้นที่ขึ้นในอำเภอเมืองสมุทรปราการมีเนื้อที่ประมาณ 360 ไร่ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ทรงเห็นว่าเมืองนี้น่าจะขยายอาณาเขตให้เป็นเมืองหน้าด่าน โดยขยายออกทั้ง 4 ทิศ รวมทั้งมีการสร้าง ป้อมเพื่อป้องกันการรุกรานเพิมขึ้นอีก จึงมี พื้นที่รวมทั้งสิ้น มากถึง 25,500 ไร่ (คณะกรรมการจัดทำหนังสือ วัฒนธรรมพัฒนา จังหวัดสมุทรปราการ , 2543, น. 36)

เนื่องจากอำเภอเมืองสมุทรปราการ ถูกสร้าง ขึ้นเป็นเมืองหน้าด่าน ซึ่งมีความสำคัญต่อเส้นทางคมนาคมทางน้ำเป็นอย่างมาก อีกทั้ง ยังเป็นสถานที่พระมหากษัตริย์ เสด็จประพาสบ่อยครั้ง เช่นในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้โปรด ฯ ให้สร้างพระที่นั่งและอาคารต่างๆ มากแห่ง ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวประมาณได้ว่า เป็นบริเวณตั้งแต่ตอนเหนือท่าเรือวิบูลย์ศรี ขึ้นไปทางศาลากลางจังหวัด โดยมีพระที่นั่ง และ อาคารต่างๆดังนี้

1. พระที่นั่งสมุทาทิโกมุข ใช้เป็นท้องพระโรงสำหรับออกว่าราชการ สมัยรัชกาลที่4 ทรงเสด็จมาประทับที่พระที่นั่งแห่งนี้ 2 ครั้ง เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ.2403 เพื่อประกอบพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ในองค์พระสมุทรเจดีย์ ครั้งที่ 2 เสด็จเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2404 ในการประกอบพิธียกยอดพระสมุทรเจดีย์ และทรงห่มผ้าแดง

2. พระที่นั่งสุทไธยาสน์ (บางแห่งเรียกว่าพระที่นั่งวายุสุทไธยาสน์) ใช้สำหรับเป็นที่ทรงธรรมและบรรทม
3. พระตำหนักนาฏนารีรมย์ (บางแห่งเรียกว่าตำหนัก นงนารถสำราญรมย์) ใช้เป็นที่พักของนางสนมกำนัลที่ตามเสด็จ
4. พระตำหนักสนมนิกร เป็นตึกแถวสำหรับข้าหลวง
5. โรงสัณฐาคาร ใช้เป็นโรงมหรสพ
6. โรงเรียนสงคราม ใช้เป็นที่พักทหาร

มาในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อ ปี พ.ศ. 2411 ทรงโปรดฯ พระราชทานพระที่นั่งสุทไธยาสน์ ให้เป็นศาลากลางจังหวัดสมุทรปราการ และที่ว่าการอำเภอสมุทรปราการ ส่วนพระที่นั่งสุทไธยาสน์ ทรงพระราชทานให้เป็นที่ทำการไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ แห่งแรกของประเทศไทย เมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2421 โดยมีนายชั่งขาวโปตุเกส เป็นนายไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์

สำหรับพื้นที่ข้างเคียง โปรดฯ ให้สร้างเป็นด้านศาลการที่ปากคลองเมือง เพื่อตรวจตรา เก็บภาษี เรือสินค้าเข้า ออก (คณะกรรมการจัดทำหนังสือ วัฒนธรรมพัฒนาการ ทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดสมุทรปราการ , 2543, น. 63-64)

พื้นที่ของอำเภอเมืองสมุทรปราการนั้นเป็นแหล่งอุตสาหกรรมสำคัญของจังหวัดสมุทรปราการ เพราะสามารถทำรายได้ด้วยการผลิตสินค้าส่งขายไป นประเทศ และส่งออกทำให้เพิ่มรายได้ด้านภาษีให้กับจังหวัดสมุทรปราการมาก เมื่อ รัฐบาลได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ฉบับที่ 1 แล้วทำให้จังหวัดสมุทรปราการมีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมมากขึ้น จากการประมวลงกิจการ จังหวัดสมุทรปราการ ในพ.ศ. 2503 ได้รวบรวมรายการโรงงานที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้ง และแยกเป็นของ อำเภอสมุทรปราการ มีดังนี้

1. โรงงานผลิตกรด ของ ดร.จ่าง รัตน์รัตน์ ที่ตำบลในคลองบางปลากด
2. โรงงานทำกรด สารส้ม ของนายแจ้ปอ แซ่กั้ง ตำบลท้ายบ้าน
3. โรงงานทำปืบ ของนายสวัสดิ์ อ่างวิทย์ ตำบลสำโรงเหนือ
4. โรงงานหล่อหลอมโลหะ ของนายตัด แซ่ตัน ตำบลสำโรงเหนือ
5. โรงงานผลิตยา เมอร์คซาฟ และโดม ของนาย จี.เอ.ไมเยอร์ ตำบลบางเมือง
6. โรงงานผลิตกรดซัลฟริก ของนายช่างสุน แซ่เจีย ตำบลท้ายบ้าน
7. โรงงานต่อเรือ ของนาย โปะะบ่วย แซ่ห้วง ตำบลท้ายบ้าน
8. โรงงานปนกระดุกสัตว์ ของนายสมศักดิ์ กิติธารากุล ตำบลบางปู
9. โรงงานทอผ้าไหมไทย ของนาง อูไร โพธิวิหค ตำบลบางเมือง

10. โรงงานพอกหนัง ก.ม. ที่ 30 ถนนสุขุมวิท ตำบลท้ายบ้าน จำนวน 39 โรง

11. โรงงานพอกหนัง ก.ม. ที่ 34 ถนนสุขุมวิท ตำบลบางปู จำนวน 15 โรง

(คณะกรรมการจัดทำหนังสือ ,2543 , น. 64-65)

4.13 วิถีชีวิตของชาวจีนปากน้ำในยุคเก่า

ชาวจีนได้เข้ามาอาศัยในเมืองปากน้ำมาก เพราะทำเลที่ตั้งของเมือง ที่อำนวยความสะดวกอีกทั้งสะดวกต่อการทำมาหากินและสร้างหลักฐานของครอบครัวได้ สำหรับผู้ใช้แรงงานเมืองนี้ก็มี การค้าที่มีความจำเป็น ต่อการว่าจ้างแรงงานมาก อีกประการหนึ่งเมืองปากน้ำยังเป็นเมืองที่ชาวจีนอพยพต้องมาขึ้นที่ท่าแห่งนี้ เพื่อเดินทางต่อไปยังเมืองหลวงหรือเมืองอื่น ๆ ในประเทศ ชาวจีนเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมากในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษ ที่ 19 ซึ่งเป็นช่วงที่เมืองท่าอื่นๆของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เต็มไปด้วยชาวจีนเช่นกัน และพวกเขามักแต่งงานกับหญิงชาวพื้นถิ่น (李恩涵 (En-han Lee , 2002 ,p. 677) ชาวจีนอพยพที่ปากน้ำยุคแรก มีหลากหลายภาษา แต่ที่อพยพเข้าเมืองไทยจำนวนมากที่สุด คือชาวจีนแต้จิ๋ว คิดเป็นร้อยละ 50% ของจำนวนชาวจีนทั้งหมดในประเทศไทย รองลงมา คือ ชาวจีนแคะ 15% และชาวจีนไหหลำ 12% ชาวจีนกวางตุ้ง 10% ชาวจีนฮกเกี้ยน 10% และอื่นๆ 3% (ทวี ธีระวงศ์ เสรี , 2517 , น. 10) ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในไทยช่วงแรก ไม่ได้รับการรับรองการเป็นประชาชนชาวจีนจากประเทศจีน จึงมักถูกชาวพื้นถิ่นรังแกข่มเหง ทั้งนี้เพราะรัฐบาลจีนควบคุมห้ามปรามอย่างเข้มงวด ไม่ให้ประชาชนเดินทางออกนอกประเทศ โดยบัญญัติไว้ในกฎข้อบังคับที่ 225 ห้ามมิให้ชาวจีนออกนอกประเทศ (Victor Purell , 1965 , น. 26) แต่หลังจากจีนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว รัฐบาล จีนได้จัดตั้งคณะกรรมการกิจการชาวจีนโพ้นทะเล (The Oversea Chinese Affair Commission) ขึ้นที่เมืองนานกิง (南京) เมื่อเดือนตุลาคม 2471 เพื่อให้ความคุ้มครองชาวจีนโพ้น ทะเล (ทวี ธีระวงศ์เสรี , 2517, น. 9) ชาวจีนโพ้นทะเลจึงได้รับการดูแลจากรัฐบาลจีน และตั้งหลักฐานอยู่นอกประเทศได้ William G. Skinner ได้กล่าวถึงสาเหตุของการอพยพของชาวจีนไว้เป็นหลายประเด็น ว่า

1. เกิดความวุ่นวายทางการเมือง หรือมีการเปลี่ยนราชวงศ์ในแต่ละครั้ง รวมทั้งการก่อกบฏ ทำให้ผู้พ่ายแพ้บางส่วนหนีออกต่างประเทศ
2. เกิดความอดอยากของพลเมือง เนื่องจากภัยธรรมชาติ ภัยจากการสู้รบผู้ร้าย ทำให้พืชผลเสียหาย ไม่พอเลี้ยงดูผู้คนในครอบครัว
3. จำนวนประชากรทางใต้ของจีน เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว
4. เกิดความต้องการแรงงานชาวจีน จากต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

5. เกิดจากความพอใจในการผจญภัย ชาวจีนชอบเดินทาง ออกนอกประเทศเพื่อสร้างฐานะ เพราะโอกาสมีมากและง่าย เมื่อกลับไปบ้านเกิด ได้รับความยกย่อง จึงทำให้เกิดการเอาอย่างกัน ต่างชักชวนกันเดินทางออกต่างประเทศเพื่อแสวงโชคมากขึ้น
6. การที่ประเทศจีนถูกบังคับให้เปิดเมืองท่าตามฝั่งในส่วนของใต้ของประเทศในปี พ .ศ. 2381-2385 และ 2379-2401 ทำให้รัฐบาลจีนยอมให้ประชาชนของตนเดินทางออกนอกประเทศได้อย่างเสรีและสะดวก
7. ความก้าวหน้าทางการคมนาคม ค่าเรือโดย สาราที่ถูกลง รวมทั้งมีความปลอดภัยมากขึ้น และการเดินทางสะดวกมากขึ้น

ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผล ให้ชาวจีนอพยพเดินทางสู่ต่างประเทศมากขึ้น (William G. Skinner ,1957, pp. 40-45)

ในปี พ.ศ. 2398 ในสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ.2394-2411) ประเทศไทยเร่งปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยแบบตะวันตก จึงเลิกติดต่อค้าขายกับ จีน (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ , 2477 , น. 273) และมีการปรับปรุงสร้างถนนขุดคลองเมืองสมุทรปราการ ซึ่ง มีความสำคัญต่อเมืองหลวงมาก ทั้งยังมีการปรับปรุงถนนและขุดคลอง ในที่อื่นอีก หลายแห่งเช่นกัน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการแก้ไขสนธิสัญญา ว่าด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ที่ทำขึ้นระหว่างปี พ .ศ. 2398-2440 ทำให้ทุกที่ในประเทศไทย ต้องการแรงงานมากมายเพื่อการพัฒนาประเทศ จึงเป็นโอกาสอันดีที่ชาวจีน เดินทางเข้ามาไทยเพื่อขายแรงงาน และหาช่องทางในการตั้งหลักฐาน อีกประการหนึ่ง เมื่อรัชกาลที่ 5 ทรงประกาศเลิกทาส จึงยิ่งเพิ่มโอกาสให้ผู้อพยพ ชาวจีนไม่ต้องตกอยู่ในฐานะไพร่สมหรือทาส มีเสรีภาพในการค้าตั้งถิ่นฐาน และประกอบอาชีพ จำนวนประชากรชาวจีนในสมุทรปราการก็คงเพิ่มขึ้นด้วยเหตุนี้ เช่นกัน (ทวี ธีระวงศ์เสรี , 2517, น. 16)

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในไทยรู้ นแรกๆ มักเป็นพวกชำนาญการพิเศษ เช่น เป็นแพทย์ พ่อค้า ศิลปิน ช่างฝีมือ ส่วนพวก ค่าแรงงานอพยพ จะอพยพเข้ามายุคหลัง ดังนั้น ฐานะทางสังคมของชาวจีนอพยพในช่วงต้นจึงสูง ไทยจึงทำธุรกิจกับจีนในช่วงต้น ส่วนธุรกิจและการติดต่อกับตะวันตก กลับเป็นรองจีน จะเห็นว่าเรือค้าขายในปีหนึ่ง ึ่งๆที่เดินทาง จากไทย ไปจีนมีมากถึง 80 ลำ โดยเปรียบเทียบกับเรือไป อินโดเนเซีย (ปัตตาเวีย) มีเพียง 3 ลำ ไปมลายู (มะละกา) มี 5 ลำ ไปสิงคโปร์มี 27 ลำ ไปเวียดนาม (ไซ่ง่อน) มี 18 ลำ จากสมัยรัชกาลที่ 2 ถึงสมัยรัชกาลที่ 4 (ระหว่าง ปี พ.ศ. 2363-2403) น่าจะมีเรือไปมาระหว่างประเทศไทย กับประเทศจีนมากถึง 150-200 ลำ จะเห็นว่าในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4 คือระหว่างปี พ.ศ. 2325-2396 นั้น การทำสัญญาเบาว์ริง(Bowring Treaty) กับอังกฤษนั้น (ทำครั้งแรกในปี พ.ศ.2398) ไทยส่งทูตไปจีนเพื่อถวายเป็นเครื่องบรรณาการ ถึง

36 ครั้ง นับได้เกือบ 2 ปีต่อ 1 ครั้ง (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ , 2530 , น. 36-37) ชาวจีนอพยพในช่วงกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ การหาที่ตั้งถิ่นฐานของพวกเขา น่าจะยึดบริเวณริมน้ำเป็นหลัก เพราะสะดวกต่อการค้าขาย (ส.พลายน้อย , 2530 , น. 55) ชาวจีนที่ปากน้ำ ก็น่าจะตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ริมน้ำเช่นกัน ในที่อื่นๆของปากน้ำก็คงมีชาวจีนตั้งหลักแหล่งอยู่กันเป็นกลุ่มๆ นอกจากที่ริม ปากน้ำแล้ว คงมีบางกลุ่มตั้งที่ท่ากินอยู่ฝั่งตรงข้ามปากน้ำ คือที่ตำบลแหลมฟ้าผ่า บ้านขุนสมุทรจีน หรือที่ตำบลนาเกลือ อำเภอสรรคบุรี มีชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มๆ พวกที่อยู่ในเมืองก็ ทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการค้าขาย แลกของ ส่วนพวกที่อยู่ริมทะเลก็ ทำอาชีพประมงบ้าง ทำนาเกลือบ้าง พวกเขา รวมตัวกันเป็นหมู่บ้านชาวประมงเล็กๆ อยู่กันตามกลุ่มภาษาของตนเอง มีวัฒนธรรมเป็นแบบอย่างของตนเอง และบ้าง ก็เป็นวัฒนธรรมแบบจีน ผสมกับพื้นถิ่น ที่ตำบลแหลมฟ้าผ่า มีชาวจีนกระจายอยู่เป็น 3 หมู่บ้าน คือหมู่ 9 หมู่ 10 และหมู่ 11 ทุกหมู่บ้านมีวิถีชีวิตเหมือนกันหมดคือเป็นจีนผสมกับพื้นถิ่น จากหลักฐานทางโบราณคดี บ้านขุนสมุทรจีน ที่แหลมฟ้าผ่านี้ อาจเป็นจุดแวะพักเรือ เพื่อขนถ่ายของลงเรือเล็กเข้าสู่อ่าวไทยที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา แต่ชื่อของคำว่าแหลมฟ้าผ่าไม่ปรากฏในที่ใดเลย จนกระทั่งมาพบใน ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 10 รศ. 112 บันทึกการเสด็จเยือนการก่อสร้างป้อมพระจุลจอมเกล้าด้วยพระองค์เองว่า

“วันที่ 10 เมษายน รศ.112 เวลาเช้าทรงเสด็จ ทอดพระเนตรแหลมฟ้าผ่า แล้วเสด็จกลับเรือพระที่นั่งมาประทับที่หน้าป้อมผีเสื้อสมุทรอีกราตรีหนึ่ง”(เอกพงษ์ อรุณรัตติยากร, มปป, น. 12)

ความจริงที่แหลมฟ้าผ่า ก็มีชาวจีนอาศัยอยู่มากเช่นกัน พื้นที่แหลมฟ้าผ่าเป็น พื้นที่ยาวตามแนวชายฝั่งทะเลอ่าวไทยกว่า 13 กิโลเมตร ทิศตะวันตกจดเขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ทิศเหนือจดตำบลนาเกลือ อำเภอสรรคบุรี ทางตะวันออกขนานกับแม่น้ำเจ้าพระยา มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบริมฝั่งทะเล มีลักษณะเป็นป่าชายเลน มีลำคลองเชื่อมต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา และอ่าวไทยหลายสาย เป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ ด้วยสัตว์ทะเลนานาชนิด สำหรับชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน ตั้งอยู่ในหมู่ 9 ตำบลแหลมฟ้าผ่า ผู้คนในที่นี่เป็นลูกหลานของชาวจีนกวางตุ้ง และฮกเกี้ยน ที่เข้ามาอาศัยที่นี่ตั้งแต่ต้นราชวงศ์หมิง พวกที่อพยพเข้ามาอยู่ที่นี่ คงมีบางส่วนเดินทางต่อไปยังตำบลปากน้ำ กรุงเทพฯ ซึ่งเป็น เมืองหลวงหรือเลยไปตั้งที่ท่ากินที่มหาชัย และบ้างก็ ยังอาศัยอยู่ในชุมชน หมู่ที่ 9 และแต่งงานกับชาวพื้นถิ่น ชาวจีนในแถบนี้คงมีมากจนรัฐบาลกลางจากเมืองหลวงต้องส่งขุนนางและข้าราชการมาปกครองดูแล และเรียกชาวจีนในแถบนี้ว่ากลุ่ม “ขุนสมุทรจีน” (เอกพงษ์ อรุณรัตติยากร , มปป , น. 13-21) เมื่อชาวจีนเริ่มมีการผสมผสานกับชาวพื้นถิ่น ความเชื่อ และวิถีชีวิตจึงเปลี่ยนไปปรากฏทั้งแบบไทยและจีนผสมกัน ดังเห็นได้จากความเชื่อในเทพเจ้าที่พวกเขา นับถือ เนื่องจากชาวจีนในพื้นที่เหล่านี้ เป็นชาวประมงทั้งหมด พวกเขาจึงมีวัน ถือและวันห้าม ออกหาปลาตามแบบชาว

พื้นถิ่น เช่น มีวันผีทะเล หรือ วันถือ คือวันห้ามออกทะเล และก่อนออกทะเลหาปลาต้อง เช่นไหว้เทพเจ้าในศาลเจ้าต่างๆ ดังนี้

1. เจ้าพ่อหนุมน้อยลอยชาย ที่หมู่ 9
2. เจ้าแม่ทับทิม ที่ หมู่ 8
3. เจ้าแม่เขาสามมุข บางแสน จังหวัดชลบุรี
4. ศาลเจ้าพ่อทองคำ ที่หมู่ 10
5. ศาลเจ้าพ่อคำทมิฬ ที่หมู่ 8
6. แม่ย่านางเรือ ในทุกหมู่บ้าน (เอกพงษ์ อรุณรัตติยากร , มปป., น. 24)

นอกจากนั้น พวกเขายังมีการจัดงานประจำปี ศาลเจ้าพ่อหนุมน้อยลอยชาย ซึ่งเดิมเคยจัดในช่วงฤดูฝน แต่การเดินทางไม่สะดวกจึงเปลี่ยนเป็นมาจัดในช่วงเดือนมกราคม โดยจัดเป็นเวลา 5-6 วัน ก่อนการจัดงานนั้น ต้องจัดหา “เถานั่ง”(头人) ซึ่งเป็นประธานในการจัดงาน และจัดให้มีวันแก้บน ในวันงานมีการจัดโรงทาน โรงครัว เลี้ยงดูลูกหลานชาวชุมชนสมุทรจีน และในวันงานทุกคนไม่ออกทะเลหาปลา (เอกพงษ์ อรุณรัตติยากร , มปป.,น. 136) จะเห็นว่าพิธีกรรมที่ชาวชุมชนสมุทรจีนจัด เป็นการผสมผสานแบบไทยผสมจีน เพราะการจัดงานได้มีการเลือกประธานจัดงาน เถานั่งเป็นการจัดแบบจีนและมีการจัดโรงครัว โรงทานแบบไทย รวมทั้งมีการ “เป็ยเต็งลั้ง ” ซึ่งก็คือการประมูล ที่กึ่งเต็ง (แต่จิว) (天公灯) ตามธรรมเนียมจีนอีกเช่นกัน

ชาวจีนอพยพ ที่เข้ามาทำการค้า ที่สมุทรปราการ เห็นได้จากประวัติของ คุณ อุทัย ยัง ประภากร (杨海泉) เป็นคนที่เกิดที่ตำบลบ้านท้าย อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ บิดาเป็นชาวจีนอพยพแต่จิวที่เข้ามาขายแรงงานเป็นกรรมกร มารดาเป็นแม่ค้าหา บเร่ มีบุตรมาก คุณอุทัย จึงต้องช่วยหาเลี้ยงครอบครัว ปัจจุบันเป็นเจ้าของ ฟาร์มจระเข้ และสวนสัตว์ สมุทรปราการ (คณะกรรมการจัดทำ หนังสือ วัฒนธรรมพัฒนาการของประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิศาสตร์ ตรี จังหวัดสมุทรปราการ , 2543 , น. 363) แต่ในสมัยก่อนก็ยังมีชาวจีนบางกลุ่มที่ตั้งเป็นก๊กเป็นเหล่า จนได้จัดตั้งเป็นพรรคอั้งยี่ตั้งกล่าวไว้ในสมัย ปี พ .ศ.2387 ซึ่งอยู่ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2367-2394) ว่าทางการได้ปราบอั้งยี่ที่แสมดำ จังหวัด สมุทรปราการ (คณะกรรมการจัดทำหนังสือ วัฒนธรรมพัฒนาการ , 2543 , น. 38)

ทางด้านการปกครองของประเทศไทย ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ การหาอากรเข้าคลังเป็นเรื่องสำคัญมาก จะเห็นว่า ในสมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมาถึงรัชกาล ที่ 2 และ 3 แม้ว่าพระมหากษัตริย์จะไม่โปรดเรื่อง อากรบ่อนเบี้ย หรืออากรห่วยเท่าใดนัก แต่ก็จำเป็นต้องให้มีในสังคมไทย เพราะสามารถทำเงินให้กับท้องพระคลังมาก และชาวจีนอพยพโดยเฉพาะพวกกุ๊ลิ ดูจะมีชีวิตผูกติดอยู่บ่อนและห่วย ซึ่งเป็น

การทำเงินให้กับหลวงโดยท างอ้อม ในสมัยรัชกาลที่ 3 มีอากรหอย และอากรบ่อนเบี้ย โดยมีทั้งบ่อนจีน และบ่อนไทย แล้วอนุญาตให้ผู้มาประมูลผูกขาด ซึ่งอาจจะผูกขาดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือสองอย่างก็ได้ (ประชุมพงศาวดาร (เล่ม 12) , 2507 , น. 174-181) ผู้ที่ผูกขาดบ่อนเบี้ยนั้นเรียกว่า “ขุนพัฒนา” และมีนามสร้อยว่า “ขุนพัฒนาสมบัติ” มีศักดินา 400 ไร่ เมื่อผู้นั้นออกจากรายอากรบ่อนเบี้ยเมื่อใด นามสร้อยว่า ขุนพัฒนาสมบัติ ก็ต้องออกจากตำแหน่ง ขุนพัฒนาสมบัติด้วย ผู้เป็นขุนพัฒนาส่วนใหญ่มักจะเป็น ชาวจีน ดังเช่น พระบิดาของพระเจ้ากรุงธนบุรี

การเป็นนายอากรบ่อนเบี้ยหรือขุนพัฒนาสมบัติ นั้น สามารถทำเงินให้ร่ำรวยได้มากจริงๆ ดังในประชุมพงศาวดาร (เล่ม 12) , 2507 , น. 185) กล่าวไว้ว่า

“ผู้ใดได้เป็น นายอากรบ่อนเบี้ยแขวงใด จะตั้งบ่อนเบี้ยในแขวงของตนมากน้อย สักกี่ตำบลก็ได้ ...ถ้าอยู่ริมแม่น้ำก็ใช้แพเป็นบ่อน ถ้าตั้งห่างแม่น้ำ ขึ้นไปก็ปลูกเป็นโรง นายบ่อนมักปลูกให้นายอากรเช่า นายบ่อนได้ประโยชน์ เพราะนายอากรคนเก่าหยุด คนใหม่ก็ต้องมาเช่าต่อได้ประโยชน์ตลอด และยังสามารถไปตั้งโรงบ่อนเล็กๆ เวลาบ้านใครมีงานโกนจุกแต่งงาน หรืองานนักขัต ฤกษ์ วันพระฉลองวัดก็จัดให้เล่นถั่วเล่นโป้ได้ ”

การเข้าเล่นการพนันในโรงบ่อนสมัยนั้นเป็นการถูกกฎหมาย เพราะผู้เล่นต้องเสียค่าเล่นหรือ ค่า “ต่ง” เป็นรายได้เข้าหลวง และการเล่นโป้เล่นถั่ว เป็นการพนันที่ชาวจีนนำเข้ามาและเป็นที่ยอมรับของนักพนันชาวไทยมาก รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริว่า การพนันคือไปถั่ววิชาของจีนนั้นเป็นของชั่ว ชวนชาวสยามให้ประพฤติเป็นนักเลงหลงเล่น ทำให้เสียประโยชน์ จึงทรงมีพระราชดำริ จะยกเลิกโรงบ่อน ในประกาศหอรัษฎากรพิพัฒน์บันทึกไว้ว่า ในแขวงกรุงเทพฯ ๑ มีโรงบ่อนใหญ่ตั้งเล่นโป้ถั่วประจำอยู่ใน 126 ตำบล และยังมีโรงบ่อนเล็กอีกประมาณ 277 ตำบล จึงประมาณไม่ได้ว่าจะยกเลิกให้เสร็จสิ้นได้ในเวลาเท่าใด (ประชุมพงศาวดาร (เล่ม 12) , 2507 , น. 209) เมืองสมุทรปราการหรือเมืองปากน้ำในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น ขึ้นอยู่ในมณฑลกรุงเทพฯ ๑ เมื่อ พระองค์ทรงมีพระราชดำริ จะยกเลิกโรงบ่อน เกรงว่านักเลงจีนไม่มีที่เล่น จึงโปรดให้เหลือที่เล่นโป้ถั่วที่กรุงเทพฯ ๒๖ ดังนั้นใน 126 ตำบล จึงให้คงอยู่ เพียง 26 ตำบล และเล่นโป้ถั่วอีก 69 ตำบล สำหรับโรงบ่อนขนาดเล็ก 277 ตำบลนั้น ให้ยกเลิกทั้งหมด การยกเลิกบ่อนเริ่มในปี พ.ศ. 2431 และปี พ.ศ. 2435 ยกเลิกโรงบ่อนในกรุงเทพฯ ทั้งหมด ส่วนหัวเมืองให้คงอยู่ (ประชุมพงศาวดาร (เล่ม 12) , 2507 , น. 210-221)

ในปี พ.ศ. 2448 โปรดให้ยกเลิกโรงบ่อนในมณฑลกรุงเทพฯ เพิ่มอีก 5 บ่อน คือ

1. บ่อนบางระมาด 2. บ่อนตลาดขวัญ 3. บ่อนปากเกร็ด 4. บ่อนปากลัด 5. บ่อนเมืองสมุทรปราการ และบ่อนเล็กๆ อีกรวม 13 บ่อน และที่หัวเมืองยังมีบ่อนเหลืออยู่ อีกใน 4 มณฑล (ประชุมพงศาวดาร (เล่ม 12) , 2507 , น. 229)

จะเห็นว่าในช่วงที่โรงบ่อนในกรุงเทพฯ ถูกยกเลิกไปแล้ว โรงบ่อน ที่เมืองปากน้ำยังใช้เล่นกันต่อมาอีกถึง 13 ปี ชาวจีนบางกลุ่มในเมืองปากน้ำก็คงไม่ต่างจากชาวจีนในกรุงเทพฯ และเมืองอื่นๆ ที่มีชีวิตวนเวียนอยู่กับโรงบ่อนการพนัน และโรงผับ บางคนเงินที่หามาได้ก็หมดไปกับสิ่งยั่วชวนเหล่านี้ คนที่คิดได้ก็ตั้งตัวได้ เป็นคนดี มีฐานะดีใน สังคม และก็มีชาวจีนจำนวนหนึ่งตายไปทั้งที่ยังไม่ได้มีเงินส่งกลับไปให้ลูกเมียที่บ้านเกิด หรือ ส่งเงินไปสมทบทุนสร้างศาลเจ้าประจำตระกูลตามประเพณีที่หมู่บ้านของตน

นอกจากนั้น ยังมีอีกอาชีพหนึ่งที่ชาวจีนในหลายพื้นที่นิยมทำกัน คือการต้มสุราเถื่อน ส่วนมากมักจะพบในชุมชนชาวจีนอพยพที่ตั้งถิ่นฐานอยู่นอกเมืองหลวง

การตั้งโรงบ่อนในเมืองสมุทรปราการนั้น คงมีมานาน ทั้งนี้เพราะปากน้ำเป็นที่ที่มีชาวจีนอาศัยอยู่มานาน และมีชาวจีนตั้งที่ทำกินเป็นจำนวนมาก จึงต้องมีผู้เข้าบ่อนมากเป็นธรรมดา ในสมัยอยุธยา รัชกาลพระเจ้าบรมโกศ ปรากฏในบท 42 ซึ่งประกาศ เมื่อ ปี ชวด พ.ศ.2299 ว่า ขุนทิพกับหมื่นรุตอักษร ยื่นเรื่องราวกราบบังคมทูลฯ ขอตั้งบ่อนเบี้ย ที่เมืองราชบุรี และเมืองสมุทรปราการ จะยอมประมูลเงิน ตกปีละ 371 ชั่ง (24,680 บาท) พระเจ้าบรมโกศ ทรงพิโรธว่า

“เป็นเมืองใกล้สวนบางช้าง ที่เป็นอากรสวนขึ้นพระคลังหลวง เป็นอันมาก (ได้) มีกฎรับสั่งห้ามอยู่แต่ก่อนมิให้ตั้งบ่อนเบี้ยตลอด (ที่ยังขอตั้งบ่อนเบี้ยขึ้น) นั้นผิดอย่างธรรมเนียม แต่บูรณราชและ(จะ)กระทำให้ไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงได้ความเดือดร้อนขัดสนสืบไป ...จากนั้นให้เอาผู้ถวายลงอาญาและห้ามมิให้เข้ากระทรวงรับเรื่องราวเช่นนั้น”

ความเป็นจริงแล้วพระเจ้าบรมโกศทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับชาวจีน ที่เล่นการพนัน ว่า

“เดิมพวกจีนเข้ามาตั้งบ้านเรือน เล่นเบี้ยกันตามประเพณี ในเมืองจีน...จะห้ามเสียก็เห็นว่าพวกจีนได้เคยเล่นมาช้านานแล้ว จึงโปรดให้ตั้งบ่อนเบี้ย คือกำหนดที่ให้เล่นเบี้ย แต่บางแห่ง บางตำบล (ที่มีจีนตั้งหมู่บ้านอยู่มาก) และให้มีเจ้าพนักงานกำกับดูแล ให้แต่จีนเล่นเบี้ย ตามประเพณีของจีน ห้ามมิให้ไทยเข้าไปเล่นด้วย...” (ประชุมพงศาวดาร (เล่ม 12) , 2507 , น. 165-167) จะเห็นได้ว่า แม้ในสมัยอยุธยา รัชสมัยพระเจ้าบรมโกศ ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ ที่เมืองสมุทรปราการ และราชบุรี ก็ต้องมีจำนวนมาก พอที่จะทำให้ผู้คนเห็นทาสหาเงินได้จากการสร้างโรงบ่อนเบี้ย จึงได้ทำเรื่องกราบบังคมทูลฯ ขอตั้งโรงบ่อนดังที่กล่าวมาแล้ว และจำนวนชาวจีนที่ เมืองปากน้ำคงมีจำนวนมากมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตลอดมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ต่อเมื่อมีการแบ่งเขตการแบบใหม่ หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี พ.ศ. 2475 จึงมีครอบครัวชาวจีนอพยพและบุตรหลาน กระจายออกไปอยู่ในที่ต่างๆ รอบๆเขตเมืองปากน้ำมากขึ้น

ต่อมาในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงมีพระราชดำริ เกี่ยวกับบ่อนเบี้ยว่า ทรงให้เล่นบ่อนเบี้ยได้ แต่ไม่ให้นายบ่อนทอดรอนทุนให้แก่คนเล่น เพราะแม้มีพิกัดกำหนดเงินแล้วก็มักเกิดเรื่องยุ่งยากมาโดยตลอด จึงโปรดฯ ให้ประกาศ ห้ามมิให้นายบ่อนทอดรอนทุนให้แก่คนเล่น เบี้ย (ประชุมพงศาวดาร (เล่ม 12) , 2507, น. 173)

ชาวจีนในเมืองสมุทรปราการที่ยังทำมาหากิน ค้าขายเก่ง สามารถสร้างฐานะ ได้เพียงชั่วคนเดียว ส่วนชาวไทยนิยมรับราชการ และที่เป็นชาวบ้านก็ชอบการทำงานจึงเป็นโอกาสให้ชาวจีนสร้างฐานะได้ง่าย นอกจากนั้น นโยบายของหลวง ที่มีต่อชาวจีนแต่เดิมก็เป็นไปด้วยดี เช่นการเข้าเมืองของชาวจีนไม่จำกัดจำนวน อีกทั้งยังให้ ชาวจีน ประกอบอาชีพต่างๆได้โดยเสรี และเสรี ยกเก็บภาษีรัชชูปการจากชาวจีนเป็นจำนวนเงินน้อยกว่าชาวต่างชาติอื่นๆ คือ 4.25 บาทต่อทุก 3 ปี ในขณะที่ชาวเอเชีย อื่นๆ ต้องเสียมากถึง 8-16 บาท และเพื่อประโยชน์ในการทำมาหากินก็ยังมีชาวจีนบางพวกเอาเปรียบรัฐบาลไทย ไปจดทะเบียนเป็นคนในสัญชาติบังคับ (Subject) ของประเทศตะวันตก ที่ได้ทำสนธิสัญญาสภาพนอกอาณาเขตกับไทยไว้ เพื่อหวังผลจากการคุ้มครอง ไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายไทย และไม่ต้องเสียภาษีรัชชูปการ ต่อมาเมื่อรัชกาลที่ 5 ได้แก้ไขสนธิสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตแล้ว สภาพของชาวจีนก็เปลี่ยนไป ทุกคนต้องเสียภาษีต่างด้าว และมาในสมัย รัชกาลที่ 7 ทรงโปรดฯ ให้ตรากฎหมายคนเข้าเมือง เรียกว่าพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ .ศ. 2470 เป็นครั้งแรก ในวันที่ 11 กรกฎาคม 2470 แต่ยังมีได้จำกัดจำนวนผู้อพยพเข้าแต่อย่างใด แม้กระทั่งปี พ .ศ. 2470-2489 ก็ยังมีชาวจีนลี้ภัยเข้ามาในประเทศไทย ปีละ 18,000 คน และมีจำนวนมากขึ้นทุกปี ดังนั้นจึงได้มีการกำหนดจำนวนผู้อพยพเข้า ในปี พ.ศ.2490 ไว้ดังนี้

1. 200 คน สำหรับคนต่างด้าว แต่ละสัญชาติที่เข้าเมือง
2. 10,000 คน สำหรับคนต่างด้าวสัญชาติจีน

หลังจาก จอมพล ป . พิบูลสงคราม ตั้งรัฐบาล ขึ้น เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2491 แล้ว ได้กำหนดให้อำนาจแก่รัฐมนตรีมหาดไทยกำหนดคนเข้าเมืองได้ แต่ละสัญชาติไม่เกิน 200 คน ซึ่งรวมทั้งสัญชาติจีนด้วย โดยรัฐบาลได้ยกเลิกพระราชบัญญัติเก่าทั้งหมด และให้ใช้พระราชบัญญัติ พ .ศ.2493 และมีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมใบสำคัญประจำตัวต่างด้าวมากขึ้น จาก 20 บาท เป็น 40 บาท เมื่อประเทศไทยมีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศจีนค่าต่างด้าวก็ลดลงเป็น 20 บาท นอกจากนั้นในสมัยที่ 2 ของ จอมพล ป . พิบูลสงคราม ได้มีข้อจำกัดเกี่ยวกับชาวจีนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชาวจีนอพยพเข้ามาไทยน้อยลง (ทวี ธีระวงศ์เสรี , 2517, น. 31-41)

4.14 ชาวจีนอพยพและวิถีชีวิตในไทย

ชาวจีนอพยพที่มีมาแต่โบราณของจีนที่สำคัญมาจาก 4 แห่งใหญ่คือ มณฑลกวางตุ้ง ฮกเกี้ยน กวางซี ไหหลำ และชาวจีนจากมณฑลกวางตุ้งฮกเกี้ยนและไหหลำจะเป็นเมืองที่มีชาวจีนอพยพออกต่างประเทศมากที่สุด โจวท นานจิง (周南京) กล่าวในงานเสาวนางานวิจัยของเขา เรื่อง 《华侨华人百科全书侨乡卷》 ว่าในจำนวนผู้อพยพ 30 กว่าล้านคน (3,000 多万) จะมีชาวจีนจากฮกเกี้ยนและกวางตุ้งกว่า 27 ล้านคน (2,700 万人) (周南京, 2001, p. 804) สำหรับชาวจีนอพยพจากเมืองฉวนซ่าน (潮汕) ซึ่งหมายรวมถึงชาวจีนที่สามเหลี่ยมปากน้ำจูเจียง (珠江三角洲) และอู่ฉีของเจียงเหมิน (江门五邑) และเขตชิงเหมย (兴梅) ซึ่งก็คือเมืองเหมยโจว (梅州) ด้วย (黄静 “潮汕与大陆传统侨乡” 见李志贤, 2003, pp. 102-127)

ชาวแต้จิ๋วอพยพออกจากประเทศ ในช่วงแรกสุดมักอพยพ มาประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (东南亚地区) แต่หลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 แล้ว (ค.ศ.1939-1945) ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะที่อินโดนีเซียได้เกิดนโยบายกีดกันชาวจีนและขจัดชาวจีน (排华) ในช่วงปี ค.ศ.1960 (พ.ศ.2503) ประเทศได้เกิดการจลาจล เพราะต้องการขจัดชาวจีน เป็นเหตุให้ชาวจีนแต้จิ๋วได้เปลี่ยนที่ตั้งรกรากโดยนิยมไปตั้งถิ่นฐานในยุโรป อเมริกาเหนือ และประเทศอื่นๆแถบทะเลแปซิฟิก (大洋州各国) มากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวจีนแต้จิ๋วกระจายอยู่ในทั่วทุกมุมโลก แต่ยังคงนับว่าส่วนใหญ่ของชาวจีนยังคงอยู่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เหมือนเดิม โดยมีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทยประมาณ 4,500,000 รองลงมาคือ มาเลเซีย 600,000 รองลงมาอีกคือ สิงคโปร์ 500,000 สำหรับอินโดนีเซียมีประมาณ 400,000 กว่าคน และเวียดนามมี 300,000 กว่าคน กัมพูชามี 200,000 กว่าคน (黄静, 2003, p. 105)

ประเทศจีนหลังลงนามในสัญญาเทียนสิน (天津条约) กับอังกฤษใน ค.ศ. 1858 ซึ่งก็คือปีที่ 8 แห่งรัชสมัยพระเจ้าเสียนเฟิงแห่งราชวงศ์ชิง (咸丰八年) ราชสำนักจีนถูกบังคับให้เปิดเมืองท่า แต่จิ๋ว ไต้หวัน ฉงโจว (琼州) ซึ่งก็คือไหหลำ เพื่อให้ประเทศทางตะวันตกเข้ามาทำการค้ากับประเทศจีนได้ และต่อมาเป็นสมัยพระเจ้าถ่งจื้อปีที่ 3 (หรือปีรัชศกถ่งจื้อปีที่ 3) ราชสำนักได้เริ่มก่อสร้างด่านศุลกากรที่ซัวเถา (汕头) เปิดเมืองท่าซัวเถาเพื่อการทำธุรกิจกับต่างประเทศอย่างแท้จริง ดังนั้นเมืองซัวเถาจึงเจริญก้าวหน้ามากขึ้น เมื่อเมืองท่าซัวเถาเปิดทำการค้าทางทะเลกับเมืองท่าอื่นๆในจีน ช่วงแรกคงอาศัยเรือใบ (帆船) และในสมัยราชวงศ์ชิงนั้น กลุ่มธุรกิจเรือใบของชาวแต้จิ๋วจะพาหัวเรือด้วยแลคเกอร์สีแดง จึงนิยมเรียกกันว่าเรือหัวแดง (红头船) ในช่วงที่เมืองท่าแต้จิ๋วเจริญมากขนาดนั้น มีเรือแล่นเข้าออกที่ ท่าน้ำเป็นพันเป็นหมื่น ลำ ในรัชกาล ถ่งจื้อปีที่ 6 คือ ค.ศ. 1867 บริษัทเดินเรือกลไฟจากอังกฤษ (渣甸汽船公司) และบริษัทเดินเรือกลไฟของเยอรมัน

(德忌利士汽船公司) ได้จัดเส้นทางเดินเรือตั้งแต่เมืองท่าซัวเถา ผ่านฮ่องกงและฝูโจว เป็นเส้นทางเดินเรือเลียบทะเล และต่อมาในปีที่ 24 แห่งรัชศกวงสุ คือ ปี ค.ศ.1898 ญี่ปุ่น เยอรมัน และจีนได้รวมตัวเดินเรือ และเปิดเส้นทางทะเลลงไปทางทะเลใต้ จึงทำให้เมืองท่าซัวเถามีเส้นทางเปิดออกสู่โลกภายนอกได้สะดวกและกว้างขวางมากขึ้น ส่งผลให้เกิดเมืองท่าต่างๆระหว่างทางผ่านของเส้นทางสู่ทะเลใต้นี้อีกมากมาย หากเดินทางจากเมืองท่าซัวเถาขึ้นไปทางเหนือก็จะสามารถไปถึงเมือง เซี่ยเหมิน(厦门) ฝูโจว(福州) เซียงไห้(上海) เจิ้นเจียง(镇江) อู่หู(芜湖) ฮั่นโคว้(汉口) ชิงเต่า(青岛) เอียนไถ(烟台) เทียนจิน(天津) อี้งโคว้(营口) และต้าเหลียน(大连) หากเดินทางจากเมืองท่าซัวเถาทางลงมาทางใต้ก็จะสามารถมาถึงเมืองกวางโจว(广州) ฮ่องกง(香港) ไห่โคว้(海口) เป่ย์ไห้(北海) และเกาสยง(高雄)กับจีหลง(基隆)ของไต้หวัน ต่อลงไปทางทะเลใต้อีก ก็สามารถเดินทางมาสยาม (暹罗) สิงคโปร์ (新加坡) ปีนัง 檳城() และย่างกุ้ง (仰光) รวมทั้งไซ่ง่อน (西貢)ของอินโดจีน หรือเวียดนาม(越南) และรวมทั้งด้านทางทะเลอีกหลายแห่ง ในปีรัชศกเซวียนถ่ง ปีที่ 3 คือปี ค.ศ. 1911 นั้นมีเรือกลไฟเดินทางเข้าออกที่เมืองท่าซัวเถารวม 2,618 ลำ จึงนับได้ว่าเมืองท่าซัวเถาเป็นเมืองท่าทางตอนใต้ของจีนที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่ง (杨锡铭, 2009, pp. 5-6)

เนื่องจากเมืองแต้จิ๋ว (潮州) มีประวัติ เป็นเมือง การค้ามายาวนาน จึงมีเมือง ท่าที่ติดต่อกับทั้งภายในและต่างประเทศ มากมาย หลายแห่ง บางแห่งก็ถูกทิ้งร้างไม่ได้ใช้เป็นเมืองท่าแล้ว จากประวัติศาสตร์การตั้งเมืองแต้จิ๋วมา มีเมืองท่าที่สำคัญดังนี้

1. ท่าเรือแต้จิ๋ว (潮州港) ตั้งอยู่ตรงถนนตงผิง (东平路) ในเขตเมืองแต้จิ๋ว ปัจจุบันเป็นเมืองท่าที่ใช้มาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ.960-1279) ต่อมาในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ (ค.ศ.1127-1279) ได้ถูกทิ้งร้างไป
2. ท่าเรือเฟิงหลิง (凤岭港) เรียกอีกชื่อว่าท่าเรือฉีหลิง (旗岭港) เป็นท่าเรือที่มีมาตั้งแต่สมัยปลายราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618-907) และใช้ต่อมาจน ถึงสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ (ค.ศ. 960-1127) ท่าเรือแห่งนี้มีทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ดีมาก เป็นท่าเรือน้ำลึกที่เรือสามารถแล่นเข้ามาจอดแวะพักได้ เหมาะกับเป็นที่ห ลบลมมรสุมและพายุได้เป็นอย่างดีต่อมาเนื่องจากปัญหาทางการเมือง เมืองท่าแห่งนี้จึงถูกทิ้งร้างไป
3. ท่าเรือหนานอ้าว (南澳港) ในสมัยราชวงศ์ หมิง ราชสำนักมีกฎหมายห้ามเดินเรือออก ทะเล หมายความว่าห้ามประชาชนทำการค้าทางทะเล ท่าเรือแห่งนี้เป็นแดนต่อระหว่างมณฑลกวางตุ้งและมณฑลฮกเกี้ยน มีสายน้ำสาขาแยกออกมากมาย ภูมิประเทศสลับซับซ้อน เหมาะต่อการทำการค้าลึกลอบหนีภาษี ในสมัยราชวงศ์หมิง ข้าราชการกินสินบนแอบทำการค้าหนี ภาษีกับพ่อค้าที่ท่าเรือแห่งนี้ ประกอบกับ

พ่อค้าชาวแต้จิ๋วไม่อาจยกเลิกการทำการค้าทางทะเล ที่พวกเขาได้ทำสืบต่อมาเป็น ประเพณีได้ จึงทำให้เกิดการค้าหนิภาษีขึ้นในหลายแห่ง ทำให้เมืองท่าแห่งนี้กลายเป็น เมืองท่าศูนย์กลางของสินค้าหนิภาษีทางตอนใต้ของจีน พ่อค้า มักทำการเจรจาซื้อขาย อย่างลับๆ แล้วปล่อยเรือออกมาทำการค้าหนิภาษีทั้งขึ้นเหนือและลงใต้ เป็นที่รู้จัก ของพ่อค้าทั่วไปในสมัยนั้น

4. ท่าเรือเจ้อหลินและท่าเรือถั่วซีตง กัง (柘林港和鮑浦溪东港) เอกสารโบราณ บันทึกรวบรวมว่า ในสมัยโบราณเรือสินค้าที่แล่นออกจากเมืองท่าเทียนสิน (เทียนจิน) เซียงไฮ้ และเฉียวโจวเพื่อไปยังเมืองทางตะวันตกและแถบเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ มักจะจอดแวะพักเติมน้ำ และหลบลมพายุที่ท่าเรือดังกล่าว แม้ในสมัยราชวงศ์หมิงที่ ราชสำนักมีคำสั่งห้ามออกทะเล เมืองท่าแห่งนี้ก็ยังเป็นเมืองท่าที่มีผู้คนเดินทางไปมา กันมาก เมืองท่าแห่งนี้ เป็นเมืองท่าที่สำคัญสำหรับการเดินทางออกสู่ทะเลทาง ตะวันออกของมณฑลกวางตุ้ง จากเมืองท่าแห่งนี้เดินทางทางลงใต้ก็จะถึง ลวี ซ่ง (呂宋) อานหนาน (安南) สยาม และมาเลเซียได้
5. ท่าเรือโบราณจางหลิน (樟林古港) อยู่ทางตอนเหนือของอำเภอเฉิงไห่ (คนแต้จิ๋ว เรียกเฉิงไห่) ที่ปากน้ำเป่ย์ซีของแม่น้ำหนานเจียง (韩江北溪海口) เป็นท่าเรือที่ สำคัญหลังจากราชสำนักชิงมีนโยบายการค้าทางทะเล ทั้งราชสำนักได้ตั้งด่านตรวจ (巡檢司) ที่จางหลินด้วย ทำให้เมืองท่าจางหลิน เพิ่มความสำคัญมากขึ้นและได้ กลายเป็นท่าเรือที่บรรทุกข้าวจากสยามประเทศกลับมายังกวางตุ้ง กา รค้าข้าว ระหว่างไทยและจีนได้ทำให้เมืองท่าจางหลินมีพัฒนาการอย่างรวดเร็วกลายเป็นเมือง ท่าใหญ่ที่มี 6 ชุมชน 8 ถนน (六社八街) มีประชากรอาศัยอยู่แปดหมื่นกว่าคน เมืองท่าจางหลินจึงกลายเป็นเมืองท่าสำคัญมากแห่งหนึ่งนับตั้งแต่แต้จิ๋วเปิดเมืองท่า เป็นต้นมา ทั้งยังเป็นด่านสำคัญทางทะเลด้วย เมืองท่าแห่งนี้เจริญรุ่งเรืองมานานถึง 200 ปี และช่วงรัชสมัยของพระเจ้าเฉียนหลงและพระเจ้าเจียงซิงเป็นช่ วงที่เมืองจาง หลินเจริญที่สุด
6. เมืองท่าอานปู (庵埠港) เมืองท่าแห่งนี้ตั้งอยู่ที่ช่วงปลายของแม่น้ำหนานเจียง และ อยู่ทางด้านตะวันตกของสายน้ำ สาขาของแม่น้ำเหมยซี (梅溪) จากแม่น้ำเหมยซี แล่นลงทางใต้ แม่น้ำแยกออกเป็นสองสาย สามารถออกสู่ทะเลได้ทั้งสองสาย
7. เมืองท่าชานโถว (汕头港) หรือเมืองท่าซัวเถา เมืองท่าแห่งนี้ตั้งอยู่ด้านใต้สุดของ อำเภอเฉิงไห่ (澄海) (แห่งไห้-แต้จิ๋ว) ฝั่งตรงข้ามแม่น้ำกั้น เจียงคืออำเภอฉาวหยาง

(潮阳) (แต้เอี้ย-แต้จิว) ทางเหนือคือแม่น้ำทานเจียง ทางตะวันตกคือแม่น้ำยงเจียง (榕江) จากเมืองท่าซ่านโถวผ่านแม่น้ำเหมยเจียงก็สามารถติดต่อกับเมืองแต้จิวได้สะดวก แล้วแล่นผ่านหนิวเถียนหยาง (牛田洋) (งู้ฉ่งเอี้ย-แต้จิว) ก็สามารถไปยังอำเภอฉวหยาง หุ้ยไหล (惠来) (หุ้ยไล้-แต้จิว) แล้วแล่นทวนน้ำขึ้นไปก็จะถึงเจียหยาง (揭阳) (ก๊กเอี้ย-แต้จิว) และฝูหนิง (普宁) (โผวเล้ง – แต้จิว) ทางขวา จากทำเลที่ดีเยี่ยมของเมืองท่าซ่านโถว จึงทำให้เมืองท่าแห่งนี้เจริญขึ้นมาแทนเมืองท่าอื่นๆ จนกลายเป็นเมืองท่าที่สำคัญที่สุดทางตอนใต้ของจีน ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ชิง รัชศกเจียชิ่ง (嘉庆) (เกียเซ่ง-แต้จิว) (ค.ศ.1796-1825) เป็นต้นมา และต่อมาในรัชศกเสียนเฟิงปีที่ 8 (ค.ศ.1858) เมื่อจีนและอังกฤษได้ลงนามในสนธิสัญญาเทียนจิน 《中英天津条约》 อังกฤษบังคับให้ประเทศจีนเปิดเมืองท่าที่แต้จิว (潮州 ใต้หวัน(台湾) ฉงโจว(琼州) จื่อฝู(芝罘) และ หนิวจวง(牛庄) เป็นเมืองท่าทางการค้า เมื่อเมืองท่าซ่านโถวได้เปิดเป็นเมืองท่าอย่างจริงจังแล้ว ได้กลายเป็นเมืองท่าทางการค้าสำคัญมากแห่งหนึ่งของจีนทางตอนใต้ (杨锡铭, 2009, pp. 6-10)

ตั้งแต่เมืองท่าซ่านโถวเปิดสู่ภายนอกในปี ค.ศ.1860 ถึงปี ค.ศ.1949 มีการอพยพออกสู่ต่างประเทศของชาวจีนหลายครั้ง ครั้งแรกนอกจากผู้อพยพพิสระแล้วยังมีพวกขายแรงงานเช่นสัญญาเป็นลูกจ้างของบริษัท มีตารางแสดงจำนวนคนเดินทางออกต่างประเทศดังนี้

ตารางที่ 4.1 สถิติจำนวนคนเข้าออกที่เมืองท่าซ่านโถวปี ค.ศ.1873-1930 (พ.ศ.2416-2473)

เวลาปี ค.ศ.	เฉลี่ยจำนวนคนเข้าออก (คน)	เฉลี่ยจำนวนคนออกสุทธิ (คน)
1873-1880	56079	9452
1881-1890	109676	21578
1891-1900	132983	22003
1901-1910	180537	24545
1911-1920	190248	28087
1921-1930	265751	31181

(杨锡铭, 2009 , p. 24)

สิ่งที่ผลักดันให้ชาว จีนแต้จิว เดินทาง ออกต่างประเทศได้แก่สาเหตุหลัก อันเป็นปัจจัยภายในประเทศคือ การกีดกันด้านเศรษฐกิจ การเกิดจลาจลในพื้นที่เพราะไม่มีความมั่นคงทางการเมือง ภัยธรรมชาติที่มีผลต่อการทำมาหากินและเลี้ยงชีพ เมื่อหลังจากเสร็จสิ้นสงครามฝิ่น (ครั้งที่ 1 คือ

1834-1843 และครั้งที่ 2 คือ 1856-1860) แล้ว ประเทศจีนตกอยู่ในกึ่งสภาพศักดินาและกึ่งเมืองขึ้น ของประเทศตะวันตก รัฐบาลจีนที่เน่าเฟะ มีการติดสินบนทุกที่ ทำให้ผู้ คนต้องดิ้นรนหาที่ทำกิน เพื่อดำรงชีวิตในแหล่งใหม่ จึงเกิดการอพยพใน 3 ช่วงเวลาด้วยกัน คือ ระหว่างปี .ศ.1870-1910,1926-1933, 1945-1949 ทั้ง 3 ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาประเทศจีนมีการเมืองที่ไม่มั่นคง บ้านเมืองระส่ำระสาย เกิดการจลาจลหลายที่ หลังจากการอพยพช่วงแรกของชาวจีนแล้ว เมื่อบางคนสร้างฐานะ ได้ร่ำรวย ได้รวมตัวกันจัดตั้งสมาคมของกลุ่มภาษา และท้องถิ่นต่างๆของประเทศจีน ทำให้ผู้อพยพ รุ่นหลังๆไม่ลำบากเหมือนรุ่นแรก จึงมีชาวจีนอพยพออกต่างประเทศมากขึ้น (杨锡铭 , 2009, p. 25)

การอพยพเข้าสู่ประเทศไทยของชาวจีนเห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อพระเจ้ามหิงไท้จู่ปฐมพระบรมกษัตริย์แห่งราชวงศ์หมิงขึ้น ครองราชย์ (ค.ศ.1368-1644) แล้ว ได้ส่งทูตไปยังประเทศต่างๆทางเอเชียอาคเนย์บอกกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของประเทศจีนและเชิญชวนให้ประเทศต่างๆส่งเครื่องบรรณาการมาถวายองค์ พระจักรพรรดิตั้งเดิม ในปี ค .ศ.1405-1433 ในรัชศกหย่งเล่อ โปรดให้ขันทีเจิ้งเหอ (郑和) นำขบวนเรือออกสู่ทะเลทางตะวันตกและแควหลายประเทศทางเอเชียอาคเนย์ (杨锡铭 , 2009, p. 26)

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในไทยเป็นจำนวนมากก็คือในสมัย กรุงธนบุรี (พ.ศ.2311-2325) เพราะพระองค์ทรงมีพระบิดาเป็นเชื้อ สายจีน สถานภาพทางสังคมของชาวจีนในประเทศไทยจึงดีกว่าในประเทศอื่น เพราะเป็นที่นับถือยกย่อง ในสังคมไทย แม้ต่อมาเปลี่ยนพระมหากษัตริย์องค์ใหม่ คือ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแห่งราชวงศ์จักรี ก็ยังทรงมีนโยบายเกี่ยวกับชาวจีนเช่นเดียวกับพระ เจ้ากรุงธนบุรี ข้อมูลบันทึกจากจดหมายเหตุราชวงศ์ชิง (《清实录》) ตอนพระเจ้าเกาจง (高宗实录) เล่มที่ 200 กล่าวไว้ว่าต้นสมัยรัชกาลที่ 3 ชาวจีนอพยพเข้าสู่สยามแต่ละปีประมาณ 6,000 ถึง 8,000 คน ชาวจีนแต่จิวเป็นชาวจีนกลุ่มใหญ่ที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทย โดยเดินทางออกจากเมืองท่าทางหลิน และเมืองท่าชานโถวของมณฑลกวางตุ้ง เดินทางมาทางทะเลใต้ ถึงอ่าวไทย ระหว่างทางที่แวะพัก อาจมีชาวจีนบางกลุ่มลงทำมาหากิน และตั้งถิ่นฐานอยู่ก็ได้ เส้นทางเดินเรือ นั้น ส่วนใหญ่มักแล่นเลียบชายฝั่งด้านตะวันตกของประเทศไทย โดยผ่านตราด (哒叻) จันทบุรี (尖竹汶) ระยอง (罗勇) ชลบุรี (春武里) แปรริ้ว (北柳) และกรุงเทพฯ (曼谷) เนื่องจากเมืองจันทบุรีเป็นแห่งแรกที่เรือออกจากกวางตุ้งและต้องมาแวะพัก ดังนั้นจึงปรากฏว่าที่จันทบุรีมีชาวจีน อพยพอาศัยอยู่มาก (杨锡铭 , 2009, p. 28) การที่เรือจะมาถึงท่าเรือกรุงเทพฯ นั้นต้องจอดแวะพักที่ปากน้ำเพื่อถ่ายเรือเข้าสู่แม่น้ำเจ้าพระยาเสียก่อน จึงเข้าสู่เมืองท่าในกรุงเทพฯ ได้ ดังนั้นปากน้ำจึงเป็นเมืองท่าอีกแห่งหนึ่งที่มีชาวจีนอพยพอาศัยอยู่มากเช่นเดียวกัน บางครั้งเรือยังไม่ได้เข้าจอดแวะพัก แต่แล่นผ่านที่ใดที่เห็นฝั่งอยู่ใกล้ๆชาวจีนอพยพบางบางคนที่ไม่มีเงินจ่ายค่าเข้าเมืองก็จะกระโดดลงจากเรือ

แล้วว่ายน้ำไปขึ้นฝั่งที่ไม่ต้องผ่านด่านแล้วทำมาหากินในที่นั้นๆ ตั้งบ้านเรือนและมีครอบครัวที่นั่น บางคนก็ไปอยู่ที่แหลมฟ้าผ่า ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ตรงกันข้ามกับปากน้ำ (สัมภาษณ์ อี้เต็ง ที่โรงเจถ่งเสียง วันที่ 29 ตุลาคม 2558)

ชาวจีนอพยพเมื่อมาถึงเมืองไทยแล้ว ต้องรออยู่ที่เมือง ึ่งทำนั้นๆ จนกว่าจะมีญาติมารับ แล้วจึงไปอยู่กับญาติ โดยผู้เดินทางแจ้งจดหมายมาให้ญาติทราบล่วงหน้าก่อน ว่าให้มารับที่ท่าเรือ คลองเตย หรือที่ปากน้ำ ทั้งนี้ญาติจะเป็นผู้เสียค่าเช่าเมืองให้ จากนั้นก็ตามญาติไปอยู่ยังเมืองที่ญาติอาศัยอยู่ หากผู้อพยพมีความรู้เขียนอ่านภาษาจีนได้ ก็อาจทำงานเป็นเสมียนในร้านขายส่ง ในโรงสี หรือโรงเลื่อย หรือทำงานตามกงสีต่างๆ ทั้งนี้เพราะธุรกิจในยุคนั้นล้วนใช้ภาษาจีนทั้งหมด ทั้งภาษาพูด ก็เป็นภาษาแต้จิ๋ว เรียกงานตำแหน่งดังกล่าวว่า “ชิมเฮียง” เนื่องจากผู้เปิดร้านค้าขายส่ง และกิจการต่างๆเกือบทั้งหมดเป็นชาวจีนแต้จิ๋ว มีไหหลำ บ้าง ฮกเกี้ยนบ้าง ใบสั่งของจึงใช้ภาษาจีนทั้งหมด และการจดรายการสินค้า ก็เป็นตัวอักษรจีน ทั้งหมด การจดบอกราคาสินค้า หรือการตอบจดหมาย กลับลูกค้า หรือแม้แต่การลงบันทึกประจำวันเรื่องการค้าก็เป็นภาษาจีนเช่นกัน ดังนั้นชาวจีนอพยพแม้จะมีภาษาพูดเป็นภาษาจีนถิ่นที่แตกต่างกันไปตามกลุ่มภาษาของตน แต่เมื่อเป็นตัวเขียนแล้วจะมีอักษรจีนเป็นรูปแบบเดียวกัน ทั้งหมด ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นชาวจีนที่พูดภาษาจีนถิ่นใด ที่จะได้ทำงานตำแหน่งเสมียนนั้น ก็ต้องรู้ตัวอักษรจีน อ่านออกเขียนได้เพียงพอต่อการโต้ตอบทางการค้าก็งานทำได้

ในวงการการค้าของชาวจีนยุคแรกในไทยนั้น ภาษาไทยไม่ได้มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนอพยพเลย เพราะพวกเขาต่างพูดภาษาถิ่นของตน อยู่กันเป็นกลุ่มเฉพาะภาษาถิ่นของตน คาขายในกลุ่มของตน มีวิถีชีวิตตามแบบบ้านเกิด พร้อมนำความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรม เข้าไปในที่ทำกินใหม่ ทำให้เกิดเป็นเมืองจีนขนาดเล็กอยู่ในเมืองต่างๆของประเทศไทย อย่างมากมายตามที่เรียกกันว่า China town ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่มีได้เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทย เท่านั้น หากแต่เกิดขึ้นในทุกส่วนของโลกที่มีชาวจีนอพยพเข้าไปตั้งที่ทำกินและตั้งหลักปักฐาน

ชาวจีนอพยพในไทย บางคนสร้างฐานะตั้งตัวได้ และบ้างก็ยังเป็นกลุ่มที่ขายแรงงานรับจ้างแบกหามที่ทำเรือบ้าง เป็นคนงานในโรงงาน บ้าง พวกที่ไม่มีญาติ ไม่มีบ้านอยู่ ก็จะเข้าบ้านอาศัยอยู่กับเพื่อนที่อพยพมาด้วยกัน ทำนาปลูกผัก ทำสวนผลไม้ ที่มีฝีมือก็ขาย แรงงานด้วยงานฝีมือของตนเอง เช่น เป็นช่างไม้ ช่างต่อเรือ ช่างตัดเสื้อ ช่างเงินช่างทอง โดยทั่วไปชาวจีนอพยพจะไม่รับจ้างเป็นแรงงานนานนัก เมื่อเก็บทุนรวมได้ก้อนหนึ่ง ก็จะตั้งกิจการเล็กๆ เป็นของตนเอง โดยตั้งเป็นร้านค้า หรือ เป็นตัวกลางรับซื้อสินค้า จากนั้นก็ค่อยๆ พัฒนากิจการการค้าของตนจน ให้เป็นหลักฐาน โดยพวกเขาจะไม่ลืมชาติตระกูลของตน ได้ร่วมทุนกันจัดตั้งสมาคมต่างๆ เช่นสมาคมแต้จิ๋ว

(潮州会馆) เป็นต้น และยังมีสมาคมตระกูลแซ่ เช่น สมาคมแซ่แต้ (郑氏宗亲会) สมาคม

บ้านเกิด เช่น สมาคมฮงฮุ้น (丰顺会馆) เป็นต้น หลังจากชาวจีนรวมตัวตั้งสมาคมภาษาถิ่น สมาคมตระกูลแซ่ และสมาคมบ้านเกิดของตนแล้ว ก็มีการจัดตั้งโรงเรียนจีนของสมาคมต่างๆ เช่น โรงเรียนเหยอิง (培英学校) ของสมาคมแต้จิ๋ว สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลดีต่อชาวจีนอพยพรุ่นหลัง เนื่องจากเป็นที่พักพิงของผู้แรกเข้ามาอาศัยในต่างถิ่น แต่เดิมชาวจีนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ต่างเมือง ปัญหาเกี่ยวกับการ ดำเนินชีวิต การขาดเงินทุน และเงินจ่ายค่าต่างด้าว รวมทั้งเรื่องอื่นๆ จิปาถะอีกหลายเรื่อง แม้กระทั่งการขึ้นโรงขึ้นศาลหรือการถูกจับกุม เมื่อมีสมาคม แล้วโดยเฉพาะสมาคมตระกูลแซ่มีส่วนช่วยชาวจีนอพยพรุ่นหลังที่แซ่เดียวกันให้เข้ามาพักอยู่อาศัย ก่อนที่จะได้งานประจำ การรวมตัวตั้งสมาคมของชาวจีนรุ่นแรกๆจึงเป็นการช่วยเหลือชาวจีนอพยพรุ่นหลังได้มาก ทำให้ชาวจีนอพยพรุ่นหลังได้รับความสะดวกสบายในการเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากขึ้นงานของชาวจีนอพยพในยุคต้นรัตนโกสินทร์ ได้แก่การทำงานร้านค้าชาวจีน รับทำงานฝีมือตามที่ได้กล่าวมาแล้ว คนลากรถ (รถเจ๊ก) ทำงานในโรงเลื่อยโรงสี และเป็นคนงานในโรงซอมเรือ เป็นต้น

หลังจากสัญญาเบาว์ริง (《鲍宁条约》) (Bowring Treaty) ในสมัยรัชกาลที่ 4 (ค.ศ. 1851-1868) (พ.ศ.2394-2411) ลงนามกับประเทศอังกฤษ ในวันที่ 18 เมษายน ค.ศ.1855 (พ.ศ. 2398) และเริ่มบังคับใช้ในวันที่ 6 เมษายน ค.ศ. 1856 (พ.ศ.2399) ส่งผลให้การ ทำการค้าของราชสำนักถูกยกเลิกทั้งหมด พ่อค้าชาวจีนซึ่งทำการค้า อยู่แล้วจึงได้ประโยชน์มาก มีโอกาสเปิดการค้าติดต่อกับต่างประเทศ โดยตรงมากขึ้น ทำให้พ่อค้าชาวจีนเข้าสู่ความเป็นสากลมากขึ้น ซึ่งชาวจีนบางกลุ่มได้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางการค้าด้วยก็ยิ่งได้ผลประโยชน์มากขึ้นเช่นกัน

สิ่งสำคัญที่ชาวจีนอพยพช่วยประเทศไทยในการพัฒนาประเทศ ได้แก่

1. พัฒนาพื้นที่ที่รกร้างให้เป็นแหล่งทำมาหากินและแหล่งเพาะปลูก ชาวจีนแต้จิ๋วที่อพยพเข้าสู่สยามในปลายสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ (ค.ศ. 1127-1279) ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันกับชาวจีนกลุ่มภาษาอื่นๆ ในหมู่บ้านหรือแถบชายฝั่งเลียบอ่าวไทย โดยมีจันทบุรีเป็นเมืองศูนย์กลางของการเป็นเมืองท่าที่มีชาวจีนขึ้นฝั่ง หลังจากนั้นพวกเขาก็พัฒนาที่อยู่นั้นให้เป็นแหล่งทำกินตามสภาพทรัพยากรธรรมชาติและพื้นที่ของหมู่บ้านและเมืองต่างๆ เช่นการทำประมง ทำอู่ต่อเรือ งานช่างไม้ บ้างก็เพาะปลูกพริกไทย อ้อย กาแฟ ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจในยุคนั้น ปี ค .ศ.1790- 1800 (พ.ศ.2333- 2343) เป็นช่วงที่เมืองแต้จิ๋วประสบภัยแล้งที่ยาวนาน ผู้คนอดอยาก พื้นดินไม่สามารถทำกินได้ผู้คนส่วนใหญ่จึงอพยพเข้าสู่ประเทศไทย ประกอบกับการอุปถัมภ์ของชาวจีนอพยพรุ่นเก่าที่อพยพมาก่อน จึงทำให้อาชีพการเพาะปลูกสร้างความมั่นคงให้กับชาวจีนอพยพในประเทศสยามได้ ในช่วงปี พ.ศ. 2433 แถบจันทบุรีได้กลายเป็นพื้นที่ผลิตพริกไทยแหล่งสำคัญที่สุดเป็น

2/3 ของจำนวนพริกไทยที่ผลิตได้ในประเทศไทย ชาวจีนได้ทำไร่อ้อยและพริกไทยใน จันทบุรีเป็นการเริ่มต้น แล้วกระจายไปยังเขตตะวันออกเฉียงใต้ของ ประเทศไทย แล้ว ต่อมน้ำตาลได้กลายเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญอย่างหนึ่งของไทย โรงงานน้ำตาลได้ผลิต น้ำตาลส่งออกได้มากที่สุด ทั้งนี้เพราะในสมัยรัชการที่ 3 (พ.ศ.2367-2394)โปรดให้ปลูก รอบๆเมืองแปดริ้ว ซึ่งมีแม่น้ำบางปะกงไหลผ่านและมีคลองสาขาหลายแห่งสามารถ เดินทางออกแม่น้ำเจ้าพระยาได้ ในสมัยนั้นแถบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง (夜功河) และ แม่น้ำบางปะกง (挽巴功河) มีโรงงานผลิตน้ำตาลกว่า 30 โรง แต่ละโรงจะมี คนงานชาวจีนมากถึง 100 ถึง 300 คน (วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ และสุภางค์ จันทวา นิช , 2543 , p. 92)

2. แร่งงานจีน ช่วยไทย ไทยสร้างเมืองหลวงใหม่ หลังจากพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ขับไล่พม่า ออกไป การสร้างเมืองหลวงใหม่ต้องการแรงงานมาก ชาวจีนในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้รับการยกย่องเรียกขานว่า "จีนหลวง" (皇族华人) พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ขอให้ชาวจีนแต่จิวอพยพเข้าไทย พร้อมทั้งส่งกระเบื้อง และอิฐที่ใช้ในการก่อสร้างจากเมืองแต่จิว รวมทั้งโลหะชนิดต่างๆเพื่อนำมาทำอาวุธ ดังนั้นการที่ชาวจีนอพยพเข้าเป็นจำนวนมาก ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี จึงมีประโยชน์ต่อราชสำนักไทยในยุคนั้นมาก ต่อ มาในสมัย รัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรีได้พระราชทานพื้นที่ตั้งที่อยู่อาศัยทางตอนใต้ของพระราชวัง ใหม่แก่ชาวจีน ซึ่งก็คือบริเวณเยาวราชในปัจจุบัน จึงทำให้บริเวณดังกล่าวเจริญรุ่งเรือง มาจนถึงทุกวันนี้ เนื่องจากเป็นที่อยู่หนาแน่นของชาวจีน จึงได้รับการเรียกขานทั่วไปว่า China town ของกรุงเทพมหานคร โดยมีบริเวณพื้นที่ตั้งแต่คลองใต้วัดสามปลื้ม (วัด จักรวรรดิราชาวาส) ลงไปจนถึงคลองเหนือวัดสำเพ็ง (วัดพุทธมณฑล) (วัลย์วิภา บุรุษรัตน พันธ์และสุภางค์ จันทวานิช , 2543 , น. 91)
3. ชาวจีนทำหน้าที่เก็บส่วยภาษีส่งราชสำนัก โดยรับประมูลเป็นเจ้าของภาษีอากรส่งราช สำนัก ที่เหลือเป็นผลประโยชน์ของตน ในสังคมศักดินาเจ้าภาษีนายอากรต้องมีเรื่องขึ้น ศาลว่าความอยู่เป็นเนืองนิจ ราชสำนักจึงกำหนดบรรดาศักดิ์ให้เจ้าภาษีนายอากร เพื่อ ขึ้นศาลจัดการเรื่องขัดแย้งต่างๆได้ ดังนั้นชาวจีนที่ทำหน้าที่นี้ จึงได้รับบรรดาศักดิ์เป็น ข้าราชการไทยด้วย
4. ชาวจีนช่วยไทยทำธุรกิจต่างประเทศ หลังจากไทยลงนามในสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษในปี ค.ศ.1855 (พ.ศ.2398) ซึ่งเป็นช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2411) ราชสำนักซึ่งเคยเป็นตัวกลางทำการค้านำเข้าส่งออก แล้วได้ผลประโยชน์

จากการเป็นคนกลางได้หยุดชะงักลง ประชาชนชาวไทยเองก็มีอุปสรรคต้องเป็นไพร่ของ
เจ้านายคนใดคนหนึ่ง ไม่มีอิสระเสรีภาพในการทำการค้าได้ อีกทั้งการค้าของราชสำนักที่
ติดต่อกับประเทศจีนก็ได้ใช้ชาวจีนอพยพที่มีความสามารถในการ จัดการได้ ดังนั้นหลัง
สัญญาเบาว์ริงเมื่อราชสำนักหยุดทำการค้าแล้ว ชาวจีนบางคนจึงผันตัวมาร่วมทุนกับ
ชาวต่างชาติ ทำธุรกิจในระดับสากลมากขึ้นและเป็นเจ้าของธุรกิจมากขึ้น สังคมไทยใน
รัชกาลที่ 5 ราษฎรมีความเป็นอยู่ที่แสนลำบากเพราะเป็นชีวิตภายใต้ระบบศักดินา แม้
จะขยันทำการผลิตมา กเพียงใด ผลผลิตส่วนใหญ่ก็ต้องส่งส่วยให้ราชสำนักและเจ้าของ
ที่ดิน แทบไม่เหลือผลผลิตไว้บริโภคเลย ชาวนามีพันธะต้องส่งผลผลิตให้ราชสำนักแ ละ
ชนชั้นสูง 3 ทางด้วยกันคือ 1.ถูกเกณฑ์เป็นแรงงานหรือเสียเงินค่ารา ชการ 2.ค่าทำนา
3.ค่าเช่าและค่าดอกเบี้ยย ชาวไทยที่มีอายุระหว่าง 18-60 ปี ถูกเกณฑ์ไปทำงานให้กับเจ้า
ขุนมูลนายที่ตนขึ้นสังกัด โดยไม่มีค่าตอบแทน และต้องทำปีละ 3 เดือนทุกปี หรือไม่ก็
ต้องเสียเงินค่าราชการแทนปีละ 18 บาท ต่อมาใน พ.ศ.2444 เงินค่าราชการลดเหลือ 6
บาท ค่านาเก็บไร่ละ 24 อัฐถึง 1 บาท ตามสภาพของที่นา (ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและ
คณะ , 2533 , น. 18)

ด้วยปัจจัยภายในของประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 ส่งผลให้ชาวจีนอพยพที่ตั้งหลักปักฐาน
มีฐานะที่มั่นคงได้เร็ว และมีโอกาสพัฒนาการค้าของตนให้ออกต่างประเทศมากขึ้น

ส่วนทางหัวเมืองที่สำคัญ แถบชายทะเล ทางด้านตะวันตก ก็มีชาวจีนอพยพเข้ามามาก
เพราะมีบริษัทนำกุลิเงินเข้ามาเพื่อทำเหมืองแร่ ชาวจีนอพยพที่หัวเมืองฝั่งตะวันตกอันได้แก่ เมือง
ภูเก็ต เมืองระนอง เมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง เมืองพังงา เมืองกระบี่ และเมืองตรังหรือเรียกอีก
อย่างว่า บรรดาหัวเมืองภูเก็ต เป็นที่มีแร่ดีบุกม าก แต่เดิมการทำเหมืองเป็นงานของหลวง ต่อมาใน
สมัยรัชกาลที่ 4 โปรดฯ ให้ผู้อื่นทำได้ แต่ให้เจ้าเมืองชักส่วนลดเป็นภาษีส่งหลวง ในปลายสมัยรัชกาล
ที่ 4 ราคาดีบุกตีมาก พ่อค้าสิงคโปร์และเกาะหมากล้นนอยากมา ประมูลขอทำเหมือง สุดท้ายโปรดฯ
ให้เจ้าเมืองทำเหมืองเอง การเปิดเห มีืองแร่ในเมืองต่างๆเป็นสาเหตุหลักในการนำเข้ากุลิเงินเข้ามาทำ
เหมืองแร่ โดยเจ้าของเหมืองให้หัวหน้าเงินประมูลไปทำแล้วจ่ายส่วนผลประโยชน์ให้หลวง เมื่อกุลิเงิน
เข้ามามากและมีจำนวนมากว่าคนพื้นที่ การควบคุมกุลิเงินจึงเป็นงานที่ลำบาก นอกจากนั้นปัญหา
ต่างๆที่คิดไม่ถึงได้เกิดขึ้นอย่างมาก มาย เพราะนายเหมืองตั้งโรงงานสุรา โรงสูบฝิ่น โรงบ่อนเบี้ย ร้าน
ขายของต่างๆล้วนเป็นของนายเหมืองทั้งหมด พวกกุลิเงินจึงไม่มีเงินเหลือ มีเพียงตัวและแรงงานทำ
เหมืองเท่านั้น เมื่อกุลิเงินมีชีวิตที่ยากลำบาก ปัญหาการ จราจรก็มักเกิดขึ้นบ่อยครั้ง เช่นในปี พ .ศ.
2419 ในช่วงวันตรุษจีนเกิดการ จราจรที่เหมืองระนอง แล้วลามต่อไปยังภูเก็ต ทำ ให้ทางการต้องหา

มาตรการปราบปรามอยู่ ่างหนัก มีกองทัพส่งมาจากกรุงเทพฯ และหัวเมืองใกล้เคียง จึงสงบลง ได้ (กรมศิลปากร ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยามนตรีศรีสุริยวงศ์ (วิเชียร บุนนาค) , 2483 , น. 3,8,9,34)

ชาวจีนในกรุงเทพฯ แม้ไม่มีเหมืองให้ทำ แต่ก็มีกุ๊ตแบกหามในโรงสี โรงเลื่อย และพวกมี อาชีพหลากหลายเป็นต้น ก็มีการดำรงชีพที่ไม่ต่างไปจากกุ๊ตทางใต้มากนัก ที่ได้มีชาวจีนมาก กุ๊ตก็มาก และ ก็ไม่เว้นที่ต้องมีชาวจีนสร้างโรงสุรา โรงยาสูบฝิ่นและโรงบ่อนเบี้ยไว้สูบเงินจากพวกกุ๊ตเช่นกัน

ชาวจีนอพยพที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยมีจำนวนมาก ทางกรมควบคุมดูแลไม่ทั่วถึงนัก ทางราชสำนักจึงตั้งเงินที่ชาวจีนทุกคนนับถือขึ้นเป็นหัวหน้าให้ดูแลกันเอง ทั้งนี้เพราะชาวจีนมีการตั้ง ตัวเป็นก๊กตามแซ่ตระกูลบ้าง ตามอาชีพบ้าง และสร้าง ความไม่สงบสุขแก่สังคมไทยอยู่เนืองๆ ใน ประชุมพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีลายพระหัตถ์ถึงท่านกรม เจ้าท่ากล่าวถึงเรื่องจีนวิวาทกันว่า

“ด้วยเธอจดหมายส่งไปบอกพระยานครไชยศรีว่า จีนตั้ง เลี้ยงโต๊ะที่แขวงพระปฐมเจดีย์ 3 ราย...การในเรื่องนี้ได้สอบถามกรมหมื่นภูเรศธำรงค์ดีได้ความว่า เมื่อจีนในท้องที่สำ เพ็งสองพวกเกิดวิวาทกัน ต่างยื่นเรื่องราวต่อเจ้าพระยายมราช (เฉย ยมาภย์) กล่าวโทษ กันและกัน ฉันทได้ไปถูกษาท่านเสนาบดีในที่ประชุมเห็นว่าพวกจีนวิวาทกัน ควรระงับไกล่เกลี่ยเสียอย่าให้เป็นเหตุลุกลาม แต่การเข้าทูลทูลอภัยนั้น ควรจะห้ามปรามโดย กวดขัน...ในบางครั้งนี้พวกจีนก็ไม่ได้กำเริบทำอันตรายแก่แผ่นดิน...ใหญ่โตประการใด เป็นแต่ต่างคนต่างวิวาททำเรื่องราวมายื่นกล่าวโทษกันแลกัน ครั้นจะเอาโทษตัวเหยียดตาม แบบแต่ก่อน ก็จะเป็นที่สะดุ้งสะเทือนทั่วไป จึงเห็นพ้องกันว่า การจัดการอย่างเมื่อครั้ง สมเด็จพระยาบรมมหาสุริยวงศ์ได้จัดการมาแต่ก่อน...ให้พาจีนตั้งมาไกล่เกลี่ยทำ สัญญาทานบน ....ข้อจีนไล่ตั้งโต๊ะเลี้ยงเกินเขตแขวงให้ทำทานบน ....” (ประชุมพระ ราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงบริหารราชการแผ่นดิน (ภาค 4) , 2512 , น. 374-376)

ในสมัยสมเด็จพระยาบรมมหาสุริยวงศ์ทรงดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้บังคับบัญชา ทหารบกของกรมยุทธนาธิการ ระหว่างปี พ.ศ.2430-2432 ซึ่งอยู่ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411- 2453) ได้เคยมีหน้าที่ทำการปราบปรามพวกจีนอั้งยี่ในกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ.2432 เป็นการเกิดเหตุ ใหญ่ที่ไม่เคยมีมาก่อน พวกจีนใหม่ที่เข้ามา หากินในเมืองไทยสมัยนี้มีทั้งจีนแต่จิวจากเมืองซัวเถาและ จีนฮกเกี้ยนจากเมืองแะหมิง จีนสองพวกนี้พูดภาษาต่างกันถือกันว่ามีชาติภูมิที่ต่างกัน แยกเป็นพวก เขาพวกเรา ที่ได้ที่มีชาวแต่จิวมากก็รังแกพวกฮกเกี้ยน มิให้เข้าไปแทรกแซงแบ่งงาน พวกฮกเกี้ยนก็ทำ

เช่นกันประชาชนหน้า กันที่ใดก็เกิดเรื่องชกตีวิวาท เลยทำให้แบ่งเป็นอั้งยี่สองพวกใหญ่ๆพวกจีนแต่จิว เรียกว่า "ตั้ววงสี" พวกฮกเกี้ยนเรียกว่า "ชีวลี้กือ" ต่างประสงค์จะแย่งงานกัน แต่ทางรัฐบาลคือ กระทรวงนครบาลใช้วิธีเลี้ยงอั้งยี่อยู่อย่างแต่ก่อน เมื่อเกิดเหตุวิวาทกันก็สั่งให้นายของ อั้งยี่ไปว่ากล่าว แต่แรกก็สงบเป็นพักๆ ต่อมาพวกอั้งยี่ไม่เชื่อฟังนายเหมือนแต่ก่อนแม้กระทรวงนครบาลก็ไม่ยำเกรง จนรัฐบาลต้องส่งทหารไปปราบปราม (มูลนิธิสมเด็จพระตำราธิราช , 2555 , น. 162-163) ทางรัฐบาลจัดการดูแลชาวจีนด้วยการให้ดูแลกันเองโดยให้จีนกงสีตามเช่ามาจัดการ หากจีนแซ่ใดทำ ผิด หัวหน้าแซ่ต้องรับผิดชอบและถูกคาดโทษด้วย เช่น จีนอองซิว เป็นหลวงประเทศจีนารักษ์ หัวหน้า ของแซ่ออง (กรมศิลปากร ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพพระยามนตรีสุริยวงศ์ (วิเชียร บุนนาค), 2483, น. 44-45)

ลักษณะทั่วไปของสังคมชาวจีนในเมืองไทย ไม่มีโครงสร้างที่ตายตัว มีอิสระในการสร้าง ฐานะ การกำหนดชนชั้นเป็นเรื่องของสถานะทางเศรษฐกิจ เนื่องจากพวกเขาไม่มีหนทาง ที่ดีไปกว่านี้ ดังนั้นชาวจีนทุกคนจึงมุ่งสร้างฐานะจากการที่ไม่มีอะไรเลยนอกจากเสื่อผืนหมอนใบ ส่วนนโยบายของ ราชสำนักไทยที่มีต่อชาวจีนก็เป็นไปอย่างดี เช่น การเข้าเมืองไม่จำกัดจำนวน ให้ประกอบอาชีพต่างๆ ได้อย่างเสรี รัฐบาลเรียกเก็บภาษีจากชาวจีนน้อยมาก (ทวี ธีระวงศ์เสรี , 2517, น. 17)

ชาวจีนอพยพที่ใช้แรงงานในไทยสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากมีจำนวนมาก คงจะส่งผลกระทบต่อ แรงงานไทย ดังในคหณิพนธ์เรื่อง "เกษตรกรรมในสยาม : บทวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ของอาณาจักรสยาม" ของพระองค์เจ้าดิถิลนพรัฐ กรมหมื่นสรรควิสัยนรบดี กล่าวไว้ว่า "แรงงาน ต่างชาติ" มีผลกระทบต่อแรงงานไทย ทรงชี้แนะว่ารัฐบาลสยามควรให้ความสนใจต่อปัญหานี้ อย่างจริงจัง โดยการออกกฎหมายควบคุมการหลั่งไหลเข้ามาในราชอาณาจักรไทย ของแรงงานจาก ภายนอกซึ่งก็คือพวก กุสลิจิน ที่เข้ามาในแต่ละปีที่มีจำนวนมาก แม้ทุกวันนี้ยังมีได้ มีการตั้งเงื่อนไขใดๆ สำหรับแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาในประเทศไทย จึงทำให้คนจีนที่มีฐานะยากจนที่สุดเดินทางเข้ามาใน ประเทศสยามเพื่อหางานทำ และเมื่อหาเงินได้พอเพียงแล้วก็กลับไปเมืองจีน กุสลีเหล่านี้เสียภาษี น้อย จึงสามารถแข่งขันกับแรงงานสยามในตลาดแรงงานได้สะดวก อี กทั้งกุสลิจินไม่ต้องการอะไรมาก สำหรับการครองชีพ ค่าจ้างจึงถูก เป็นเรื่องสมควรอย่างยิ่งหากรัฐบาลจะออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการ เข้าประเทศของกุสลิจิน ดังเช่น รัฐบาลอังกฤษและฝรั่งเศสเคยทำในอาณาจักรนิคมต่างๆในอินเดีย ซึ่ง ทำให้กุสลิจินเข้าไปทำงานยากลำบากยิ่ง ไม่เหมือนสยามที่กุสลิจินเข้ามาจนกล่าวได้ว่าไม่มีที่ใดที่ไม่มี กุสลิจินเลย (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพ็ชร , 2544 , น. 50-51)

จากข้อความในบทวิเคราะห์จะเห็นได้ว่ากุสลิจินเป็นปัญหาของประเทศ ไทยมาตั้งแต่สมัย รัชกาลที่ 5 แล้ว แต่ยังไม่มีการแก้ไขแต่ประการใด จากตัวเลขที่กล่าวไว้ในบทวิเคราะห์ดังกล่าวระบุไว้ว่า

ระหว่างปี พ.ศ. 2446-2448 มีคนจีนเข้ามาในสยามประเทศมากถึง 150,000 คน (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพ็ชร , 2544 , น. 51) จะเห็นได้ว่าเป็นจำนวนชาวจีนเข้าประเทศสยามมากที่สุดทีเดียว ทั้งนี้อาจจะด้วยสมัยรัชกาลที่ 5 มีการพัฒนาประเทศ มีการขุดคลอง สร้างถนน สร้างทางรถไฟ ต้องใช้แรงงานมาก ทั้งคนงานชาวสยามเองก็ไม่อาจมาทำงานได้อย่างเสรี เพราะต้องเข้าเวรรับใช้เจ้านายที่ตนสังกัดอยู่ สำหรับชาวจีนที่อยู่ในสยามก็ต้องเสียภาษีด้วย

หากผู้ใดไม่มีค่าจ่ายภาษีต้องทำงานให้รัฐบาลเป็นเวลาหนึ่งเดือน ชาวจีนที่เสียภาษีแล้ว จะถูกผูกข้อมือด้วยเชือกหนึ่งพร้อมกับการประทับตราเครื่องหมาย เช่นเดียวกับปลุสตัดว์ หมู วัว เป็นต้น หากใครไม่ต้องการให้ผูกข้อมือก็ต้องจ่ายเป็นจำนวน 6.50 บาทแทนที่จะจ่าย 4.37 บาท สำหรับผู้ที่ยากจนนั้น ก็ต้องยากจนจริงๆ รัฐบาลก็ให้งดเสียภาษี ได้ (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพ็ชร , 2544, น.58) ในบทวิเคราะห์นี้ได้กล่าวถึงชาวจีนอย่างน่าสนใจในแง่ที่ชาวจีนอพยพมีความเป็นอยู่ที่ได้เปรียบกว่าชาวสยามว่า "คนจีนที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศสยาม ได้เปรียบชาวสยามในเรื่องการเสียภาษีเพราะคนจีนจะเสียภาษีเพียง 1/5 ของชาวสยาม ซึ่งที่ไม่เป็นธรรมในการแข่งขันกันระหว่า แรงงานจีนกับแรงงานไทยในทุกสาขาอาชีพ ชาวสยามเมื่อต้องเสียภาษีมักกว่า ก็ต้องได้ค่าจ้างที่สูงกว่า นอกจากนั้นคนจีนที่อพยพมาจากเมืองจีน มีความต้องการในเรื่องการกินการอยู่ที่ง่ายกว่าชาวสยามมาก เพราะเคยชินต่อสภาพอย่างนี้ .... จึงทำให้คนไทยสู้คนจีนไม่ได้และทำให้สภาพการณ์ของแรงงานสยามประเทศทรอมลง (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพ็ชร , 2544 ,น. 58) บทวิเคราะห์นี้ยังได้กล่าวถึงวิถีชีวิตของกุลีจีนว่า พวกกุลีจีนอีกหลายปีต่อมา หลายคนได้เปลี่ยนฐานะเป็น "เจ้าสัว" และในบทวิเคราะห์ยังได้กล่าวถึงกุลีจีนอย่างชื่นชมอีกว่า "ถ้าอากาศไม่เลวร้ายจนกินไปน้กแล้ว ตามธรรมดาพวกกุลีจีนเหล่านี้จะนอนในที่แจ้ง โดยมีผ้าห่มเพียงผืนเดียว ถ้าเกิดฝนตกก็จะไปนอนใต้ถุนบ้าน เพราะบ้านเรือนในสยามจะยกสูงเพื่อให้พ้นจากน้ำท่วม ถ้าเกิดน้ำท่วมใต้ถุนบ้าน พวกกุลีจีนก็จะไปนอนในเรือและใช้ใบจากที่สานกันนำมา เป็นผ้าห่ม อาหารพวกกุลีจีนส่วนใหญ่เป็นข้าวต้ม แล้วก็ซื้อน้ำมันหมูราคาเพียง 4-6 อัฐมากินกับผัก ซึ่งในชนบทหาได้โดยไม่ต้องซื้อหา นอกนั้นก็อาจจะซื้อเกลืออีกเล็กน้อย ซึ่งเอามาละลายน้ำแล้วจุ่มก้อนกรวดลงไปเกลือที่ละลายน้ำนี้ จากนั้นก็ตูดก้อนกรวดรสเค็ม อาหารประจำวันแบบนี้ราคาประมาณ 1 สลึงหรือ 1 สลึงกับ 1 เฟื้อง ซึ่งรับประทานได้ 6-7 คน" (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพ็ชร , 2544 ,น. 73-74) เพื่อความเรียงง่ายและประหยัดดังกล่าว หากใครเก็บหอมรอมริบไม่ไปหมดกับการเช่าบ่อนเบี้ยหรือติดฝิ่น ก็จะมีเงินเก็บ พวกที่ใช่แรงงานนั้น ที่เป็นอาชีพหลักของกุลีจีนอีกอย่างต่อลงมาถึงสมัยรัชกาลที่ 7 คือ รถลาก หรือที่เรียกว่า รถเจ๊ก กุลีจีนทำงานหมดทุกอย่าง แม้กระทั่งรับจ้างซักผ้าของนักเรียนแพทย์ที่ศิริราช ซึ่งมีค่าจ้างตัวละ 7 สตางค์ (ในสมัยรัชกาลที่ 7 ต่อรัชกาลที่ 8) (สุด แสงวิเชียร , 2518 ,น. 24, 29-30)

กุลีจีนที่พอตั้งตัวได้มีการค้าหลายอย่างที่ส่งผลให้พวกเขากลายเป็นผู้มีอันจะกินได้นับตั้งแต่ สนธิสัญญาเบาว์ริงที่ไทยได้ลงนามในปี พ.ศ.2398 ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ทำให้ระบบ การคลังเปลี่ยนแปลง มีการยกเลิกระบบพระคลังสินค้าหรือระบบการผูกขาดสินค้า มาเป็นระบบ การค้าเสรี พ่อค้าต่างประเทศได้ติดต่อกับราษฎรโดยตรง นอกจากนั้นยังยกเลิกการเก็บภาษีร้อยละ สาม ทำให้รัฐบาลขาดรายได้ จึงจำเป็นต้องหารายได้อีกมาทดแทน เช่น การเก็บภาษีจากหลาย ประเภทมากขึ้น สิ่งนี้เป็นการส่งเสริมระบบเจ้าภาษีนายอากรซึ่งมักเป็นชาวจีนให้มีความสำคัญมากขึ้น ชาวจีนจึงมีสถานภาพทางสังคมมากขึ้น ทำให้ชาวจีนส่วนหนึ่งได้รับพระราชทานยศฐาบรรดาศักดิ์ เป็นชนชั้นสูงของสังคมไทย โดยได้เป็นขุน เป็นหลวง เป็น พระยา (ดู เรื่องพระยาวิเชียรคีรี พงศาวดารเมืองสงขลา , 2482) สำหรับเรื่องชาวจีนมาทำราชการ นั้น สมเด็จพระยาตากสินฯ ทรง กล่าวถึง การตั้งกรมการเงิน โดยการใช้ชาวจีนมาทำงานหลวง หลังจากทรงเข้ารับตำแหน่งเป็น เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยว่า “เรื่องนี้สืบเนื่องมาจากพวกจีนสมัยเมื่อยังไผ่ผบเปีย หรือไม่กี่เป็นพวก ลูกจีนนั่นเอง เหตุที่ต้องเอาคนพวกนี้มาเป็นกรมการเมืองด้วย ก็เพราะว่าพวกจีนมีหางเปียคือเงินนอก พวกนี้บางคนออกไปอยู่ตามหัวเมือง และบางคนได้ไปตั้งตัวเป็นหลักเป็นฐานได้มั่นคง จนถึงกับบางคน ก็เข้ารับผูกภาษีอากรตัดตอนจากรัฐบาลไปก็มี และโดยสิทธิ์ตามกฎหมาย สมัยก่อนถือว่าคนที่เป็เจ้า ภาษีนายอากรเป็นข้าราชการด้วย ซึ่งในกรุงเทพฯ ฯ เรียกว่าขุนนางเจ้าภาษีนายอากร แต่ตามหัวเมือง เรียกว่า กรมการเงิน ทั้งสองพวก ก็นี่อาจได้บรรดาศักดิ์สูงๆขึ้นไป ” (มุขนิธิสมเด็จฯพระตำรงราชานุ ภาพ , 2555,น. 229) อีกทั้งชาวจีนบางกลุ่มที่มีความชำนาญด้านการค้าก็ได้ทำหน้าที่เป็นคนกลางใน การติดต่อการค้าระหว่างชาวตะวันตกกับราษฎรไทยด้วย ทำให้เกิดเป็นต้นกำเนิดของระบบนายทุน ในเวลาต่อมา (ปิยนาด บุนนาค , 2553 ,น. 48)

เรื่องฝิ่นเป็นการค้าอีก อย่างหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับชาวจีนมาโดยตลอดทั้งนายจ้าง และลูกจ้างรวมทั้งผู้สูบฝิ่น ทางเหนือของไทยก็มีฝิ่น แต่ผู้คนไม่นิยมเหมือนฝิ่นที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ การค้าฝิ่นในประเทศสยามนั้น แต่เดิมเป็นระบบผูกขาด ต่อมาเมื่อพระยาสุรียานุวัตรในสมัยรัชกาลที่ 5 เข้ามาเป็นเสนาบดีกระทรวงการคลังมหาสมบัติ ได้เข้ามาจัดการเรื่องฝิ่นซึ่งมีปัญหา เพราะมีฝิ่น เลื่อนเข้ามาในประเทศมากและเหตุการณ์นี้เกิดใน รศ .124 (พ.ศ.2448) ปัญหาเกิดจากภาษีฝิ่น พระ ยาสุรียานุวัตร จึงเข้ายึดกิจการฝิ่นและจัดให้รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการเองแต่เพียงผู้เดียว วจาที่นั่นเป็น ต้นมา

ฝิ่นที่นำมาจากต่างประเทศต้องนำมาต้มให้สุกเสียก่อน จึงสามารถนำออกมาจำหน่ายได้ ฝิ่นในกรุงเทพฯ ฯ รัฐบาลเป็นผู้จำหน่ายเอง แต่ในเขตหัวเมืองก็ยังคงให้เอกชนเป็นลูกช่วงรับฝิ่นจากรัฐบาล เอาไปขายแก่สาขาย่อยตามเมืองและตามตำบลอีกทอดหนึ่ง ซึ่ง ระบบนี้เจ้าภาษีได้ใช้อยู่และเรียกลูก

ช่วงว่า ยี่กงซี ส่วนสาขาย่อยคือ ซางกงซี พวกบริโศคฝิ่นส่วนมากเป็นพวกใช้แรงงาน เช่น กรรมกรในเหมืองแร่ ดิบุก กุสึโนโรงสีข้าวในโรงเลื่อย ซึ่งมักเป็นคนยากจน (สุภาภรณ์ จรัสพัฒน์ “เรื่องฝิ่นพระยาสุรียานุวัตรในกิจการฝิ่นของรัฐบาล” ใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา สิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร สาวิทย์ ไพทยวัฒน์ นิติ กสิโกศล สุมาลี บำรุงสุข สุภาภรณ์ จรัสพัฒน์ พระยาสุรียานุวัตร (เกิด บุนนาค), 2533, น. 165-176)

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ชาวจีนนอกจากจะเป็นชนชาติกลุ่มใหญ่อาศัยอยู่ในเมืองหลวง และตามเมืองต่างๆ รอบเมืองหลวงแล้ว ที่จันทบุรีก็เป็นเมืองหนึ่งที่นับเป็นเมืองท่าเรือแรกที่มีชาวจีนอพยพจากเมืองแต้จิ๋วมาจอดแวะพัก จึงมีชาวจีนอพยพมาอาศัยอยู่ที่นี่เป็นจำนวนมาก ในจดหมายเหตุความทรงจำสมัยฝรั่งเศสยึดจันทบุรีของหลวงสาครคชเขต (ประทวน สาศริกานนท์) ได้กล่าวถึงชาวจีนในสมัยรัชกาลที่ 5 ว่าพวกจีนที่จันทบุรีอยู่กันมากเป็นกลุ่มรวมตัวเป็นอั้งยี่กำเริบต้องใช้ทหารฝรั่งเศสช่วยปราบปราม ระหว่าง รศ.114-115 (พ.ศ.2438-2439) ที่จันทบุรีเกิดอั้งยี่ 2 พวก ได้แก่

1. อั้งยี่ ตั้งอยู่ที่ตำบลวัดใหม่อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีนายอำรณ วิเศษประสิทธิ์ บุตรพระประสิทธิ์ พลรักษ์ กรมการพิเศษเป็นหัวหน้า
2. อั้งยี่ ตั้งสำนัก กงงานที่ตำบลบางกะจะ อำเภอคลองแหวน (ปัจจุบันคืออำเภอท่าใหม่) จังหวัดจันทบุรี มี ง่วนเส็ง บุตรนายเข้า (ชาติจีน) เป็นหัวหน้า

ทั้งสองพวกไม่ปรองดองกันไล่ตีฆ่าฟันกรรโชก ชาวบ้านได้ไม่เป็นสมาชิกก็ขู่เชิญทำร้ายปิดถนนไม่ให้พ่อค้าแม่ค้านำของเข้ามาขายในเมือง ทหารฝรั่งเศสก็ลำบากประชาชน เกิดความกลัวไปทั่ว ต่อมาทางการขอให้ทหารฝรั่งเศสช่วยปราบจึงสงบลงได้ (หลวงสาครคชเขต (ประทวน สาศริกานนท์), 2522, น. 61-62)

นอกจากพวกจีนอั้งยี่แล้วยังมีบางกลุ่มทำการค้าในเมืองมีวัดหรือศาลเจ้าเป็นของตนเอง ดังที่กล่าวไว้ในจดหมายเหตุพระราชกิจรายวันในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2450

“ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นที่ท่าตลาดบ้านใหม่ ทอดพระเนตรตลาดนั้นไปจนสุดตลาด แล้วเสด็จวัดพระเจ็ก (วัดอภัยภาติการาม) ซึ่งอยู่หน้าตลาดตอนข้างเหนือมาเสด็จขึ้นที่บ้านจีนฮี้ จีนแดงสองคนพี่น้อง ซึ่งอยู่ใต้ตลาดลงมา ทอดพระเนตรตลาดของสองคนนี้ ตลาดนี้ไม่ได้ใหญ่โตนัก แล้วเสด็จวัดเจ็ก ซึ่งเป็นวัดที่จีนสองคนนี้ได้สร้างขึ้นเป็นแก่งอย่างจีน แต่พระพุทธรูปเป็นไทยจำลองมาจากวัดพญูเชิง....โปรด ฯ ให้เรียกว่าพระไตรรัตนนายก และพระราชทานนามวัดนี้ว่า วัดอภัยภาติการาม ...” (จดหมายเหตุพระราชกิจ

รายวัน, 2519, น. 13)

จากจดหมายเหตุพระราชกิจรายวันจะเห็นได้ว่าชาวจีนที่อยู่รอบนอกกรุงเทพ ฯ ก็คงมีไม่น้อยและยังได้ประกอบอาชีพเป็นหลักเป็นฐานเป็นเจ้าของตลาด ทั้งยังมีจิตศรัทธาในการสร้างวัดตามแบบสถาปัตยกรรมของตน เนื่องจากสมัยรัชกาลที่ 5 มีชาวจีนอยู่มาก การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมก็เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรมแบบจีนจึงปรากฏในราชสำนักไทยในยุคนั้นด้วย เช่น ในจดหมายเหตุพระราชกิจรายวันดังกล่าวได้ไว้ว่า

“วันที่ 19 มกราคม 126 เวลาบ่ายห้าโมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทรงรถพระที่นั่งมอเตอรคาร์...แล้วเสด็จไปประทับ ณ หออุเทศทักษิณาในการพระราชกุศล 50 วัน พระศพพระเจ้าอัยยิกาเธอกรมหลวงวรเสรฐสุดา เวลา 2 ทุ่มเศษเสด็จขึ้นวันที่ 20 มกราคม 126.... ครั้นเวลาห้าโมงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปประทับที่หอ อุเทศทักษิณาในการพระราชกุศล (วันนี้มีกิ่งเต๋กอย่างจีน) เสร็จแล้วเสด็จขึ้นเวลา ทุ่มครึ่ง...” (จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน , 2519,น. 10)

เรื่องบ่อนเบี้ยดูเป็นเรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนมานาน และ มีความรู้ความชำนาญในหน้าที่โดยต้องจัดให้ครบตามกำหนด คือ มีเสมียนเอก คนถุงเค้ (คนเก็บเงินจ่ายเงิน) คนกำถั่วใหญ่ หัวเบี้ยถั่วใหญ่ คนทำโปป่น และหัวเบี้ยเสือ ทุกโรงบ่อนต้องมีชาวจีนเป็นผู้จัดการ และก็อาจใช้ลูกน้องที่เป็นจีนด้วย (ประชุมพงศาวดาร (เล่มที่ 12) , 2507,น. 185)

วิถีชีวิตของชาวจีนในสมัยก่อน สำหรับพวกที่มุ่งมั่นสร้างตัว นำความสำเร็จของตนกลับไปบ้านเกิด แม้จะมีอาชีพเป็นกุลี ก็จะสามารถสร้างฐานะของตนเองได้ภายในชั่วอายุคนเดียว แต่พวกที่ไม่มีจุดหมายในชีวิตที่แน่นอน สนุกอยู่กับสิ่งชั่วๆที่มีทั้งการพนัน ยาเสพติด สุดท้ายก็ไม่มีแม่ที่อยู่อาศัย ต้องพึ่งพาสมาคมแซ่ตระกูล หรือสมาคมบ้านเกิด และไม่เหลือสิ่งใดฝากไว้กับบุตรหลานของตนเลย

บทที่ 5

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวตำบลปากน้ำรวม 24 ราย และชาวตำบลนาเกลือ หมู่บ้านสาขลา 6 ราย รวมทั้งสิ้น 30 ราย สำหรับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวม 30 ราย นั้น ผู้วิจัยได้จัดทำเป็นตารางแบ่งตามเพศ กลุ่มภาษา และรุ่นของชั่วอายุคนของบุตรหลานชาวจีนอพยพไว้ดังนี้

ตารางที่ 5.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งตามเพศ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
ชาย	21	70	รวมทั้งผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตำบลปากน้ำ และตำบลนาเกลือ หมู่บ้านสาขลา
หญิง	9	30	
รวม	30	100	

ตารางที่ 5.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งตามกลุ่มภาษา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
จีนแต้จิ๋ว	27	90	รวมทั้งผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตำบลปากน้ำ และตำบลนาเกลือ หมู่บ้านสาขลา
จีนแคะ	3	10	
รวม	30	100	

ตารางที่ 5.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งตามรุ่นของชั่วอายุของบุตรหลานชาวจีนอพยพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
รุ่นที่ 1	-	-	รวมทั้งผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตำบลปากน้ำ และตำบลนาเกลือ หมู่บ้านสาขลา
รุ่นที่ 2	16	53.3	
รุ่นที่ 3	13	43.3	
รุ่นที่ 4	1	3.3	
รวม	30	100	ชาวจีนรุ่น 1 ไม่มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หาไม่ได้

ตารางที่ 5.4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนชาวจีนรุ่นที่ 2 รวม 16 ราย

ช่วงอายุ	จำนวน	รวม	หมายเหตุ
90-81	6	16	รุ่นที่ 2 อายุสูงสุด เป็นชาย 87 ปี มีที่นาเกลือ หมู่บ้านสาขลา 1 คน เป็นหญิงอายุ 85 ปี เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญของตำบลปากน้ำ 15 ราย ที่ตำบลนาเกลือ หมู่บ้านสาขลา 1 ราย
80-71	2		
70-61	6		
60-51	2		

ตารางที่ 5.5 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนชาวจีนรุ่นที่ 3 รวม 13 ราย

ช่วงอายุ	จำนวน	รวม	หมายเหตุ
90-81	-	13	รุ่นที่ 3 ที่ปากน้ำอายุสูงสุด เป็นชาย 75 ปีต่ำสุด เป็นชายอายุ 50 ปี ที่ตำบลนาเกลือ หมู่บ้านสาขลาอายุสูงสุดเป็นชายอายุ 50 ปี ต่ำสุดเป็นหญิง 35 เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตำบลปากน้ำ 8 ราย ที่ตำบลนาเกลือ หมู่บ้านสาขลา 5 ราย
80-71	2		
70-61	3		
60-51	5		
50-41	2		
40-31	1		

ตารางที่ 5.6 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนชาวจีนรุ่นที่ 4 รวม 1 ราย

ช่วงอายุ	จำนวน	รวม	หมายเหตุ
70-61	1	1	เป็นชายที่ตำบลปากน้ำ อายุ 68 ปี

ชาวจีนอพยพที่โดยสารมากับเรือ เมื่อเรือจอดแวะที่ท่าปากน้ำใด หากเป็นที่อุดมสมบูรณ์และเหมาะสมในการทำมาหากินบางคนจะกระโดดออกจากเรือแล้วว่ายน้ำไปขึ้นฝั่ง แล้วหาที่ทำกินในที่แห่งนั้น อีกประการหนึ่งก็เป็นโอกาสที่พวกเขาไม่ต้องผ่านด่านเสียค่าเข้าเมืองอย่างถูกต้อง ในช่วงที่ประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของประเทศนั้น พวกเขาที่กระโดดจากเรือมาขึ้นฝั่ง หากถูกจับได้ ก็ต้องใช้แรงงานเป็นการทดแทนที่เข้าเมืองอย่างไม่ถูกต้อง โดยเป็นคนงานขุดคูน้ำ ทำถนน สร้างทางรถไฟแทนค่าเข้าเมือง

ที่ตำบลปากน้ำอำเภอปากน้ำ และตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ที่อยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับตำบลปากน้ำ ก็เป็นอีกแห่งหนึ่งที่มีชาวจีนอพยพเข้าไปตั้งที่ทำกินมาช้านาน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

สำคัญ 30 ราย โดยแบ่งเป็นตำบลปากน้ำ 24 ราย และตำบลนาเกลือที่หมู่บ้านสาขลา 6 รายนั้น จากรุ่น 4 ของตำบลปากน้ำ เป็นชายอายุ 68 ปี ก็อาจประมาณว่าชาวจีนที่ตำบลปากน้ำ ได้ตั้งที่ทำการในที่แห่งนี้มา นานถึง 6 ชั่วโมงคน และนับเป็นเวลานานกว่า 100 ปี แล้ว ส่วนที่ตำบลนาเกลือ หมู่บ้านสาขลา อายุต่ำสุด เป็นหญิง 35 ปี นับเป็นรุ่น 3 นั้น ก็อาจประมาณได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่มีชาวจีนเข้ามาตั้งหลักแหล่งมานานกว่า 100 ปี แล้วเช่นกัน

ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 30 ราย เป็นชาวแต่จิว 90 % อีก 10 % เป็นชาวจีนแคะ ไม่ปรากฏว่ามีชาวจีนไหหลำ ชาวจีนกวางตุ้ง และชาวจีนฮกเกี้ยน ชาวจีนแคะที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญนี้ล้วนพูดภาษาแต่จิวได้ คล่องแคล่วมากกว่ากับเป็นภาษาแม่ของตน สอบถามได้ความมาว่า เนื่องจากที่ทำการ ของพวกเขาอยู่ท่ามกลางชาวแต่จิว ซึ่งส่วนใหญ่ทำอาชีพเกี่ยวกับการประมง ต้องติดต่อสังสรรค์กันตลอดเวลา จึงทำให้ชาวจีนแคะทั้งหมดในปาก น้ำพูดภาษา จีนแต่จิวได้เป็นอย่างดี สำหรับ ชาวจีนแคะกลุ่มที่ย้ายมาจากคลองเตย เขตกรุงเทพฯ มาอยู่ยัง ตำบลปากน้ำนั้น ก็สามารถพูดภาษาจีนแต่จิวได้คล่องแคล่วเช่นกัน

ตารางที่ 5.7 ความสามารถทางภาษาจีนแต่จิว ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตำบล ที่วิจัย	รุ่นที่ 2	พูดจีน ได้ดี	พูดได้ บ้าง	รุ่นที่ 3	พูดจีน ได้ดี	พูดได้ บ้าง	รุ่นที่ 4	พูดจีน ได้ดี	พูดได้ บ้าง
ตำบล ปากน้ำ	15	12	3	8	7	1	1	-	1
หมู่บ้าน สาขลา ตำบลนา เกลือ	1	-	1	5	-	5		-	-
รวม	16			13			1		

บุตรหลานชาวจีนอพยพที่ตำบลปากน้ำ รุ่น 2 และรุ่น 3 รวมทั้งสิ้น 23 ราย นั้น พูดภาษาจีนแต่จิวได้คล่องแคล่ว 19 ราย พูดได้บ้างมี 4 ราย เป็นรุ่น 2 มี 3 ราย เป็นชายอายุ 70 ปี 66 ปี และ 60 ปี ส่วนรุ่นที่ 3 ซึ่งมี 1 ราย เป็นชายอายุ 68 ปี สำหรับลูกหลานชาวจีนที่หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ จำนวน 6 ราย แม้เป็นรุ่น 2 หญิงอายุ 85 ปี พูดภาษาจีนของตนไม่ได้เลย รู้เพียงว่ามีกังและจำแซ่ตระกูลของตนได้เท่านั้น ส่วนรุ่น 3 เป็นชายอายุ 70 ปี ก็พูดได้เป็นคำๆ จำนวนที่เหลือจากที่กล่าวนี้ ฟังพูดจีนไม่ได้เลย

ตารางที่ 5.8 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ยึดอาชีพตามบรรพบุรุษ

ตำบลที่วิจัย	ยึดอาชีพตามบรรพบุรุษ	ยึดอาชีพอื่นๆ	หมายเหตุ
ปากน้ำท้ายบ้าน จำนวน 24 ราย	8	16	ทำส่งออก ขายเครื่องไฟฟ้า
ตำบลนาเกลือ จำนวน 6 ราย	2	4	ค้าขาย

ลูกหลานชาวจีนที่ตำบล ปากน้ำ จากจำนวน 24 ราย ประกอบอาชีพตามบรรพบุรุษ คือ อาชีพ เกี่ยวกับการประมงเพียง 8 ราย และที่หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ จากจำนวน 6 ราย ประกอบอาชีพตามบรรพบุรุษ 2 ราย นอกนั้นประกอบอาชีพแบบใหม่ เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ดังตารางในช่องหมายเหตุที่แสดงการประกอบอาชีพในปัจจุบันของบุตรหลานชาวจีน

สำหรับเทศกาลประจำปีนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ลูกหลานชาวจีนทั่วประเทศไทย ปฏิบัติสืบต่อกันมารุ่นต่อรุ่นเป็นเทศกาลประจำของทุกปี คือตั้งแต่ วันตรุษจีน (春节) ในเดือน 1 วันเทศกาลวงเซียว (元宵节) ในกลางเดือน 1 เทศกาลเซ็งเม้ง(清明节)ในระหว่างเดือน 3 ถึง เดือน 4 เทศกาลไหว้บะจ่างหรือไหว้ขนมจ่าง (端午节)ในกลางเดือน 5 เทศกาลสารทจีน(中元节)ในกลางเดือน 7 เทศกาลไหว้พระจันทร์(中秋节) ในกลางเดือน 8 เทศกาลขนมอี่ (冬至) ในกลางเดือน 10 รวมทั้งสิ้นตลอดปี 7 เทศกาล ที่ชาวจีนในประเทศไทยปฏิบัติสืบต่อมาจนทุกวันนี้

จากจำนวนบุตรหลานชาวจีนที่ตำบลปากน้ำรวม 24 ราย เทศกาลที่ปฏิบัติกันในทุกครอบครัว คือ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลเซ็งเม้ง และเทศกาลสารทจีน กล่าวคือบุตรหลานชาวจีนที่ตำบลปากน้ำ ปฏิบัติทั้ง 24 ราย ส่วนเทศกาลวงเซียวมีครอบครัวที่ปฏิบัติ 18 ราย ไม่ปฏิบัติ 6 ราย คิดเป็นร้อยละ 75 และร้อยละ 25 เทศกาลไหว้บะจ่างมีปฏิบัติ 23 ราย ไม่ปฏิบัติ 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 95.8 และร้อยละ 4.2 เทศกาลไหว้พระจันทร์ปฏิบัติ 20 ราย และไม่ปฏิบัติ 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 83.3 และร้อยละ 16.7 และ เทศกาลไหว้ขนมอี่ มีปฏิบัติ 23 ราย และไม่ปฏิบัติ 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 95.8 และร้อยละ 4.2

สำหรับลูกหลานชาวจีนของหมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ ตลอดทั้งปี มีปฏิบัติการเช่นไหว้เพียง 2 เทศกาลเท่านั้น คือ เทศกาลตรุษจีนในวันที่ 1 เดือนที่ 1 และสารทจีนในกลางเดือน 7 เท่านั้น

ตารางที่ 5.9 การสืบสานเทศกาลประจำปีรวม 7 เทศกาลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตำบลปากน้ำและหมู่บ้านสาขลาตำบลนาเกลือ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ตรุษจีน (วันที่ 1 เดือน 1)		ง่วงเซียว (กลางเดือน 1)		เซ็งเม้ง (ช่วงเดือน 3-4)		ขนมจ่าง (กลาง เดือน 5)		สารทจีน (กลาง เดือน 7)		ไหว้พระจันทร์ (กลางเดือน 8)		ขนมอี๋ (กลางเดือน 10)	
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ
ปากน้ำรวม 24 ราย	24	---	18	6	24	---	23	1	24	--	20	4	23	1
	100 %	---	75 %	25 %	100 %	---	95.8 %	4.2 %	100 %	---	83.3 %	16.7 %	95.8 %	4.2%
หมู่บ้านสาขลาตำบลนาเกลือ	6	---	---	---	---	---	---	---	6	---	---	---	---	---
	100	---	---	---	---	---	---	---	100	---	---	---	---	---

จากการสอบถามข้อมูลเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าประจำตระกูลนั้น ยังมีบุตรหลานชาวจีนอพยพที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเช่นกัน แต่ไม่มากนัก จากจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญตำบลปากน้ำจำนวน 24 รายนั้น ยังไหว้เทพเจ้าประจำตระกูลของตนรวม 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.6 เท่านั้น

สำหรับบุตรหลานชาวจีนที่ ตำบลนาเกลือ ในจำนวน 6 ราย นั้นยังไม่มีผู้ใดให้ความสำคัญอะไรเกี่ยวกับเรื่องการไหว้เทพเจ้าประจำตระกูล เพราะไม่มีรายใดรู้เรื่อง เนื่องจากทุกปีที่มีการจัดงาน

เช่นไหว้ในวันตรุษจีน และสารทจีนนั้น ก็ไหว้กันที่ศาลเจ้าพ่อปู่แดงที่ตลาดโบราณของหมู่บ้านสาขลา และบางครอบครัวก็ไหว้เจ้าที่ที่บ้านเท่านั้น ไม่มีความเข้าใจและให้ความสำคัญเกี่ยวกับเทพเจ้าประจำตระกูล แต่อย่างไร

ตารางที่ 5.10 การไหว้เทพเจ้าประจำตระกูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตำบลปากน้ำและหมู่บ้าน สาขลา ตำบลนาเกลือ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ไหว้เทพเจ้าประจำตระกูล	ไม่ไหว้เทพเจ้าประจำตระกูล	หมายเหตุ
ตำบลปากน้ำ รวม 24 ราย	8	16	ที่ปากน้ำบุตรหลานชาวจีนอพยพ ยังให้ความสำคัญของการไหว้เจ้าประจำตระกูล แต่เนื่องจากการเดินทางไกลไม่สะดวกบางครั้งก็หยุดการเช่นไหว้
	33.3%	66.7%	
หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ รวม 6 ราย	-	6	ไม่เข้าใจถึงความสำคัญของการไหว้เทพเจ้าประจำตระกูล และไม่เห็นความจำเป็นในการไหว้
		100%	

สำหรับเรื่องที่บุตรหลานกลายเป็นไทย และไม่เข้าใจประเพณีวัฒนธรรมจีนนั้น บุตรหลานชาวจีนอพยพที่ตำบลปากน้ำเห็นว่า สังคมที่เจริญขึ้นความเป็นสมัยใหม่ที่เข้ามามีอิทธิพลมากต่อแนวคิดและวิถีชีวิตของผู้คน ย่อมส่งผลต่อความเข้าใจในประเพณีวัฒนธรรมที่แปรเปลี่ยนไป ลูกหลานเกิดมาในสังคมไทย เรียนรู้ภาษาไทย และอยู่ในสิ่งแวดล้อมแบบไทย ย่อมมีความเปลี่ยนแปลงจากรุ่นบรรพบุรุษที่อพยพมาจากเมืองจีน อย่างแน่นอน ซึ่งก็ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาเพราะเป็นไปตามกระแสสังคม แต่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของตำบลปากน้ำ รวม 22 ราย คิดเป็น ร้อยละ 91.6 มีความเห็นตรงกันว่า ผู้นำครอบครัวต้องหาโอกาสบอกกล่าวเรื่องประเพณีวัฒนธรรมจีนอันเป็นรากเหง้าของตนให้บุตรหลานฟัง โดยเน้นให้เห็นความสำคัญของประเพณีวัฒนธรรมจีนที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ไว้ และการเรียนรู้ภาษาจีนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุตรหลานเห็นความสำคัญของประเพณีวัฒนธรรม รมติยิ่งขึ้น จนทำให้บุตรหลานเกิดความรู้สึกภูมิใจในการเป็นเชื้อสายจีน และมี 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 70.8 มีความเห็นว่าควรหาวิธีช่วย

หรือเสริมเติมเต็มให้บุตรหลานได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราววัฒนธรรม รถมเงินทั้งหมด เพื่อให้พวกเขาเกิดความภูมิใจในการเป็นเชื้อสายจีน ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตลาดโบราณ หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 6 ราย มี 3 รายที่มีความเห็นว่า หัวหน้าครอบครัวต้องบอกกล่าวลูกหลาน ให้ได้รู้เรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม จีนด้วย ส่วนอีก 3 รายเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่หัวหน้าครอบครัวต้องบอกกล่าวบุตรหลานเรื่องประเพณีวัฒนธรรมจีน เพราะพวกเขาไม่ได้ให้ความสำคัญถึงเรื่องบุตรหลานของพวกเขาว่าได้กลายเป็นไทยมากน้อยเพียงใด และกลายเป็นไทยรวดเร็วเพียงใด มี 5 รายที่ไม่เห็นความสำคัญเรื่องการเสริมความรู้ในเรื่องประเพณีวัฒนธรรมจีน และ 5 รายนี้ก็ไม่เห็นความสำคัญในการเรียนภาษาจีนด้วย ทั้งนี้เพราะต่างเป็นไทยไปหมดจนแทบมองไม่เห็นความเป็นจีนเลย ยกเว้นเรื่องการปฏิบัติตามประเพณีแบบจีนที่จัดกันปีละ 2 ครั้งเท่านั้น และการจัดไหว้ปีนี้ก็เพียงรุ่นของตนเองเท่านั้น (ผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ) ซึ่งเป็นรุ่น 2 และรุ่น 3 ซึ่งต่างก็ไม่ได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนเลย แม้บางรายจะมีความภูมิใจที่มีเชื้อสายจีน แต่ก็มีบางรายเห็นว่าแม้ พวกเขาจะภูมิใจ พวกเขา ก็ไม่ได้ อะไรเป็นสิ่งตอบแทนจากความภูมิใจนั้น ดังนั้นรุ่นต่อไปจากพวกเขาอาจไม่มีการจัดไหว้ประจำปีก็ได้

ตารางที่ 5.11 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไทยของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตำบลปากน้ำและหมู่บ้านสาขลาตำบลนาเกลือ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ตามสังคม	ต้องบอกกล่าว		หาวิธีช่วย		เรียนภาษาจีน		ภูมิใจได้เป็นลูกหลานจีน	
		จำเป็น	ไม่จำเป็น	ควร	ไม่ควร	จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	ไม่ภูมิใจ
ตำบลปากน้ำ รวม 24 ราย	24	22	2	17	7	22	2	24	-
คิดเป็นร้อยละ	100%	91.6%	8.33%	70.8%	29.2%	91.6%	8.33%	100%	-
ตำบลนาเกลือ รวม 6 ราย	6	3	3	1	5	5	1	5	1
คิดเป็นร้อยละ	100%	50%	50%	16.6%	83.3%	83.3%	16.6%	83.3%	16.6%

ตารางที่ 5.12 ตารางรวมเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวม 30 ราย
 โดยลำดับที่ 1-24 เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตำบลปากน้ำรวม 24 ราย และลำดับที่ 25-30
 เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตลาดโบราณ หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ รวม 6 ราย

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่มภาษา		ความสามารถภาษาแต่จิว		อาชีพ		พิธีกรรมประจำปี										เทพเจ้าประจำตระกูล		ลูกหลานเป็นไทย			การเขียนภาษาจีน		ภูมิใจได้เป็นลูกหลานจีน		หมายเหตุ						
	เพศ	อายุ	รุ่นที่	แต่จิว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง	บะจ่าง	สารทจีน	ไหว้พระ	จันทร์	ขนมอี	ไหว้	ไม่ไหว้	ตามสังคม	ต้องบอก	ทาริช่วย	ไม่สนใจ	จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ								
1. กิตติศักดิ์ สันติไพศาล	ช	51	3	✓		✓		✓		ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	เทพเจ้าแช่ลิม
2. ไผวงศ์ ชำนินาวากุล	ช	50	3	✓		✓		✓		ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	พระเจ้าตากสิน

*หมายเหตุ ป หมายถึง ปฏิบัติ ม หมายถึง ไม่ปฏิบัติ

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่มภาษา	ความสามารถภาษาแต่จิว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี															เทพเจ้าประจำตระกูล	ลูกหลานเป็นไทย				การเรียนภาษาจีน	ภูมิใจได้เป็นลูกหลานอื่น	หมายเหตุ						
	เพศ	อายุ	รุ่นที่				แต่จิว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง	บะจ่าง	สารทจีน	ไหว้พระจันทร์	ขนมอี	ไหว้	ไม่ไหว้		ตามสังคม	ต้องบอก	หาวิธีช่วย	ไม่สนใจ				จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ		
3.ชำนาญ วงศ์พล	ช	52	3	✓		✓		✓		ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	เทพเจ้าในสามก๊ก เล่าชกวนเซ่เตีย
4. ลิมเอียง	ช	82	2	✓		✓		✓		ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม		✓	✓	✓	✓	✓	✓	ไหว้เทพเจ้า ในสมาคม ตระกูลลิม

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่มภาษา	ความสามารถภาษาแต่จิว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี															เทพเจ้าประจำตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย				การเรียนรู้ภาษาจีน	ภูมิใจได้เป็นลูกหลานอื่น	หมายเหตุ								
	เพศ	อายุ	รุ่นที่				แต่จิว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพบุรุษ	แตกต่างกัน	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง	บะจ่าง	สารทจีน	ไหว้พระจันทร์	ขนมอี๋	ไหว้	ไม่ไหว้		ตามสังคม	ต้องบอก	หาวิธีช่วย	ไม่สนใจ				จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ				
5. มังกร พงศ์ผจญ	ช	75	3	✓		✓		✓		ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม			✓	✓	✓	✓	✓			บิดาต้องปฏิบัติด้านประเพณีวัฒนธรรมให้ลูกหลานเห็น
6. สุวิมล แซ่อี้	ญ	52	2	✓		✓		✓		ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม			✓	✓	✓	✓	✓			ครอบครัวมีส่วนต่อการคงอยู่เรียนภาษาจีนแล้วต้องมีสิ่งแวดล้อมครอบครัว

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่มภาษา	ความสามารถภาษาแต่จิว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี												เทพเจ้าประจำตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย				การเรียนรู้ภาษาจีน	ภูมิใจได้เป็นลูกหลานอื่น	หมายเหตุ									
	เพศ	อายุ	รุ่นที่				แต่จิว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง	บะจ่าง	สารทจีน	ไหว้พระจันทร์		ขนมอี	ไหว้	ไม่ไหว้	ตามสังคม				ต้องบอก	หาวิธีช่วย	ไม่สนใจ	จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ		
7. วิเชียร ไวจิตเอนก	ช	84	2		แ ค ๕	✓	✓	✓		ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	✓	✓			✓	✓		ไปไหว้เจ้าที่สมาคมตระกูลคู
8. สติത്യ แซ่แต้	ช	57	3	✓		✓	✓		ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	✓	✓	✓			✓	✓	ถือต่างตัวเพราะไม่อยากเป็นทหาร ไหว้วันจ้อซี ครบรอบวันตาย บรรพบุรุษ และ วันกินเจ	

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่มภาษา	ความสามารถภาษาแต่จิว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี															เทพเจ้าประจำตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย				การเรียนภาษาจีน	ภูมิใจได้เป็นลูกหลานอื่น	หมายเหตุ							
	เพศ	อายุ	รุ่นที่				แต่จิว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง	บะจ่าง	สารทจีน	ไหว้พระจันทร์	ขนมอี	ไหว้	ไม่ไหว้		ตามสังคม	ต้องบอก	หาวิธีช่วย	ไม่สนใจ				จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ			
9. สมชาย ชัยประดิษฐ์รักษ์	ช	50	3	✓		✓	✓			ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	ไหว้บรรพบุรุษเท่านั้นไม่ได้ไหว้ที่อื่น มีไหว้เจ้าของสมาคมเรียนภาษาจีนช่วยให้ธุรกิจเจริญตนเองภูมิใจแต่ลูกหลานเฉยๆ
10. ธนกฤต ชัยสิรินทร์	ช	68	4	✓		✓	✓			ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	ทำ Cable TV. และก่อสร้างไหว้เจ้าที่บ้านและไหว้เล่าปีที่สมาคมหลงก้งทำบุญที่วัดทางแก๊ไขเรื่องสืบสานวัฒนธรรมจีนเน้นที่โรงเรียนจีน

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่มภาษา	ความสามารถภาษาแต่จิว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี															เทพเจ้าประจำตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย				การเรียนภาษาจีน	ภูมิใจได้เป็นลูกหลานอื่น		หมายเหตุ										
	เพศ	อายุ	รุ่นที่				แต่จิว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตรุษจีน		ง่วงเซียว		เซ็งเม้ง		บะจ่าง		สารทจีน		ไหว้พระจันทร์		ขนมอี			ไหว้	ไม่ไหว้		ตามสังคม	ต้องบอก	หาวิธีช่วย	ไม่สนใจ	จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ		
													ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป		ม	ป	ม	ป													ม	ป
11. เอนกพงษ์ คุณทรัพย์สิน	ช	60	2	✓		✓				✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	✓	✓		✓										- ควรพาลูกไปเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมจีนและโรงเรียนจีนและมหาวิทยาลัยหัวเฉียวน่าจะเป็นหน่วยงานสำคัญในการผลักดัน - โรงเรียนจีนควรมีเรียนวันเสาร์อาทิตย์ ไหว้ศาลเจ้า 张天师 - มหาวิทยาลัยหัวเฉียวควรรับนักศึกษามัธยมปลายจากปวยฮั่วไปเรียน

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่ม ภาษา	ความ สามา รถ ภาษา แต่จั่ว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี															เทพเจ้า ประจำ ตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย			การ เรียน ภาษา จีน	ภูมิใจ ได้เป็น ลูก หลาน อื่น	หมายเหตุ							
	เพศ	อายุ	รุ่นที่				แต่จั่ว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง	บะจ่าง	สารทจีน	ไหว้พระ จันทร์	ขนมอี	ไหว้	ไม่ไหว้		ตามสังคม	ต้องบอก	หาวิธีช่วย				ไม่สนใจ	จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ		
12. เอาโหวต	ช	66	2	✓		✓				ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม				✓	✓	✓		✓				- เดิมทำประมง ตามบรรพบุรุษที่ บ้านไห้ว - ทุกเทศกาล ไหว้ เจ้าที่บ้าน ไม่ได้ ไปที่ศาลเจ้า - ควรเรียนภาษา แต่จั่ว - ไม่มีเทพเจ้า ประจำตระกูล

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่มภาษา	ความสามารถภาษาแต่จั่ว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี												เทพเจ้าประจำตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย				การเรียนภาษาจีน	ภูมิใจได้เป็นลูกหลานอื่น	หมายเหตุ								
	เพศ	อายุ	รุ่นที่				แต่จั่ว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง	บะจ่าง	สารทจีน	ไหว้พระจันทร์		ขนมอี	ไหว้	ไม่ไหว้	ตามสังคม				ต้องบอก	หาวิธีช่วย	ไม่สนใจ	จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ	
13. สุนันท์ ฉอเรืองวิวัฒน์	ญ	70	2	✓		✓		✓	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม		✓	✓			✓	✓			- มีสามีเป็นรุ่น 2 แต่จั่ว ไม่มีเทพ เจ้าประจำตระกูล เทศกาลไหว้เจ้า ทุกเทศกาลแม้ ชีวิตจับโหวง หรือเทศกาลกินเจ ก็ไหว้

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่มภาษา	ความสามารถภาษาแต่จิว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี												เทพเจ้าประจำตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย				การเรียนภาษาจีน	ภูมิใจได้เป็นลูกหลานอื่น		หมายเหตุ														
	เพศ	อายุ	รุ่นที่				แต่จิว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง	บะจ่าง	สารทจีน	ไหว้พระจันทร์		ขนมอี	ไหว้	ไม่ไหว้	ตามสังคม		ต้องบอก	หาวิธีช่วย		ไม่สนใจ	จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ									
14. โกศล อัครมงคลโรจน์	ช	77	3	✓		✓		✓		ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	✓		✓	✓	✓		✓		✓		✓		เดินทางต่างประเทศบ่อย ภาษาแต่จิวสำคัญ แต่มีคนรู้น้อย ไหว้เจ้าที่สมาคม หลงกั้ง และไหว้ทุกเทศกาลรวมเทศกาลกินเจด้วย	
15. หลิบเซ็ง แซ่ลิ้ม	ช	81	2	✓		✓	✓			ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	✓		✓	✓		✓		✓		✓		✓		- ไม่ได้ไหว้เทพเจ้าประจำตระกูลไปไหว้เทพเจ้าตระกูลลิ้มที่กรุงเทพฯ

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่ม ภาษา	ความ สามา รถ ภาษา แต่จิว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี															เทพเจ้า ประจำ ตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย				การ เรียน ภาษา จีน	ภูมิใจ ได้เป็น ลูก หลาน อื่น	หมายเหตุ										
	เพศ	อายุ	รุ่นที่				แต่จิว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง		บะจ่าง		สารทจีน		ไหว้พระ จันทร์		ขนมอี		ไหว้	ไม่ไหว้				ตามสังคัม	ต้องบอก	หาวิธีช่วย	ไม่สนใจ	จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ		
16. ธนกร คล่องประมง	ช	65	3	✓	✓	✓				ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม						
										✓			✓	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓			✓		✓		✓		✓		✓
- ไม่มีเทพเจ้า ประจำตระกูล นับถือเทพเจ้าทุก พระองค์ เช่น สามมุก หลักเมือง อาชีพทางทะเล หากินยาก ลูกหลานจะทำ อาชีพใดก็แล้วแต่ เขา ภาครัฐควรหาวิธี ช่วยเหลือให้ วัฒนธรรมจีน คงอยู่ได้																																							

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่		กลุ่มภาษา	ความสามารถภาษาแต่จิว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี																		เทพเจ้าประจำตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย				การเรียนภาษาจีน	ภูมิใจได้เป็นลูกหลานอื่น		หมายเหตุ				
						พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตุรุษจีน		ง่วงเซียว		เซ็งเม้ง		บะจ่าง		สารทจีน		ไหว้พระจันทร์		ขนมอี			ไหว้	ไม่ไหว้	ตามสังคม	ต้องบอก		หาวิธีช่วย	ไม่สนใจ		จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่น ๆ
	ป	ม	ป	ม	ป					ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม														
17. ๒๕๕๔ เต็ง	ญ	72	2	✓	✓	✓																														- ประเพณีจีนสำคัญต่อครอบครัวมาก ลูกๆจะเป็นจีนหรือไม่ก็สุดแล้วแต่พวกเขา
18. ๒๕๕๔ ๒๕๕๕	ญ	82	2	✓	✓	✓																													- ลูกๆ อาจไม่ปฏิบัติประเพณีตามมารดาแล้วตามสภาพสังคมวิถีชีวิตภาษาจีนไม่จำเป็นในการดำรงชีวิต	

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่มภาษา	ความสามารถภาษาแต่จิว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี														เทพเจ้าประจำตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย				การเรียนรู้ภาษาจีน	ภูมิใจได้เป็นลูกหลานอื่น	หมายเหตุ								
	เพศ	อายุ	รุ่นที่				แต่จิว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง	บะจ่าง	สารทจีน	ไหว้พระจันทร์	ขนมอี	ไหว้		ไม่ไหว้	ตามสังคม	ต้องบอก	ทิววิธีช่วย				ไม่สนใจ	จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ			
19. ๒๖ โส๊ะ	ญ	68	2	✓		✓		✓	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม		✓	✓	✓	✓		✓	✓		- เพราะชาวจีนเอื้ออาทรต่อกัน จะเห็นว่า มีสมาคมจีนมากมายคอยช่วยเหลือชาวจีน
20. ซื่อหู	ญ	62	2	✓		✓	✓		ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม		✓	✓	✓		✓	✓		- ปัจจุบันเป็นนักบวชไหว้พระในโรงเจถ่งเสียง เพราะคนอื่นเอื้ออาทรต่อกัน	

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่ม ภาษา	ความ สามา รถ ภาษา แต่จิว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี												เทพเจ้า ประจำ ตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย				การ เรียน ภาษา จีน	ภูมิใจ ได้เป็น ลูก หลาน อื่น		หมายเหตุ									
	เพศ	อายุ	รุ่นที่				แต่จิว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง	บะจ่าง	สารทจีน	ไหว้พระ จันทร์		ขนมอี ๋	ไหว้	ไม่ไหว้	ตามสังคม		ต้องบอก	ทวริชช่วย		ไม่สนใจ	จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ				
21. ไไลเฮง แซ่แต้	ช	72	2	✓		✓	✓			ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม		✓	✓	✓	✓		✓		✓		- ทำประมงต่อ จากบิดา - จัดจ้อซีไหว้ครบ วันตายบรรพบุรุษ
22. กิมจื้อ แซ่อั้ง	ช	87	2	✓		✓				ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม		✓	✓	✓	✓		✓		✓		- ลูกๆอาจไม่ ปฏิบัติประเพณี ตาม
23. ชุ่นชิน แซ่เล่า	ช	62	2	✓		✓				ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม		✓	✓	✓	✓		✓		✓		- ไหว้หลวงปู่ลูกๆ อาจไม่ปฏิบัติตาม

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่มภาษา	ความสามารถภาษาแต่จิว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี												เทพเจ้าประจำตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย				การเรียนภาษาจีน	ภูมิใจได้เป็นลูกหลานอื่น		หมายเหตุ						
	เพศ	อายุ	รุ่นที่				แต่จิว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง	บะจ่าง	สารทจีน	ไหว้พระจันทร์		ขนมอี	ไหว้	ไม่ไหว้	ตามสังคม		ต้องบอก	หาวิธีช่วย		ไม่สนใจ	จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ	
24. บุ่งเจียบ แซ่ตั้ง	ช	68	2	ค	แ	✓	✓		ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		- พูดแต่จิวได้ดีมาก พอกหนึ่งให้มีความสำคัญกับประเพณีวัฒนธรรมเงินมาก - ไหว้เจ้าประจำตระกูลตั้ง ลูกๆพูดจีนได้ทุกคน
25. กิรติ เทศเจริญ	ช	56	3	✓		✓	✓		ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม		✓	✓		✓	✓		- รับราชการไหว้สารทจีนและตรุษจีนมีกั๊ง แซ่ตั้ง	

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่ม ภาษา	ความ สามา รถ ภาษา แต่จิว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี															เทพเจ้า ประจำ ตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย				การ เรียน ภาษา จีน	ภูมิใจ ได้เป็น ลูก หลาน อื่น	หมายเหตุ									
	เพศ	อายุ	รุ่นที่				แต่จิว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง	บะจ่าง	สารทจีน	ไหว้พระ จันทร์	ขนมอี ๋	ไหว้	ไม่ไหว้		ตามสังคม	ต้องบอก	ทวริชช่วย	ไม่สนใจ				จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ					
26. แอน แมนเหลียงอ่อน (แซ่เตี่ยว)	ญ	35	3	✓		✓		✓		ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม		✓	✓	✓				✓	✓		- ที่ตลาดโบราณ หมู่บ้านสาขลา ไม่มีโรงเรียนจีน สมาคมจีนใดๆ อาชีพค้าขาย ลูกๆพูดจีนไม่ได้ แม้แต่คำเดียว เป็นไทย บิดามารดา ไม่ได้ บอกกล่าวเลย
27. ป้าอำพัน แซ่ฮื่อ	ญ	62	3		พูด แต่ จิว ไม่ได้		✓		ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม		✓	✓					✓	✓		- ภูมิใจที่เป็นเชื้อ สายชาวจีน แต่ลูกๆ ไม่เห็น ความสำคัญแต่ อย่างใด	

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่			กลุ่มภาษา	ความสามารถภาษาแต่จิว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี															เทพเจ้าประจำตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย				การเรียนภาษาจีน	ภูมิใจได้เป็นลูกหลานอื่น	หมายเหตุ									
	เพศ	อายุ	รุ่นที่				แต่จิว	อื่นๆ	พูดได้ดี	พูดได้บ้าง	ตามบรรพ	แตกต่าง	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง	บะจ่าง	สารทจีน	ไหว้พระจันทร์	ขนมอี	ไหว้	ไม่ไหว้		ตามสังคัม	ต้องบอก	หาวิธีช่วย	ไม่สนใจ				จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ					
28.ประธาน แม้น เหลืองอ่อน (แม่เตี่ยว)	ช	58	3	✓		✓	✓			ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม		✓	✓					✓	✓		- ไหว้ศาลเจ้าที่หมู่บ้าน ลูกๆเป็นไทยไปทั้งหมด ทำประมงตามบรรพบุรุษ
29.ป้าดา แซ่จิว	ญ	85	2	✓		✓	✓			ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม		✓	✓					✓	✓		- ภูมิใจที่เป็นลูกหลานจีนแต่ลูกๆไม่เห็นความสำคัญ
30.นิรันดร์ สิ้นสุวรรณ (แม่เล่า)	ช	70	3	✓		✓	✓			ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม		✓	✓	✓				✓			มีอาชีพทำนาเกลือตามบรรพบุรุษ ภูมิใจในความเป็นลูกหลานจีน ทุกวันนี้พยายามพูดแต่จิวอยู่

ชื่อ - สกุล	เพศ/อายุ/รุ่นที่		กลุ่มภาษา		ความสามารถภาษาแต่จิว	อาชีพ	พิธีกรรมประจำปี										เทพเจ้าประจำตระกูล	ลูกหลานเป็นโดย		การเรียนภาษาจีน	ภูมิใจได้เป็นลูกหลานจีน	หมายเหตุ							
	เพศ	อายุ	รุ่นที่	แต่จิว	อื่นๆ	พูดได้	พูดได้บ้าง	ตามบรรพบุรุษ	แตกต่าง	ตรุษจีน	ง่วงเซียว	เซ็งเม้ง	บะจ่าง	สารทจีน	ไหว้พระ	จันทร์	ขนมอี	ไหว้	ไม่ไหว้	ตามสังคม	ต้องบอก	หาวิธีช่วย	ไม่สนใจ	จำเป็น	ไม่จำเป็น	ภูมิใจ	อื่นๆ		
									ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม	ป	ม											

สรุป
 เป็นชาย 21 คน
 เป็นหญิง 9 คน
 เป็นชาวตำบลปากน้ำ 24 คน
 เป็นชาวตำบลนาเกลือ 6 คน
 รวม 30 คน

ชาวจีนที่ตำบลปากน้ำที่ถนนท้ายบ้านเป็นแหล่งรวมชาวจีน ส่วนมากเป็นชาวจีนแต้จิ๋ว มีชาวจีนและปะปนอยู่บ้าง พวกเขาอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากกว่า 4 ชั่วอายุคนแล้ว พวกเขาอยู่กันเป็นหมู่บ้าน ชาวจีนแต้จิ๋วเรียกกันว่า เฮียลี (乡里) แต่การเขียนตัวจีนเขียนว่า เฮียเสี่ย (แต้จิ๋ว) (乡社) หรือเซียงเสื่อ (จีนกลาง) ทั้งนี้เพราะชาวจีนแต้จิ๋วเรียกหมู่บ้านว่า เฮีย (乡) ก็ได้ เสี่ย (社) ก็ได้ มีความหมายเหมือนกัน ชาวจีนที่ถนนท้ายบ้านนี้ได้ตั้งหลักแหล่งแบ่งเป็น 3 หมู่บ้านดังนี้ ได้แก่ เจียเฮงเสี่ย (แต้จิ๋ว) (上兴社) ตัวเฮงเสี่ย (แต้จิ๋ว) (大兴社) และซิงเฮงเสี่ย (แต้จิ๋ว) (新兴社) หรือเรียกกันทั่วไปว่า ตลาดล่าง ตลาดกลาง และตลาดบน ตามลำดับ แต่ละหมู่บ้านจะอยู่ห่างกันประมาณ 300 เมตรเท่านั้น ปัจจุบันคือพื้นที่ ส่วนที่อยู่ถนนท้ายบ้านซอย 11 ถนนท้ายบ้านซอย 15 และถนนท้ายบ้านซอย 17 ตามลำดับยังเห็นป้ายภาษาจีนชื่อดังกล่าวอยู่

แม้ว่าแต่ละหมู่บ้านจะห่างกันเพียง 300 เมตร แต่ในสมัยก่อน เป็นเส้นทางคมนาคมที่ลำบากมาก เพราะเป็นเส้นทางเล็กที่ต้องใช้เกวียน หรือการเดินเท้า พื้นที่บางส่วน ต้องใช้เส้นทางน้ำติดต่อกัน นอกจาก 3 หมู่บ้านดังกล่าวนี้แล้ว ยังมีชาวจีนอาศัยอยู่กระจัดกระจายตามแหล่งที่ตั้งของศาลเจ้าและโรงเจ ได้แก่ แถบศาลเจ้าพ่อเก่า หรือ ศาลเจ้าเล่าปึงเถ่ากง (老本头公) ซึ่งแต่เดิมเป็นศาลไม้และสร้างมานานกว่า 100 ปีแล้ว ต่อมาจึงมีการสร้างขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2527 มีอาคารด้านข้างเป็นอาคารคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อเก่าสมุทรปราการ ภายในอาคารมีเครื่องดนตรีจีน มีการฝึกหัดดนตรีจีน ให้กับผู้สนใจ มีป้ายบูชาเทพเจ้าแห่งอุปการะเงินคือ เกียนตูหยวนซู่ หวย (田都元帅) ศาลเจ้านี้ตั้งอยู่ทางเข้าโรงเจถ่งเสียง (แต้จิ๋ว) (同善坛) จากรูปเคารพที่ตั้งบนแท่นบูชา 3 แท่นในศาลเจ้า แท่นกลางคือที่ตั้งรูปเคารพของเทพเจ้าปึงเถ่ากง ทางขวามือคือเจ้าพ่อกวนอู (关公) ทางซ้ายมือ คือเทพเจ้าหลายองค์ (诸位福神) ซึ่งมีเจ้าพ่อแห่งเจ็ยรวมอยู่ด้วย เนื่องจากความต้องการของผู้ที่เข้ามากราบไหว้ศาลเจ้านี้ จึงต้องสนองศรัทธาผู้ที่มากราบไหว้ รวมทั้งได้จัดของไหว้แก่ปีชงให้แก่ผู้มีจิตศรัทธาด้วย

ที่ติดกับศาลเจ้าพ่อเก่ามีศาลขนาดเล็กอีกศาลหนึ่ง ซึ่งเชื่อว่าสร้างขึ้นใหม่เรียกกันว่าศาลเจ้าพ่อลีเอี้ยกงหรือเจ้าพ่อเสื่อ (玄天上帝) ข้างในมีแท่นบูชาเพียงแท่นเดียว ติดกับศาลเล็กทั้งสองศาลมีโรงเจถ่งเสียง ซึ่งเป็นโรงเจเก่า และได้สร้างขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2504 เดิมเป็นอาคารไม้สวยงาม ตัวอาคารแบ่งเป็น 2 ชั้นโดยแต่ละชั้น แบ่งเป็น 2 ตอนคือตอนหน้าและตอนหลัง รูปเคารพที่เป็นพระโพธิสัตว์ และพระพุทธรูป ก็แบ่งไว้ 2 ตอนเช่นกัน ด้านหลังเป็นตำหนักต้าสยงเปาเตียน (大雄宝殿)

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง หรือศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ (北揽城隍庙) ที่ตำบลปากน้ำ ชาวจีนเรียกกันทั่วไปว่าเซีย้อี๊กง (แต้จิ๋ว) (城隍公) ตั้งอยู่บนถนนประโคนชัย เป็นศูนย์กลาง

ของเมืองสมุทรปราการในปัจจุบัน แต่เดิมเคยเป็นที่อยู่อย่างหนาแน่นของชาวจีน หนึ่งที่หนึ่ง ด้านหลังมีโรงสูบน้ำ และข้างๆมีโรงเรียนจีนแห่งแรกของจังหวัดสมุทรปราการ ชื่อโรงเรียนกวงเม้ง (光明学校)

ศาลเจ้าแม่ทับทิม (老本头妈庙) ตั้งอยู่บนถนนท้ายบ้าน ซอย 2 ตรอกชุมชนโรงหมู-โรงวัว เดิมเป็นศาลขนาดเล็กที่สร้างด้วยไม้ ในช่วงที่คุนหมิงกร พงศ์ผจญ (李锦龙先生) เป็นประธานดูแลศาลเจ้าเหล่านี้ ได้มีการซ่อมแซมปรับปรุงใหม่ และศาลนี้ได้เปิดศาลเจ้าใหม่ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 นอกจากนั้น ที่ใกล้ๆตำบลปากน้ำยังมีศาลเจ้าอีกมาก เช่น ที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ มีศาลเจ้าพ่อปากอ่าว ที่อำเภอสำโรง มีศาลเจ้าพ่อทัพ เป็นต้น

5.1 วิถีชีวิตและความเชื่อ

วิถีชีวิตชาวจีนที่ตำบลปากน้ำในยุคเก่ามีความสัมพันธ์กับความเป็นอยู่แบบบ้านเกิด ดังจะเห็นว่าการตั้งหมู่บ้านไม่ห่างไกลกันนักในแต่ละหมู่บ้านจะมีศาลเจ้าประจำทั้ง 3 หมู่บ้าน คือทั้งเสี้ยงเฮงเสี้ย ที่ท้ายบ้านซอย 11 ตัวเฮงเสี้ยที่ท้ายบ้านซอย 15 และซิงเฮงเสี้ยที่ท้ายบ้านซอย 17 ในแต่ละหมู่บ้านจะมีศาลเจ้า เรียกกันว่าทิงก (แต้จิว) (天公) ซึ่งเป็นที่สำหรับไหว้ฟ้าดิน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่าเป็นที่บูชาพระเจ้าเง็กเซียนฮ่องเต้ (玉皇上帝) ซึ่งความเป็นจริงศาลเจ้าทุกแห่งล้วนต้องมีแท่นบูชาที่กึ่งอยู่แล้วทั้งนั้น โดยมักตั้งไว้ หรือสร้างขึ้นเป็นตำหนัก ที่ด้านหน้าของศาลเจ้า หรือด้านข้างของศาลเจ้า และด้านในมีกระถางธูปตั้งอยู่ ในแต่ละปี ชาวจีนทั้ง 3 หมู่บ้านต่างจัดงานฉลองต้นปี และปลายปีเพื่อเป็นสิริมงคลของผู้คนในหมู่บ้าน มีการว่าจ้างจิวมาแสดง ที่เรียกว่า เฝงอ้งที่ และเสี้ยสิ่งที (แต้จิว) มาเล่นถวายเจ้า แต่บางครั้งก็ว่าจ้างเป็นภาพยนตร์ สุดแล้วแต่ในแต่ละปีจะมั่งว่าจ้างเท่าใด แต่ในวันเกิดของพระเจ้าเง็กเซียนฮ่องเต้ ปีนี้ (พ.ศ.2558) คือวันที่ 29 เดือน 10 ตามปฏิทินจีน (10月29日) ทางศาลเจ้าของทั้ง 3 หมู่บ้านไม่ได้จัดงานฉลองเลย แต่ในวันสารทจีนที่ผ่านมา คือ ในกลางเดือน 7 ทั้ง 3 ศาลเจ้าของหมู่บ้านมีการจัดงานจิวถวายเจ้ารวมแห่งละ 3 วัน โดยเลือกวันจัดที่ไม่ตรงกัน ดังนั้นเมื่อถึงวันงานของศาลเจ้าหมู่บ้านใด เด็กๆ และชาวจีนในหมู่บ้านใกล้เคียงก็มาร่วมงานด้วยเป็นที่รื่นเริงมาก งานไหว้พระจันทร์ของ 3 หมู่บ้านก็เคยจัดเช่นกัน แต่ปัจจุบันไม่มีการจัดอีกแล้ว

ชาวจีนที่ตำบลปากน้ำในปัจจุบันไม่ได้แบ่งเป็นหมู่บ้าน อย่างชัดเจนเหมือนแต่ก่อนดังที่กล่าวมาแล้ว แต่จะกระจายกันอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ โดยมรศาลเจ้าหรือโรงเจเป็นศูนย์กลาง แต่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ อันเป็นที่เคารพนับถือของชาวจีนทุกกลุ่มภาษา ก็ยังจัดจิวฉลองต้นปี และปลายปีเหมือนเดิม ที่โรงเจ ถังเสี้ยง นอกจากจะมีการจัดงานฉลองประจำปีแล้ว ยังมีกา รจัดงานฉลองวันเกิดของพระเจ้าเง็กเซียนฮ่องเต้ในวันที่ 29 เดือน 10 ตามปฏิทินจีนด้วย สำหรับวันเกิดของพระเจ้าเง็กเซียนฮ่องเต้หรือทิงกนั้น ศาลเจ้าแต่ละแห่งมีวันเกิดที่ไม่ตรงกัน เช่น จัดในวันที่ 7,8,9 เดือน 1 ตามปฏิทินจีนก็มี

อย่างไรก็ดีศาลเจ้าทุกศาล ส่วนใหญ่ต่างจัดงานฉลองถวายเจ้าในช่วงต้นปีและปลายปีเกือบทั้งนั้น ทั้งนี้ในงานต้นปีเป็นการจัดขึ้นเพื่อขอพรจากเทพเจ้าในศาลช่วยคุ้มครองให้ลูกหลานในเขตอยู่อาศัยที่เทพเจ้าดูแลอยู่ให้อยู่เย็นเป็นสุขและทำมาค้าขึ้น ส่วนในปลายปี ที่จัดขึ้นประมาณกลางเดือน 10 หรือต้นเดือน 11 ก็เป็นการจัดงาน ขึ้น เพื่อ ตอบแทนบุญคุณเทพเจ้าที่ดูแล ให้ผู้คนในละแวกนั้นอยู่ดีมีสุข ทั้งนี้โดยถือเป็นการทำเนียมของศาลเจ้าจีนที่ต้องจัดงานขอพรหรืองานฉลองอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยอาจเป็นต้นปีหรือปลายปีก็ได้ แต่สำหรับเทศกาลสำคัญที่ทุกศาลเจ้าต้องจัด และมุขนิธิทุกแห่งต้องร่วมมือร่วมใจกันจัดอย่างยิ่งใหญ่ในการทำบุญประจำปีคืองานสารพินหรืองานทิ้งกระดาษที่จัดในเดือน 7

สิ่งที่กล่าวมานี้คือวิถีชีวิตแบบเดิมของชาวจีนอพยพที่เมื่อเข้ามาอยู่ในตำบลปากน้ำ แล้วได้นำรูปแบบการปฏิบัติ เกี่ยวกับความเชื่อ ดังกล่าวมาด้วย ทำให้ถิ่นที่พวกเขาอยู่อาศัยกลายเป็นเมืองจีนขนาดเล็กที่เรียกกันว่า China town ซึ่งที่ถนนท้ายบ้านของตำบลปากน้ำนั้นเห็นได้อย่างชัดเจน แต่เนื่องจากเมืองจีนขนาดเล็กที่ท้ายบ้านไม่เหมือนตลาดเก่าที่เยาวราช ตลาดร้อยปีที่สามชุก จังหวัด ตสุพรรณบุรี หรือตลาดเก่าที่อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้เพราะชาวบ้านและชาวปากน้ำในยุคเก่าต่างเป็นชาวประมงไม่มีร้านค้าซื้อขายของจนกลายเป็นตลาด ค้าขายเหมือนกับสถานที่ต่างๆที่กล่าวมาแล้ว แต่แท้จริงแล้วทั้งแถบถนนท้ายบ้านและปากน้ำได้เป็นสถานที่อยู่อาศัยของชาวจีนอพยพมากกว่า 100 ปีเลยทีเดียว

ศาลเจ้าในหมู่บ้านทั้ง 3 แห่ง ไม่มีรูปเคารพ มีเพียงป้ายเขียนไว้ว่าทิง (天公) และมีแท่นตั้งกระถางธูปเท่านั้น และสถานที่สำหรับจัดงานมักตั้งอยู่ช่วงกลางของหมู่บ้าน ชาวจีนในหมู่บ้านยังมีศาลเจ้าใหญ่ที่ต้องไปเช่นไหว้ในงานสำคัญต่างๆอีกหลายแห่ง คือ

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ (北揽城隍庙) หรือศาลเจ้าเซี่ยอึ้งกง (城隍公) ที่ถนนประโคนชัย อาคารศาลเจ้าที่สร้างใหม่นี้แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนหน้าทางขวามือมีแท่นกระถางธูปบูชาทิง ทางซ้ายมือเป็น ที่อภัยทาน (放生) เมื่อก้าวเข้าไปในตัวอาคารตอนหลังทางขวามือเป็นสระมังกร (龙井) ซ้ายเป็นสระเสือ (虎井) แท่นบูชากลางคือเทพเจ้าเซี่ยอึ้ง (城隍公) ทางขวามือเทพเจ้ากวนอู (关公) ทางซ้ายมือแท่นบูชาเทพเจ้าแห่งโชคลาภหลายองค์ (诸位福神)

ศาลเจ้าพ่อเก่า (老本头公) ติดกับโรงเจ ถังเสียง ด้านในตั้งรูปเคารพเป็น 3 แท่นบูชาแท่นกลางคือเทพเจ้าปิงเถ่ากง ทางขวามือ เทพเจ้ากวนกง และซ้ายสุดคือ เทพเจ้าแห่งโชคลาภหลายองค์

ศาลเจ้าลิเอี๋ยกง (玄天上帝) หรือศาลเจ้าพ่อเสือ ข้างในมีแท่นบูชาเพียงแท่นเดียว ตั้งรูปเคารพ เทพเจ้าเหยียงเหยียงเสียงตี

ศาลเจ้าแม่ทับทิม (老本头妈) ด้านในมีแท่นบูชากลาง ตั้งบูชาปึงเถ่าม้า ทางซ้ายมือของเทพประธานเป็นเจ้าพ่อกววนอู ทางขวามือของเทพประธานเป็นเทพผู้นำโชคหลายองค์

ทั้งศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ ศาลเจ้าพ่อเก่าเล่าปึงเถ่ากง ศาลเจ้าลีเอียงกง และศาลเจ้าแม่ทับทิม ล้วนเป็นศาลเก่าทั้งหมดที่มีมาตั้งแต่ชาวจีนยุคก่อน ซึ่งตั้งที่อยู่อาศัยที่นี้อย่างหนาแน่น ตัวอาคารของศาลเจ้าสร้างด้วยไม้ และสร้างมานานกว่า 100 ปีแล้ว ต่อมาท่านลีกิมเล้ง (หรือคุณมังกรพงศ์ผจญ) เมื่อได้รับเลือกเป็นประธานคณะกรรมการดูแลศาลเจ้าแล้ว ได้จัดให้มีการบูรณะและสร้างใหม่ กล่าวคือ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการบูรณะมานาน 30 ปีแล้ว โดยมีการเปิดศาลครั้งใหม่หลังการบูรณะใน ปีพ.ศ. 2529 ศาลเจ้าเล่าปึงเถ่ากงบูรณะใหม่ และเปิดศาลใหม่ในปี พ.ศ. 2527 และศาลเจ้าแม่ทับทิมเปิดใหม่ในปีพ.ศ. 2533 (ข้อมูลจากคุณมังกร แต่ที่ศาลเจ้าแม่ทับทิมหน้าประตูทางเข้า มีตัวอักษรว่า “สร้างเสร็จวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2536”) ศาลนั้นนับว่าเป็นศาลที่สร้างขึ้นใหม่จากศาลไม้ขนาดเล็ก

ชาวจีนที่ย้ายบ้านและปากน้ำมีความกลมเกลียวสามัคคี เมื่อมีฐานะดีขึ้นต่างก็ร่วมมือร่วมใจกันจัดตั้งสมาคมหรือมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลพี่น้องชาวจีนที่ยากไร้ ให้ได้มีที่พึ่งในยามป่วยไข้ และมีที่ฝังหลังกาย เมื่อสิ้นชีวิตแล้ว จึงได้เริ่มมีมูลนิธิสุสานปากน้ำ ที่ถนนท้ายบ้านระหว่างซอย 11-13 โดยการสร้างต่อเนื่องจากการเริ่มต้นของบรรพบุรุษตระกูลเล่า (文) คือบรรพบุรุษของท่านประธานประกอบ วงศ์วัฒนพล (文) 桂順) และตระกูลแต่ (郑) ของคุณไผวงศ์ ชำนินาวากุล ซึ่งเป็นเหรียญอยู่ที่มูลนิธิแห่งนี้ และบรรพบุรุษของตระกูลลิ้ม (林) ของคุณกิตติศักดิ์ สุจิตติไพศาล ซึ่งทำ หน้าที่เป็นเลขานุการของมูลนิธิ ทั้งหมดเป็นบุตรหลานจีนรุ่นที่ 3 มาสานงานต่อ แต่เดิมแถบนี้มีชาวจีนแต่จี๊แซ่แต่อา คัยอยู่มาก บรรพบุรุษของท่านเหล่านี้นอกจากได้ร่วมมือกันสร้างสุสานแล้ว ยังมีการรวมตัวตั้งสมาคมบ้านเกิดเหยี่ยวเพ้ง (饶平同乡会) ดังนั้นที่สมุทรปราการจึงมีสมาคมแซ่แต่ สมาคมเล่ากวงเตี้ยเถี่ย (刘关张赵宗亲会) ลูกหลานจีนที่ปากน้ำที่มีแซ่ดังกล่าว ต่างเข้าร่วมกับสมาคมแซ่ของตน สำหรับพวกแซ่ลิ้ม ก็ไปเข้าสมาคมแซ่ลิ้มที่กรุงเทพฯ

หลังจากนั้น ก็มีมูลนิธิ เกิดใหม่อีกหลายแห่ง ตั้งเมื่อ 20-30 ปีมานี้มีมูลนิธิ ร่วมกุศลสมุทรปราการท้ายบ้านซอย 17 หรือเรียกกันทั่วไปว่ามูลนิธิร่วมกุศลท้ายบ้าน (天德善堂) โรงเจถ่งเสียงปากน้ำ (北攬同善坛) มูลนิธิเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ กำลังอยู่ระหว่างขอจดทะเบียนเป็นมูลนิธิอยู่ นอกจากนั้นยังมีสมาคมชาวจีนแคะกลุ่มที่มีอาชีพพอกหนัง ขอจดทะเบียนเป็นสมาคมเช่นกัน

ที่มูลนิธิสุสานปากน้ำในปัจจุบัน กำลังพัฒนาและปรับปรุงพร้อมสร้างอาคารใหม่ โดยได้สร้างรูปเคารพหลวงปู่ไต้ฮงขนาดสูง 9 เมตรตั้งอยู่บนอาคาร 4 ชั้น ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เก็บอัฐิของผู้วายชนม์ แต่

ไม่ได้ให้ตั้งเป็นแกสิงไป (家神牌) แบบจีนเหมือนที่จัดโรงเจ หรือวัดและศาลเจ้าหลายแห่งในกรุงเทพฯ ที่ดินของสุสานแห่งนี้มีมากถึง 100 กว่าไร่ แต่เดิมที่บรรพบุรุษของทั้ง 3 ท่านที่กล่าวมาข้างต้นได้เริ่มทำไว้ แต่เป็นศาลเจ้าขนาดเล็ก มีเนื้อที่สำหรับทำเป็นสุสานน้อยมาก เมื่อเกิดน้ำท่วมเสียหาย ก็มีการย้ายออกมา ให้พื้นที่น้ำท่วม และในปีพ.ศ.2550 ทางมูลนิธิได้จัดงานล้างป่าช้า เป็นครั้งแรก และจัดเป็นงานใหญ่มากได้ ทูลเชิญสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามราชกุมารี เสด็จมาเปิดงานด้วย

ชาวจีนที่ปากน้ำ นอกจากที่ชุมชนจะมีศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางแล้ว การจัดตั้งโรงเรียนจีนก็เป็น สิ่งสำคัญที่รุ่นบุกเบิกต้องจัดไว้ให้ลูกหลาน ที่หลังศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการจึงมี โรงเรียนจีนแห่ง แรก ชื่อโรงเรียนกวงเม้ง (光明学校) เดิมสร้างขึ้นเป็นตึกแถว เดิมแถบหลังศาลเจ้าเป็น ชุมชนจีนที่อยู่ กันหนาแน่น มีโรงฝึก มีร้านค้า ต่อมาเนื่องจากปัญหาทางการเมือง โรงเรียนได้ปิดตัวลง และต่อมาเปิดขึ้น ใหม่ ห่างจากที่เดิมเล็กน้อย ตั้งชื่อใหม่ว่าโรงเรียนปวยฮั่วกงลิกฮักทาว (培华公立学校) แต่เดิมเปิด สอนถึงระดับมัธยมต้นต่อมาขยายถึงระดับมัธยมปลาย

ผู้นำชุมชนจีนในปัจจุบันของตำบลปากน้ำและถนนท้ายบ้านมีสองท่านคือคุณประกอบ วงศ์วัฒนพล หรือท่านประธานเล่าก้วยสูง (刘桂顺董事长) ผู้เป็นประธานโรงเจ ถังเสียง และ มูลนิธิ สุสานปากน้ำ (北挽大峰公德教会紫榄阁) มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการคุณมังกร พงศ์ผจญ หรือ ท่านประธานหลีกิมเล้งเป็นประธานมูลนิธิโรงเรียนปวยฮั่ว ประธานมูลนิธิเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ ซึ่งกำลังอยู่ระหว่างดำเนินการจัด เป็นมูลนิธิศาลเจ้าหลักเมือง ศาลเจ้าพ่อเก่า (老本头公) ศาลเจ้าลี เอี้ยกง (玄天上帝庙) ศาลเจ้าแม่ทับทิม (老本头妈庙) ทั้งสองท่าน เป็นผู้ที่ ชาวจีนใน สมุทรปราการ ให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก มักกระทั้งในปัจจุบัน

5.2 ศาสนสถานและองค์กรแบบจีนที่ยังเห็นอยู่ในสังคมชาวจีนในตำบลปากน้ำและถนนท้ายบ้าน

1. มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ (天德善堂) ที่ถนนท้ายบ้านซอย 17 เริ่มสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เสร็จสิ้นปี 2520 นับมาจนถึงปัจจุบันนี้ (พ.ศ.2559) ก็เป็นเวลาจนถึง 39 ปีแล้ว ด้วยปณิธาน เช่นเดียวกันกับมูลนิธิมูลนิธิฮั่วเคี้ยวป้อเต็กเซียงตึ้ง (华侨报德善堂) ของกรุงเทพฯ คือมูลนิธิไม่มี ธุรกรรมใดๆเกี่ยวกับการเมือง มุ่งเน้นเฉพาะช่วยเหลือผู้ประสบภัยเท่านั้น ดังนั้นรูปเคารพในมูลนิธิจึงมีทั้ง หลวงปู่ไต้ฮง (大峰公) เจ้าแม่กวนอิม (观音娘娘) และไท่ฮวาจูซือ (泰华祖师) จากคำนำของ คุณเลียงกวาง เตชะสำราญ (郑良广) นายกมุทธาธิรณที่ 11 ได้เขียนบรรยายในคำนำของหนังสืออนุสรณ์ ฉลองครบรอบ 22 ปี มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการว่า “ด้วยความยึดมั่นในคำสอนของปรัชญาขงจื้อ และความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนใกล้แม่น้ำต่างก็มีอาชีพเกี่ยวกับการประมง

มุ่งหวังจะประสบความสำเร็จในอาชีพ เมื่อมีฐานะมั่นคงแล้วก็มีวาระประสงค์จะช่วยเหลือสังคม โดยไม่เกี่ยวกับการเมือง จึงได้ตั้งมูลนิธิขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยไม่เลือกเชื้อชาติและภาษา”

ชาวจีนอพยพส่วนใหญ่มาจากอำเภอ เหยเยวแพ้ง (饶平) แต่เอี้ย(潮阳) และ เถ่งไฮ้(澄海) ที่อยู่เดิมของพวกเขาก็มีอาชีพใกล้เคียงทะเล ดังนั้น เมื่อมาอยู่ที่ปาก น้ำ จึงทำมาหากินอย่างมีความสุข เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของครอบครัว พวกเขาได้ไหว้ขอพร และความคุ้มครองให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วย เมื่อสมดังประสงค์ พวกเขามีฐานะดีขึ้นจึงได้ร่วมใจกันจัดตั้งมูลนิธิ ให้ถูกต้องตามกฎหมาย แล้วตั้งชื่อภาษาจีนว่า “天德善堂” (หนังสืออนุสรณ์ฉลองครบรอบ 22 ปี. มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ 北攬天德善堂慶祝成立二十二週年紀念特刊, 2540, หน้าคำนำ)

ก่อนจะมีการก่อสร้างมูลนิธิร่วมกุศลแห่งนี้ แต่เดิมสถานที่นี้เป็นสถานธรรมมีชื่อเรียกว่า เทียงเอ็งฮุกก้าเสีย (แต่จีว) (天恩佛教社) มีคุณเตียบุงเซ่ง (แต่จีว) (张文成) เป็นร่างทรงให้ฮัวโจวซือ (แต่จีว) (泰华祖师) ซึ่งเป็นเทพเจ้ารักษาโรคคุณแลผู้ยากไร้ โดยเตียบุงเซ่ง ได้เข้าทรงเทพเจ้าองค์ดังกล่าวเพื่อช่วย รักษาโรคต่างๆ ได้รวมเงินจากการเข้าทรงไปซื้อที่ดินไว้ 1 ไร่ ก่อนเสียชีวิตได้ขอร้องให้หลานสาวของตนเป็นผู้ดูแลต่อ ต่อมาบริษัทห้างร้านร่วมบริจาคซื้อที่ดินขยายสถานธรรมให้กว้างขวางขึ้น และมีการสร้างอาคารใหม่และจัดตั้งเป็นมูลนิธิ การวางศิลาฤกษ์ได้เชิญคุณอุเทน เตชะไพบูลย์ (郑午楼) มาเป็นประธาน แล้วจัดงานฉลองอาคารใหม่ในปี พ.ศ.2520 เดือนมกราคม วันที่ 11 ในวันงานมีการจัดขบวนแห่หลวงปู่ไต้ฮง เจ้าแม่กวนอิม และไป ตั๋วโจวซือ มีขบวนเองกอ (แต่จีว) (英歌队) แสดงตลอดทาง ต่อมาคุณแต้ เลี้ยงก๊วง ผู้เป็นประธานมูลนิธิรุ่น 11 เล็งเห็นว่าสถานธรรมแห่งนี้ไม่มีที่จัดงานศพ และที่บรรจุศพสำหรับลูกหลานชาวจีน จึงได้เรียกรับเงินสร้างอาคารเพิ่มขึ้นอีก 2 อาคาร อีกทั้งมีที่พักและที่ทำการสำหรับผู้มาจัดงานศพด้วย นับว่าเป็นประโยชน์ต่อลูกหลานชาวจีนมาก ตั้งแต่เปิดทำการมาทางมูลนิธิไม่ได้จำกัดเฉพาะลูกหลานชาวจีน แต่เป็นมูลนิธิที่ช่วยเหลือบุคคลทั่วไปทั้งจังหวัดสมุทรปราการ (หนังสืออนุสรณ์ฉลองครบรอบ 22 ปี มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ, 北攬天德善堂慶祝成立二十二週年紀念特刊, 2540, น. 42)

จากหนังสืออนุสรณ์ฉลองครบรอบ 22 ปี มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการที่จัดพิมพ์ขึ้นใน ปี พ.ศ. 2540 นั้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า มูลนิธิมีการจัดระบบสายงานไว้อย่างชัดเจน มีประธานสืบต่อมารุ่นต่อรุ่น และในหนังสือเล่มที่อ้างถึงนี้ คือ หนังสือของรุ่นที่ 11 โดยมีประธานกิตติมศักดิ์ถาวร คือ คุณวัฒนา อัศวเหม นายกิตติมศักดิ์ คือ คุณฮะสิว แซ่แต้ นายกมุทธินิ คือ คุณเลี้ยงก๊วง เตชะสำราญ มีรองนายกมุทธินิรวม 14 ท่าน มีผู้ช่วยเหรัญญิก มีเลขาธิการฝ่ายจีน มีเลขาธิการฝ่ายไทย มีผู้ตรวจสอบทั่วไป มีผู้จัดการทั่วไป มีผู้ช่วยผู้จัดการ ทั่วไป มีรองเลขาธิการฝ่ายจีน มีผู้ตรวจสอบบัญชี มีประชาสัมพันธ์ มี

ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์ 6 ท่าน มีผู้จัดการสุสานโดยเป็นกรรมการ และเสมียน 6 ท่าน ฝ่ายสงฆ์ 2 ท่าน มีกรรมการที่ปรึกษา 7 ท่าน และมีฝ่ายอุบัตถิย ฝ่ายต้อนรับ

มูลนิธิร่วมกุศลนี้ ที่แท้ก็คือที่รวมตัวของพ่อค้าลูกหลานชาวจีน ของชาวสมุทรปราการซึ่งส่วนมากตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ที่ตำบลปากน้ำ และถนนท้ายบ้าน พวกเขาส่วนมาก จะมาที่มูลนิธิกันบ่อยๆ โดยเฉพาะวันที่มีกิจธุระต้องพิจารณาในบางเรื่อง พวกเขามักจะมารับประทานอาหารเที่ยงพร้อมๆ กัน จากนั้นก็จัดประชุมหารือกัน หากไม่มีการประชุมก็แยกย้ายกันไปทำธุระของตน ในการดำเนินงานของมูลนิธินี้ ได้รับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธามาโดยตลอด ทั้งนี้อาจมีผู้บริจาคตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงห้าแสนบาท ก็จะมีการบันทึกชื่อไว้เป็นเกียรติ เนื่องจากมูลนิธิมีสมาชิกมาก จึงมีงบประมาณสำหรับ บพัฒนาใช้จ่ายช่วยเหลือสังคมได้มาก มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง ดังนี้

1. เพื่อช่วยเหลือจัดการเก็บศพ จัดการศพทั่วไปโดยไม่คิดมูลค่า และจัดตั้งสุสานเพื่อการนี้
2. เพื่อช่วยเหลือ และจัดการในงานพิธีต่างๆ
3. เพื่อช่วยเหลือ และสงเคราะห์เกี่ยวกับการกุศลโดยทั่วไป เช่น ผู้ประสบอุทกภัย อัคริภัยและอื่นๆ
4. เพื่อช่วยเหลือเกี่ยวกับการศึกษา และสาธารณประโยชน์ๆ ทั้งนี้ไม่เกี่ยวกับการเมืองแต่อย่างใด

มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ มีการจัดกิจกรรมประจำปีดังนี้

1. กิจกรรมสาธารณกุศล-สาธารณประโยชน์ช่วยเหลือสังคม
2. จัดงานประจำปี เทศกาลตรุษจีน เช่น ในปีพ.ศ.2555 จัดขึ้นในวันที่ 6-14 กุมภาพันธ์
3. จัดงานประจำปี งานทิ้งกระจาด เช่น ในปีพ.ศ.2554 จัดขึ้นในวันที่ 4 สิงหาคม
4. จัดงานประจำปี งานวันคล้ายวันเกิดหลวงปู่ไต้ฮงกง เช่นในปีพ.ศ.2554 จัดขึ้นในวันที่ 4-6

พฤศจิกายน

ทุกงานมีผู้เข้าร่วมงานมากมาย ทั้งประธานมูลนิธิ และกรรมการก็จัดของมอบให้แก่สาธุชนมากมายเช่นกัน

ในการปฏิบัติงานในส่วนอำนวยการแบ่งออกเป็น 6 ฝ่าย คือ

1. ฝ่ายบัญชี
2. ฝ่ายการเงิน
3. ศูนย์วิทยุสื่อสาร (บัวหลวง)
4. หน่วยกู้ชีพ - กู้ภัย

5. ฝ่ายบริการ

6. ฝ่ายบริจาค

ทั้งนี้ มีคณะกรรมการมูลนิธิรวม 4 ท่าน คณะกรรมการบริหาร 13 ท่าน และมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน 9 คน

สำหรับรูปเคารพภายในมูลนิธิ จัดไว้อย่างเป็นระเบียบเช่นกัน ก่อนเข้าสู่ตัวอาคารมูลนิธิด้านนอกจะมีอาคารศาลแปะกง -แปะม่า (แต่จีว) (伯公-伯妈) ศาลทีกง (แต่จีว) (天公) หรือตำหนักสำหรับบูชาพระเจ้าเง็กเซียนฮ่องเต้ อีกด้านหนึ่งคือเตาเผากระดาษ ขเงินกระดาษทองที่ทำเป็นเจดีย์ แปดเหลี่ยมด้านบนเป็นรูปน้ำเต้า เมื่อเข้ามาภายในศาลจะเห็นพระประธานคือ องค์หลวงปู่ไต้ฮง เทพเจ้าไต้ฮั่วโจวซือ และเจ้าแม่กวนอิม จากนั้นก็จะมีพระโพธิสัตว์อีกหลายองค์ คือพระโพธิสัตว์เกียนน้ำ (แต่จีว) (伽蓝菩萨) พระโพธิสัตว์ไต้ซือ (แต่จีว) (大师菩萨) และพระโพธิสัตว์อุยก้อ (แต่จีว) (韦陀菩萨) และเทพเจ้าที่ทุกศาลเจ้าต้องมี คือศาลเจ้าที่ซึ่งเรียกว่าตี้จูเอี้ย (แต่จีว) (地主爷) (มูลนิธิรวมกุศลสมุทรปราการ, มปป. ,น. 71)

2. มูลนิธิปากน้ำ สุสาน ศาลเจ้าไต้ฮงกงปากน้ำ เต็กก่าจิ้น่าเกาะ (แต่จีว) (北揽大峰公德教紫澜阁) ที่ถนนท้ายบ้านระหว่างซอย 13-15 มูลนิธิปากน้ำสุสานชาวบ้าน เรียกกันทั่วไปว่า ศาลเจ้าไต้ฮง มีรูปเคารพที่เป็นประธานของศาลคือ ไต้ฮงโจวซือหรือหลวงปู่ไต้ฮง ที่มูลนิธิแห่งนี้ไม่มีงานบริการประชาชนด้านกุ๊ยก้วยช่วยเหลือหรือกุ๊ซีฟ แต่เป็นมูลนิธิที่บริการด้านสุสานฝังศพ มูลนิธิแห่งนี้เชื่อว่าคงเริ่มมานานแล้ว และคงเริ่มมาก่อนมูลนิธิรวมกุศลสมุทรปราการ รวมทั้งโรงเจ่งเสียง ด้วย เมื่อชาวจีนที่ปากน้ำท้ายบ้านมีฐานะมั่นคงร่ำรวยแล้วคงช่วยกันตั้งแห่งนี้เป็นมูลนิธิแรกสุดของตำบลปากน้ำ เพราะจากคำบอกเล่าของคุณไผวงค์ ชำนินาวากุล (郑来福) และคุณมังกร พงศ์ผจญ (陈锦龙) ประธานกรรมการโรงเรียนป้วยฮั่วและคุณกิตติศักดิ์ สุจิตติไพศาล (林志宏) มูลนิธิแห่งนี้ไม่มีเล่มหนังสือบอกเล่าถึงความเป็นมา แต่จากการสอบถาม 3 ท่านที่กล่าวมาข้างต้น กังนอกของคุณไผวงค์เป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างมูลนิธิแห่งนี้ กังนอกของคุณไผวงค์แซ่ซิม (沈) เป็นคนฝังอำเภอพระสมุทรเจดีย์ ได้ย้ายมาอยู่ที่ฝั่งท้ายบ้านซึ่งมีคนแซ่แต่อาศัยอยู่ก่อนแล้วเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะตำบลปากน้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวจีนอพยพจึงมาขึ้นฝั่งที่ปากน้ำมาก และชาวจีนที่มีอาชีพชาวประมงเกือบทั้งหมด ที่เป็นครอบครัวมีฐานะก็เป็นสิ่งดี ไม่มีปัญหาด้านการดำรงชีวิต แต่พวกกุ๊ลิที่ไม่มีครอบครัว อีกทั้งยากจนไม่มีที่พึ่ง หาเข้ากินคำกับอาชีพการประมงนั้น บางคนเมื่อสิ้นชีวิตลงหาที่ฝังศพไม่ได้เพราะไม่มีเงิน ดังนั้นคุณโหวงจิวเซ่ง (吴周成) หรือกั้งตั้ง (ร้านศรีวิพัฒนา) และคุณซิมอาซุง (沈阿孙) (กังนอกของคุณไผวงค์ ชำนินาวากุล) ซึ่งมีอาชีพเป็นช่างต่อเรือ ได้ร่วมมือกันจัดตั้งมูลนิธิขึ้น โดยไปขอที่ดินจากพ่อบู้ (ขุนจินดา) ซึ่งท่านมีที่ดินมากขอมา 2 ไร่เพื่อทำสุสาน แต่เดิมถนนในท้ายบ้านเป็นลูกรัง การคมนาคมลำบากและการทำสุสานต้องมีเงิน

สำหรับค่าใช้จ่าย ดังนั้นคุณตั้งหน่อฮะ (陈二合) และคุณเต็งเคี้ยง (丁强) จึงมาร่วมมือกันจัดทำ
สุสานขนาดใหญ่เล็กตามกำลังของคนต้องการ และที่สำหรับศพ ไม่มีญาติ หากท่านใดเดินเข้าไปดูที่เขต
สุสานจะเห็นว่าหลุมฝังศพของท่านผู้เริ่มก่อตั้ง โดยที่ฝัง ศพของคุณตั้งหน่อฮะมีขนาดใหญ่ ถัดไปเป็นของ
ก่งตั้ง ถัดไปเป็นของก่งชิมอาซุง และก่งเต็งเคี้ยง ทั้งหมดร่วมออกเงินในการสร้างสุสาน โดยเฉพาะก่งเต็ง
เคี้ยงเอาเรือไปบรรทุกทรายจากเกาะฝังผีเสื้อสมุทร มาถมที่ดินของศาลเจ้าบริเวณที่สร้างสุสาน ในช่วงที่
ดำเนินการสร้างศาลเจ้านั้น ผู้ร่วมก่อตั้งทั้งหลายต่างพยายามเกลี้ยกล่อมให้ชาวจีนที่ทำการประมงชาย
ปลา ให้แบ่งเงินส่วนน้อยมาช่วยสมทบทุนในการสร้างสุสาน เมื่อตัวตายจะได้มีที่ฝังกาย หากพวกเขาคนใด
ไม่มีลูกหลานเลี้ยง กรรมการของสุสานจะออกเงินดูแลพวกเขา หลังจากสร้างศาลเจ้าเสร็จแล้ว ทางศาล
เจ้าได้ให้คนในพื้นที่คัดเลือกผู้มาดูแล โดยให้จัดการดูแลกันเอง ต่อมาคุณตั้งเอียงส่ว (陈延寿) ลูกชาว
จีนแต่จิวอพยพที่มีชื่อเสียง และประสบความสำเร็จในด้านการค้า และมีความสัมพันธ์อันดีกับ ฝ่ายราชการ
ในพื้นที่ ได้รับความไว้วางใจ และได้รับเลือกเป็นประธานศาลเจ้า และท่านได้สร้างที่ดูแลคนชรา เรียกว่า
มูลนิธิวัยวัฒนานิวาส (北揽养老院) ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากศาลเจ้ามากนัก (ท่านสิ้นไปเมื่อ 2-3 ปีที่แล้ว ใน
วัย 90) ท่านเอียงส่วมองดูว่า สุสานแห่งนี้ น่าจะเป็นประโยชน์อย่างมากแก่ชาวจีน แต่หลายคนกลับมองดู
ว่าท่านทำงานไม่โปร่งใส คณะกรรมการจึงเลือกบุตรชายคุณตั้งหน่อฮะให้มาเป็นประธานมูลนิธิวัยวัฒนา
นิวาสแทน บุตรชายคุณตั้งหน่อฮะไปหาคนแก่ที่ทำมาหากินไม่ได้ม ำอยู่แต่ไม่ได้ดูแลคนไร้ที่พึ่งชาวจีนที่
ปากน้ำ คณะกรรมการจึงไม่สู้พอใจนัก ต่อมาไม่นานบุตรชาย คุณตั้งหน่อฮะก็ประสบอุบัติเหตุ คุณตั้งเอียง
ส่วจึงกลับมาดูแลสถานพักฟื้นคนชราอีกครั้ง และท่านยังได้รับการไว้วางใจให้ดูแลสุสานด้วย แต่ก็ไม่
สามารถจัดการกับปัญหาผู้สูงวัยที่ไม่ใช่คนพื้นที่ให้ออกไปได้ และคุณตั้งเอียงส่วได้ทำสิ่งที่เหมาะสมในการ
ช่วยผู้สูงวัยเพิ่มขึ้นอีก โดยรับดูแลผู้สูงวัยที่บ้านคนชราบางเขน ที่กำลังจะถูกเนรเทศออกนอกประเทศให้
มาอยู่ที่มูลนิธิวัยวัฒนานิวาสทั้งหมด ต่อมาท่านจึงเป็นที่เคารพนับถือของลูกหลานชาวจีนที่ปากน้ำเช่นเคย
และยังได้รับความเชื่อถือในการเป็นประธานกิตติมศักดิ์ถาวรของศาลเจ้าพ่อเก่า หลี่เอียงก ศาลเจ้าแม่
ทับทิม งิ้วชิวเต็ง (义山亭) (ซึ่งคือชื่อของสุสานของศาลเจ้าไต้ฮง) รวมทั้งเป็นประธานดูแลศาลเจ้าไต้ฮง
แห่งนี้ด้วย เมื่อสิ้นคุณตั้งเอียงส่วแล้ว ได้มีผู้ไปเชิญคณะกรรมการของโรงเจถ่งเสียงตั้งชุดมาดูแลศาลเจ้า
ไต้ฮงจนถึงปัจจุบันนี้

ศาลเจ้าไต้ฮงจัดงานประจำปีคือ ในช่วงเทศกาลง่วงเซียว (元宵节) โดยขาย บัตรร่วม
รับประทานอาหารสำหรับบุคคลทั่วไป รายได้ที่เหลือไว้ใช้ในกิจการของศาลเจ้า โดยทั่วไปจัดเลี้ยงโต๊ะ 100
โต๊ะ มีนักเรียนจากโรงเรียนป้วยฮัวมาแสดง มีการแจกทุนนักเรียนถึงช่วงวันเซ็งเม้งประมาณเดือน 3-4 ตาม
ปฏิทินจีน ที่ งิ้วชิวเต็ง จะมีการจัดงาน โดยทั่วไปจะมีงิ้ว 3 วัน รวมทั้งจัดงานบุญใหญ่ไหว้ผีไม่มีญาติด้วย

(孤魂) นอกจากนั้นก็มีการจัดงานสารทเดือน 7 ตามปฏิทินจีน มีการปลุกเสกพิธีโยนตัวแจกคูปอง เป็นงานที่จัดร่วมกันของศาลเจ้าไต้ฮง งิ้วเต็งของศาลเจ้าไต้ฮง โรงเจถ่งเสียง และศาลเจ้าพ่อเก๋าด้วย

ปัจจุบันศาลเจ้าไต้ฮงที่ปากน้ำมีใบบอกบุญว่าจะสร้างองค์หลวงปู่ไต้ฮงโจวซือกงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและสร้างอาคารอนุสรณ์ไต้ฮงโจวซือกง 80 ปี

3. โรงเจถ่งเสียง (同善坛) ตั้งอยู่ถนนประโคนชัย

โรงเจแห่งนี้มีประวัติที่ยาวนานมากกว่า 60 ปีแล้ว เดิมมีพระภิกษุรูปหนึ่งจากแต่จิวุดงค์มายังไทยและขึ้นที่ปากน้ำ ชาวจีนที่ตำบลปากน้ำมีจำนวนมาก มีผู้บริจาคที่พักให้ท่าน ซึ่งก็คือสถานที่จัดตั้งโรงเจในปัจจุบัน แต่ที่แห่งนี้ ในสมัยก่อนเป็นที่มิน้ำท่วมเสมอ โดยเฉพาะที่ห้องชั้นล่าง อันเป็นที่พำนักและปฏิบัติธรรมของท่าน เพราะเป็นห้องที่อยู่ต่ำกว่าพื้นถนนของอาคารไม้ เมื่อท่านจะออกจากที่พำนักของอาคาร ต้องเดินบนสะพานไม้ขึ้นมาอีกชั้น เป็นที่ปฏิบัติธรรมที่ลำบากยิ่ง ท่านจำศีลภาวนาอย่างเคร่งครัด ได้มีผู้มีจิตศรัทธานำเงินมาถวายและได้สร้างขึ้นเป็นอาคารไม้อย่างถาวรตั้งแต่ปีพ .ศ.2504 พระภิกษุท่านนี้คือผู้นำศาสนาพุทธมหายานนิกายย่อยหลินจี้จิง (临济正宗) เข้ามาเผยแพร่ที่ตำบลปากน้ำ และได้รับการยกย่องให้เป็นเจ้าอาวาสองค์แรกของโรงเจแห่งนี้ปัจจุบันที่เห็นเป็นอาคารใหม่ของโรงเจ ก็เป็นเพราะมีผู้ศรัทธาท่านเจ้าอาวาสท่านแรกมาก จึงมีงบประมาณในการก่อสร้างมาก พระภิกษุรูปนี้ ชาวบ้านเรียกกันว่า ซื่อโจ้ว (แต่จิว) (师祖) มีนามว่า “กวงซีเตซือ” (แต่จิว) (光啓大师) ตามที่ปรากฏเป็นตัวอักษรใต้ภาพในงานวันปลงสังขารท่านเจ้าอาวาส และมีศิษย์ผู้สืบต่อเป็นเจ้าอาวาสในนิกายย่อยต่อมา คือ เส็กส่วยเจี๋ย (แต่จิว) และมีพระภิกษุณี เส็กห่องเซ็งซือ(แต่จิว) (释悟成师) จำพรรษาอยู่ด้วย เจ้าอาวาสในปัจจุบันที่ชาวบ้านเรียกขานกันว่า ซื่อกง (师公) คือ พระพระภิกษุณีเส็กอิงเตียงซือ (แต่จิว) (释印珍师) ได้ช่วยดูแลปรับปรุงและสร้างเสริมอาคารให้สวยงามดังที่เห็นทุกวันนี้ ปัจจุบันท่านซือกงอาพาธ และท่านรองเจ้าอาวาสคือ พระภิกษุณีเส็กเจ้งเตียงซือ (แต่จิว) (释澄定师) เป็นรองเจ้าอาวาสรูปที่ 1 และเส็กเจ้งจิวซือ(แต่จิว) (释澄就师) เป็นรองเจ้าอาวาสรูปที่ 2 นอกจากนั้นยังมีพระภิกษุณีอีกรูปคือเส็กเจ้งตีก (แต่จิว) (释澄得师) ซึ่งเดิมเคยอยู่ช่วยงานที่โรงเจ แต่ปัจจุบันไปช่วยทางวัดไทย มาช่วยงานที่โรงเจเป็นครั้งคราว ปัจจุบันที่โรงเจแห่งนี้มีพระภิกษุณีจำพรรษาอยู่ เพียง 3 รูป คือเจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาสอีก 2 รูปดังกล่าวมาแล้ว งานบุญทุกอย่างที่จัดขึ้นเป็นงานประจำปี จะมีคณะกรรมการของโรงเจถ่งเสียงเป็นผู้ดูแลและช่วยกันจัดการแม้กระทั่ง เรื่องค่าใช้จ่าย ค่าน้ำค่าไฟและการซ่อมแซมต่อเติมอาคารเป็นต้น

อดีตเจ้าอาวาสทั้ง 2 ท่านที่มรณภาพไปแล้วได้บวชและรับศีลจากประเทศ ศจีนหรือแม้แต่เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันคือ เส็กอิงเตียงซือ หรือซือกงก็เช่นกัน แต่รองเจ้าอาวาส 2 รูป นั้นได้รับการบรรพชาจากเจ้าอาวาสแล้วไปรับศีลจากการเป็นพระภิกษุณีอย่างถูกต้องตามกฎเกณฑ์ทางศาสนาที่ประเทศใดก็ได้ที่มีวัด

จีนและต้องเป็นวัดของนิกายหลินจี้จิ่ง เช่นเส็กเจ่งเตี้ยซือไปรับศีลที่วัดลิมจี้หฺยี่(แต่จิว) (台北临济寺) ที่ไทเป ดังปรากฏในใบสุทธิประจำตัว (表牒) ที่ท่านได้ไปเข้าร่วมพิธีในปี ค.ศ. 1983 เดือน 12 วันที่ 15 และท่านเส็กเจ่งจิวซือไปรับศีลที่วัดพระแม่กวนอิม เก็กลักหฺยี่ ที่ภูเขาเหาะซัว ที่ปิ่นง (檳城鹤山极乐寺) ประเทศมาเลเซีย เป็นต้น

แม้ว่าโรงเจจะมีรูปภาพถ่ายอาคารไม้ของโรงเจที่เขียนไว้ว่า สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2504 แต่รูปคณะกรรมการที่ติดไว้เป็นหลักฐานที่ตอนบนของผนังห้องที่โรงเจ เห็นว่ามีกรรมการที่ดำรงตำแหน่งอายุเก่าสุดก็เพียง พ.ศ.2515 เท่านั้น ดังปรากฏเป็นหลักฐานว่า คณะกรรมการวาระที่ 10 คือระหว่าง พ.ศ. 2515-2519 มีคุณชงจิว แซ่เตี้ย (แต่จิว) (张松泉) เป็นประธานตลอดชีพ หากเราคิดช่วงเวลาตามวาระของการจัดตั้งกรรมการใหม่แล้ว กำหนดได้ว่าคณะกรรมการของประธานชงจิว มีวาระลช ปีทำให้คาดคะเนเอาว่าก็น่าจะมีช่วงเวลาที่ยาวนานมากคือ 50 ปี วาระที่ 1 ก็คงอยู่ในช่วงปี พ.ศ.2465 ถึงวาระที่ 10 ซึ่งก็คือปี พ.ศ. 2515 แต่จากการสอบถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญคืออี้เต็งให้ข้อมูลว่า การกำหนดวาระไม่แน่นอน บางครั้งก็ 1 ปี บางครั้งก็ 2 ปี ดังนั้น เราจึงกำหนดความเก่าแก่ของโรงเจจากวาระของคณะกรรมการไม่ได้ แต่อย่างน้อยก็อาจจะมีกรรมการดูแลโรงเจก่อนการก่อสร้างเป็นอาคารไม้ที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2504 อย่างแน่นอน และก็คงมีกลุ่มชาวจีนที่มีจิตศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และช่วยเหลือในการก่อสร้างเป็นอาคารไม้ อย่างน้อยก็คงประมาณ 10 ปีคือประมาณปี พ.ศ.2494 หรือ 20ปี คือประมาณ ปี พ.ศ.2484 ก็ได้ เรื่องราวและประวัติความเป็นมาของโรงเจถั่งเสียง ไม่มีการจดบันทึก หรือมีคณะกรรมการจัดทำหนังสือไว้เป็นหลักฐานเลย ทุกอย่างที่คุณวิจัยเขียนได้จากคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลสำคัญและรูปภาพเก่าๆ ที่ติดตามผนังโรงเจเท่านั้น และจากความกรุณาของท่านรองเจ้าวาสทั้งสองท่านที่วางใจให้ผมวิจัยขึ้นไปสำรวจยังชั้นสองและชั้นสาม ผมวิจัยจึงมีโอกาสได้เห็นรูปภาพเก่าๆ ของโรงเจ และรูปหนึ่งที่คาดคะเนได้ว่าต้องจัดตั้งขึ้นก่อนปี พ.ศ.2504 เป็นแน่แท้ เพราะมีภาพจัดงานศพพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสรูปแรกคือชื่อจ้าว (师祖) กวงซี้ไต่ชื่อ “光啓大师” (แต่จิว) ที่ได้รูปมีตัวอักษรจีนว่า “ก็กฮั้งเหนียมฮุกลิมจัดงานมรณภาพของท่านเจ้าอาวาสปลงสังขารในอายุ 57 ปี โดยจัดเป็นการเผาที่วัดพระพิเรน ภาพนี้ถ่ายเมื่อ พ.ศ.2509 เดือนมกราคม วันที่ 10 ” (觉园念佛林住持光啓大师圆寂五七之期假越拍披铃佛寺举茶毘大典缁素请流摄影留念佛历 2509 年元月十日) จากข้อความในรูปภาพทำให้ประมาณได้ว่า ท่านเจ้าอาวาสรูปนี้มีได้มาจำพรรษาเมื่ออายุ 50 กว่า เป็นแน่ อาจสรุปได้ว่าอาคารที่สร้างขึ้นคงมีการต่อเติมให้สวยงาม จึงได้ถ่ายรูปเป็นที่ระลึกในปี พ.ศ.2504 ซึ่งโดยแท้จริงแล้ว โรงเจคงมีอยู่ในสังคมชาวตำบลปากน้ำมานานกว่า60 ปีแล้ว ต่อมาประธานในวาระที่ 11- วาระที่ 15 (พ.ศ.2520-2532) คือคุณแบ่งยั้ง (แต่จิว) (马崇仁) หรือชื่อไทยว่า เฉลิมพล อัศวจินจิตร ซึ่งเป็นเจ้าของร้านขนมเปี๊ยะในตลาด มีชื่อร้านว่า แบ่งฮฺลลี่ (แต่จิว) (马顺利) ปัจจุบัน

ประธานคณะกรรมการ คือ คุณประกอบ วงศ์วัฒนพล หรือเล่าก้วยซุง (แต่จิว) (刘桂顺) เป็นประธานในวาระที่ 22 (พ.ศ.2552-ปัจจุบัน)

พระภิกษุณีในโรงเจ แม้จะเป็นหญิงแต่ลูกศิษย์และคนทั่วไปจะเรียกขานกันว่า ซื่อเฮีย (师兄) บ้างหรือซือหู (师傅) บ้าง กล่าวคือเรียกตามแบบอย่างที่เราเรียกขานพระภิกษุที่ไปเข้าร่วมรับศีลในวัดต่างๆดังกล่าวมาแล้ว นอกจากนี้จะมีใบสุทธิเป็นบัตรประจำตัวแล้ว หากบวชครบพรรษาตามกำหนด ยังมีสิทธิ์ใช้ผ้าคลุมชิงไห่ (青海) ที่สำหรับใช้เมื่อมีพิธีกรรมทางศาสนาเช่นเดียวกับพระภิกษุ

เนื่องจากโรงเจแห่งนี้เป็นศาสนาพุทธมหายานนิกายเซ็น นิกายย่อยหลินจีเจิ้งจง (临济正宗) มีการตั้งแท่นบูชาพระโพธิสัตว์ต่างๆดังนี้

ปัจจุบันอาคารโรงเจสร้างขึ้นเป็น 2 ชั้น ชั้นล่างแบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนหน้า ตรงประตูทางเข้าตั้งแท่นบูชา เต้าหมู่กิวหวงโพวจู้ หรือภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า “เต้าบ้อเก็ง กิวอ้วงฮุกโจ้ว” (斗母宫九皇佛祖) เป็นเทพประธานของตอนหน้า ทางซ้ายของเทพประธานมีเทพเจ้าฟ้าดิน (天地父母) และทางซ้ายของเทพเจ้ามีกระถางที่ตั้งป้ายวิญญาณไม่มีญาติ (孤魂) วางไว้ข้างหน้า และข้างหลังเป็นกระถางที่ตั้งป้ายเทพเจ้าแห่งการละเล่น (田都元帅) ส่วนทางขวาของเทพประธานเป็นแท่นบูชาเทพเจ้าหนันเฉินเปียวโต้ว ชื่อภาษาแต้จิ๋วเรียกว่า หน่าจิงปักเต้า (南辰北斗)

ตอนกลาง ซึ่งในโรงเจนี้นับว่าเป็นตอนที่สำคัญที่สุด และจะเป็นที่ตั้งแท่นบูชาองค์ประธานที่สำคัญที่สุดของโรงเจ ซึ่งตั้งอยู่ที่ส่วนกลางของตอนกลางคือพระพุทธเจ้า (佛祖) และด้านหน้าของท่านคือพระศรีอารยเมตไตรย (弥勒佛) ทางซ้ายองค์ประธานคือเจ้าแม่กวนอิม (观音菩萨) ส่วนทางขวาขององค์ประธานคือ พระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ (地藏菩萨)

ตอนหลังจัดเป็นที่วางป้ายวิญญาณบรรพบุรุษ (家神牌) โดยส่วนกลางเป็นแท่นป้ายวิญญาณบรรพบุรุษ ซึ่งด้านหน้ามีกระถางธูปวางอยู่ ทั้งทางด้านซ้ายและขวา ทำแท่นตั้งป้ายวิญญาณบรรพบุรุษเช่นกัน ผู้มีจิตศรัทธาท่านใดต้องการนำป้ายวิญญาณบรรพบุรุษของตนมาตั้งไว้ที่โรงเจก็ได้ ต้องจ่ายตั้งป้ายตามที่โรงเจกำหนดป้ายละ 12,000 บาท ทุกวันชิวอิกจิบโหวง (初一十五) หรือวันเทศกาลต่างๆจะมีผู้ปฏิบัติธรรมที่เรียกว่า “แจอี่” มาสวดมนต์อุทิศส่วนกุศลให้แก่วิญญาณเหล่านั้น

ส่วนชั้นบน แบ่งเป็นสองตอน ที่ตอนหน้า เป็นตาสยงเป่าเตียน (大雄宝殿) เพราะมีแท่นบูชาสามเป่า (三宝佛殿) ส่วนตอนหลังส่วนกลางเป็นที่ตั้งป้ายวิญญาณ และที่ใส่อัฐิของอดีตเจ้าอาวาส (师祖神牌) มีรูปเหมือนอดีตเจ้าอาวาสภิกษุณีเส็กส่วยเจี้ย (师公塑像) และทางซ้ายเป็นตู้หนังสือและพระไตรปิฎก (经书)

ที่โรงเจแห่งนี้มีกิจกรรมจัดเป็นงานใหญ่ปีละ 3 ครั้ง คือ งานเดือน 2 เดือน 11 และเดือน 9 งานเดือน 2 นั้นเป็นการจัดสวดมนต์ทำวัตรเช้าตลอดทั้งวันรวม 7 วัน วันละ 7 รอบโดยสวด “เล่งเจียบตั้ง” และเดือนที่ 11 สวดมนต์วัตรเย็นตลอดทั้งวัน 7 วัน วันละ 7 รอบโดยสวด “อ๋อนี้ถ่อฮุก” เดือน 9 ก็เป็นการทำบุญกินเจเดือน 9 มีการจัดงานรวม 10 วันและเมื่อถึงเดือน 1 วันที่ 19 เป็นวันครบรอบวันมรณภาพของซือกง (师公) ทางโรงเจก็จะจัดโต๊ะเลี้ยงญาติโยมโดยผู้มาร่วมงานจะช่วยเงิน หรือไม่ช่วยก็ได้ นอกจากนั้น ทางโรงเจยังมีการจัดงานประจำปีอื่นๆอีก เช่น วันตรุษจีน ก็จะมีคณะกรรมการที่ดูแลโรงเจมาร่วมจัดให้

ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นช่วงที่เจ้าอาวาสเสกชิงเตียงซือเป็นเจ้าอาวาสนั้น มีผู้บริจาคที่ดินอยู่ที่ท้ายบ้านซึ่งอยู่ ตรงกันข้ามกับโรงพยาบาลจังหวัดสมุทรปราการ ท่านเจ้าอาวาสได้ใช้เงินส่วนตัวและเงินบริจาคสร้างโรงเจงเสียงสาขา 2 ปัจจุบันยังไม่ได้แต่งตั้งให้พระภิกษุรูปใดไปดูแลประจำ และเป็นโรงเจสาขาที่มีผู้คนไปทำบุญกันมากเช่นกัน

การสวดมนต์เป็นหน้าที่หลักของผู้ปฏิบัติธรรมในโรงเจ โดยทั้งหมดสวดเป็นภาษาแต้จิ๋ว ส่วนผู้ที่มาจากโรงเจแห่งอื่นที่มาร่วมสวดจะสวดเป็นภาษาใดก็ได้ตามถนัด วันที่โรงเจต้องสวดมนต์อุทิศส่วนกุศลหรือขอพรจากพระโพธิสัตว์องค์ใดเทพเจ้าองค์ใด ทางโรงเจได้เขียนไว้เป็นตารางงานที่ต้องจัดทำตลอดปี ดังนั้นเมื่อถึงวันที่โรงเจมีงานตามตารางที่กำหนดไว้ ว่ามีการสวดมนต์ จะมีแจโกวแจอี้ (斋姑、斋姨) จากโรงเจอื่นๆมาช่วยสวดมนต์กันมาก

4. โรงเรียนป้วยฮั่ว (北揽公立培华学校)

กำเนิดโรงเรียนป้วยฮั่ว มีประวัติการก่อตั้งที่เต็มไปด้วยความยากลำบาก โรงเรียนเดิมตั้งอยู่ข้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ (城隍庙) มีชื่อว่าโรงเรียนกวงเม้ง เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว มีห้องเรียน 4 ห้อง ด้วยปัญหาทางการเมืองโรงเรียนกวงเม้งถูกปิดลงในปี ค.ศ. 1947 ต่อมาในปี ค.ศ.1950 ชาวจีนอพยพในเมืองสมุทรปราการได้ร่วมกันสร้างโรงเรียนป้วยฮั่วจนได้เปิดทำการสอนภาษาจีนอีกเป็นอาคารไม้ชั้นชั้น บนที่ว่างโล่งตรงศาลเจ้าพ่อเก่าและโรงเจงเสียงต่อมาในปี ค.ศ. 1981 มีการสร้างอาคารใหม่ มีห้องเรียนรวม 24 ห้อง (หนังสืออนุสรณ์ครบรอบ 56 ปี โรงเรียนป้วยฮั่ว 1950-2006, (2493-2549) มพพ., 2549) ดูเรื่องงานประชุมสภาโรงเรียนของ ประธานโรงเรียนป้วยฮั่ว 林潮钦校董会主席, 发刊之日 2006 年春)

ประวัติโรงเรียนป้วยฮั่ว จากความทรงจำของผู้ก่อตั้ง คือท่านประธานตั้งเอียงสิว (陈延寿主席) โรงเรียนจีนแห่งแรกในเมืองสมุทรปราการคือโรงเรียนกวงเม้งนั้น ก่อตั้งขึ้นด้วยชาวจีนอพยพที่ปากน้ำหลายท่านได้แก่คุณ จูตี้ฮวก (朱智发) บิดาของคุณจุ้ยเจีย (朱惠照) ผู้เป็นรองประธานของโรงเรียนป้วยฮั่วในยุคปัจจุบัน คุณโหวงกิมเจ็ง (吴锦晶) เจ้าของร้านม่วยเซ่งฮวก (美成发) และคุณตั้งฉือกอ (陈词高) บิดาของคุณตั้งเอียงสิว (陈延寿) สำหรับผู้ดูแลด้านการเงินมีคุณตั้งหน่อฮะ (陈二合) คุณ

ตั้งเต้าฮะ (陈道合) ตั้งหัวหลี่ (陈华利) ตั้งเจียงเซาะ (陈章雪) และคุณลี้มิ่งจี้ (林义水) ในช่วงแรกมีนักเรียนเข้ามาเรียนเพียง 50 คน เนื่องจากปัญหาทางการเมือง ในการชักธงจีนขึ้นสู่เสาในช่วงเช้าของการเข้าเรียน โรงเรียนได้พบชะตากรรมเช่นเดียวกับโรงเรียนจีนแห่งอื่นๆในประเทศไทย คือถูกปิดอนาคตลูกหลานชาวจีนปากน้ำจึงตกอยู่ในช่วงแห่งความมืดมน ไม่มีสถานศึกษาสำหรับหาความรู้ ด้านภาษาจีนอีกต่อไป

หลังจากนั้นมาอีก 2 ปี เป็นเพราะพลังแห่งเจ้าพ่อเซี่ยอั้งกง หรือเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ ที่ได้ให้พลังแก่ท่านตั้งเอียงสือ (ในหนังสืออนุสรณ์เกือบทุกเล่ม เรียกท่านว่านายชีวแซตั้ง) ท่านได้ใช้ความเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากเจ้าหน้าที่รัฐบาล ได้ช่วยรัฐบาลเก็บรักษาข้าวและเสบียงอาหารไว้ในยามที่เกิดวิกฤตในประเทศ ได้ผลักดันให้ท่านมีพลังอันยิ่งใหญ่ในการสร้างโรงเรียนจีนขึ้นมาตามแบบบิดาของท่าน โดยทั่วไป แล้วโรงเรียนที่ ถูกรัฐบาลปิดไปแล้วนั้น จะไม่ได้ รัฐบาลอนุญาตให้เปิดทำการสอนได้อีก แต่ด้วยสถานภาพทางสังคมของท่านตั้งเอียงสือ เมื่อท่านทำเรื่องเสนอไปยังทางการ เพื่อขอเปิดโรงเรียนจีนแห่งใหม่ และในเอกสารขอตั้งโรงเรียนนั้นใช้ชื่อภาษาไทยว่า บุญญาน (汶然) เรียกชื่อเต็มว่าโรงเรียนบุญญาน ซึ่งมีความหมายว่ามีชีวิตยืนยาวเหมือนชื่อภาษาจีนของท่าน ที่ชื่อว่าเอียงสือนั่นเอง และท่านได้รจนกว่ากระทรวงศึกษาตอบอนุมัติมาแล้ว ท่านจึงได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนบุญญานว่า”โรงเรียนป้วยฮั่ว (培华) ” ในหนังสืออนุสรณ์นั้น ได้รับเลขที่อนุมัติจากกระทรวงศึกษาคือ 1/2493 วันเวลาที่ได้รับอนุมัติ คือ พ.ศ. 2493 เดือน พฤษภาคม วันที่ 16 ขณะนั้นท่านเอียงสือมีอายุเพียง 32 ปี เท่านั้น ในช่วงที่ท่านจัดตั้งโรงเรียนนั้นเป็นช่วงที่ท่านเครียดที่สุด เพราะเป็นช่วงอันตรายถึงชีวิต ทั้งนี้เพราะเกี่ยวเนื่องกับเรื่องการเมือง และผู้ช่วยงานท่านด้านการศึกษา คือคุณ เต๋ออีกเค็ง (郑逸卿) และคุณเตียเจียงเตียง (张章展) ผู้ซึ่งเป็นประธานกรรมการโรงเรียนในยุคปัจจุบัน

หลังจากจัดตั้งโรงเรียนป้วยฮั่วสำเร็จ และรจนกว่าสถานการณ์บ้านเมืองเงียบสงบลง จึงได้มีผู้มีจิตกุศลขอเข้ามาช่วยเรื่องการศึกษามากขึ้น ช่วงแรกที่มีผู้เข้ามาร่วมงานนั้น เท่าที่ท่านตั้งเอียงสือจำได้มีคุณ ฮ้อต๊ับเอ็ง (何达英) เต๋ม่วยตง (郑美东) เต๋ลี้ตง (郑励东) ก่วงเอี้ยะหลี่ (广益利) โหงวฮ่งฮั่ว (吴顺和) โหงวฮองฮั่ว (吴丰和) ตั้งยูฮวก (陈榆发) หังเม่งหลี่ (韩明利) ตั้งฮั่วหลี่ (陈华利) โหงวซงลิม (吴松林) เต๋ฮะเสียง (郑合想) เตียเจ็งกั้ง (张镇江) ไควเจ็กเตี้ย (许玉潮) ลิมเจียงกือ (林长居) และตั้งฮ่งทง (陈顺通) (ทั้งหมดเป็นเสียงอ่านแต้จิ๋ว) ช่วงนั้นผู้เป็นกรรมการ (主席) คือผู้อาวุโส (元老派) จนกระทั่งปี พ.ศ.2516 (ค.ศ.1973) จึงได้มีคณะกรรมการบริหารโรงเรียนชุดใหม่เกิดขึ้น เรียกว่า คณะกรรมการบริหารโรงเรียนชุดใหม่ (新一届校董会) รวมทั้งสิ้น 21 คนและผู้เป็นประธานคือคุณ ตั้งเอียงสือ และคณะกรรมการบริหาร (校董) (ชาวแต้จิ๋วเรียกกัน

ว่า ท้าวตั้ง) มีคุณอึ้งเอี๊ยะยิก (黄益日) อึ้งจิงเฮง (黄振兴) โหวงฮงฮั่ว (吴丰和) ตั้งจื่อตี (陈子弟) โหวงฮงฮั่ว (吴顺和) ตั้งเซี่ยจั่ว (陈锡泉) โหวงเฮงเฮง (吴兴兴) ปิงอู่เส่ง (方有胜) จิ้งฮั่วเล้ง (庄华龄) ฮ้ออู่เจี๋ย (何有正) มุ่ยฮ่วย (美化) ล้อเป้งง้วน (罗炳元) อึ้งอิ้วเซ็ง (黄郁生) อองจ้งเซ็ง (翁俊成) ซึ่งก็คือบิดาของรองประธานกรรมการศาลเจ้าเก่า อองเลียงฮุย (翁烈辉) แต่อีกเค็ง (郑逸卿) โหวงเย้าซัง (吴耀松) กอดตงก้ง (高东江) มีรองประธานคือคุณแบเป้งเจียง (马炳章) เทร่ญุกคือ เจี้ยกวางกอและสิงเม้ง (谢广高、李新明) *

ในช่วงเริ่มเปิดโรงเรียนป่วยฮั่วใหม่ๆ เพราะการเมืองที่ตึงเครียด แม้ว่าการสร้างโรงเรียนจะเสร็จช้ากว่าโรงน้ำแข็งชิวล้งเปี๋ยเซียง (寿隆冰厂) ของคุณตั้งเอียงสี่วถึง 3 ปี แต่การเมืองยังตึงเครียดอยู่ ไม่มีนักธุรกิจแม้สักท่านเดียวกล้าเดินเข้ามาในบริเวณโรงเรียนเพราะกลัวจะถูกจับ ดังนั้นการจะไปเชิญพ่อค้าท่านใดมาช่วยบริหารโรงเรียนนั้นแสนยาก หรือพูดกันว่าไม่ยากหากความยุ่งยากใส่ตัวก็ไม่ต้องยุ่งกับคุณเอียงสี่ว จึงหาผู้มาช่วยจัดการเรื่องโรงเรียนไม่ได้เลย ในสมัยนั้นพูดกันทั่วไปว่า “เมื่อท่านตั้งเอียงสี่วเดินเข้าไปหาพ่อค้าท่านใด ก็จะมีคนพูดด้วยคำพูดที่น่ากลัวว่า "ตั้งเอียงชิวเอาใบเนรเทศออกนอกประเทศมาให้ท่านแล้ว" บรรยากาศในช่วงตั้งโรงเรียนเสร็จใหม่จึงเงียบเหงา ตกค่ำก็จะมีพ่อค้าชาวจีนแค่ 2-3 ท่านมาหาท่าน และนั่งพูดคุยกันเรื่องการจัดการงานของโรงเรียน

ปี พ.ศ.2503 เป็นโอกาสที่ท่านตั้งเอียงสี่วจะได้เปลี่ยนสถานภาพให้ โรงเรียน ป่วยฮั่ว เป็นโรงเรียนที่พ่อค้าชาวจีนในปากน้ำยอมรับและช่วยกันทำนุบำรุงรักษาไว้ให้ลูกหลาน ได้ ท่านจึงได้คิดจัดงานเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา และได้เรียนเชิญเพื่อโทสงัดชลอยู่ รองผู้บังคับการทหารเรือและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในจังหวัดสมุทรปราการ ทุกท่าน ตลอดจนชาวปากน้ำเข้าร่วมงานเล็ชฉลองในครั้งนี้ มีผู้คนเข้ามาชมงานแสดงความจงรักภักดีเป็นจำนวนมาก จากนั้นก็มีหนุ่มสาวลูกหลานชาวจีนในปากน้ำต่างมาช่วยกันพัฒนาโรงเรียน ช่วยกันสร้างสนามบาสเกตบอล แล้วจัดตั้งทีมบาสเกตบอลของโรงเรียน นำโดย คุณโหวงเย้าซัง (吴耀松) เจี้ยกวางกอ (谢广高) และจิ่วชิวยี้ (周修仁) (แต่จิ่ว) แล้วเชิญทีมบาสเกตบอลจากกรุงเทพฯ มาแข่งขันกับทีมของโรงเรียนป่วยฮั่ว และเรียนเชิญบุตรสาวนายทหารชั้นผู้ใหญ่มาทำพิธีเปิดงาน ทำให้โรงเรียนป่วยฮั่วเป็นที่รู้จักและมีผู้แจ้งความประสงค์เข้ามาช่วยสนับสนุนมากขึ้นจนได้จัดตั้งคณะกรรมการบริหารโรงเรียนขึ้นในปี พ.ศ. 2516 เป็นชุดแรกตั้งได้กล่าวมาแล้ว

---

* เสียงอ่านรายนามทั้งหมด เป็นเสียงอ่านภาษาจีนแต้จิ๋ว

ความจริงแล้วการที่โรงเรียนป้วยฮั่วมีโอกาสพัฒนาโรงเรียนมาได้มากถึงเพียงนี้ก็ต้องนับท้าวจิ้น แคะที่ทำอาชีพพอกหนัง ซึ่งปัจจุบันตั้งโรงงานอยู่ที่กิโลเมตรที่30 และกิโลเมตรที่ 34 สองแห่งนี้ได้ช่วยเหลือทั้งในด้านการเงินและกำลังกาย นับจากนั้นมา ชื่อเสียงของโรงเรียนป้วยฮั่วดีขึ้น เป็นที่วางใจของพ่อค้าชาวจิ้นที่ปากน้ำ และประชาชนในพื้นที่ ทำให้นักเรียนป้วยฮั่วก็มีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ

คุณตั้งเอียงสี่ทุ่มเททั้งเงินและกำลังกายให้ความสนใจอย่างมากกับการพัฒนาโรงเรียนป้วยฮั่ว เป็นเวลานานถึง 30 ปี เพราะท่านต้องการให้โรงเรียนนี้อยู่คู่ลูกหลานชาวจิ้นปากน้ำ ในปี พ.ศ. 2520 (ค.ศ. 1997) เนื่องจากโรงเรียนมีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นมาก ที่ตั้งของโรงเรียนใกล้ศาลเจ้าพ่อเก่าและโรงเจดังเสียงไม่เหมาะสมต่อการขยายอาคาร ท่านจึงได้ขออนุญาตกระทรวงศึกษาธิการย้ายที่ตั้งโรงเรียนจากที่เดิม ไปที่ถนนสายลวด ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนป้วยฮั่วในปัจจุบัน แล้วรวบรวมเงินจากทศบริจาคสร้างอาคารเรียนหลังใหม่เป็นตึก 3 ชั้น แล้วเสร็จในช่วงที่ท่าน ประธาน หล่อเป่งจ้วน (罗炳元主席) ได้ดูแลและพัฒนาโรงเรียน หลังจากนั้นก็มีประธานสืบทอดมาอีกหลายท่าน ปัจจุบันคือท่านประธานหลี่กิมเล้ง (李锦龙主席) หรือคุณมังกร พงศ์ผจญ ได้มีการปรับปรุงโรงเรียนและพัฒนาโรงเรียนให้เจริญรุดหน้าดังที่เห็นกันทุกวันนี้ (陈延寿 “培华的诞生”) ในอนุสรณ์ครบรอบ 56 ปี โรงเรียนป้วยฮั่ว (泰国北揽公立培华学校创校 56 周年纪念刊) (1950-2006) (2493-2549), มปพ., น. 90-92)

โรงเรียนป้วยฮั่วเปิดรับนักเรียนตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้ามาก มีนักเรียนรวม 2,273 คน มีอาคารเรียน 4 หลัง การจัดการบริหารงานของโรงเรียนมีนายชัยวัฒน์ ธรรมมาสถิตกุล และคณะกรรมการรุ่นที่ 19 จะนำพาให้โรงเรียนป้วยฮั่วมีความเจริญรุดหน้าต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง (อนุสรณ์ครบรอบโรงเรียน 60 ปีโรงเรียนป้วยฮั่วสมุทรปราการ (泰国北揽公立培华学校建校六十周年纪念刊, มปพ., น. 129)

5. เทพเจ้าเซี่ยอั้งกงหรือเฉิงหวงกง (城隍公)

หมู่บ้านชาวจิ้นในสมัยโบราณไม่ว่าจะเป็นเมืองเล็กหรือใหญ่มักจะสร้างศาลเจ้าเซี่ยอั้ง(แต่จีว) ไว้ภายในกำแพงเมืองเมืองเก่าของกรุงปักกิ่งที่จวีหย่งกวน(居庸关) มี “ตูเฉิงหวงเมี่ยว” (都城隍庙) การนับถือเทพเจ้าองค์นี้มีมานานแล้ว ในสมัยราชวงศ์เหนือ(南北朝) (ค.ศ. 420-589) ชาวจิ้นก็นับถือเทพเจ้าองค์นี้กันมากมาย ในสมัยราชวงศ์หมิง (ค.ศ.1368-1644) พระเจ้าจูหยวนจาง (朱元璋) (ค.ศ. 1368-1399) ปฐมบรมกษัตริย์แห่งราชวงศ์หมิง ทรงโปรดให้แบ่งเทพเจ้าเฉิงหวงเป็นระดับชั้นที่แตกต่างกัน มีระดับเมืองหลวง เมือง เขต และอำเภอ(京、府、州、县) มาถึงราชวงศ์ชิง (ค.ศ.1616-1911) ก็ปฏิบัติต่อมา (北京城隍庙, online: 2561)

การสร้างศาลเทพเจ้าองค์นี้เพื่อดูแลปกป้องเมือง คำว่า เฉิง หมายถึงกำแพง ส่วนคำว่า หวง หมายถึงคูเมืองที่มีคูน้ำลี้กล้อมรอบกำแพง ดังนั้นเทพเจ้าองค์นี้ก็คือเทพเจ้าผู้ดูแลเมือง (城市) และคนในเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุขนั่นเอง ในบันทึกทางประวัติศาสตร์ได้กล่าวถึง เทพเจ้าเซี่ยอั้งหรือเฉิงหวงเป็นครั้งแรกในรัชศกอู่ปีที่ 2 (亦乌) ของอู่ก๊ก (吴国) ในสมัยสามก๊ก (三国) ซึ่งก็คือ ค.ศ.239 ที่มีการสร้างศาลเจ้าเฉิงหวงแห่งอู่ทู่ (芜湖城隍庙) นับมาจนถึงปัจจุบันนี้ก็เป็นเวลายาวนานถึงห้าพันเจ็ดร้อยกว่าปีแล้ว ในสมัยราชวงศ์เหนือใต้ (南北朝) เทพเจ้าองค์นี้มีผู้คนนับถือเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะเกิดเรื่องมหัศจรรย์ในช่วงที่ขุนพลแห่งก๊กฉีชื่อมู่หยงเอี้ยน (齐国大将慕容俨) ถูกขุนพลแห่งราชวงศ์เหลียงชื่อโหวจิ้น (侯瑱) ยกทัพเข้ารุกรานก๊กฉี แต่ถูกเทพเจ้าเฉิงหวงช่วยให้เกิดลมพายุปิดกั้นกองทัพของพวกราชวงศ์เหลียงได้ ดังกล่าวไว้ในหนังสือ เปยฉีชู ตอน มู่หยงเอี้ยน (北齐书 • 慕容俨传) ว่าทหารและชาวเมืองต่างกล่าวกันว่าเพราะความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าเฉิงหวงที่ช่วยให้อู่ก๊กพ้นจากการคุกคามในครั้งนี้ (马书田. 1990: 240) มาถึงสมัยราชวงศ์ถัง การนับถือเทพเจ้าเฉิงหวงเปลี่ยนไป เทพเจ้าองค์นี้ได้กลายเป็นเทพเจ้าที่ให้ฝน และปกป้องคุ้มครองภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง ดังที่มีผู้เขียนคำสรรเสริญในการเซ่นไหว้ (祭文) ให้เทพเจ้าองค์นี้ไว้มากมายซึ่งมีทั้งคำสรรเสริญของหานอวี (韩愈) ตู้หมู่ (杜牧) และหลี่ซางอิ่น (李商隐) เป็นต้น และที่นับว่าเป็นผู้เขียนคำสรรเสริญเซ่นไหว้เทพเจ้าเฉิงหวงก่อนสุดคือคำสรรเสริญเซ่นไหว้ของจางซัว (张说) ที่เขียนขึ้นในรัชศกโคหยวนปีที่ 5 (开元五年) คือ ค.ศ. 717 (北京城隍庙, online : 2561)

ศาลเจ้าทางศาสนาเต๋า (道教) ได้นำเทพเจ้าเฉิงหวงรวมไว้เป็นเทพเจ้าที่ดูแลความทุกข์สุขของประชาชน และมีอิทธิฤทธิ์สามารถบรรเทาทุกข์ภัยอันตรายต่างๆที่จะเกิดขึ้นได้ นอกจากนั้นเทพเจ้าองค์นี้ยังมีหน้าที่หลัก ดูแลความสงบสุขของเมืองด้วย ไม่ว่าจะขอสิ่งใด เทพเจ้าองค์นี้ก็สามารถดลบันดาลให้เป็นไปตามปรารถนา ศาสนาพุทธเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ผู้ทำดีก็จะไปเกิดในภพภูมิที่ดี ผู้ที่ทำความชั่วก็อาจไปเกิดเป็นอสูรกายตามกรรมที่ตนทำไว้ ศาสนาเต๋ากำหนดให้เทพเจ้าองค์นี้มีหน้าที่ดูแลการเกิดในภพภูมิต่างๆของผู้ตายด้วย ดังนั้นในพิธีกรรมทางศาสนาเต๋า เมื่อมีการทำพิธีนำดวงวิญญาณให้ผู้ตายหลุดพ้นจากความทุกข์ (超度灵魂) ผู้ทำพิธีต้องมีหนังสือ (知照文书) แจ้งต่อเทพเจ้าเฉิงหวงเสียก่อน ซึ่งเรียกว่าเฉิงหวงเต๋ (城隍牒) ผู้ทำพิธีจึงจะสามารถนำดวงวิญญาณนั้นมาสู่สถานพิธีเพื่อทำพิธีนำส่งดวงวิญญาณได้ (马书田, 1990, น. 240)

ในสมัยราชวงศ์ซ่ง ผู้คนและราชสำนักให้ความสำคัญกับเทพเจ้าองค์นี้มาก การเซ่นไหว้เทพเจ้าเฉิงหวงจึงได้กลายเป็นการเซ่นไหว้ระดับประเทศที่พระจักรพรรดิทุกรัชกาลต้องปฏิบัติและเป็นผู้เซ่นไหว้เทพเจ้าองค์นี้ ดังนั้นศาลเจ้าของเทพเจ้างกล่าวจึงมีการสร้างขึ้นทั่วไปในทุกเมือง ทุกเขต และทุกอำเภอของ

เทพเจ้าเฉิงหวงในแต่ละระดับจะมีชุดเสื้อผ้าของเทพเจ้า และคำเรียกบรรดาศักดิ์ที่แตกต่างกัน(服饰和爵位) และข้าราชการสูงสุดของแต่ละที่นั้นๆ ต้องมีหน้าที่ในการเซ่นไหว้ตามวันเวลาที่ทางการกำหนดไว้ โดยกำหนดไว้ว่าเมื่อข้าราชการแรกเข้ารับตำแหน่งต้องไปสาบานตัวเข้ารับตำแหน่งที่ ศาลเจ้าเฉิงหวงเสียก่อน พระจักรพรรดิในสมัยราชวงศ์หมิง ได้พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เทพเจ้าเฉิงหวงในรัชศก หงหวู่ ปีที่ 2 (ค.ศ.1369) ดังนี้ “ให้เทพเจ้าเฉิงหวงแห่งเมืองหลวงจินหลิง (京都金陵城隍) เป็น ผู้หมิงหลิงหวาง (福明灵王) อีกทั้งเทพเจ้าเฉิงหวงที่ให้คุณแก่ พระจักรพรรดิ ปกป้องพระองค์ในช่วงกั๊วราชบัลลังก์จากราชวงศ์หยวน โปร ดิให้มีบรรดาศักดิ์เป็น เจ้าเมือง ระดับ 1 (一品王爵) เทพเจ้าเฉิงหวงในที่อื่นๆ นอกเหนือจากนี้หากเป็นเทพเจ้าเฉิงหวงของเมืองมีศักดิ์เป็น เจ้าเมืองระดับ 2 (二品威灵公) หากเป็นเฉิงหวงของเขตให้มีศักดิ์เป็นเจ้าเมืองระดับ 3 (三品灵祐侯) และเทพเจ้าเฉิงหวงประจำอำเภอให้มีศักดิ์เป็นเจ้าเมืองระดับ 4 (四品显祐伯) ต่อมาในรัชศกหงหวู่ปีที่ 3 คือ ค.ศ.1370 พระเจ้าจูหยวนจาง โปรดิให้ยกเลิกบรรดาศักดิ์ของเทพเจ้าเฉิงหวง โดยกำหนดได้เรียกว่า “เทพเจ้าแห่งเมือง แห่งเขตและแห่งอำเภอ” เท่านั้น มาในสมัยราชวงศ์ชิงความสำคัญของเทพเจ้าเฉิงหวงกลับมีความสำคัญมากกว่าเดิม นอกจากเทพเจ้าองค์นี้จะมีผู้คนสร้างศาลเจ้าให้ในทุกเขตทุกอำเภอแล้ว พิธีกรรมในการปฏิบัติกรเช่นไหว้ยังต้องปฏิบัติตามที่ราชสำนักกำหนดไว้ ผู้ที่เข้ารับตำแหน่งราชการในวันแรกต้องไปพักที่ศาลเจ้า ของเทพเจ้าเฉิงหวง และกินเจทำให้จิตใจร่างกายสะอาด และวันเข้ารับตำแหน่งนั้นผู้เข้ารับตำแหน่งต้องจัดพิธีเซ่นไหว้เทพเจ้าองค์นี้ให้เสร็จสิ้นก่อนแล้วจึงจะไปรับตำแหน่งได้ (北京城隍庙, online : 2561)

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าเทพเจ้าเฉิงหวงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิต ของชาวจีนตั้งแต่ระดับสามัญชนจนถึงพระจักรพรรดิ จนกลายเป็นเทพเจ้าระดับประเทศ ไปในที่สุด ที่ถนนเยาวราช ซอยอิสราณภาพมีศาลเจ้าเฉิงอึ้ง (城隍公庙) ซึ่งเป็นศาลเจ้าของชาวจีนแต่จิว และอยู่ในการดูแลของสมาคมแต่จิวจากการสอบถามผู้ดูแลศาลเจ้า ได้ ความว่าศาลเจ้าเฉิงอึ้งนอกจาก มีหน้าที่ดูแลความสงบสุขแก่ปวงประชาในเขตแคว้นของตนแล้วยังเป็นเสมือนผู้ดูแลดวงวิญญาณของประชาชนในเขตนั้นๆ ด้วย กล่าวคือเมื่อในบ้านมีผู้สิ้นชีวิตลงต้องมาจุดธูปบอกกล่าวที่ ศาลเจ้าเฉิงอึ้งกงก่อนแล้วจึงไปจุดธูปบอกกล่าวเทพเจ้าปึงเท่าง (本头公) แล้วจึงนำศพส่งกลับไปฝังยังบ้านเกิดที่ประเทศจีนได้ (刘丽芳 (Pornpan Laohasirinard) , 1989, น. 122)

การเซ่นไหว้เทพเจ้าเฉิงหวงของชาวจีนแต่จิวที่เมืองแต่จิวนั้นนอกจาก ผู้เซ่นไหว้ ขอให้คุ้มครองครอบครัวมีความสุขแล้ว หากฝนไม่ตกตามฤดูกาลก็ไปขอให้ฝนตกได้ด้วย หรือไปขอให้คนที่บ้านหายจากป่วยไข้ก็ได้เช่นกัน เครื่องเซ่นไหว้มักประกอบด้วยโหงวแซและฮวกก้วย (五牲、发糶) แต่หากสมาชิกในบ้านเสียชีวิตลง ลูกหลานต้องไปจุดธูปบอกกล่าวเทพเจ้าเฉิงหวงก่อน พร้อมทั้งต้องเซ่นไหว้

ด้วยของกำนัลหลายอย่าง และที่ไม่ควรลืมคือการนเอา "ฝิ่น" ไปทาที่ปากของลูกน้องเทพเจ้าเซี่ยอิ่งเพื่อเป็นการสะดวกในการเบิกทางให้ดวงวิญญาณผู้ตายไปสู่แดนสุขาวดีได้ง่ายขึ้น (程红, 2016 : online)

ชาวแต้จิ๋วไม่มีใครไม่รู้จักเทพเจ้าเฉิงหวงหรือที่ชาวแต้จิ๋วเรียกว่าเซี่ยอิ่งกง และมักจะได้ยินคำที่ผู้ใหญ่พูดกันเสมอว่า "จួយก้วยเซ้งเซี่ยอิ่ง" (แต้จิ๋ว) (水鬼升城隍) แปลว่า "ผีน้ำกลายเป็นเทพเจ้าเฉิงหวง" ซึ่งอาจเป็นคำเปรียบเปรยว่าคนที่ได้ตัวอย่างคาดไม่ถึง คุณมังกร พงศ์ผจญ ได้กรุณาเล่าเรื่องนี้ให้ฟังว่า "มีฝิ่นน้ำตนหนึ่งอยู่ในน้ำมานาน ตามกำหนดเมื่อครบ 3 ปี ฝิ่นน้ำตนนี้ต้องจับคนให้มาตายในน้ำ แทนตนเอง แล้วตนเองจึงจะได้ไปเกิด วันหนึ่งมีตาแก่ขี่เมามาทอดแหหาปลา ฝิ่นน้ำ ตนนี้ได้แปลงกายเป็นก้อนถ่านติดแหไปด้วย เมื่อไปถึงบ้านคนแก่ขี่เมา ฝิ่นน้ำก็กลายร่างเป็น คนคุยกับตาแก่ขี่เมาทั้งคืน เขา บอกกับตาแก่ว่าพรุ่งนี้จะมีหญิงมากระโดดน้ำตาย แล้วตนก็จะได้เลิกเป็นฝิ่นน้ำ เสียที และจะได้ไปเกิด คนแก่ขี่เมาไม่เชื่อคำพูดของฝิ่นน้ำ ได้ไปเฝ้าดู สถานที่นั้น ตามวันเวลาดังกล่าวก็มีผู้หญิงจะกระโดดน้ำจริง ตาแก่ไปบอกผู้หญิงคนนั้นไม่ให้ฆ่าตัวตาย สวรรค์เห็นว่าฝิ่นน้ำเป็นผู้มีคุณธรรมที่กล้าบอกความลับนี้ให้ตาแก่รู้เพื่อไปห้ามไม่ให้หญิงนั้นกระโดดน้ำตาย จึงแต่งตั้งให้ฝิ่นน้ำเป็นเทพเจ้าเฉิงหวง ดูแลทุกข์สุขของประชาชนใน เขตนั้น (สัมภาษณ์คุณมังกร พงศ์ผจญ ที่โรงเรียนป้วยฮั่ว 16 ตุลาคม 2557) ฟังจากเรื่องดังกล่าวคำว่าตำแหน่งเฉิงหวงหรือเซี่ยอิ่ง จึงเปรียบเสมือนเป็นตำแหน่งของเทพเจ้าที่ประจำการในที่หนึ่งๆ เหมือนข้าราชการ โดยแต่ละที่ต่างก็มีเทพเจ้าเป็นเซี่ยอิ่งของตน เช่นเดียวกับเทพเจ้าปึงเท่ากง ของชาวจีนแต้จิ๋วที่มีอยู่อย่างมากมายในศาลเจ้าทั้งที่กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

ศาลเจ้าเซี่ยอิ่งของตำบลปากน้ำที่ถนนประโคนชัยแต่เดิมคงสร้างเป็นเพิงหลังคาจาก ต่อมาจึงมีการพัฒนาและได้สร้างเป็นศาลเจ้าพ่อหลักเมืองที่สวยสดงดงามทุกวันนี้ หลังจากที่คุณมังกร พงศ์ผจญมาดำรงตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการก็ได้บูรณะศาลไป 2 ครั้ง และครั้งหลังสุดบูรณะมากกว่า 30 ปีแล้ว ได้เปิดศาลเจ้าฉลองในปี .พ.2529 (สัมภาษณ์คุณมังกร พงศ์ผจญ 16 ตุลาคม 2557)

ศาลเจ้าแห่งนี้นอกจากจะเป็นศูนย์กลางของชาวจีนในตำบลปากน้ำแล้ว ปัจจุบันยังได้กลายเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวสมุทรปราการไปแล้ว เมื่อมีการจัดงานประจำปีครั้งใด ไม่ว่าจะในช่วงปลายปีที่จัดงานขึ้นเพื่อขอบคุณเทพเจ้า หรืองานสาร ทกลางปีในช่วงเดือน 7 ก็จะมีชาวจีนและชาวไทยรวมทั้ง คนชาติอื่นๆ ที่อาศัยในจังหวัดสมุทรปราการต่างเดินทางมาเช่นไหว้บูชาอย่างไม่ขาดสาย

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ แม้จะมีขนาดไม่ใหญ่โตนัก แต่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบของศาลเจ้าครบตามแบบของชาวจีนแต้จิ๋ว เมื่อเดินเข้า บริเวณศาลเจ้า ก่อนเข้าศาลเจ้า จะมีแท่นบูชาที่กงและ ที่เฝ้ากระดาดาชเงินกระดาดาชทอง เมื่อเข้าไปในศาลเจ้า ทางขวามือของเราจะเป็นสระมังกร (龙井) และซ้ายมือเป็นสระเสือ (虎井) แท่นที่ตั้งรูปเคารพ มี 3 แท่น และแท่นกลางคือที่ตั้งรูป

เคารพเทพเจ้าเซี่ยอั้ง ซึ่งเป็นเทพประธานของศาลเจ้า ๆ ทางขวามือของเราคือแท่นที่ตั้งรูปเคารพเทพเจ้า กวนอู ส่วนทางซ้ายคือเทพเจ้าหลายองค์ (ดูเรื่องศาลเจ้าเพิ่มเติมใน พรพรรณ จันทโรนานนท์ , 2546 , น. 81-107)

6. ศาลเจ้าพ่อเก่า (老本头公庙)

ตั้งอยู่ปากทางเข้าทางขวามือของโรงเจลงเสียงที่ถนนประโคนชัย เป็นศาลเก่าแก่มากกว่า 100 ปี เดิมเป็นเพียงอาคารไม้หลังคาจาก เมื่อคุณมังกร พงศ์ผจญ เป็นประธานกรรมการดูแลศาลเจ้าแห่งนี้ ได้บูรณะศาลเจ้าพร้อมกันทั้ง 3 แห่ง คือ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ ศาลเจ้าพ่อเก่า และศาลเจ้าแม่ทับทิม ศาลเจ้าเหล่านี้หลังบูรณะแล้วได้เปิดฉลอง ศาลใหม่ในปี พ.ศ. 2527 (สัมภาษณ์ คุณมังกร พงศ์ผจญ ที่โรงเรียนปวยฮั่ว 16 ตุลาคม 2557) เทพเจ้าปูนเถ่ากงเป็นเทพเจ้าที่มีในเมืองไทย ฟิลิปปินส์และป็นังเท่านั้น ชื่อเทพเจ้าองค์นี้ได้รับการกล่าวขานถึงครั้งแรกในวงวิชาการ ของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในหนังสือของ J.D. Vaughan (1879) เขากล่าวว่าชาวจีนต่างเคารพกราบไหว้ต้าป๋องก (ตัวแปะกง-แต่จีว) และเป็นโถวกง(ปูนเถ่ากง-แต่จีว) (พรพรรณ จันทโรนานนท์ , 2546, น. 30) อู๋หัว (吴华) กล่าวว่าเทพเจ้าองค์นี้เป็นเทพเจ้าพื้นถิ่นที่ชาวจีนอพยพเข้าไปอยู่ พบทั่วไปในประเทศไทย เวียดนาม กัมพูชา และประเทศอื่นๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ว่าจะที่ใดมีชาวจีนตั้งถิ่นฐานอยู่ก็จะมีศาลเจ้าที่ตั้งเทพเจ้าเป็นโถวกง และมีคณะกรรมการดูแลพัฒนาศาลเจ้าเกือบทุกที่ ความเคารพของชาวจีนที่มีต่อเทพเจ้าองค์นี้มีมาก แม้แต่ภาษาใช้เรียกชื่อ ของเทพเจ้าก็ต้องมีการหลีกเลี่ยง เช่น ชาวแต่จีวในประเทศกล่าวคำว่า "หวาน" ในภาษาจีนว่า "เตี้ยม" ก็ต้องเปลี่ยนเสียงว่า "ตี" (甜) ทั้งนี้เพราะฮูหยินของเทพเจ้าปึงเถ่ากงคือ ปึงเถ่ามา มีชื่อว่าเตี้ยม (甜) นั่นเอง ชาวจีนบางส่วนเชื่อกันว่าปึงเถ่ากงน่าจะกลายมาจาก เป็นโถวเหนี่ยว (本头鸟) เพราะมีนิทานเกี่ยวกับการกลายของชื่อเรียกขานนี้ว่า แต่ก่อนนี้มีชาวจีนคนหนึ่งข้ามน้ำข้ามทะเลมายังแถบทะเลใต้ (南洋) เมื่อมาถึงดินแดนแห่งใหม่ รู้สึกมีความเป็นอยู่ที่ลำบากหมด หวังในอนาคตวิ่งไปเป็นป่าคิดจะผูกคอตายแต่ได้ยินนกเป็นโถวเหนี่ยวร้องว่า "กุกกุก กุกกุก" แต่คนจีนแต่จีวฟังเป็นเสียงคำว่า "คักคักคักคัก" (刻苦, 刻苦) ซึ่งแปลว่า "ให้ทนลำบาก ให้ทนลำบาก" จึงทำให้เขามีความหวังแล้วกลับมาสู้งานจนประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ดังนั้นนกเป็นโถวเหนี่ยวจึงถูกนำมาทำให้กลายเป็นเทพเจ้า (神格化) แล้วสลักเป็นรูปเป็นโถวเหนี่ยวไว้กราบไหว้ (吴华, 2016 : online) แต่ก็มีบางท่านที่ให้ความเห็นว่าเทพเจ้าเป็นโถวกง เป็นเพียง "เจ้าที่" (土地公) เท่านั้น ดังนั้นศาลเจ้าของเทพเจ้าเป็นโถวกงจึงเป็นได้เพียงศาลเจ้าที่ (土地神庙) และต่อมาก็ชาวจีนในไทยกล่าวว่าเจ้าที่เป็นเป็นโถวกง (Duanls888, 2016 : online) ชาวจีนแต่จีวนับถือเทพเจ้าเป็นโถวกงมาก ดังจะเห็นว่าแม้ชาวแต่จีวจะไปตั้งถิ่นฐานในประเทศสหรัฐอเมริกาก็ยังมีการกราบไหว้เทพเจ้าเป็นโถวกง เช่นกัน เช่นที่

รัฐเท็กซัส ตั้งชื่อว่า เตอโจวฉาวโจวฮู่กวนเป็นโถวกงเมี่ยว (德州潮州会馆本头公庙) ซึ่งความจริงก็คือใช้สมาคม (会馆) มาเป็นที่ตั้งรูปเคารพเทพเจ้าเป็นโถวกงด้วย สมาคมแห่งนี้ตั้งอยู่ที่ Texas Teo Chow ,Houston, Tx 10600 Turtie Wood ct., Houston,Tx77072 : online)

เทพเจ้าเป็นโถวกงที่แท้เป็นเทพเจ้าประจำท้องถิ่นที่มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชน ชาวจีนในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดล้วนให้ความสำคัญและนับถือเทพเจ้าเป็นโถวกง มาก เราจะเห็นศาลเจ้าดังกล่าวนี้ในทุกแห่งที่มีชาวจีนอาศัยอยู่แม้กระทั่งในตลาดสด โดยเทพเจ้าองค์นี้จะถูก กตั้งไว้เป็นเทพประธานของศาลเจ้าบ้าง หรือเป็นเทพชั้นรองของศาลเจ้า บ้าง (พรพรรณ จันทโรนานนท์ , 2546 ,น. 31-33) จากวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาจีนศึกษาของ Pornpan Laohasirinard(刘丽芳) สรุปได้ว่าศาลเจ้าเป็นโถวกงที่สร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ .ศ. 2458 แม้จะมีศาลเจ้าที่ตั้งรูปเคารพเป็นโถวกงไว้มาก แต่ก็มีเพียงศาลเจ้าของชาวจีนฮกเกี้ยนและชาวจีนแต้จิ๋วเท่านั้น ที่ตั้งบูชาเทพเจ้าเป็นโถวกง เป็นเทพเจ้าประธานของศาลเจ้า ซึ่งมีรวม 7 แห่งเท่านั้น ได้แก่ 1. ศาลเจ้าจืหนันเมี่ยว (暨南庙) ของชาวฮกเกี้ยนสร้างใน ปี ค.ศ.1786 (พ.ศ.2329) 2.ศาลเจ้าเหล่าปึงเถ่ากงหรือ เหล่าเป็นโถวกง (老本头公庙) ที่ถนนตากสินของชาวฮกเกี้ยน สร้างปี ค.ศ.1754 (พ.ศ.2297) 3. ศาลเจ้าบ้านหม้อ (万茂古庙) ของชาวจีนแต้จิ๋วที่ถนนบ้านหม้อ สร้างปี ค.ศ.1816 (พ.ศ.2359) 4. ศาลเจ้าสูง (網吏古庙) ที่ริมทางรถไฟเขตบางยี่เรือธนบุรี ของชาวแต้จิ๋ว สร้าง ค.ศ.1851 (พ.ศ.2394) 5. ศาลเจ้าเก่า (老本头公庙) ของชาวจีนแต้จิ๋วที่ถนนทรงวาด สร้างปี ค.ศ.1818 (พ.ศ.2361) 6. ศาลเจ้าบางกอกน้อย (咯呐古庙) ของชาวจีนแต้จิ๋วที่บางกอกน้อย สร้างปี ค.ศ.1917 (พ.ศ.2460) 7.ศาลเจ้าบ้านขมิ้น (万卡民本头公庙) ที่ลำน้ำบ้านขมิ้นเป็นศาลเก่าแก่ และซ่อมใหม่ปีค .ศ.1977 (พ.ศ.2520)(刘丽芳(Pornpan Laohasirinard) ,1989, p.120) สำหรับศาลเจ้าที่ตั้งเทพเจ้าเป็นโถวกงเป็นเทพเจ้าประธานของศาลเจ้านั้น ส่วนใหญ่องค์เทพเจ้าจะนำเข้ามาจากจีน(刘丽芳(Pornpan Laohasirinard , 1989 , p. 121)

ความเป็นมาของเทพเจ้า เหล่าปึงเถ่ากง หรือเหล่าเป็นโถวกงของชาวจีนที่ตำบลปากน้ำเล่ากันว่าเป็นท่อนไม้ลอยน้ำมา มีความศักดิ์สิทธิ์จึงมีผู้คนกราบไหว้มาก จากนั้นก็นำไปสลักเป็นองค์เทพเจ้าสำหรับเซ่นไหว้ ในศาลเจ้าบางแห่งเทพเจ้าเป็นโถวกงอาจไม่ได้ถูกสลักเป็นองค์แต่อย่างใด หากแต่เป็นแผ่นไม้ แล้วเขียนตัวอักษรจีนไว้ว่า “เป็นโถวกงเสินเว่ย” (本头公神位) (แปลว่าที่สถิตเทพเจ้าเป็นโถวกง) ก็มีเช่นกัน

7. เจ้าแม่ทับทิมหรือปุงเถ่าม่า หรือเป็นโถวมา (本头妈庙)

ชาวจีนชอบสิ่งที่เป็นคู่ ในธรรมชาติทุกอย่างต้องคู่กัน กล่าวคือมีกลางวันก็ต้องมีกลางคืน มีหญิงก็ต้องมีชาย เมื่อมีปึงเถ่ากง หรือเป็นโถวกง ก็ต้องมี ปึงเถ่าม่าหรือเป็นโถวมา เฉินฮั่นชู (陈汉初)

กล่าวในหนังสือเฉาซุงถัน (《潮书丛谭》) ว่าความเชื่อของชาวจีนแต่จิวในไทยเกี่ยวกับเทพเจ้าปุงเถ่ากงและปุงเถ่าม่า(แต่จิว) นั้นมีมาก ศาลเจ้าปุงเถ่าม่าที่เก่าที่สุดในกรุงเทพฯคือ ศาลเจ้าชิงปุงเถ่าม่า (新本头妈) ของชาวจีนแต่จิวบนถนนเยาวราช สร้างขึ้นในปี คศ.1848 (พ.ศ. 2391) โดยทั่วไป แม้ว่าผู้คนจะเข้าใจว่าเทพธิดา “ปุงเถ่าม่า” จะเป็นคู่ของเทพเจ้า “ปุงเถ่ากง” แต่ก็มักสร้างศาลเจ้าปุงเถ่าม่าแยกออกจากศาลเจ้าปุงเถ่ากง เทพธิดาดวงนี้ก็มีหน้าที่ปกปักรักษาผู้คนในระแวกศาลเจ้าของตน และให้ดูแลความสงบสุขของผู้คนเช่นเดียวกับเทพเจ้าปุงเถ่ากง ชื่อไทยของเทพธิดापุงเถ่าม่าดูจะค่อนข้างสับสน เพราะบางแห่งก็ใช้ชื่อไทยตามตัวอักษรจีน แต่ออกเสียงเป็นสำเนียงแต่จิว คือ “ศาลเจ้าปุงเถ่าม่า” บางแห่งเรียกว่า “ศาลเจ้าแม่ทับทิม” เช่น ศาลเจ้าแม่ทับทิม ของชาวจีนตำบลปากน้ำ ที่ถนน ท้ายบ้าน ซอย 2 ตรอกโรงวัวโรงหมูริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งอยู่ไม่ห่างไกลจากวงเวียนนาฬิกามากนัก แต่ใกล้กับที่ตั้งโรงเจ๋งเสียง ซึ่งเป็นศาลขนาดเล็ก และเป็นศาลเจ้าของชาวจีนในแถบนี้ มีชาวจีนนับถือกราบไหว้มากมาย ในปัจจุบันเนื่องจากที่ดินมีการเปลี่ยนมือ กล่าวได้ว่าคูเหมือนศาลเจ้าได้กลายเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของอุโมงค์เรือขนาดใหญ่ การเข้าออกลำบาก เพราะหากไม่เดินผ่านอุโมงค์เรือ ก็ต้องเดินผ่านโรงน้ำแข็ง ทำให้ผู้คนเข้ามาเช่นไต้หวันน้อย แต่กิจกรรมงานเช่นไหว้ประจำปีก็ยังคงจัดตามเดิมคือ ในช่วงม้งงานขอขอบคุณเทพเจ้าในปลาย ปี หรืองานขอพรเทพเจ้าในช่วงต้นปี หรืองานทิ้งกระดาษในกลางปี เทพธิดาดวงนี้จะถูกเชิญไปประทับในศาลาที่จัดไว้บนถนนปากทางซอย 2 ร่วมกับเทพเจ้าปุงเถ่ากงและองค์อื่นๆที่ใกล้กับโรงเจ๋งเสียง ศาล เจ้าแห่งนี้แต่เดิมเป็นศาลไม้เก่า มีการบูรณะใหม่ โดยคณะกรรมการดูแลศาลเจ้าที่มีคุณ มังกร พงศ์ผจญเป็นประธาน และเปิดฉลองศาลเจ้าที่สร้างขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2533

บทที่ 6

วิเคราะห์วิถีชีวิต ความเชื่อของชาวจีนในปากน้ำ และพิธีจันสมมุติฐาน

ชาวจีนอพยพที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ตำบลปากน้ำและตำบลนาเกลือ คงอยู่มาตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว ทั้งนี้เพราะปากน้ำเป็นเส้นทางหลักที่เรือต้องแวะพักและเปลี่ยนถ่ายเป็นเรือเล็กเพื่อเดินทางเข้าสู่อยุธยา ที่บ้านขุนสมุทรจีนแห่งตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอสัตหีบสมุทรเจดีย์ เป็นตำบลที่อยู่ตรงข้ามกับตำบลปากน้ำมีพื้นที่ยาวตามแนวชายฝั่งทะเลยาวไทยกว่า 13 กิโลเมตร มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบริมฝั่งทะเล โดยมีลักษณะเป็นป่าชายเลน และมีลำคลองหลายสายเชื่อมต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยาและอ่าวไทย เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด ในสมัยอยุธยาพื้นที่ดังกล่าวเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กของชาวประมงจีน ที่เข้ามาตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นกลุ่ม และมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการประมงชายฝั่ง จากหลักฐานทางโบราณคดีได้พบโครงกระดูกมนุษย์ และเครื่องประดับรวมทั้งเครื่องถ้วยมากมายที่บ้านขุนสมุทรจีน ทำให้ประมาณได้ว่าที่แห่งนี้ น่าจะเป็นจุดแวะพักเรือขนาดใหญ่ที่เดินทางเข้ามาในอ่าวไทย เช่นเดียวกับที่ปากน้ำเพื่อจะถ่ายของจากเรือใหญ่ลงเรือเล็ก เพื่อผ่านปากน้ำเข้าสู่ แม่น้ำเจ้าพระยา แต่อาจมีความสำคัญรองลงมาจากปากน้ำ (เอกพงษ์ อรุณรัตติยากร ประวัติศาสตร์จากท้องถิ่น ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน ควรค่าอนุรักษ์ , มพพ. , น. 13, 10) จากหนังสือสายสัมพันธ์ตระกูลเล่า (鑿) (5 กัง) ซึ่งปัจจุบันผู้สืบเชื้อสายอยู่ในชั่วอายุคนที่ 6 นั้น บรรพบุรุษที่เดินทางจากชวเถาเข้าสู่ประเทศไทย คือคุณปู่ทวดหน้าดี แซ่เล่า เดินทางร่วมกับพี่น้อง แรกเริ่มอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านขุนสมุทรจีนซึ่งปัจจุบันคือพื้นที่ในตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอสัตหีบสมุทรเจดีย์ ตั้งที่ทำการอยู่บริเวณปากน้ำเจ้าพระยาและประกอบอาชีพทำประมง ต่อมา ได้ย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านสาขลาตำบลนาเกลือ อำเภอสัตหีบสมุทรเจดีย์ และได้พบกับสาวพื้นถิ่นลูกจีนที่หมู่บ้านสาขลา คือนางแจ่ม แซ่ตั้ง ได้อยู่กินกัน ที่หมู่บ้านสาขลา มีบุตรธิดาหลายคน จากนั้น ได้ย้ายเข้ามาอยู่ที่บ้านริมแม่น้ำในตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ (กรรมการจัดทำหนังสือสายสัมพันธ์ตระกูลเล่า, สายสัมพันธ์ตระกูลเล่า (鑿) 5 กัง , 2551, น.12) แต่เดิมหมู่บ้านชาวจีนอพยพคงอยู่ตามริมชายฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เพราะสะดวกต่อการทำมาหากิน ดังบรรพบุรุษตระกูลเล่าที่แรกเริ่มอยู่ที่บ้านขุนสมุทรจีน แล้วย้ายมาที่หมู่บ้านสาขลา และท้ายบ้านที่ปากน้ำ ในช่วงเวลาต่อมา ทั้งนี้เพราะมีที่ทำกินมาก อีกทั้งการคมนาคมสะดวก แต่ก่อนการไปมาหากันในแต่ละที่แม้จะมีสายน้ำถึงกันได้ ก็คงเป็นการเดินทางที่ลำบากยิ่ง แต่ในปัจจุบันหมู่บ้านขุนสมุทรจีนกับหมู่บ้านสาขลาก็ไม่ไกลกันมาก เพราะมีเรือแล่นไปมาหาสู่กันได้จากท่าเรือปารี ซึ่งอยู่ก่อนถึงหมู่บ้านสาขลา เป็นท่าเรือที่มีเรือรับส่งผู้คนระหว่างหมู่บ้าน คือ หมู่บ้านขุนสมุทรจีน และหมู่บ้านสาขลา ที่ตลาดโบราณของหมู่บ้านสาขลาเป็นตลาดชาวจีนอีกแห่งหนึ่งที่เคยมีชาวจีนอยู่กันอย่างหนาแน่นมีทั้งกลุ่มที่ทำอาชีพค้าขาย ทำประมง และทำนาเกลือ ปัจจุบันบุตรหลานชาวจีนที่ยังอาศัยอยู่ที่ตลาดแห่งนี้ มีทั้งรุ่นที่ 3 รุ่นที่ 4 และรุ่นที่ 5

เนื่องจากบุตรหลานชาวจีนที่นี่ไม่มีการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรต่างๆ เหมือนบุตรหลานชาวจีนในตำบลปากน้ำ ดังนั้นจึงไม่มีสมาคมตระกูลแซ่ ไม่มีโรงเรียนจีน ไม่มีสมาคมบ้านเกิดหรืออื่นใดที่เกี่ยวกับบรรพบุรุษทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะชาวจีนที่นี่ตั้งที่อยู่อาศัยปะปนกับชาวพื้นถิ่นมาก จึงมีความเป็นพื้นถิ่นอย่างรวดเร็ว จากการสอบถามและสัมภาษณ์เจาะลึกผู้คนในตลาดโบราณหลายท่าน พวกเขาู้เพียงชนชั้นตนที่จรรู้สึกลงไปถึงบรรพบุรุษเป็นจีนกลุ่มภาษาใดนั้น ไม่มีผู้ใดทราบเลย อีกทั้งส่วนใหญ่พูดฟังจีนไม่ได้ แม้แต่คำเดียว

ชาวจีนที่ตลาดโบราณหมู่บ้านสาขา แรกเริ่มที่อยู่อาศัยเป็นชาวจีนทั้งหมดต่อมาชาวจีนแต่งงานอยู่กินกับ หญิงชาวพื้นถิ่นมากขึ้นจึงมีความเป็นไทยเร็วขึ้น การแต่งงานรื่นเริงประจำปีที่จัดขึ้นเพื่อ ถวายศาลเจ้าปู่แดงมักนิยมว่าจ้างลิเกมาแสดง ปี พ .ศ.2482 ตลาดเกิดไฟไหม้ สมัยก่อนชาวบ้านปลูกบ้านมักใช้ใบจากมุงหลังคา ทำให้เกิดไฟลุกลามไหม้ลามไปอย่างรวดเร็ว สร้างความเสียหายให้แก่ร้านค้าและบ้านเรือนเป็นอย่างมาก ชาวจีนที่หมู่บ้านสาขาส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาเกลือ มีชาวจีนแต่จิวเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือ ชาวจีนแคะ และชาวจีนไหหลำ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งเล่าว่า ชาวจีนที่นี่ส่วนใหญ่หนีเข้าเมือง เมื่อเรือสำเภาที่ชาวจีนอพยพอาศัยมานั้น แล่นเข้าถึงปากอ่าว บางคนกระโดดน้ำหนีเข้าเมือง โดยไม่ต้องเสียค่าเข้าประเทศ แต่หากถูกจับได้ พวกเขาต้องมาเป็นคนงานให้หลวง ช่วยขุดคลองเป็นเวลา 1 ปี โดยไม่ได้รับค่าจ้าง แต่ไม่ต้อง เสียส่วยและเสียค่าต่างด้าว ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านสาข ลา บ้านขุนสมุทรจีน หรือปากน้ำในสมัยก่อนจึงเป็นสถานที่ที่ ชาวจีนอาศัยอยู่มากสุด (จากการสัมภาษณ์ คุณนิรันดร์ สินธุสุวรรณ หมู่บ้านสาข ลา ตำบลนาเกลือ อำเภพระสมุทรเจดีย์ วันที่ 17 เมษายน 2558)

เมื่อชาวจีนอพยพมาอยู่ ต่างถิ่น จากพื้นฐานวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน แต่ กลับต้องมาอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน แม้จะมีการดำเนินชีวิตที่ใกล้เคียงกันก็ตาม ย่อมส่งผลต่อการคงอยู่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไปด้วย

6.1 เปรียบเทียบจำนวนชาวจีนกลุ่มภาษาในปากน้ำตำบลปากน้ำ และหมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ

หลักฐานจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่อยู่ตำบลปากน้ำอำเภปากน้ำ 24 ราย และที่ตำบลนาเกลืออำเภพระสมุทรเจดีย์ 6 ราย รวมเป็น 30 รายนั้น คิดเป็นร้อยละได้ 80% และ 20% โดยนับเป็นชาวแต่จิว 90% และชาวจีนแคะ 10% ทั้งนี้อาจสรุปลงไปได้เลยว่าชาวแต่จิวอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมากสุด ดังที่เซียฮิวฮุง(แต่จิว) กล่าวไว้ว่าประเทศไทยมีชาวจีนแต่จิวมากที่สุด คิดเป็น 50% จีนแคะ 15% ไหหลำ 12% กวางตุ้ง 10% ฮกเกี้ยน 10% และอื่นๆ 3% (เซียฮิวฮุง , 1953, p. 25) และ

จากการเก็บข้อมูลจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญชาวจีนแต่จิว และชาวจีนแคะ ทั้งที่ตำบลปากน้ำและตำบลนาเกลือก็เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์อีกอย่างหนึ่งได้

ชาวจีนอพยพที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ใด มีปัญหาเกี่ยวกับชาวพื้นถิ่นน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้ แม้ว่าชาวแต่จิวจะมีจำนวนมากที่สุด แต่เทียบกับชาวจีนอพยพเข้าสู่ประเทศอื่นๆแล้ว จำนวนชาวจีนในประเทศไทยจะมีจำนวนน้อยกว่า อีกประการหนึ่งอาจจะเป็นเพราะนโยบายของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวจีนดีด้วย (ณรงค์ พ่วงพิศ , 2518 ,น. 35) ชาวจีนที่อพยพเข้ามา อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีมานานนับศตวรรษแล้ว มีผู้ประมาณว่าชาวจีนในประเทศไทยมีจำนวนทั้งสิ้น 3,600,000 คน ในจำนวนดังกล่าวมีชาวจีนต่างด้าว 409,508 คน ที่เหลือเป็นบุตรหลานชาวจีนที่เกิดในเมืองไทย (ขจัตถัย บุรุษพัฒน์ , 2515, น. 11) เหตุที่มีชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมาก เพราะนโยบายรัฐบาล ที่ต้องการแรงงานชาวจีน ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งของการอพยพ นโยบายของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวจีน ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ต่อลงมาถึงรัชกาลที่ 5 คือการถ้อยทีถ้อยอาศัย ไม่มีมาตรการใด หรือการปฏิบัติใด ที่แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยมีนโยบายที่รุนแรงต่อชาวจีน แต่อย่างไร ชาวจีนได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมจากรัฐบาล อีกทั้งยังได้รับการปฏิบัติเสมือนหนึ่งเป็นคนไทย โดยไม่ได้ถือว่าชาวจีน มีฐานะเป็นคนต่างด้าวแต่อย่างไร ดังที่พันเอกพระยาศรีวิสารวาท ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “เมื่อพวกจีนแรกเข้ามา ในกรุงสยามได้รับผลปฏิบัติเช่นเดียวกับคนไทย โดยเหตุที่จีนอยู่ใต้อำนาจของไทย รัฐบาลจึงอนุญาตให้ถือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์เช่นเดียวกับคนไทย” และ Walter F. Vella ได้กล่าวไว้ในหนังสือของเขาว่า ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในด้านค้าขาย นั้น ได้รับอภิสิทธิ์เช่นเดียวกับประชาชนชาวไทย รวมทั้งสิทธิที่จะเดินทางทั่วประเทศได้อย่างเสรี สามารถซื้อที่ดินและ บ้านเรือนตลอดจนสร้าง เรือสำเภาได้ และสำเภาจีนก็ไม่ต้องเสียภาษี สูงกว่าสำเภาไทยโดยทั่วไป นอกจากนี้ชาวจีนยังได้รับสิทธิ เช่นคนไทย คือยกเว้นไม่ต้องถูกสักเลขและเกณฑ์ไปทำงานให้รัฐบาลสามเดือนต่อปี (อ้างถึงใน ขจัตถัย บุรุษพัฒน์ , 2515, น. 12-13) ทั้งนี้แต่เดิมนั้นชาวจีนอพยพเข้ามา มีจุดมุ่งหมายเดียว คือทำมาค้าขายไม่คิดที่จะมีอำนาจด้านการเมืองแต่อย่างไร (ณรงค์ พ่วงพิศ , 2518, น. 35)

ปัจจัยสำคัญต่อการอพยพสู่ตำบลปากน้ำและตำบลนาเกลือของจังหวัดสมุทรปราการของชาวจีนทั้งสองแห่งที่กล่าวมาข้างต้นก็คงไม่ผิดจากปัญหาการอพยพของชาวจีนทางภาคใต้ของประเทศจีน ดังที่ผู้วิจัยได้เขียนไว้ในบทที่ 4 ซึ่งก็คือ บริเวณฝั่งตะวันออกเฉีย งใต้ของประเทศจีนอันเป็นที่ตั้งของมณฑลฮกเกี้ยน กวางตุ้งและไหหลำนั้น พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีที่ราบสำหรับการเพาะปลูกเพียงเล็กน้อย ไม่เพียงพอกับจำนวนประชากร นอกจากนั้นการไปมาหาสู่กันในแต่ละพื้นที่

ยังคั้นด้วยภูเขา ทำให้ติดต่อกันลำบาก สำหรับพื้นที่บางส่วนติดทะเล ก็อาจโชคดีกว่าที่อื่น เพราะสามารถเดินเรือออกสู่ทะเลไปทำมาค้าขายหารายได้มาจุนเจือครอบครัวได้

ชาวจีนอพยพเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นจำนวนมากในปลายคริสต์ ศตวรรษที่ 18 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งตรงกับสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา ต่อมาถึงสมัยกรุงธนบุรี และต้นรัตนโกสินทร์ ชาวจีนที่อพยพเข้ามาไทยในช่วงนั้น ส่วนใหญ่ จะเป็นพวกลูกเรือ หรือพวกนักเสี่ยงโชค ซึ่งครั้งแรกๆ ก็เพียงต้องการอาศัยอยู่ชั่วคราว เมื่อหาเงินได้เพียงพอแล้ว ต่างก็ยินดีกลับประเทศจีน แต่เนื่องจาก ประเทศไทยอุดมสมบูรณ์ อีกทั้งกฎหมายสำหรับชาวจีนอพยพก็ยังไม่ได้เข้มงวดนัก พวกเขาจึงต้องการอยู่ในประเทศไทยสร้างหลักปักฐานต่อไป เช่น ชาวจีนรุ่นแรกๆ ของปากน้ำ คือคุณ กังของคุณไพโรจน์ ชำนินา วากุล แซ่ซิม (沈阿孫) มีอาชีพเป็นช่างต่อเรือ (สัมภาษณ์คุณมังกร พงศ์ผจญ ที่โรงเรียนปวยฮั่ว ถนนสายลวด วันที่ 16 ตุลาคม 2557) หรือคุณกังของคุณนิรันดร์ สินธุสุวรรณ (แซ่เล่า) (鑿) (文) ที่เดิมตั้งใจว่าหาเงินได้ก้อนหนึ่งจะกลับประเทศจีน แต่ที่ตำบลนาเกลือ อุดมสมบูรณ์มาก และทำมาหากินง่ายได้ทำอา ชีพทำนาเกลือ แล้วส่งไปยังเมืองอื่นๆ ด้วยเรือบรรทุกขนาดใหญ่ ทำให้ร่ำรวยได้เร็วมาก เป็นเจ้าของเรือบรรทุกขนาดใหญ่เป็น 10 ลำ (สัมภาษณ์คุณนิรันดร์ สินธุสุวรรณ ที่หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ วันที่ 17 เมษายน 2558) หรือคุณปู่ทวดของตระกูลเล่า (鑿) (5 กัง) กังหมาตี แซ่เล่า ก็เช่นเดียวกัน (สายสัมพันธ์ตระกูลเล่า (鑿) (5 กัง) , 2551, น. 1)

ชาวจีนอพยพเหล่านี้อพยพสู่ต่างถิ่นด้วยท่อของจำเป็นสำหรับส่วนตัวเพียงท่อเดียวที่เรียกว่า “เสื้อผืน หมอนใบ” ด้วยปณิธานที่แน่วแน่ว่าจะสร้างตนหาเลี้ยงชีพแล้วส่งเงินกลับไปจุนเจือครอบครัวที่อยู่ในเมืองจีน เนื่องจากปากน้ำและตำบลแหลมฟ้าผ่า และตำบลนาเกลือเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ ทำมาหากินง่าย ปากน้ำมีความเป็นเมือง มีร้านค้าเป็นศูนย์รวมของวิถีชีวิตชาวจีนในรูปแบบต่างๆแบบชาวเมือง แต่ที่หมู่บ้านสาขลาและหมู่บ้านขุนสมุทรจีน นั้น เป็นหมู่บ้านจีนที่โดดเดี่ยวไปมาติดต่อกันระหว่างหมู่บ้านก็เป็นไปอย่างลำบาก แต่ทั้ง สามแห่งล้วนแต่ใกล้ทะเล มีช่องทางทำมาหากินได้หลายทาง จึงเป็นที่นิยมเข้ามาตั้งหลักฐานของชาวจีน ประกอบกับประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการปฏิรูปการปกครอง และมีการพัฒนาประเทศในทุกด้าน กล่าวคือ มีทั้งด้านการเกษตร การคมนาคม การก่อสร้าง ตลอดจน งานบริการในด้านอื่นๆ ต้องการคนงานเข้ามา เป็นกสิแบกหามเป็นจำนวนมาก ทั้ง คนงานที่ทำงาน ในสวนยาง เหมือนแร่ สร้างทางรถไฟ ตัดถนน ขุดคลอง ก่อสร้างอาคารสถานที่ เป็นต้น เนื่องจากชาวจีนมีความขยันอดทน ทุกหน่วยงานต่างนิยมนำจ้างชาวจีนมาทำงานดังกล่าว ดังนั้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ.1939-1945)จีนได้สิทธิพิเศษมากกว่าชนชาติอื่นที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทย คือ ชาวจีนเข้าเมืองได้ปีละ 10,000 คน ส่วนชนชาติอื่นเข้าไทยได้เพียงปีละ

200 คนเท่านั้น และเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นไปในช่วงปี พ.ศ.2490-2491 และก็ยังมิมีชาวจีนทั้งเข้าเมือง ถูกกฎหมายและลักลอบเป็นจำนวนหลายหมื่นคน จนมาถึงปี พ.ศ. 2493 เมื่อจีนคอมมิวนิสต์ประสพ ภัยชนะ โควต้าคนจีนเข้าเมืองลดลง เหลือเพียงเฉพาะประเทศที่มีสัมพันธไมตรีปีให้เข้าได้ 200 คน เท่านั้น (วัลภา บุรุษพัฒน์ . 2517: 18-19) เมื่อรัฐบาลไทยเรียกเก็บค่าธรรมเนียมคนต่างด้าวในอัตรา สูงขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2493 เป็นต้นมา ชาวจีนที่เข้ามาในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เคยอยู่ในประเทศ ไทยมาก่อน และได้รับอนุญาตให้กลับเข้ามาในประเทศไทยได้ (วัลภา บุรุษพัฒน์ , 2517, น. 19)

ตารางที่ 6.1 จำนวนชาวจีนในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2498 แบ่งตามกลุ่มภาษา

กลุ่มภาษา	จำนวน	ร้อยละ
แต้จิ๋ว (Teo chiu)	1,297,000	56
จีนแคะ (Hakka)	370,000	16
ไหหลำ (Hainanese)	278,000	12
กวางตุ้ง (Cantonese)	162,000	7
ฮกเกี้ยน (Hokkien)	162,000	7
อื่นๆ (Other)	46,000	2
รวม	2,315,000	100%

ที่มา : G. William Skinner. Chinese Society in Thailand . New York : Cornell University Press .1957 : 212

จำนวนตัวเลขที่กล่าวมานี้จะถูกต้องมากเพียงใด ไม่อาจยืนยันได้แต่การสำรวจสำมะโน ประชากรทั่วประเทศครั้งสุดท้ายในปี พ.ศ.2503 ปรากฏจำนวนประชากรทั่วประเทศมี 26,257,918 คน มีชาวจีนต่างด้าว 409,508 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ การสำรวจสำมะโนประชากรทั่วประเทศ 2503, 2504, หน้า 18 ตาราง 8) และข้อมูลจากกองทะเบียนคนต่างด้าวและภาษีอากร กรมตำรวจ พ.ศ.2511 แสดงว่าปี พ.ศ.2508 มีชาวจีนอยู่ในประเทศไทย 348,582 คน (วัลภา บุรุษพัฒน์ , 2517, น. 21)

และข้อมูลจากกรมตำรวจมีจำนวนชาวจีนต่อจากปี พ.ศ.2508 อีกหลายปี กล่าวคือ

พ.ศ. 2512	มีจำนวน	336,704	คน
พ.ศ. 2513	มีจำนวน	333,879	คน
พ.ศ. 2514	มีจำนวน	322,426	คน
พ.ศ. 2515	มีจำนวน	321,966	คน

พ.ศ. 2516   มีจำนวน   319,465   คน

พ.ศ. 2518   ณ วันที่ 25 เมษายน มีจำนวน 316,235 คน

(ประพจน์ ศุภรัตน์เมธี , 2515 ,น. 38) และคิดว่าในปัจจุบันคงมีชาวต่างด้าวเหลือน้อยเต็มที เพราะจากที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 ราย ไม่มีชาวจีนอพยพรุ่นที่ 1 แม้แต่คนเดียว หากจะมีก็คงชราภาพมากแล้วจนไม่อาจให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใดๆ ได้

ชาวจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทย เดิมทีมีแต่พวกผู้ชายเท่านั้น ไม่มีผู้หญิงหรือครอบครัวอพยพตามมาด้วย จนถึงหลังปี พ.ศ.2436 ที่ทางการจีนอนุญาตให้หญิงเดินทางออกต่างประเทศได้ ชายจีนจึงได้แต่งงานกับหญิงจีนที่อพยพเข้ามา หรือให้ครอบครัวอพยพตามเข้ามา ด้วย (G. William Skinner ,1957, p.126)

ดังนั้นเมื่อชายจีนอาศัยอยู่ในประเทศไทยนานเข้าก็มี โอกาสแต่งงานกับหญิงไทยมากขึ้น และลูกที่เกิดมามีพ่อแม่สัญชาติเป็นไทยตามกฎหมายไทยไปด้วย ดังที่เราพบตัวอย่างมากมายทั้งบุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญที่ตำบลปากน้ำและตำบลนาเกลือ ครั้นต่อมาอีกไม่กี่ชั่วอายุคน ลูกจีนเหล่านั้นก็กลายเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ในที่สุด เช่นเดียวกับลูกหลานชาวปากน้ำและนาเกลือ

จากข้อมูลสรุปผู้ให้สัมภาษณ์รวม 30 ราย นั้นมีรุ่นที่ 2 จำนวน 16 ราย คิดเป็น 53.3% รุ่นที่ 3 จำนวน 13 ราย คิดเป็น 43.3% และรุ่นที่ 4 จำนวน 1 ราย คิดเป็น 3.3% และรุ่นที่ 2 นั้นก็มีอายุสูงสุดอยู่ระหว่าง 81-90 ปี และอายุต่ำสุดระหว่าง 51-60 ปี รุ่นที่ 3 มีอายุสูงสุดอยู่ระหว่าง 71-80 ปี และต่ำสุดอายุระหว่าง 31-40 ปี สำหรับรุ่นที่ 4 มีจำนวน 1 รายนั้นอายุอยู่ระหว่าง 61-70 ปี จึงทำให้คาดคะเนได้ว่าบรรพบุรุษของท่านนี้คงเข้ามาอาศัยอยู่ที่ปากน้ำนานมาก จนบัดนี้ รุ่นที่ 4 ก็มีผู้สืบสกุลถึงรุ่นเหลนแล้ว ทั้ง 24 ราย ซึ่งเป็นชาวจีนแต่จิว 22 ราย และชาวจีนแคะ 2 ราย ที่ปากน้ำต่างพูดภาษาแต่จิวได้และบางท่านที่เป็นจีนแคะ นอกจากจะพูดภาษาถิ่นของตนได้ดีแล้ว ยังพูดภาษาแต่จิวได้ดีมากด้วย สำหรับ 6 คนที่ตำบลนาเกลือหมู่บ้านสาขลา ซึ่งมี รุ่นที่ 2 รวม 1 ราย และรุ่นที่ 3 รวม 5 ราย ทั้งหมดไม่สามารถฟังพูดภาษาถิ่นซึ่งเป็นภาษาแต่จิวได้เลย กล่าวได้ว่าพวกเขาได้ถูกผสมกลมกลืนเป็น ไทยไปอย่างสิ้นเชิง พวกเขาารู้เพียงว่าบรรพบุรุษของตนเชื้ออะไรเท่านั้น เรื่องอื่นที่เกี่ยวกับเรื่องราวของบรรพบุรุษไม่รู้เลย

จากที่กล่าวถึงบุตรหลานชาวจีนทั้งที่ ตำบลปากน้ำและตำบลนาเกลือ จะเห็นว่าเป็นการผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่เป็นไปอย่างธรรมชาติ ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายรายที่บรรพบุรุษเป็นชาวจีนอพยพ และได้แต่งงาน กับหญิงพื้นถิ่น จึงเกิดการผสมผสานกันอย่างสมบูรณ์ ดังที่ Milton Gordon ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อเกิดการผสมผสานทางด้านโครงสร้างหรือการแต่งงานแล้ว สุดท้ายก็คือการผสมผสานทางด้านสัญชาติดังที่กล่าวไว้ในคู่มือที่ 2

ขจิตภัย บุรุษพัฒนา (2515) กล่าวถึงเหตุแห่งการผสมผสานกลมกลืนทางชาติพันธุ์ที่ประสบความสำเร็จทางประเทศไทยนั้นด้วยปัจจัยที่ส่งเสริมหลายประการ คือ

1. ชาวจีนที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทยส่วนใหญ่มาจากมณฑลทางภาคใต้ของจีนซึ่งมีฐานะยากจนไร้การศึกษา มักถูกเหยียดหยามจากจีนทางภาคเหนือ ว่าเป็นคนบ้านนอกไม่มีฐานะทางสังคม ไม่เป็นที่ยอมรับนับถือ เมื่อพวกนี้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยพบกับสังคมที่ให้ความเป็นมิตร ประกอบกับวัฒนธรรมไทยที่ไม่แตกต่างจากวัฒนธรรมจีนที่ตนเคยยึดมาแต่เดิมมากนัก จึงทำให้ชาวจีนยอมรับวัฒนธรรมไทยได้ไม่ยาก
2. ชาวจีนที่อพยพเข้าสู่ไทยในช่วงแรกส่วนใหญ่เป็นชายฉกรรจ์ที่มุ่งหาความก้าวหน้าเพื่อสร้างฐานะของตนให้มั่นคง แต่เมื่ออยู่ในเมืองไทยระยะหนึ่งก็สมรสกับหญิงไทย ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยให้ เกิดการผสมผสานกลมกลืนเป็นคนไทยได้ง่าย เนื่องจากบุตรหลานจีนที่เกิดมาในท่ามกลางวิถีชีวิตของคนไทยก็ย่อมจะกลายเป็นคนไทยได้โดยง่าย
3. ในช่วงแรกการศึกษาภาษาจีน ของชาวจีนในไทยยังไม่มีมากนักอีกทั้งการค้าของพวกเขา ยังไม่เจริญมาก ชาวจีนที่อพยพมาส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้แรงงาน ไม่กระตือรือร้นที่จะให้ลูกหลานของตนเรียนภาษาจีน จึงทำให้ไม่มีการตั้งโรงเรียนจีนในช่วงแรกจากการอพยพ (ขจิตภัย บุรุษพัฒนา , 2515, น. 12-15)

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ สังคมคนไทย มีค่านิยมที่ นับถือยกย่องผู้มีฐานะทางการเงิน ชาวจีนส่วนมากทำธุรกิจมีฐานะทางการเงินดีต่างได้รับการนับถือจากชาวไทย ชาวจีนจึงรู้สึกว่าเป็นมิตรน่าสนิทสนม ทำให้ชาวจีนเป็นไทยได้ง่ายขึ้น (ขจิตภัย บุรุษพัฒนา , 2515, น. 25-28) ประพฤติศุกุศลรัตนเมธี กล่าวถึงการผสมกลมกลืนของชาวจีนว่า จากจำนวนชาวจีนที่เจ้าหน้าที่กรมตำรวจให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ในวันที่ 25 เมษายน 2518 ว่ามีจำนวนชาวจีนในประเทศไทย 316,235 คน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ไม่ว่าจะอยู่ในวัยชราหรือวัยทำงานก็ตาม จะปรากฏว่าสถาบันครอบครัวของบุคคลดังกล่าวล้วนอยู่ในลักษณะผสมผสานระหว่างไทยกับจีน และมีจำนวนไม่น้อยที่มีลักษณะเป็นไทยมากกว่าเป็นจีน ในทางนิตินัย จำนวนบุคคลของครอบครัวหนึ่งสมมุติว่ามีอยู่ 20 คน ในจำนวนนี้จะมีคนจีนที่มีฐานะทางกฎหมายที่เป็นคนต่างด้าวเพียงหนึ่งหรือสองคนเท่านั้น นอกจากนั้นจะเป็นคนไทยตามกฎหมาย ซึ่งเป็นบุตรหลานของคนจีนดังกล่าว ส่วนในทางพฤตินัยแล้ว บุตรหลานซึ่งเป็นคนส่วน ช่างมากในครอบครัวได้ถือกำเนิด และได้รับการศึกษาประกอบอาชีพ ในประเทศไทย มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายเกือบจะสมบูรณ์ บุคคลดังกล่าวยอมรับวัฒนธรรมไทย ซึ่งส่วนมากคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมจีน การผสมผสานของวัฒนธรรมของทั้งสองชาติจึงเกิดขึ้น ไม่ว่าจะในด้านภาษา หรือการดำรงชีวิต ปัจจัยทางกาลเวลาที่มีความยาวนานมีผลผูกพัน กับชาวจีนต่อประเทศไทยอย่างแน่นแฟ้น

นอกจากนี้ปัจจัยทางสังคมไทยที่ยอมรับชาวจีน รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลไทยในการจัดปัญหาชนกลุ่มน้อย อีกทั้งปัจจัยทางวัฒนธรรมของชาวไทย รวมทั้งปัจจัยภายนอกประเทศทั้ง จากไต้หวันและสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ไม่เอื้อให้คนจีนกลับคืนถิ่นฐานภูมิลำเนาได้ ปัจจัยต่างๆเหล่านี้ ล้วนส่งผลต่อการผสมผสานระหว่างไทยจีนให้แน่นแฟ้นมากขึ้น (ประพฤทธิ์ ศุภรัตน์เมธี, 2515, น. 40-41)

สกินเนอร์ (2529) กล่าวถึงปัจจัยสำคัญอีกอย่างที่ทำให้คนจีนกลายเป็นไทยเร็วขึ้น เพราะการแต่งงาน ซึ่ง Milton Gordon ถือว่าเป็นการผสมผสานแบบสมบูรณ ทั้งนี้เพราะก่อน พ.ศ. 2436 หญิงจีนไม่ได้อพยพออกจากประเทศจีนเลย ที่นี้เพราะผู้ใหญ่ของตระกูลในเขตอพยพของประเทศจีนทางใต้ ไม่ยอมอนุญาตให้ภรรยาติดตามสามีไปต่างประเทศด้วยเกรงว่าจะเสียสมาชิกในครอบครัว แต่เป็นที่คาดหมายของครอบครัวว่าชายผู้อพยพไปหาเงินแล้ว ต้องส่งมาให้ญาติพี่น้อง ดังนั้นจะเห็นว่า แม้ในระหว่าง ปี พ.ศ.2436-2448 ผู้อพยพที่เป็นหญิงมีเพียง 5% เท่านั้น และต่อมาในปี พ.ศ. 2449-2460 จึงมีจำนวนหญิงอพยพเพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าว ทางเลือกสำหรับผู้อพยพชาวจีนก่อนปี พ.ศ. 2436 จึงมีเพียงเป็นโสเภณีหรือแต่งงานกับสาวชาวพื้นถิ่น ส่วนใหญ่ชายจีนที่อพยพจะมีภรรยาที่ประเทศจีนอยู่แล้ว การแต่งงานกับหญิงไทยจึงกลายเป็นกฎสำหรับผู้อพยพชาวจีนที่มีอาชีพและฐานะทางการเงินเอื้ออำนวย ลูกจีนอันเป็นที่ผลผลิตจากการแต่งงานก็ไม่ได้ ถูกแบ่งแยกออกเป็นชนชั้นต่างหาก ลูกจีนเกือบทั้งหมดยุคภาษาไทยได้คล่องรวมทั้งภาษา ของบิดาตนด้วย (จี วิลเลียม สกินเนอร์, 2529, น. 129-130) นอกจากนี้วิถีชีวิต และความเชื่อที่คล้ายคลึงกันของไทยและจีน ทำให้ชาวจีน ยอมรับวัฒนธรรมไทยได้ง่ายดังที่ สกินเนอร์ ได้อ้างถึงข้อความของ Crawford ในต้นปี พ.ศ.2366 ว่า

“คนจีน.....ยอมรับนับถือพุทธศาสนาทันทีที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ” และ Crawford ได้พูดขยายความในงานชิ้นต่อมา ของเขาว่า “ไม่ว่าคนจีนจะถือศาสนาใดมาก่อน นหรือไม่ว่าเขาจะมีศาสนาหรือไม่ (คนจีนจะรับ) รูปแบบการนับถือของพุทธศาสนิกชน ไปวัดไทย และใส่บาตรพระ มีบางคนบวชเป็นพระ แม้ว่าวิถีชีวิตแบบนี้ไม่เข้ากับนิสัยขยันขันแข็งไม่อยู่นิ่งของพวกเขาก็ตาม ” (จี วิลเลียม สกินเนอร์, 2529, น. 131) ราเควช ในพ.ศ. 2446 กล่าวถึงลูกผสมในไทย “พวกเลือดผสมรุ่นที่สามเล็กไว้หางเปีย แต่งตัวแบบไทย และละทิ้งแม่แต่ลัทธิศาสนาของบรรพบุรุษ ” และ พี.ทอมป์สัน กล่าวถึงลูกผสมจีนไทยในปี พ.ศ.2449 ว่า” บุตรของพ่อแม่ผสม ...พูดไทยไม่รักการไว้หางเปีย มีจำนวนพอกับพวกที่ไม่เล็กไว้ ในเรื่องความเห็นอกเห็นใจ และธรรมเนียมมารยาทพวกเขาเป็นคนไทยเต็มที่ (จี วิลเลียม สกินเนอร์, 2529, น. 135) จากดัชนีนิพนธ์ของ พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2551) ได้กล่าวถึงการผสมกลมกลืนของ ลูกหลานชาวจีนในอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ว่าการผสมกลมกลืนของชาวจีนในอำเภอลำปลายมาศกับชาวพื้นถิ่นที่มีทั้งชาวไทย ชาวลาว และเขมรนั้น ยังมีอัต

ลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวจีนเหลืออยู่ และมีบางอย่างเปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าจะมีการผสมกลมกลืนในอัตราามากเพียงใด แต่เพราะมีปัจจัยที่มีผลต่อการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงทางอ้อม คือ ลักษณะ การที่พวกเขาไม่ได้ให้ความสำคัญต่อประเพณีจีนในเทศกาลอื่นๆเกี่ยวกับชีวิต เหมือนสมัยบรรพบุรุษของพวกเขา แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาจะนิยมปฏิบัติตามเทศกาลของคนไทยและชาวพื้นถิ่น นอื่นๆ เช่น งานบุญวันสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา ก็ไม่มีลูกหลานจีนในตลาดอำเภอลำปวย ыมาศไปร่วมงานที่วัดสุโกโสภณ (วัดใหญ่) ด้วย จะมีก็เพียงบางครอบครัวเท่านั้น เรื่องการบวชเรียนของบุตรชายก็เช่นกัน (พรพรรณ จันทโรนานนท์ , 2551, น. 679) สำหรับในด้านสังคม และวัฒนธรรม กล่าวได้ว่าลูกหลานจีนในอำเภอลำปวยมาศ ไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องถิ่นกำเนิด เรื่องสายเลือด และอาชีพตามแบบบรรพบุรุษของตน ทั้งนี้ เพราะต่างสำนึกว่าตนเป็นคนไทย เป็นลูกหลานชาวจีนที่เกิดในลำปวยมาศไม่มีการแบ่งแยกเรื่องกลุ่มภาษาพูด ทุกตระกูลเชื้อให้ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ให้เจริญรุดหน้าเทียบเท่ากับอำเภออื่นๆ ในจังหวัดบุรีรัมย์ แต่ก็ยังมีลูกหลานจีนบางกลุ่มที่ยังยึดติดกับแซ่ตระกูลมีการตั้งสมาคมตระกูลเล่า เป็นต้น (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2551, น.669) แนวโน้มในอนาคตของการผสมกลมกลืนของ ลูกหลานชาวจีนในอำเภอลำปวยมาศ พรพรรณ จันทโรนานนท์ สรุปไว้ 2 ประเด็น คือ

1. หากสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนในหมู่ 1 บ้านลำปวยมาศ อำเภอลำปวยมาศ ยังปล่อยให้ทุกอย่างเป็นไปตามสภาพเดิม อุตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวจีนในบ้านลำปวยมาศก็จะค่อยๆหายไป จนต่อไปลูกหลานชาวจีนจะไม่สนใจแซ่วงศ์ตระกูล ไม่รู้จักประเพณีวัฒนธรรมของจีน แล้วค่อยๆกลายเป็นคนไทยอย่างสมบูรณ์ แต่การปฏิบัติและจัดงานตามประเพณีจะยังคงอยู่อีกหลายชั่วคน ซึ่งสิ่งที่ปฏิบัติดังกล่าวจะมีความสำคัญเพียงแค่ว่าเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นจีนเท่านั้น
2. กระแสจีนที่เป็นปัจจัยภายนอกจะเป็นผลต่อการก่อให้เกิดสำนึกในความเป็นจีนมากขึ้น แล้วทำให้รูปแบบทางวัฒนธรรมจีนพื้นถิ่นกลับเข้ามาใหม่ในสังคมชาวจีนที่ลำปวยมาศ แต่อาจมีรูปแบบและเนื้อหาแตกต่างออกไปจากเดิมบ้าง แม้อาจจะไม่ได้เป็นเงินแท้ๆ เหมือนเงินรุ่นเก่า แต่ก็ยังเป็นการดำรงไว้ซึ่งความเป็นจีนมากขึ้นโดยมีการจัดตั้งสมาคมมีเครือข่ายสัมพันธ์กับสมาคมจีนในประเทศไทย หรืออาจจะเป็นเครือข่ายโยงใยไปถึงสมาคมจีนอื่นๆทั่วโลกได้ (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2551, น. 687-688)

สำหรับงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งของ พรพรรณ จันทโรนานนท์ (2553) ที่วิจัยด้านการผสมกลมกลืนของชาวจีนที่อำเภอโพธาราม ในหัวข้อ “อตุลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอโพธาราม การคงอยู่ และการเปลี่ยนแปลง” ด้านการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้

ข้อมูลสำคัญรวม 44 ราย นั้น ได้ผลสรุปจากการวิจัยว่า ในระดับมหภาค หรือระดับสังคมชาวจีนในอำเภอ ชาวจีนในโพธารามมีการรวมกลุ่มจัดการเรื่องงานประจำปีอย่างเป็นระบบ มีสมาคม มีศาลเจ้า มีโรงเรียน มีโรงเจ มีโรงเรียนจีน สิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ชาวจีนในโพธารามคงความเป็นเอกลักษณ์แบบจีนได้ แต่ในระดับจุลภาค หรือระดับครอบครัว กลับมีการเปลี่ยนแปลงไปมาด้าวนลบด้วยผลกระทบจากความทันสมัย ทั้งนี้ พรพรรณ จันทโรนานนท์ ได้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบจากปัจจัยภายในที่มี ล้วนช่วยให้ กิดการคงอยู่ทางอัตลักษณ์จีนว่า มีเรื่องความสามัคคีของชาวจีนกลุ่มภาษาต่างๆ มีการจัดตั้งองค์กรจีนที่เข้มแข็ง ทั้งนี้เพราะต่างเล็งเห็นความสำคัญของชุมชนจีน มีการตั้งมูลนิธิสาธารณกุศลสถาน (เม่งจินเซียงตั่ว) ขึ้นในปี พ.ศ.2500 ส่วนปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงไปจาก อัตลักษณ์จีนของชาวจีนในโพธาราม คือ เรื่องความทันสมัยหรือความเป็นสมัยใหม่ ที่ส่งผลต่อการคมนาคม การเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปมาโพธารามง่ายมากขึ้น มีเส้นทางกรุงเทพฯ-โพธาราม สามารถเดินทางไปมาอย่างสะดวก การส่งสินค้าเครื่องใช้ และการเดินทางของผู้คนสามารถไปถึงที่ต่างๆได้โดยง่าย ทำให้ความเป็นสมัยใหม่เข้าไปถึง ในทุกพื้นที่ ลูกหลานจีนก็ได้รับผลกระทบจากสิ่งนี้ ประกอบกับหัวหน้าครอบครัวของชาวจีนไม่ได้ให้ความสำคัญต่ออัตลักษณ์จีนเท่าที่ควร ไม่ได้บอกกล่าวให้ลูกหลานได้รับรู้ อีกทั้งการศึกษาแบบไทยที่รัฐบาลจัดให้ รวมทั้งการไม่มีวัดจีนในพื้นที่ ทั้งหมดล้วนส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนไปของอัตลักษณ์จีนในโพธาราม ทั้งสิ้น (พรพรรณ จันทโรนานนท์ , 2553, น. 307-320)

ลูกหลานชาวจีนที่ปากน้ำและนาเกลือ จากข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 ราย นั้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าที่ปากน้ำยังมีความเป็นจีนเหลืออยู่อย่าง เข้มข้นด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์ คือโรงเรียนป้วยฮั่ว (培华公立学校) โรงเจลงเสียง (同善坛) มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ (天德善堂) ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ (北揽城隍庙) ศาลเจ้าพ่อเก่า (老本头公庙) ศาลเจ้าลิเอียงกง (玄天上帝庙) ศาลเจ้าแม่ทับทิม (老本头妈庙) และมูลนิธิปากน้ำสุสาน ศาลเจ้าไต้ฮงกงปากน้ำ เต็กก่าจีหน้าเกาะ (北揽大峰公德教会紫揽阁) หรือที่เรียกทั่วไปว่าศาลเจ้าไต้ฮง (大峯祖庙) ในตำบลปากน้ำ ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อคงอยู่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของบุตรหลานชาวจีนได้เป็นอย่างดี จึงผิดกับตำบลนาเกลือที่ แม้จะมีตลาดโบราณเก่าเป็น 100 ปี อันเป็นที่อยู่ของชาวจีนเพียงแค่ช่วงคนที่ 2 อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวจีนก็หมดลงไปอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้เพราะชาวจีนที่นี่ไม่มีองค์กรเกี่ยวกับชาวจีนแม้แต่แห่งเดียว ไม่มีโรงเรียนจีน โรงเจ ที่มีก็เพียงศาลเจ้าในตลาดที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบง่ายๆ แทบจะมองไม่เห็นความเป็นจีนอยู่เลย ยกเว้นเสาและหลังคาสีแดงเท่านั้นคือ “ศาลเจ้าปู่แดง” ในที่นี้จึงขอแบ่งกล่าวเรื่องอัตลักษณ์ของชาวจีนเป็น 2 กรณี คือ กลุ่มตำบลปากน้ำ และกลุ่มตำบลนาเกลือ

กลุ่มตำบลปากน้ำ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวม 24 รายนั้น มีตั้งแต่รุ่นที่ 2 ถึงรุ่นที่ 4 โดยอายุอยู่ระหว่าง 31-90 ปีขึ้นไป ทั้งนี้รุ่นที่ 2 ที่เป็นชาวจีนแคะสาม ารพูดภาษาจีนแคะและภาษาแต้จิ๋ว และภาษาไทยได้เป็นอย่างดี ที่เหลือรายอื่นๆ ล้วนพูดภาษา ของบิดาตนและภาษาไทยได้ อย่างชัดเจน ในด้านวัฒนธรรมชาวจีนที่ปากน้ำยังคงมีการปฏิบัติทางศาสนาเหมือนเดิม คือ มีการจัดเซ่นไหว้ ในเทศกาลประจำปีของทุกครอบครัว ที่ถือว่าเป็นร้อยเปอร์เซ็นต์ ได้แก่วันตรุษจีน เทศกาลเซ็งเม้ง และวันสารทจีน สำหรับเทศกาลอื่นๆ เช่น เทศกาลหยวนเซียว เทศกาลไหว้ขนมจ่าจี้ (ขนมบะจ่าง) เทศกาลไหว้พระจันทร์ และเทศกาลขนมอี๋ก่อนวันตรุษจีนจะมาถึง แม้จะไม่ได้มีทุกครอบครัว ปฏิบัติการเซ่นไหว้ แต่ส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติ มีที่ไม่ปฏิบัติ เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น (ดูบทที่ 5) จากข้อมูลดังกล่าวในบทที่ 5 กล่าวได้ว่า ชาวจีนที่ปากน้ำในยุคปัจจุบันยัง เน้นในเรื่องความเป็นจีนอยู่มาก จาก การตั้งถิ่นฐานของบรรพบุรุษ ในพื้นที่มาเป็นเวลาอันยาวนาน การอยู่ปะปนกับชาวพื้นถิ่นยอมทำให้ วัฒนธรรมจีนถูกกลืนหายไปบ้าง แต่ด้วยชาวปากน้ำมีความสามัคคีร วมกันจัดตั้งองค์กรของพวกเขา นั้น เป็นประโยชน์ต่อบุตรหลานชาวจีนเองพร้อมทั้งพัฒนาสังคมและท้องที่ ของพวกเขาให้มีความ เจริญรุดหน้า ถือเป็นโชคดีของชาวจีนปากน้ำที่มีคุณเอียงชิว แซ่ตั้ง (陈延寿) ผู้มีจิตยึดมั่นใน ประเพณีวัฒนธรรมจีน และได้เป็นผู้บุกเบิกก่อตั้งโรงเรียนปวย ฮั่ว เพื่อให้บุตรหลานชาวจีนได้มีโอกาส เรียนรู้หนังสือของประเทศบรรพบุรุษ และร่วมกับชาวจีนผู้รักชาติท่านอื่นใน การจัดสร้างมูลนิธิสุสานปากน้ำ (ศาลเจ้าไต้ฮง) จัดหาที่พักพิงให้ชาว วจีนยากไร้ที่ไม่มีญาติดูแล ทั้งท่านประธานประกอบ วงศ์วัฒนพล (刘桂顺董事长) และท่านประธาน มังกร พงศ์ผจญ บุตรหลานชาวจีนรุ่นที่ 2 ที่ ยังให้ความสำคัญกับองค์กรของชาวจีน ได้ร่วมกันจัดตั้งและดูแลลูกหลานชาวจีนรุ่นต่อไป ด้วยความ เอาใจใส่ ต่อความสุขของคนในชาติพันธุ์ ของตน อีกทั้งองค์กรจีนต่างๆที่จัดตั้งขึ้น ล้วนมีการจัดการ บริหารงานอย่างเป็นระบบ มีผู้รับผิดชอบเฉพาะเรื่อง ผู้ที่มีรายได้มากออกทุนช่วยเหลือลูกหลานชาว จีนผู้ยากไร้ได้มาก เมื่อได้รับตำแหน่งในการบริหารต่างก็สละเวลาอันมีค่าขับเคลื่อนให้องค์กรนั้นๆ เดินหน้าไปได้อย่างดี บางท่านที่ไม่มีทุนร่วมในการบริจาคให้องค์กรก็อาจออกแรงช่วยงานในองค์กร อย่างสุดกำลัง นับเป็นการร่วมแรงร่วมใจเป็นอย่างดีผลักดันให้องค์กรนั้นๆมีความเข้มแข็งเป็นหลักให้ ลูกหลานชาวจีนในปากน้ำได้พึ่งพิง

องค์กรของชาวจีนในตำบลปากน้ำนอกจาก จะกลายเป็นที่รวมตัวของนักธุรกิจจีนชั้นนำ ของจังหวัดสมุทรปราการแล้ว ยังเป็นที่สืบสานประเพณีวัฒนธรรมจีนได้เป็นอย่างดี เช่น การจัดงาน สารทจีนอันเป็นเทศกาลทั้งกระจัด ซึ่งเป็นงานบุญใหญ่กลางปีที่ทุกมูลนิธิฯ และศาลเจ้าแทบทุกแห่ง ในสมุทรปราการ และในประเทศไทยต้องจัดขึ้น แต่การจัดงาน เทศกาลกินเจในเดือน 9 อาจมีบาง มูลนิธิหรือ บางศาลเจ้า จัดขึ้น เช่นที่ศาลเจ้า ไต้ฮงและ โรงเจถ่งเสียงจัดเป็นงาน นประจำปี หรืองาน

เทศกาลวงเซียวและไหว้พระจันทร์ ที่โรงเรียนป้วยฮั่วจัดขึ้นในปี พ.ศ.2549 โดยจัดเป็นงานฉลองรื่นเริง มีการแสดงของเด็กนักเรียนชั้นต่างๆ และแจกทุนการศึกษา พร้อมมีการร่วมรับประทานอาหาร (อนุสรณ์ครบรอบ 56 ปี โรงเรียนป้วยฮั่ว (พ.ศ.2493-2549) . 2549: 134-136) ที่ศาลเจ้าพ่อเก่า (เล่าปึงเถ่ากง) ในเดือน 5 วันที่ 12 ตามปฏิทินจีน เป็นวันเกิดของเทพเจ้ากวนอู (关公) ที่ตั้งบูชาไว้เป็นเทพเจ้าชั้นรองในศาลเจ้า ทางศาลจัดการไหว้และมีหนังฉาย 1 คิน วันถัดมาร่วมรับประทานอาหารที่โรงเรียนป้วยฮั่ว เมื่อจัดงานเช่นไหว้ และการรับประทานอาหารของผู้ร่วมงานนั้น เป็นการขายบัตรให้ผู้มีจิตศรัทธา โดยขายเป็นโต๊ะ ราคาแล้วแต่คณะกรรมการกำหนด เงินที่เหลือเก็บไว้สำหรับบูรณะศาลเจ้า จากการทำตำบลปากน้ำมีองค์ที่ชาวจีนรวมตัว วันถัดตั้งขึ้นอีก หลายแห่งและแต่ละแห่ง ยังทำหน้าที่เป็นที่รวมตัวของชาวจีนในปากน้ำด้วย จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งผลให้ชาวจีนที่ปากน้ำยังคงอัตลักษณ์ของความเป็นจีนอยู่ แม้บุตรหลานชาวจีนปากน้ำในปัจจุบันจะแยกย้ายออกไปตั้งบ้านเรือนอยู่นอกเขตตำบลปากน้ำก็ตาม แต่เนื่องจากมีแหล่งรวมตัวกันของนักธุรกิจที่เป็นบุตรหลานชาวจีน อีกทั้งสามารถส่งผลทางอ้อมต่อความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจของพวกเขาได้ พวกเขาจึงต่างก็ให้ความสำคัญต่ออัตลักษณ์ของชาวจีนมาก

สำหรับเรื่องการยึดอาชีพตามบรรพบุรุษของบุตรหลานจีนที่ตำบลปากน้ำนั้น เนื่องจากความเป็นสมัยใหม่ที่มาพร้อมกับความเจริญ การค้าที่มีในปัจจุบันก็มีรูปแบบใหม่มากมาย อีกทั้งสามารถทำให้ได้รายได้ดีด้วย ดังนั้นบุตรหลานชาวจีนที่ปากน้ำรุ่นใหม่บางคน อยากทำอาชีพอื่น ไม่สนใจอาชีพที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประมงอีก จากข้อมูลจากผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ ปรากฏว่าบุตรหลานที่ทำธุรกิจตามบรรพบุรุษเพียง 8 ราย คือ 33.3% เท่านั้น ที่เหลืออีก 22 รายคิดเป็น 66.67% ไปทำอาชีพอื่น

สำหรับเรื่องการเซ่นไหว้ที่ถือว่าการแสดงออกทางวัฒนธรรม อันเป็นอัตลักษณ์สำคัญของชาวจีนคือ การเซ่นไหว้เทพเจ้าประจำตระกูลก็มีเพียง 33.3% เท่านั้น ที่เหลือไม่มีการเซ่นไหว้เทพเจ้าประจำตระกูล เซ่นไหว้เพียงศาลเจ้าในละแวกบ้านของตน และศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ เมื่อมีงานประจำปีเท่านั้น

จากข้อมูลที่กล่าวมา ข้างต้นทั้ง 2 ประการแสดงให้เห็นว่าบุตรหลานชาวจีนในปัจจุบัน ตั้งแต่รุ่นที่ 2 ถึง รุ่นที่ 4 ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องอาชีพที่ต้องยึดแบบตามบรรพบุรุษเลย อีกทั้งการเซ่นไหว้เทพเจ้าประจำตระกูลก็ไม่สนใจเช่นกัน เพราะเห็นว่าสิ่งนี้ไม่ได้มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของพวกเขา ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ผู้วิจัยถามเรื่องเกี่ยวกับการ กลายเป็นคนไทยของบุตรหลานชาวจีน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของตำบลปากน้ำทั้ง 24 ราย หรือ 100% ตอบว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปตามสังคม และ 91.6% มีความเห็นว่าหัวหน้าครอบครัวจำเป็นต้องทำหน้าที่นี้ คือบอกกล่าวเล่าเรื่อง

ต่างๆเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมจีนให้บุตรหลานเข้าใจถึงความมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันโดดเด่นของชาวจีน และเรื่องที่กล่าวนี้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 70.8% ที่เห็นด้วยในการคิดหาวิธีช่วยให้บุตรหลานรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจีนไว้ และมี 91.6% เห็นว่าบุตรหลานชาวจีนควรเรียนรู้ภาษาจีนจึงจะสามารถทำให้พวกเขา รักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจีนไว้ได้ สำหรับเรื่องความภูมิใจที่ตนเกิดมาเป็นเชื้อสายจีนนั้น ทั้ง 24 ราย 100% ต่างภูมิใจที่เกิดมาเป็นบุตรหลานจีน (ดูบทที่ 5 ประกอบ)

จากข้อมูลดังกล่าวมานี้สรุปได้ว่า แม่ชาวจีนในตำบลปากน้ำจะกลายเป็นไทยด้วยกาลเวลาหรือด้วยนโยบายผสมกลมกลืนของรัฐบาลที่มีมาทุกยุคทุกสมัย หรือด้วยปัจจัยภายในอีกหลายประการดังกล่าวมาข้างต้น แล้วนั้น เนื่องจากชาวปากน้ำยังยึดมั่นในความเป็นจีน มีองค์กรของกลุ่มชาวจีนที่เข้มแข็ง จึงทำให้พวกเขายังคงรักษารูปแบบของวิถีชีวิตเป็นแบบจีนอยู่ แต่มาถึงรุ่นลูกของพวกเขา เนื่องจากบางคนไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ตั้งแต่เด็ก หรือมีความจำเป็นที่ต้องเรียนหนังสือในกรุงเทพฯ และเมื่อศึกษาจบแล้วก็เข้าทำงาน มีวิถีชีวิตแบบมนุษย์เงินเดือนทั่วไป ไม่มีโอกาสได้รับการอบรมบอกล่าวเรื่องประเพณีวัฒนธรรมจีนจากพ่อแม่ ดังนั้นรุ่นลูกๆเหล่านี้ก็อาจเป็นไทยไปโดยง่าย ส่วนองค์กรต่างๆ ที่ชาวจีนปากน้ำสร้างขึ้นมานั้น หากไม่มีผู้ดูแลเอาใจใส่ ต่อไปก็อาจเป็นเพียงองค์กรที่ไม่ส่งผลต่อการสร้างเสริมอัตลักษณ์ของชาวจีนที่ปากน้ำได้ อีก ดังนั้นหากไม่มีการบอกล่าวเรื่องประเพณีวัฒนธรรมจากผู้ใหญ่ในครอบครัว ไม่ช่วยเหลือให้ลูกหลานได้รับรู้เรื่องราวด้านประเพณีวัฒนธรรมจีนในรูปแบบใดๆ อีกทั้งลูกหลานไม่ได้รับการส่งเสริมให้เรียนภาษาจีนแล้ว วิถีชีวิตและความเชื่ออันเป็นอัตลักษณ์ของชาวจีนในตำบลปากน้ำจะค่อยๆ สูญหายไปและลูกหลานก็ถูกกลืนเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ในที่สุด

สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตำบลนาเกลือ 6 ราย แม้จะเป็นรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 แต่ฟังพูดภาษาจีนแต่จู้ไม่ได้แม้คำเดียว พวกเขาไม่มีความเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ รู้เพียงว่าตนเป็นลูกหลานชาวจีน การปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรมจีนก็มีเพียงปีละ 2 เทศกาลเท่านั้น คือ ตรุษจีนและสารทจีน พวกที่ยังยึดอาชีพตามบรรพบุรุษทำอาชีพประมงมีเพียง 2 ราย คือ 33.3% นอกนั้นเป็นอาชีพอื่นๆ สำหรับการไหว้เทพเจ้าประจำตระกูล ไม่ปรากฏว่ามีผู้ให้ความสนใจ พวกเขาไหว้ เพียงศาลเจ้าใน ละแวกบ้านเท่านั้น เรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไทย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 6 รายให้ความเห็นว่าเป็นไปตามสังคม และ 3 ราย คือ 50% เห็นว่าหัวหน้าครอบครัวมีความจำเป็นต้องบอกล่าวประเพณี วัฒนธรรมจีนให้ลูกหลานได้รับรู้ มีเพียง 16.1% คือ 1 รายเท่านั้นที่เห็นว่าควรหาวิธีช่วยให้ประเพณีวัฒนธรรมจีนคงอยู่ นอกนั้นมีความเห็นว่า จะหาวิธีช่วยให้เป็นจีนหรือไม่ ก็ไม่ได้มีความสำคัญอย่างไร และเรื่องการให้ลูกหลานเรียนภาษาจีนนั้น ส่วนใหญ่ คือ 83.3% เห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่ลูกหลานพวกเขาจะต้องเรียนภาษาจีนเพราะอาชีพที่ทำอยู่ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับภาษาจีน แต่อย่างไร ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า

ในพื้นที่ที่ไม่มีเมืองคักรชาวจีนอยู่แม้จะเป็นตลาดชาวจีนเก่าแก่ก็ไม่สามารถต้านแรงผสมกลมกลืน ที่อยู่รอบตัวชาวพื้นถิ่นได้ ดังที่ตำบลนาเกลือเป็นอยู่ ซึ่งกล่าวได้ว่าชาวจีนในพื้นที่แห่งนี้ได้กลายเป็นไทยไปอย่างรวดเร็ว

6.2 พิสูจน์สมมติฐาน

ข้อที่ 1 ชาวจีนอพยพที่อาศัยอยู่แถบปากน้ำกระ จายตัวตั้งถิ่นฐานในหลายพื้นที่ ดังปรากฏมีศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางของชุมชน

ชาวจีนอพยพที่ประเทศไทยและส่วนใหญ่ขึ้นฝั่งที่ตำบล ปากน้ำนั้น เป็นชาวจีนที่มาจาก มณฑลกวางตุ้ง และฮกเกี้ยน การอพยพเข้าสู่พื้นที่ต่างๆด้วยการเป็นกลาสีเรือ ออกเดินทางค้าขายยังต่างแดนก็นับเป็นอาชีพหนึ่งของผู้คนทั้ง 2 มณฑลที่อยู่ติดทะเล ในหนังสือพงศาวดารเออร์สี่ฮ วู่สี่อ (二十五史) ได้ กล่าวถึงดินแดนทางตอนใต้ของไทย คืออาณาจักรพันพันว่า “墮和罗国南与盘盘, 北与迦罗金佛, 东与真腊接西临大海, 去广州五日行---” (开明书店二十五史刊行会编, 1934, 卷 197, pp. 553-555) (ซึ่งมีความหมายว่า “อาณาจักรพันพัน (ส่วนหนึ่งของนครศรีธรรมราช) อยู่ทางตอนใต้ของอาณาจักรทวารวดี ทางเหนือจรดเจ็ยหลัวจินไผ่ ทางตะวันออกจรดอาณาจักรเจนละ (กัมพูชาโบราณ) ทางตะวันตกจรดมหาสมุทร ไปกวางโจวเดินทางห้าวัน ---” เส้นทางเดินทางนี้คือสมัยราชวงศ์ถัง ที่กล่าวถึงอาณาจักรถัวเหอหลัวและอาณาจักรพันพัน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่าอาณาจักรทวารวดี และนครศรีธรรมราช (สุภัทรดิศ ดิศกุล , 2518, น. 9) และการเดินทางจากประเทศจีนสู่หมู่เกาะทางทะเลจีนใต้ในสมัยนั้น เรือต้องอาศัยลมมรสุมฤดูร้อนที่พัดมาจากทางตะวันตกเฉียงใต้ (湿季风) และกลับสู่ประเทศจีนด้วยลมมรสุมในฤดูหนาวที่พัดมาจากตะวันออกเฉียงเหนือ (乾季风) (Paul Wheatly ,1961, p. introduction) ต่อมาการเดินทางเรือเจริญมากขึ้นชาวจีนก็เริ่มเดินทางออกทะเลมากขึ้น ประกอบกับปัจจัยจากภายในประเทศจีนทั้งด้านทางการเมือง ภัยพิบัติและพื้นที่ในการทำมาหากินน้อย ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัว ชาวจีนจึงเริ่มอพยพออกสู่ต่างถิ่นมากขึ้นและเชื่อว่าการเริ่มตั้งถิ่นฐานในดินแดนไทยคงอยู่ที่แถบชายทะเลทางภาคใต้ก่อน (สุวิทย์ สุทธานุกุล และคณะ , 2544 , บทนำ) ทั้งนี้เพราะสถานที่ดังกล่าวเป็นแหล่งจอดแวะพักเรือและเป็นศูนย์กลางการค้าด้วย เนื่องจากการเดินทางเรือเป็นระยะทางไกล อันตรายอาจมีขึ้นได้ตลอดเวลา ชาวจีนอพยพจึงนิยมพกพาเอาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในหมู่ บ้านของตนที่ตนถือติดตัวมาด้วย ดังเช่นที่กล่าวไว้ในบันทึกเรื่องการเดินทางข้ามแก่งเก้ามังกร (九龙) ของแม่น้ำหมิ่นเจียง (闽江) ของมณฑลฮกเกี้ยน ที่ไหลออกสู่ทะเล เส้นทางนี้เรือต้องผ่านแก่งอันตราย เก้าแก่งด้วยกัน คือ แก่งต้าฉางหลง แก่งเซียงหลง แก่ง หม่าหลง แก่งซานเหวินหลง แก่งอู๋ไป่หลง แก่งซิงหลง แก่ง มู่หลง แก่งเสี่ยวฉางหลง และแก่ง อานหลง (大长龙、象龙、马龙、三文龙、五白龙、兴龙、

暮龙、小长龙及安龙) (แปลว่า แก่งมังกรยาว แก่งมังกรข้าง แก่งมังกรม้า แก่ง มังกรสามอักษร แก่งมังกรขาวห้าตัว แก่ง มังกรนำโชค แก่ง มังกรพลบค่ำ แก่ง มังกรน้อยและแก่งมังกรปลอดภัย) ซึ่งพวกเขาต้องอาศัยสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึ่งพาทางใจ (泰国福建会馆委员会编, 1972, p. 139) (参见“多福”的“闽江九龙摊之今昔”) และ สิ่งที่พักพิงที่ติดตัวมามากเป็นชีวิตประจำวัน กระถางรูปของศาลเจ้าศักดิ์สิทธิ์ของพวกเขา เมื่อมาขึ้นฝั่งที่ใด และตั้งที่อยู่อาศัยกันเป็นหมู่บ้านแล้ว ก็มักสร้างศาลเจ้าขึ้นเพื่อ เป็นที่ตั้งบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชาวจีนอพยพที่ตำบลปากน้ำก็เช่นกัน เมื่อแรกตั้งขึ้นเป็นศาลเจ้า ไม่ว่าจะเป็ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ หรือศาลเจ้าพ่อเก่า หรือแม่แต่ศาลเจ้าไต้ฮง ซึ่งเรียกกันว่ามูลนิธิสุสานปากน้ำ ที่เกิดขึ้นก็ด้วยเหตุผลเช่นนี้ โดยแรกเริ่มเป็นเพียงไม้ ต่อมาเมื่อพวกเขามีฐานะแล้ว จึงได้ร่วมออกแรงออกเงินในการสร้างอาคารและซ่อมแซมปรับปรุงให้สวยงามดังเช่นทุกวันนี้

สังคมจีนในยุคแรก อยู่กันเป็นสังคมจีนขนาดเล็ก อุ ทัย ดุลยเกษม กล่าวว่่าคนจีนสร้างสังคมของตนเป็นสังคมเล็กในสังคมใหญ่ที่เป็นสังคมของคนไทยในประเทศไทย ไทย (อุทัย ดุลยเกษม , 2544 , น. 23,269) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า China Town ชาวจีนที่ตำบลปากน้ำได้ตั้งแหล่งที่อยู่อาศัยเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ 3 แหล่ง

แหล่งที่ 1 ได้แก่ ชุมชนแถบศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ ซึ่งแต่เดิมคงเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ที่ชาวจีนอยู่กันหนาแน่น มีร้านค้า มีตลาด ด้านหลังศาลเจ้า มีโรงเรียนจีนกวง มั่ง (แต่จีว) (光明学校) มีโรงฝึนสำหรับกุลิชาวจีน และบ้านเรือนผู้คนจำนวนมาก ทั้งหมดสร้างเป็นอาคารไม้ ในปี พ.ศ. 2490 ด้วยปัญหาทางการเมืองโรงเรียนกวง มั่งต้องปิดตัวลง ซึ่งต่อมาลูกหลานชาวจีนก็ได้สร้างขึ้นมาใหม่และสถานที่ตั้งโรงเรียนใกล้กับโรงเจต่งเสียง มา ปีพ.ศ.2475 เกิดไฟไหม้ใหญ่ที่เมืองปากน้ำ ไฟลามกระจายไปทั่ว อาคารบ้านเรือนริมถนน ส่วนมากสร้างเป็นอาคารไม้ถูกไหม้หมด เช่น แถบวัดกลาง แล ะชุมชนบริเวณป้อมประโคนชัย อีกส่วน นลามไปทางหัวเกาะ ไปจรดริ มแม่น้ำเจ้าพระยา และไหม้บ้านบา งส่วนที่ถนนท้ายบ้าน อาคาร ทั้งด้านซ้ายขวาของศาลเจ้า พ่อหลักเมืองสมุทรปราการถูกไหม้หมดไป (คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนเมืองปากน้ำ . ม.ปพ : ไม่มีเลขหน้า)จึงมีการสร้างอาคารใหม่เป็นตึกขึ้นมาแทน ชุมชนแถบนี้มีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นศูนย์กลาง

แหล่งที่ 2 ได้แก่ ชุมชนชาวจีนแถบศาลเจ้าไต้ฮงหรือมูลนิธิสุสานปากน้ำในปัจจุบัน ตั้งอยู่ บนถนนท้ายบ้านระหว่างซอย 13-15 ที่นี่ก็เป็นแหล่งที่มีชาวจีนอยู่กันอย่างหนาแน่นและคงมีประวัติมาอย่างน้อยก็นานเท่ากับศาลเจ้าพ่อหลักเมื องสมุทรปราการ หรืออาจจะนานกว่า ทั้งนี้เพราะแถบศาลเจ้าไต้ฮงเป็นแหล่งชุมชนที่ใกล้ทะเลมากที่สุด สอบถามจากคนพื้นที่ซึ่งมีอายุกว่า 80 ปี ได้ความว่่า

เมื่อเกิดมาก็เห็นศาลเจ้าไต้ฮงแล้ว แต่เดิมเป็นอาคารไม้ แถบนี้มีชุมชนชาวจีนหนาแน่นอยู่เต็มถนนท้ายบ้าน หากเดินทางจากถนนประโคนชัย แล้วเลี้ยวขวาวเวียนนาฬิกา เลี้ยวเข้าถนนท้ายบ้านในปัจจุบัน ถนนท้ายบ้านแบ่งเป็นฝั่งซ้าย และฝั่งขวา โดยฝั่งซ้ายเป็นซอยคั่นเป็นซอยสุดท้ายที่ซอย 21 แต่ฝั่งขวาเป็นซอยคั่นคั่นที่ซอย 40 ทั้งสองฝั่งแต่เดิมเป็นที่อยู่ของชาวจีนอย่างหนาแน่น ที่ฝั่งซ้ายตั้งแต่ซอย 11-13 จะมีหมู่บ้านจีน 3 หมู่บ้านคือ หมู่บ้านเสียงเฮงเสีย (上兴社) หมู่บ้านตั่วเฮงเสีย (大兴社) และหมู่บ้านซิงเฮงเสีย (新兴社) ในแต่ละหมู่บ้านมีที่ตั้งเช่นไหว้ที่กง (天公) หรือพระเจ้าเง็กเซียนฮ่องเต้ ในวันตรุษสารท แต่ไม่มีการสร้างอาคาร ศาลเจ้า เมื่อมีความจำเป็นจัดพิธีกรรมทางศาสนา ต่างไปจัดการเช่นไหว้เทพเจ้าที่ศาลเจ้าไต้ฮง โรงฝิ่นที่เคยอยู่เอื้อองๆ กับศาลเจ้าไต้ฮง คู่กับวิถีชีวิตของพวกกุลี้ ก็ถูกรื้อไปในเวลาเดียวกันกับโรงฝิ่นที่อยู่ด้านหลังศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ และปัจจุบันบนถนนท้ายบ้านที่ ซอย 17 ก็มีมูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการคือ เทียงเต็กเซียงตี้ ซึ่งได้สร้างขึ้นในปี พ .ศ.2480 (จดทะเบียน ปีพ .ศ. 2518) เป็นที่จัดพิธีกรรมทางศาสนาที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง

แหล่งที่ 3 เป็นแหล่งชุมชนจีนที่คาดว่าน่าจะเป็นชุมชนไท ญไม่แพ้ทั้งสองแหล่งที่กล่าวมา และเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ระหว่างสองชุมชนที่กล่าวมาแล้ว คือแถบโรงเจ่งเสียง ศาลเจ้าพ่อเก่า และศาลเจ้าลิเอียงกง ซึ่งเดิมเคยเป็นที่เว้งกว้างใหญ่อยู่ระหว่างกลางของชุมชนใหญ่สองแหล่งที่กล่าวมาแล้ว และเคยเป็นที่ตั้งโรงเรียนป้วยฮั่วก่อนจะย้ายไปสร้า งอาคารใหม่ หลายชั้น บนถนนสายลวดชุมชนแหล่งที่ 3 นี้ มีบริเวณขยายไปยังแถบถนนท้ายบ้านซอย 2 ตรอกชุมชนโรงหมู-โรงวัวในปัจจุบัน เพราะที่ริมแม่น้ำมีศูนย์กลางชุมชนอีกแห่งคือศาลเจ้าแม่ทับทิม (老本头妈庙) ซึ่งเดิมเป็นศาลเจ้าไม้ขนาดเล็ก ปัจจุบันได้รับการซ่อมแซมเสร็จ และเปิดให้ผู้มีจิตศรัทธาเข้ากราบไหว้ได้ ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2536 (สัมภาษณ์ผู้เฝ้าศาลเจ้า คุณสู้ง 5 ธันวาคม 2558)

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าบริเวณสถานีตำรวจที่ถนนประโคนชัยในปัจจุบันเป็นส่วนหัวของชุมชนจีน ต่อลงมาถึงศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ ผ่านศาลจังหวัดตรงไปข้ามสะพาน แล้วตรงไปถึงวงเวียนหอนาฬิกา ก็เข้าสู่ชุมชนที่เป็นส่วนกลางของชุมชนจีน คือแถบโรงเจ่งเสียงและศาลเจ้าพ่อเก่าที่ถนนประโคนชัย จากนั้นก็อ้อมวงเวียนหอนาฬิกา ไปยังถนนท้ายบ้านซอย 2 แล้วเข้าสู่ถนนท้ายบ้านที่เป็นชุมชนใหญ่อีกแห่ง ซึ่งนับเป็นชุมชนส่วนท้ายของตำบลปากน้ำโดยมีศาลเจ้าไต้ฮงหรือมูลนิธิสุสานปากน้ำเป็นศูนย์กลางชุมชน ชาวจีนโบราณจะตั้งอยู่สองฝั่งของถนนท้ายบ้านไปจนสุดซอย 21 และซอย 40 ในปัจจุบัน จากนั้นออกไปก็คมีบ้านเรือนชาวจีนอาศัยอยู่บ้างแต่คงกระจัดกระจายตั้งที่สถานีอนุเคราะห์คนชราวัยวัฒนาวิเศษ ก็ตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 760 ซึ่งมีพื้นที่ต่อจากถนนท้ายบ้านของตำบลปากน้ำ

ดังนั้น ในที่นี้จึงกล่าวได้ว่าชาวจีนอพยพที่อาศัยอยู่ที่ตำบลปากน้ำ กระจายตัวตั้งถิ่นฐาน อยู่หลายพื้นที่โดยมีศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นไปตามสมมติฐานในข้อ 1

ข้อที่ 2 ชาวจีนอพยพที่ปากน้ำส่วนใหญ่เป็นชาวแต้จิ๋ว รองลงมาคือชาวจีนแคะ ชาวจีน ไทหลำ และ ชาวจีนกวางตุ้ง

ชาวจีนอพยพแม้ว่าจะ มีการตั้งรกรากในไทยมาตั้งแต่สมัย ยอยุชยาแล้วในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี เนื่องจากพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว จึงมีชาวแต้จิ๋วอพยพเข้ามาในไทยมากขึ้น ในขณะนั้นนิยมเรียกชาวจีนแต้จิ๋วว่า จีนหลวง มาในสมัยรัตนโกสินทร์เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือรัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2367-2394) ทรงโปรดการค้าและทรงมีเรือสำเภาสวนพระองค์ ชาวจีนที่อพยพเข้ามาจึงมีมากขึ้น ในระหว่าง พ.ศ.2368-2460 คือตั้งแต่สมัยต้นรัชกาลที่ 3 จนถึงต้นสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2453-2468) โดยทำเป็นตารางอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างครบถ้วน ดังนี้

ตารางที่ 6.2 จำนวนชาวจีน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2365-2459

ประมาณปี พ.ศ.	ชาวจีน	ประชากรไทยทั้งหมด
2365	440,000	2790,500
2370	800,000	3252,650
2378	500,000	3,620,000
2382	450,000	3,000,000
2392	1,100,000	3,653,150
2397	1,500,000	6,000,000
2405	1,750,000	7,000,000
2421	1,750,000	7,750,000
2428	1,500,000	5,900,000
2433	3,000,000	10,000,000
2434	500,000	-
2435	1,500,000	5,900,000
2437	900,000	9,000,000
2443	400,000	-
2446	700,000	5,000,000
2450	1,400,000	6,000,000

2453	1,200,000	-
2455	400,000	6,020,000
2459	1,500,000	-

ที่มา : William G. Skinner. Chinese Society in Thailand. New York: Cornell University Press. 1957: 68-69

จากข้อมูลของ Skinner ที่ปรากฏปี พ.ศ.ในตารางดังกล่าว ที่ชาวจีนอพยพเข้ามาไทย และจำนวนประชากรจีนอพยพรวมทั้งจำนวนประชากรของไทยทั้งหมดจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจาก Crawford 1830, Mollock 1852, Edmund Roberts from Mallcom 1839, Mallcom 1839, Mallock 1852 หรือ China Year Book 1912 และ 1916 เป็นต้น (William G. Skinner, 1957, pp. 68-69) ข้อมูลดังกล่าวล้วนแสดงให้เห็นว่าชาวจีนที่อพยพเข้าสู่ไทยนั้นมีจำนวนมากตั้งแต่ต้นสมัยรัชกาลที่ 3 ต่อลงมาถึงต้นสมัยรัชกาลที่ 6 และช่วงที่ชาวจีนอพยพเข้ามามากที่สุดคือสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453) ต่อลงมาถึงสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468) ทั้งนี้เพราะในสมัยรัชกาลที่ 5 ประเทศไทยมีการพัฒนาในทุกด้าน โดยเฉพาะการสร้างทางรถไฟและการขุดคลอง ล้วนเป็นการส่งเสริมให้การคมนาคมดีขึ้น และก็เป็นสาเหตุให้ชาวจีนอพยพออกตั้งถิ่นฐานในต่างจังหวัดมากขึ้น Skinner กล่าวไว้ว่า ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ชาวจีนในไทยส่วนมากตั้งที่ทำการอยู่ตามหัวเมืองชายทะเล ตั้งแต่อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราดไปจนถึงไทรบุรีในภาคใต้ ส่วนในภาคกลางชาวจีนต่างจังหวัดตั้งหลักแหล่งอยู่ตามลำน้ำบางปะกงจนจรดปราจีนบุรี รวมทั้งลำน้ำเจ้าพระยา และทำเงินไปจนถึงปากน้ำโพและตามลำน้ำแม่กลองไปจนถึงกาญจนบุรี เฉพาะในกรุงเทพฯ นั้นเป็นแหล่งใหญ่หรือศูนย์กลางของสังคมชาวจีนเลยทีเดียว และในช่วงแรกของศตวรรษที่ 19 กรุงเทพฯ มีจำนวนชาวจีนมากถึงประมาณครึ่งหนึ่งของพลเมืองทั้งสิ้นในกรุงเทพฯ ต่อมาหลังช่วงศตวรรษที่ 19 ชาวจีนได้กระจายตัวออกสู่เมืองต่างๆ ในชนบทมากขึ้นและช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัวไปสู่ชนบท บรรดาเมืองเล็กๆ ต่างก็กลายเป็นศูนย์กลางการค้าและเมื่อมีทางรถไฟเสร็จ จลันก็มีชาวจีนอพยพสู่เมืองต่าง ๆ ตามทางรถไฟ (วัลภา บุรุษพัฒน์ , 2517, น. 24-25) และดู (William G. Skinner, 1957, pp. 80-81) จะเห็นว่าชาวจีนจำนวนมากโดยเฉพาะชาวจีนแต้จิ๋วและฮกเกี้ยนหลั่งไหลเข้าไปอาศัยอยู่ในจังหวัดสุโขทัย อุตรดิตถ์ พิษณุโลก น่าน แพร่ ลำปาง เชียงใหม่และโคราช ทั้งนี้โดยมีชาวแต้จิ๋วอาศัยเป็นหลักเป็นคณงานที่ทำทางรถไฟจากชุมแสงถึงเด่นชัย (William G. Skinner, 1957, p. 89)

แต่ชาวจีนอพยพที่ตำบลปากน้ำไม่ได้มีการเคลื่อนย้ายการตั้งถิ่นฐานเช่นเดียวกับที่ Skinner กล่าวไว้ ทั้งนี้เพราะที่นี่เป็นที่จอดแวะพักเรือ เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ และ อยู่ริมทะเลมีเส้นทางในการทำมาหากินได้หลายอย่าง ผู้ที่ไม่มีญาติมารับก็อาจตั้งถิ่นฐานที่นี่ พวกที่รอญาติมารับนั้น

บางครั้งต้องรอเป็นเวลานานเป็นเดือนก็มี ดังนั้น พวกอพยพจึงต้องหางานทำไปก่อน บางคนก็ได้งานที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ ไม่ต้องไปอยู่กับญาติ หรือบางคนก็ตั้งที่ทำกินที่ตำบลปากน้ำ เนื่องจากตำบลปากน้ำมีที่ตั้งทำเลดี อีกทั้ง มีความสำคัญในการคมนาคมและ เป็นศูนย์กลางการค้า จึงเป็นเมืองที่ชาวจีนในพื้นที่นี้ตั้งที่ทำกิน อย่างเป็น สุข โดยไม่ได้มีการเคลื่อนย้ายไป อยู่ยังที่อื่นหรือจังหวัดอื่น เลย (สัมภาษณ์ คุณลิ้มเอี้ยง (林养) ที่มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ วันที่ 16 ตุลาคม 2557)

ชาวแต้จิ๋วเป็นกลุ่มที่อยู่ในในตำบลปากน้ำมากที่สุด รองลงมาคือชาวจีนฮากกาหรือชาวจีนแคะ ดังจำนวนประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง 30 รายนั้น แบ่งเป็นส่วนของตำบลปากน้ำ 24 ราย จะมีชาวจีนแต้จิ๋ว 22 ราย อีก 2 รายเป็นชาวจีนแคะ ส่วนที่ตำบลนาเกลือทั้ง 6 ราย นั้นเป็นลูกหลานชาวจีนแต้จิ๋วทั้งหมด (ดูบทที่ 5) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Skinner ที่กล่าวถึงชาวจีนกลุ่มภาษาต่างๆ ในประเทศไทย ของปี พ.ศ. 2498 ว่าในประชากรชาวจีนทั้งหมด 2,315,000 คน (William G. Skinner . 1957: ตาราง : 212) นั้น มีชาวจีนแต้จิ๋วมากเป็นอันดับหนึ่งคือ 56% รองลงมาคือชาวจีนฮากกา 16% ชาวจีนไหหลำ 12% เป็นที่ 3 ส่วนชาวจีนกวางตุ้งและชาวจีนฮกเกี้ยนมีเพียง 7 % เท่ากันนับเป็นอันดับที่ 4 Skinner กล่าวว่าชาวจีนแต้จิ๋วมีจำนวนมากสุดที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 70 % โดยมีชาวจีนแคะเป็นอันดับรอง ส่วนภาคกลางและภาคเหนือ นั้น ด้วยรัฐบาลมีการสร้างทางรถไฟและ ตัดถนน ชาวจีนแต้จิ๋วและชาวจีนฮากกาต่าง สมัครมาเป็นคนงาน โดยมีชาวจีนแต้จิ๋วเป็นส่วนใหญ่และชาวจีนฮากกาเป็นอันดับ รอง (William G. Skinner, 1957, p. 209) สอดคล้องกับชาวจีนในตำบลปากน้ำที่มีชาวแต้จิ๋วมากที่สุด รอง ลงมาคือชาวจีนแคะ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อ 2 แต่การที่กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่มีชาวจีนไหหลำและชาวจีนกวางตุ้งและฮกเกี้ยนนั้นก็มิได้หมายความว่าที่ตำบลปากน้ำ และตำบลนาเกลือจะไม่มีชาวจีนไหหลำ ชาวจีนกวางตุ้งและชาวจีนฮกเกี้ยน ซึ่งอาจจะมีชาวจีนกลุ่มภาษาดังกล่าว แต่อาจมีจำนวนน้อยก็ได้ ดังนั้น การที่กล่าวว่า ชาวจีนอพยพที่ปากน้ำส่วนใหญ่เป็นชาวแต้จิ๋ว รองลงมาคือชาวจีนแคะ ชาวจีนไหหลำ และ ชาวจีนกวางตุ้งจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ข้อที่ 3 ชาวจีนอพยพในแต่ละชุมชนมีความเชื่อที่แตกต่างกัน เพราะอพยพจากเมืองที่แตกต่างกัน แต่มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน

ชาวจีนในตำบลปากน้ำดังได้ กล่าวมาแล้วในพิสูจน์สมมติฐาน ข้อ 2 ว่าชาวจีนส่วนใหญ่เป็นชาวจีนแต้จิ๋วและรองลงมาคือชาวจีนแคะ เนื่องจากชาวจีนแคะมีจำนวนน้อย อีกทั้งความเชื่อและวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ในเทศกาลประจำปีของชาวจีนแคะก็คล้ายคลึงกับชาวจีนแต้จิ๋ว กล่าวคือ มีการปฏิบัติเทศกาลประจำปีเหมือนกัน และไหว้เจ้าในศาลในเทศกาลต่างๆ และไหว้เทพเจ้าประจำตระกูล ดังข้อมูลในบทที่ 5 ปรากฏว่ามีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ไหว้เทพเจ้าประจำตระกูล 8 ราย เท่านั้น และใน 8

รายนั้น มี 1 ราย เป็น ชาวจีนแคะก็ไหว้เทพเจ้าประจำตระกูลเช่นกัน นอกจากนั้นในด้านความเชื่อ และวิถีชีวิตก็คล้ายคลึงกับชาวจีนแต้จิ๋ว

เทพเจ้าสำคัญของชาวจีนในตำบลปากน้ำได้แก่ เทพเจ้าทางศาสนาเต๋าที่ชาวจีนทุกกลุ่ม ภาษากราบไหว้นับถือ คือเทพเจ้าเซี่ยอึ้งหรือที่ชาวจีนเรียกกันทั่วไปว่า เซี่ยอึ้งกง (城隍公) ซึ่งเป็น เทพประธานของศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ (北揽城隍庙) รองลงมาคือเทพเจ้ากวนอู (关公) และเทพเจ้าพื้นถิ่นได้แก่ เทพเจ้าปึงเถ่ากงตั้งรูปเคารพเป็นเทพประธานของศาลเจ้าพ่อเก่า (老本头公庙) ซึ่งเป็นศาลเจ้าเล็กๆอยู่ด้านทางขวาก่อนเข้าโรงเจ่งเสียงทางด้านหน้า เจ้าแม่ ทับทิมหรือปึงเถ่าม่าตั้งเป็นเทพประธานที่ศาลเจ้าแม่ทับทิม (老本头妈庙) พระโพธิ สัตว์ทาง ศาสนาพุทธได้แก่หลวงปู่ไต้ฮง (大峰祖师) และพระโพธิ สัตว์กวนอิม (观音) ไต้ฮวาซือโจ้ว (泰华师祖) และหลวงปู่ (师祖) ผู้นำศาสนาพุทธนิกายหลินจี้จ้ง (临济宗) ซึ่งเป็นนิกาย ย่อยของนิกายเซน (禅宗) เข้ามาเผยแพร่ยังตำบลปากน้ำ

กล่าวโดยสรุปชาวจีนแต้จิ๋วที่ปากน้ำที่ศรัทธาความเชื่อทั้งศาสนาพุทธมหายาน ศาสนาเต๋าและ ความเชื่อแบบพื้นถิ่น สำหรับศาสนาพุทธมหายานที่เห็นอย่างชัดเจนคือนิกายย่อยหลินจี้จ้งของนิกาย เซน ส่วนการนับถือหลวงปู่ไต้ฮงไม่ได้จัดอยู่ในนิกายใด คงนับ เป็นการนับถือตามศาสนาพุทธมหายาน ชาวจีนแคะนั้นความจริงมีความเชื่อที่แตกต่างออกไปจากชาวจีนแต้จิ๋วบ้าง ที่เห็นชัดคือความเชื่อเทพ ท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไป แต่ความเชื่อในเรื่องศาสนาพุทธมหายานและศาสนาเต๋าเป็นความเชื่อที่มี อยู่ในชาวจีนทุกกลุ่มภาษา แต่ด้วยจำนวนประชากรจีนแคะ ในปากน้ำ มีน้อย เราจึงไม่เห็นศาลเจ้า เฉพาะของ ชาวจีนแคะ ดังที่เราเห็นที่ตลาดน้อย คือศาลเจ้าฮั่นหว่อง (汉王庙) ดังนั้นที่ตำบล ปากน้ำ ในการเซ่นไหว้ประจำปีในเทศกาลต่างๆ ชาวจีนแคะ จึงมักอนุโลมไปไหว้กันที่ศาลเจ้าชาว แต้จิ๋วคือศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการนั่นเอง

โดยทั่วไปแล้วชาวจีนทุกกลุ่ม ภาษามีความเชื่อที่เหมือนกันใน 2 ศาสนาใหญ่คือ ศาสนา พุทธ (佛教) และ ศาสนาเต๋า (道教) ที่มีมณฑลทางตอนใต้ของจีนศาสนาเต๋าระจายเข้ามาก่อน ศาสนาพุทธ ซึ่งเข้าสู่มณฑลวางตุ้งตั้งแต่สมัยราชวงศ์จิ้นแล้ว (晋代 公元 265-420) ชาวบ้านมี ความเข้าใจเกี่ยวกับเทพเจ้า (神仙) เป็นอย่างดีดังจารึกที่วัดกงเซี่ยวกวนในมณฑลฮกเกี้ยนกล่าว ไว้ว่า “我有一庄园，寄在于山边，于山九道士，名呼为九仙，辄然来相贺，——” แปลได้ความว่า ฉันมีสวนแห่งหนึ่งอยู่ที่ข้างภูเขาอวิซาน ภูเขาอวิซานมีนักพรตเต๋า 9 ท่าน เรียกกัน ว่าเซี่ยนทั้ง 9 มาร่วมแสดงความยินดีกัน (福建通志局编，1968，pp.797 (卷 3)) ศาสนาเต๋า เข้าสู่มณฑลวางตุ้งช้ากว่ามณฑลฮกเกี้ยน เมื่อศาสนาเต๋าระจายที่มณฑลฮกเกี้ยนแล้วจึงกระจายเข้าสู่ มณฑลวางตุ้ง ทำให้ผู้คนได้รับรู้เรื่อง“เซี่ยน” หรือเรื่อง “เทพเจ้า” ได้

สำหรับศาสนาพุทธในสมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ.618-907) ได้กระจายเข้าสู่มณฑลชกเกี้ยน และกวางตุ้งแล้วโดยมีนิกายใหญ่ที่สำคัญคือ อ ฉานจง (禅宗) หวาเอียนจง(华严宗) ลวีจง (律宗) จิ้งถู่จง (净土宗) มีจง (密宗) เป็นต้น (福建通志局,1968, pp.817(卷 3)) แต่เนื่องจากความเชื่อพื้นฐานของชาวจีนทุกกลุ่มภาษาแตกต่างกัน เพราะแต่ละกลุ่มภาษามีภูมิหลัง ประวัติศาสตร์และความเป็นมาที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้ความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไปด้วย เช่นชาวจีนฮกเกี้ยนมีเทพเจ้าพื้นถิ่นที่เรียกว่า “ผาจูกง” (法主公) มี “ชิงสุ่ยจูซือ กง” (清水祖师公) ชาวจีน แคะมีเทพเจ้า “ฮั่นหวาง หรือ ฮั่นหว่อง ” (汉王爷) “เจี่ย เทพธิดา” (谢姑娘) ชาวจีนไหหลำมี “สุยเหว่ยเจิ้งเหนียง” (水尾圣娘) หรือที่คนไทยเรียกว่า เจ้าแม่ท่ายน้ำ และชาวจีนแต้จิ๋วมี เทพมังกรเขียว “แซเล่งเอี้ย ” (青龙爷) เป็นต้น (Pornpan Laohasirinadh ;1989:65) ชาวจีนอพยพสู่ไทยในยุคแรก การตั้ง ถิ่นฐานมักให้ความสำคัญกับเรื่อง ความเป็นพี่น้องทางสายโลหิต (血缘) ความเป็นคนบ้านเดียวกัน (地缘) ความเป็นคนที่มี อาชีพเดียวกัน (业缘) แล้วอยู่กันเป็นกลุ่มๆตามแซ่ตระกูลบ้าง ตามภาษาพูดบ้าง ตามอาชีพบ้าง จนทำให้เกิดเป็นเมืองจีนเล็ก จากนั้นก็ตั้งศาลเจ้าขึ้นมาเป็นศูนย์กลางชุมชน (刘丽芳,1989,p. 31) ศาลเจ้าที่พวกเขาแรกสร้างขึ้นมาส่วนใหญ่จะเป็นศาลเจ้าสำหรับตั้งรูปเคารพทางศาสนาเต๋า หรือเทพเจ้าพื้นถิ่นที่พวกเขานับถือ เช่น ที่ตำบลปากน้ำมีการตั้งศาลเจ้าไต้ฮงที่ถนนท่ายบ้านระหว่าง ซอย 13-15 หรือการสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองอันเป็นที่บูชา เทพเจ้าเซี่ย ยั้งของศาสนาเต๋า ส่วน ศาสนาพุทธนั้นเข้ามาทีหลัง โดยมีพระภิกษุจากจีนทางใต้ จากมณฑลกวางตุ้ง เพราะพระภิกษุผู้นี้ จึง ทำให้เกิดโรงเจ่งเสียงที่เห็นอยู่ในทุกวันนี้ พระภิกษุรูปนี้เป็นพระภิกษุทางศาสนาพุทธมหายานนิกาย ย่อย “หลินจีจง” (临济宗) ของนิกาย “ฉานจง” (禅宗) หรือนิกาย “เซิน” ซึ่งเป็นนิกายที่ สำคัญมากของศาสนาพุทธมหายาน ไม่มีผู้ใดทราบนามของท่านและเรียกกันมาจนปัจจุบันนี้ว่า “ซือ โจ้ว” (แต่จิ๋ว) (师祖) เมื่อท่านมาจำพรรษาอยู่ที่แห่งนี้ มีชาวจีนอาศัยอยู่มาก ต่อ มามีผู้มีจิตศรัทธา ได้สร้างโรงเจขึ้นเป็นอาคารไม้ แล้วตั้งชื่อว่าโรงเจ่งเสียง ปัจจุบันมีภิกษุณีเป็นเจ้าอาวาสอยู่

นิกายเซินย่อย ที่เรียกว่าหลินจี จงนี้ ได้แพร่กระจายเข้าสู่มณฑลกวางตุ้งตั้งแต่ราชวงศ์ถัง (ค.ศ.618-907) และเป็นที่ยอมรับของผู้คนมาก ทำให้ทุกหนแห่งในมณฑลกวางตุ้ง ต่างสร้างวัดนิกายเซิน ขึ้นมา มาก เช่นที่ภูเขาจู่ซานหลิ่ง (竹山岭) ที่แต้จิ๋วมีวัดเหลียนฮวาเอวี่ยน (莲花院) สร้างขึ้นใน สมัยราชวงศ์ถังรัชศกเจี กวงปีที่ 6 (คือ ค.ศ.632) เป็นต้น (周硕勋, 1967, pp.178(卷 15)) หลังจากที่ท่านปรมาจารย์หุยเหนิง (慧能师祖) ซึ่งเป็นผู้สืบทอดนิกายเซินองค์ที่ 6 ได้นำหลักคำ สอนมาปรับปรุงพิจารณาให้ละเอียดขึ้น แล้วจึงแตกเป็นนิกายย่อย 5 สาย เรียกกันว่า หู่เจีย (五家) โดยมี นิกายย่อย กุยกหย่งจง (沩仰宗) หลินจี จง (临济宗) เฉาตั้งจง (曹洞宗)

อวินเหมินจง (云门宗) และฝ่าเอียนจง (法眼宗) และในบรรดา 5 สายดังกล่าวนิกายย่อยหลินจี้จิง เป็นนิกายที่เข้มแข็งมีคนนับถือมากที่สุดสืบต่อมาจนถึง สมัยราชวงศ์ซ่ง นิกายย่อยหลินจี้จิงได้แบ่งแยกออกไปอีก แบ่งเป็น 2 สายคือ หวงหลงและหยางซี (黄龙、杨岐) (野上俊静等, 1972 , p. 111) นิกายย่อยหลินจี้จิง มีปรมาจารย์ผู้ตั้งนิกายคือท่านอี่เสียน (义玄) เป็นชาวมณฑลซานตงเขตเฉาโจว อำเภอหนันหัว (曹州南华山东省) (野上俊静等, 1972, p. 112) โรงเจ่งเสียงของตำบลปากน้ำก็คือแหล่งเริ่มต้นของนิกายย่อยหลินจี้ที่ชาวแต้จิ๋วเรียกกันว่า ลิมจี้ ซึ่งเป็นนิกายย่อยของนิกายเซ็นที่สืบทอดมาจากท่านหุยเหนิง (慧能) ที่กวางโจวแล้วมีชื่อโจ้ว (师祖) เป็นผู้ก่อตั้งโรงเจ่งเสียง เป็นผู้นำความเชื่อในนิกายนี้เข้ามาเผยแพร่ ในปากน้ำ และมีเจ้าอาวาสเป็นภิกษุณีสืบทอดมาจนทุกวันนี้

โรงเจ่งเสียงได้กลายเป็นที่ชุมนุมของชาว จีนแต้จิ๋วจากที่ต่างๆกัน แม้ว่าพวกเขาที่มาจากต่างถิ่นจะมีความเชื่อที่แตกต่างกันบ้าง แต่ประเพณีประจำปีที่จัดขึ้นที่โรงเจ่งเสียงก็กลายเป็นศูนย์กลางในการรวมกลุ่มของพวกเขา ในการร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้เพราะโรงเจ่งเป็นสถานธรรมอันเนื่องมาจากแต่ศาสนาพุทธมหายานที่ทุกคนนับถือและยึดมั่นในประเพณีเหมือนกัน จากตารางข้อมูลในบทที่ 5 แสดงให้เห็นว่าชาวจีนต่างกลุ่มภาษามีการปฏิบัติประเพณีในเทศกาลประจำปีเหมือนกัน ดังนั้นกล่าวได้ว่าชาวจีนอพยพแต่ละชุมชนแม้มีความเชื่อที่ต่างกัน เพราะอพยพมาจากเมืองที่แตกต่างกัน แต่มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานตามที่ตั้งไว้

ข้อที่ 4 ชาวจีนอพยพที่ผสมผสานกับชาวพื้นถิ่น มีความเป็นพื้นถิ่นมากกว่าความเป็นจีน

ชาวจีนอพยพจัดว่าเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ที่สังคมชาวไทยไม่ได้ถือว่าเป็นชาวต่างชาติตั้งแต่เริ่มต้น ชาวจีนอพยพรุ่นแรกจึงได้ผสมผสาน เป็นไทยอย่างสมบูรณ์ก็ไม่น้อย ถึงสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากราชสำนักมีการพัฒนาประเทศในทุกด้าน ชาวจีนที่ใช้แรงงานต่างอพยพเข้ามาอยู่ในไทยมากขึ้น จากนั้นก็เริ่มมีชุมชนจีน ด้วยความยึดติดกับวิถีชีวิตดั้งเดิม ที่ต้องตั้งชุมชนบ้านเกิด ชุมชนตระกูลแซ่ของตนขึ้นตามความเกี่ยวพันทางสายโลหิต บ้านเกิด และตามอาชีพ จึงทำให้พวกเขาอยู่ในสังคมสิ่งแวดล้อมแบบจีนที่ยากต่อการผสมกลมกลืน หรือหากแต่งงานกับชาวพื้นถิ่นแล้ววิถีชีวิตแบบจีนอาจส่งผลต่อครอบครัวลูกครึ่งจีน ไทย กลายเป็นจีนไปก็มี ขจัดภัย บุรุษพัฒนา (2517) กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการผสมกลมกลืนชาวจีนในประเทศไทยให้กลายเป็นไทยได้ ได้แก่

1. ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อของคนไทยและคนจีนที่มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะอิทธิพลของพุทธศาสนาก็เป็นไปได้ อีกทั้งคนไทยที่จิตใจโอบอ้อมอารี ไม่รังเกียจคนต่างชาติต่างภาษา ให้การต้อนรับชาวจีนอพยพอย่างอบอุ่น อีกทั้งวัฒนธรรม

ตะวันตกก็มีส่วนช่วยให้การผสมผสานนั้นเกิดขึ้นได้ง่าย เพราะทั้งสังคมไทยและจีนต่างก็
รับวัฒนธรรมตะวันตกที่เหมือนกัน จึงสามารถทำให้ปรับแนวคิดไปทางเดียวกันได้ง่าย

2. นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลทำให้ชาวจีนส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียนไทยมากขึ้น
และส่งเข้าโรงเรียนจีนน้อยลง ทั้งนี้เพราะการศึกษาในโรงเรียนจีนไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร
ประกอบกับกฎหมายไม่อำนวยให้เปิดสอนภาษาจีนในระดับสูงได้ (ขจิตภัย บุรุษพัฒน์,
2517, น. 83) อีกทั้งเมื่อเริ่มเรียนจบชั้นสูงของโรงเรียนแล้ว ก็สอบเข้าเรียนต่อใน
มหาวิทยาลัยไม่ได้ จากการที่พวกเขาอยู่ในท่ามกลางวิถีไทยได้เรียนรู้เรื่องราวของ
เมืองไทยตั้งแต่เล็กจนโต อีกทั้งได้คบค้าสมาคมกับคนไทยในสถานศึกษาที่ทำงานหรือใน
ละแวกบ้าน ทำให้พวกเขาอมรับวัฒนธรรมไทยได้ง่าย
3. การที่รัฐบาลไทยในช่วงหนึ่งถือว่าจีนเป็นคอมมิวนิสต์ ทำให้ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในไทย
แม้บางคนจะยังรักถิ่นเกิดในประเทศแม่ แต่ไม่กล้าแสดงความจงรักภักดีต่อประเทศจีน
อย่างเปิดเผย ส่วนลูกหลานที่เกิดในไทยไม่มีความผูกพันกับประเทศบ้านเกิดของบรรพ
บุรุษ ทำให้พวกเขารักประเทศไทย (ขจิตภัย บุรุษพัฒน์ ,2517, น. 84)
4. การกระจายตัวของชุมชนชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวจีนรับเอาวัฒนธรรมไทยได้เร็ว
ขึ้น เพราะชาวจีน แต่เดิมมักรวมกลุ่มอยู่ในกรุงเทพฯ หรือหัวเมืองใกล้เคียงทำให้การ
ผสมผสานกลมกลืนเป็นไปค่อนข้างช้า แต่ต่างจังหวัดทำให้ไทยจีนผสมกลมกลืนง่าย
5. สื่อมวลชนต่างๆ ก็มีบทบาทในการส่งเสริมให้ชาวจีนรับเอาวัฒนธรรมไทยด้วยเช่นกัน ชาว
จีนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่เจริญแล้ว จะมีสื่อชนิดต่างๆแพร่หลาย และเข้ามามี
อิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมาก อีกทั้งสิ่งเหล่านี้ต่างเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับ
วิถีไทยทุกวันย่อมส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดต่อชาวจีนกับการกลืนกลายเป็นไทยได้
6. ค่านิยมประการหนึ่งของไทยคือ เคารพยกย่องผู้มั่งมีเงินทองโดยไม่คำนึงว่าผู้นั้นจะได้เงิน
มาด้วยวิธีใด ชาวจีนนั้นมีความขยันอดทนและมีความเชี่ยวชาญด้านธุรกิจการ รค้า จึงทำ
ให้ชาวจีนมีฐานะดีเป็นที่ยกย่องของคนไทยด้วย สิ่งนี้นำไปสู่ความประสานกลมกลืน ให้
จีนกลายเป็นไทยได้ (ขจิตภัย บุรุษพัฒน์ , 2517, น. 85-86)

ชาวจีนที่ตำบลปากน้ำแม้จะมีความผสมกลมกลืนกับสังคมไทยพูดภาษาไทย และส่งบุตร
หลานเรียนโรงเรียนในไทย เข้ามหาวิทยาลัยทั้งในประเทศไทยหรือต่างประเทศ ทำธุรกิจ และเข้า
ร่วมงานกับชาวไทยในท้องที่ในโอกาสที่สำคัญ สิ่งนี้ล้วนส่งผลต่อการกลายเป็นไทยได้ง่าย แต่ด้วย
ปัจจัยดังกล่าวมาแล้ว จึงทำให้พวกเขายังยึดมั่นอยู่ในวิถีชีวิตเดิม คือเป็นแบบจีนที่สืบทอดมาจาก
บรรพบุรุษ มีการปฏิบัติเรื่องความเชื่อ มีการเซ่นไหว้ในวันเทศกาลสำคัญประจำปีที่บ้านและที่ศาลเจ้า

พูดภาษาถิ่นของตนเองเมื่ออยู่ในบ้าน และพูดภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่ว เมื่อต้องติดต่อกับบุคคลภายนอก หากมีงานช่วยเหลือสังคม หรืองานของมูลนิธิ พวกเขาส่วนใหญ่จะชุมนุมกันที่มูลนิธิ เพื่อจัดงานการกุศล โรงเรียนจีนมีความสำคัญต่อชุมชนจีนมาก ทุกคนให้ความสำคัญกับโรงเรียนจีน และต้องการพัฒนาให้โรงเรียนจีนเจริญก้าวหน้าเหมือนโรงเรียนไทย จึงต่างสละเวลา เป็นกรรมการ และทำหน้าที่ในการดูแลโรงเรียนจีน มีศาลเจ้าอีกหลายแห่งและมูลนิธิ ฯ ที่พวกเขาต้องสละเวลาดูแลพัฒนาและจัดระบบบริหาร ดังนั้นจะเห็นได้ว่า นอกจากโรงเรียนจีนแล้ว ศาลเจ้าและมูลนิธิทุกแห่งในตำบลปากน้ำล้วนมีคณะกรรมการดูแล และพัฒนาให้คงอยู่คู่กับสังคมจีน จากข้อมูลที่ได้ในบทที่ 5 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกรายต่างมีความเห็นเหมือนกันว่า รุ่นต่อไปของพวกเขาอาจเป็นไทยโดยสมบูรณ์ก็ได้ ทั้งนี้อยู่ที่การตัดสินใจของบุตรหลานของพวกเขาเอง ดังนั้นการผสมกลมกลืนของชาวจีนที่ตำบลปากน้ำ ยังมีโอกาสของการเก็บรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ หากบุตรหลานยังสนใจจะสานต่องานที่พวกตนทำอยู่ในทุกวันนี้

สำหรับชาวจีนที่ตำบลนาเกลือ เนื่องจากการตั้งที่อยู่อาศัยกระจายตัวอยู่ปะปนกับชาวพื้นถิ่นมาก ความเป็นจีนจึงเหลืออยู่เพียงเล็กน้อยและความเป็นจีนที่มีให้เห็นในทุกวันนี้คือ การเซ่นไหว้เจ้าเทศกาลประจำปีในวันตรุษจีนและสารทจีนเท่านั้น นอกจากนี้แล้วจะไม่เห็นความเป็นจีนหลงเหลืออยู่ในวิถีชีวิตของพวกเขาเลย และการปฏิบัติเซ่นไหว้แบบจีนต่อไปอีกไม่กี่รุ่นก็อาจจะเลิกปฏิบัติแล้วกลายเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ก็เป็นได้ ทั้งนี้เพราะสิ่งแวดล้อมและการกระจายตัวในการตั้งถิ่นฐานเป็นปัจจัยสำคัญของการกลืนกลาย สอดคล้องกับคำกล่าวของขจัดภัย บุรุษพัฒน์ (2517 ,น. 21) เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นของชาวจีนอพยพที่ตำบลนาเกลือมีความเป็นพื้นถิ่นมากกว่าความเป็นจีน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ชาวจีนอพยพที่ผสมผสานกับชาวพื้นถิ่น ปัจจัยสำคัญคือ การกระจายตัวในการตั้งถิ่นฐานและสิ่งแวดล้อมจะเป็นปัจจัยส่งผลให้ชาวจีนกลายเป็นพื้นถิ่นได้มากกว่าชาวจีนที่อยู่กันเป็นกลุ่มในเมือง มีสิ่งแวดล้อม มีโรงเรียนจีนและศาลเจ้า ซึ่งสิ่งนี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการผสมผสานให้ชาวจีนเป็นไทยโดยสมบูรณ์

ด้วยเหตุดังกล่าว สมมติฐานในข้อ 4 จึงเป็นไปดังที่ตั้งไว้

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัยปัญหาในการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "ปากน้ำ : เมืองท่าโบราณความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวจีน" จากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวม 30 รายนั้นได้ผลสรุปจากการวิจัยดังนี้

สรุปผลจากการวิจัย

ชาวจีนอพยพที่ตำบลปากน้ำก็เหมือนกับชาวจีนอพยพในที่อื่น ๆ ของประเทศไทยหรือในต่างประเทศกล่าวคือ นิยมตั้งที่อยู่อาศัยเป็น กลุ่ม เมื่อกลุ่มที่อยู่อาศัย ขยายตัวใหญ่ขึ้นก็จะกลายเป็นเมืองจีนขนาดเล็กในเขตพื้นที่นั้นๆ ที่เราเรียกกันว่า China town พวกเขาจะรวมกลุ่มกันโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางสายโลหิตบ้าง ความสัมพันธ์ที่มาจากบ้านเกิดเดียวกันบ้าง และที่มีอาชีพแบบเดียวกันบ้าง (吴华, 1975,p.1) พวกเขาได้นำวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมแบบบ้านเกิดของตนเข้ามาไว้ในที่อยู่ใหม่ ดังนั้น ในทุกชุมชนต้องมีศาลเจ้า หรือองค์กรการกุศลที่มีการตั้งรูปเคารพสำหรับสักการะ หรือโรงเรียนจีนเพื่อเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ภาษาจีนของบุตรหลาน และสถานที่บางแห่งดังกล่าวได้กลายเป็นที่ปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาประจำปีของชาวจีนแต่ละครอบครัว และเป็นที่พักพิงสังสรรค์ของนักธุรกิจ ปรากฏว่าในบาง ที่โรงเรียนจีนได้กลายเป็นสมาคมพ่อค้าจีน ด้วย (พรพรรณ จันทโรนานนท์, 2551, บทสรุป)

ที่ตำบลปากน้ำ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนจีนโรงเรียนปวยฮั่ว (培华公立学校) หรือองค์กรการกุศล อื่น เช่นมูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ (天德善堂) หรือ โรงเจ่งเสียง (同善堂) และศาลเจ้าไต้ฮง (มูลนิธิสุสานปากน้ำไต้ฮง) (大峯祖庙) หรือศาลเจ้าแห่งอื่น อันเป็นตั้งรูปเคารพที่ชาวจีนกราบไหว้ เช่น ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ (北揽城隍庙) ศาลเจ้าเล่าปู้เถ่ากง (老本头公庙) ศาลเจ้าลิเอี้ยกง (玄天上帝庙) หรือ ศาลเจ้าแม่ทับทิม (本头妈庙) การจัดการบริหารงานภายในองค์กรเหล่านี้ ต่างแบ่งหน้าที่ออกเป็นสองด้าน กล่าวคือ ด้านหนึ่งบริการชาวจีนและประชาชนทั่วไปที่เข้ามาสักการะเทพเจ้าในศาลและร่วมจัดงานการกุศล ช่วยเหลือผู้ยากไร้ โดยเฉพาะมูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ (天德善堂) โรงเจ่งเสียง (同善堂) และศาลเจ้าไต้ฮง (มูลนิธิสุสานปากน้ำไต้ฮง) (大峯祖师庙) ที่ดูแลบุตรหลานชาวจีนที่ปากน้ำและชาวมุตรปราการ และอีกด้านหนึ่งองค์กรเหล่านี้ยังเสมือนหนึ่งเป็นสมาคมพ่อค้าจีนของจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้เพราะผู้นำทางการค้าของจังหวัดมักเป็นชาวจีน และแต่เดิมอาศัยกันอยู่ที่ตำบลปากน้ำ เช่น บิดาของคุณเอียงซิว แซ่ตั้ง (陈延寿) เป็นผู้ริเริ่มตั้งโรงเรียนจีนแห่งแรกในปากน้ำ คือ

โรงเรียนกวางเหม้ง (光明学校) หลังศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ และต่อมาด้วยปัญหาทางการเมือง โรงเรียนถูกปิดไป คุณ เอียงซิว แซ่ตั้งได้รับงานเป็นที่ปรึกษาในการจัดตั้งโรงเรียนจีนต่อบิดา ในท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมือง คุณเอียงซิว แซ่ตั้งได้รับเลือกเป็นประธานของโรงเรียนจีนคือ โรงเรียนป๋วยฮั่ว และจัดเปิดโรงเรียนอีกครั้งจนสำเร็จ และท่านยังได้รับเลือกเป็นประธานขององค์กรจีนอีกหลายแห่ง เช่น ประธานมูลนิธิปากน้ำสุสานไต้ฮง ในปัจจุบันผู้นำของชาวจีนที่ปากน้ำมี 2 ท่านแบ่งแยกหน้าที่กันดูแลทำนุบำรุงองค์กรต่างๆ ของจีนให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป คือ คุณมังกร พงษ์ผจญ (李锦龙董事长) เป็นผู้ดูแลโรงเรียนป๋วยฮั่ว ศาลเจ้าไต้ฮง (มูลนิธิสุสานปากน้ำไต้ฮง) ศาลเจ้าหลักเมืองสมุทรปราการ ศาลเจ้าเล่าปุ่นเกล้ากง ศาลเจ้าพ่อเสือหรือลีเอียงกง และศาลเจ้าแม่ทับทิม ส่วนคุณประกอบ วงศ์วัฒนพล (刘桂顺董事长) ก็ได้รับเลือกให้เป็นประธานดูแลโรงเจ่งเสียงสำหรับมูลนิธิรวมกุศลสมุทรปราการ (天德善堂) เป็นองค์กรการกุศลที่เกิดขึ้นใหม่ ในปี พ.ศ. 2480 ที่ถนนท้ายบ้าน มีคุณวัฒนา อัสวเหมเป็นประธาน ในแต่ละองค์กรจะมีสมาชิกมากมาย ซึ่งล้วนเป็นนักธุรกิจในตลาดปากน้ำ ในการช่วยงานขององค์กรนั้น แต่ละท่านจะได้รับหน้าที่ต่างๆ ภายในองค์กร และรับผิดชอบพัฒนาองค์กรนั้นๆ ตามตำแหน่งที่ได้รับ นอกจากนั้นองค์กรที่กล่าวมานี้ยังทำหน้าที่เป็นที่พบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อสร้างโอกาสในด้านธุรกิจ ก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านธุรกิจของบุตรหลานชาวจีนในปากน้ำในด้านความเป็นปึกแผ่น สามัคคีปรองดอง อีกทั้งยังเป็นแหล่งรวมพลังในการจัดงานด้านการกุศลให้กับลูกหลานชาวจีนและชาวสมุทรปราการ ทำให้เมืองสมุทรปราการเป็นเมืองที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการในทุกๆ ด้าน

นอกจากนั้นจากการวิจัยยังพบว่าชุมชนใหญ่ของชาวจีนเมื่อแรกอพยพเมื่อ 100 ปีก่อนนั้นมีชุมชนใหญ่ที่มีชาวจีนอาศัยอยู่หนาแน่น 3 ชุมชน คือชุมชนแถบศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ (北揽城隍庙) ชุมชนแถบโรงเจ่งเสียง (同善堂) ที่หัวถนนท้ายบ้าน ซอยประโคนชัย 1 และชุมชนแถบท้ายบ้านระหว่างซอย 13-15 คือ ชุมชนศาลเจ้าไต้ฮงหรือมูลนิธิสุสานปากน้ำไต้ฮง (大峯祖师庙) โดยตั้งที่อยู่อาศัยรวมเป็นกระจุกอยู่ 3 ชุมชน เป็นเส้นทางยาวจาก บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ ที่ถนนประโคนชัยต่อยาวลงมาถึงหัวถนนท้ายบ้านนั้น โดยเส้นทางระหว่าง 3 ชุมชนจะมีบ้านชาวจีนอยู่ประปราย จะมีสองชุมชนใหญ่ที่เป็นส่วนต้นและส่วนปลาย ที่น่าจะเป็นชุมชนที่ใหญ่กว่าชุมชนที่อยู่ช่วงกลางคือชุมชนแถบโรงเจ่งเสียง เพราะทั้งสองชุมชนดังกล่าวต่างมีโรงฝืนสำหรับดูดทรัพย์จากกุลิจินที่ตั้งรกรากอยู่กันอย่างหนาแน่นในชุมชน โดยที่ชุมชนแถบศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนั้นมีโรงฝืนอยู่ด้านหลังศาลเจ้า ซึ่งเป็นชุมชนจีนที่หนาแน่นที่มีอาคารส่วนใหญ่เป็นไม้ และ โรงเรียนจีนชื่อโรงเรียนกวางเหม้ง (แต้จิว) (光明学校) ก็อยู่ในชุมชนข้างหลังศาล

เจ้าเช่นกัน แดบศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเคยเกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ ประมาณ ปีพ.ศ.2475 จึงทำให้บ้านเก่า ถูกปรับเป็นอาคารสมัยใหม่ดังที่เห็นกันทุกวันนี้

สำหรับชุมชนที่อยู่ระหว่างกลางของสองชุมชนนี้มีโรงเจ่งเสียงเป็นศูนย์กลางนั้น นอกจากจะมีศาลเจ้าเล่าปึงเถ่ากงและศาลเจ้าลิเอียงกงแล้ว ยังเป็นที่ตั้งเดิมของโรงเรียนป้วยฮั่วก่อนที่ จะย้ายไปสร้างใหม่ที่ถนนสายลวดในปัจจุบัน เพราะที่เดิมคับแคบ พื้นที่ขยายไม่ออก นักเรียนมี จำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่พื้นที่ไม่เอื้ออำนวย สุดท้ายจึงได้ย้ายไปสร้างยังที่ใหม่ที่ถนนสายลวดในปัจจุบัน ชาวจีนที่ตำบลปากน้ำ ส่วนใหญ่เป็นชาวแต้จิ๋วมีชาวจีนแคะที่เป็นส่วนน้อย ชาวจีน ไหหล่า อาจมีบ้างแต่ไม่พบในกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับชาววางตุ้งและชาวจีนฮกเกี้ยน อาจมี จำนวนน้อยยิ่งกว่าชาวจีนไหหล่า ในตำบลปากน้ำ และชาวจีนอพยพที่ตลาดโบราณชุมชนบ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ ก็มีชาวจีนแต้จิ๋วเป็นส่วนใหญ่ ชาวจีนแคะ ไหหล่าฮกเกี้ยนและวางตุ้ง เป็นส่วนน้อย เช่นกัน

ความเชื่อของชาวจีนที่ตำบลปากน้ำพบว่า ชาวจีนที่ตำบลปากน้ำนอกจากจะนับถือ ศาสนาเต๋าที่มีเข้ามาในพื้นที่เป็นเวลานานเท่าๆกับการอพยพของพวกเขาแล้ว ยังมีศาสนาพุทธ นิกาย เซน นิกายย่อยหลินจี้จิง (临济宗) ที่น่าจะมาจากเมืองแต้จิ๋ว โดยการเข้ามาตั้งที่บำเพ็ญธรรม ที่โรง เจ่งเสียงของซือโจ้ว (师祖)

ชาวจีนแต้จิ๋วที่ตำบลปากน้ำเดิมมีอาชีพประมงเกือบทั้งหมด ส่วนชาวจีนแคะเป็นกลุ่ม ภาษาที่อพยพเข้ามาอยู่ในตำบลปากน้ำภายหลัง หลังจากนโยบายเรื่องเกี่ยวกับชาวจีนของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำให้ชาวจีนแคะบางส่วนใหญ่ย้ายมาจากคลองเตย ปัจจุบันที่ยังอยู่ทำบ้านก็มีและย้าย ออกไปยังกิโลเมตรที่ 30-34 ก็มีเช่นกัน

สำหรับชาวจีนที่ตลาดโบราณ ชุมชนบ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ นั้น ชาวจีนแต้จิ๋วส่วนใหญ่ ทำการประมง ทำนาเกลือ และค้าขาย ชาวจีนแคะส่วนใหญ่ทำการค้า

ไม่ว่าครอบครัวชาวจีนแต้จิ๋วหรือจีนแคะยังคงปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาและจัดการเช่นไหว้ ในเทศกาลประจำปีอย่างเต็มที่ก็ตาม เทศกาลที่ขาดความสนใจจากชาวจีนในตำบลปากน้ำก็มีบ้าง เช่น เทศกาลไหว้พระจันทร์ในกลางเดือน 8 (中秋节) เพราะ เป็นเทศกาลที่ไม่ได้มีการปฏิบัติในทุก ครอบครัว สำหรับบุตรหลานชาวจีนรุ่น 2-4 ของชาวจีนในตำบลปากน้ำยังพูดภาษาแต้จิ๋วได้ดี ชาวจีน แคะส่วนใหญ่พูดได้ทั้งภาษาของตนเองและภาษาแต้จิ๋ว พวกเขาต่างให้ความสำคัญกับประเพณี วัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของชาวจีนเป็นอย่างดี กล่าวคือ มีการจัดเช่นไหว้เกือบทุกเทศกาลสำคัญ ประจำปี นอกจากนั้นพวกเขายังได้ให้ความสำคัญต่อองค์กรของชาวจีนได้แก่ มูลนิธิ โรงเรียนจีน โรงเจ และศาลเจ้าหลายแห่งในพื้นที่ตำบลปากน้ำ โดยรวมตัวกันเป็นคณะกรรมการแล้วเลือกเฟ้นผู้ที่พวกเขา

นับถือเป็นประธาน รองประธาน และคณะกรรมการฝ่ายต่างๆเพื่อดูแลองค์กรนั้นๆ ให้ดำรงอยู่สืบไป ผู้มีฐานะการเงินมั่นคงก็บริจาคเงินอุดหนุนองค์กร ผู้ที่ฐานะการเงินไม่มั่นคงนักก็เลือกออกแรงช่วยกันจัดการบริหารงานทำหน้าที่ตามที่ตนรับผิดชอบเพื่อความคงอยู่ขององค์กรต่อไปอีกนานแสนนาน

แต่ในปัจจุบันด้วยความทันสมัยที่เกิดขึ้นในทุกแห่งหน ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตผู้คน พ่อแม่ไม่มีบุตรหลานอยู่ข้างกายเพราะบุตรหลานต่างแยกตัวออกไปสร้างครอบครัวใหม่ของตน บ้างก็ไปอยู่เมืองหลวงเพื่อการศึกษา เมื่อ สำเร็จการศึกษาก็ตั้งครอบครัวที่กรุงเทพฯ ไม่ได้กลับมาอยู่ที่ปากน้ำอีก ความใกล้ชิดและเวลาในการบอกเล่าเรื่องประเพณีวัฒนธรรมจื๋นระหว่างพ่อแม่ลูกจึง มีไม่มากเท่าที่ควร เป็นเหตุให้ความเข้าใจในวิถีชีวิตแบบเดิมของบุตรหลานก็จะค่อยๆเลือนหายไป ความเข้าใจในประเพณีวัฒนธรรมจื๋นที่เคยปฏิบัติมาแต่เดิมก็ลดน้อยลงไปด้วย ดังนั้นเรื่องราวของบรรพบุรุษจึงไม่มีความสำคัญต่อพวกเขาอีก บุตรหลานของพวกเขาจึงอาจไม่รับสืบทอดความหวังของพ่อแม่อีกต่อไปได้ อีกประการหนึ่งลูกหลานของพวกเขานิยมทำงานในเมืองหลวง การมุ่งเน้นในเรื่องงาน ประกอบกับการจัดวันเวลาของวันเทศกาลประจำปีของที่บ้านไม่ตรงกับวันหยุด ทำให้บุตรหลานไม่สามารถมาร่วมงานได้ จึงส่งผลให้บุตรหลานของพวกเขาไม่ให้ความสำคัญต่อประเพณีวัฒนธรรมจื๋นอีกมากนัก

ดังนั้น ในที่นี้จึงกล่าวได้ว่าวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวจีนที่ปากน้ำ นับจากรุ่นที่ให้ข้อมูลสำคัญนี้แล้ว อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจื๋นอาจจะเปลี่ยนแปลงไปหรือลดความสำคัญลงในวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ จนอาจเป็นเหตุให้เลือนหายไปในที่สุด

สำหรับชาวจีนที่ตำบลนาเกลือ มีการผสมกลมกลืนกับชาวพื้นถิ่นได้อย่างรวดเร็ว ด้วยสิ่งแวดล้อมในด้านที่อยู่อาศัย และอาชีพที่ ทำให้พวกเขาต้องติดต่อกับชาวพื้นถิ่น อีกทั้งในพื้นที่ไม่มีองค์กรที่ชาวจีนรวมตัวกันจัดตั้งขึ้น จึงทำให้บุตรหลานของพวกเขาในรุ่นที่ 2 และ 3 มีความเป็นไทยอย่างมาก เพราะพูดฟังคำจีนไม่ได้เลย ดังปรากฏข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประเพณีวัฒนธรรมแบบจื๋นที่พวกเขาจัด ประจำปีก็มีเพียงวันตรุษจีนและสารทจีนเท่านั้น พวกเขาจัดไหว้ตามบรรพบุรุษโดยไม่ทราบที่มาเรื่องราวเกี่ยวกับเทศกาลนั้นๆ แต่อย่างไรก็ตาม ทำให้ประมาณได้ว่าต่อไปบุตรหลานชาวจีนที่ ชุมชนบ้านสาขลา ตลาดโบราณ อาจ ไม่มีแม้กระทั่งการจัด ไหว้วันตรุษจีนและสารทจีนแต่จะปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรมแบบชาวไทยอย่างสมบูรณ์

ปัญหาจากการวิจัย

การทำวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 รายนั้น ผู้วิจัยอาศัยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ด้วยคำถามปลายเปิดตามที่ตั้งไว้ และสังเกตสิ่งต่างๆรอบตัว เพื่อเป็นข้อมูลประกอบกับเนื้อหาที่ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าว

ผู้วิจัยได้อาศัยองค์กรเงินไม่ว่าจะเป็นศาลเจ้า โรงเจ โรงเรียนจีนหรือมูลนิธิ เป็นแหล่งสืบเสาะหา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และจากความพยายามหลายต่อหลายครั้งที่เข้าไปติดต่อกับผู้ดูแลสถานที่ดังกล่าว ผู้วิจัยต้องใช้ความอดทนในการตอบคำถามถึงเหตุผลของการมาเก็บข้อมูล อีกทั้งต้องบอกจุดประสงค์ ว่าที่มาสืบค้นเรื่องดังกล่าวเพราะเหตุใด

การเก็บข้อมูลในครั้งนี้เพื่อให้ได้ผลสรุปที่ชัดเจนในเรื่องการเลือนหายไปของอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรมของชาวจีนที่ปากน้ำในแง่เปรียบเทียบ และต้องการจะได้ข้อมูลที่แน่ชัดว่าในการตั้งหลัก แหล่งกระจายตัวออกจาก “เมือง” โดยเข้าไปอาศัยอยู่ปะปนกับชาวบ้านพื้นถิ่นของชาวจีน ที่ชุมชนนี้ ส่งผลต่ออัตลักษณ์ความเป็นจีนหายไปมากเพียงใด เพื่อให้ได้คำตอบที่เชื่อถือได้ และเพื่อเป็นการ ทดสอบผลสรุปที่ได้ ผู้วิจัยได้สอบถามเรื่องความเข้าใจเรื่องภาษาจีน (แต้จิ๋ว) และวัฒนธรรมจีนจาก เจ้าของร้านค้าในตลาดอีก 10 กว่าราย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ชุมชนชาวจีนของตำบลปากน้ำกระจุกตัวอยู่ใน 3 แห่ง คือชุมชนแถบศาลเจ้าพ่อหลักเมือง สมุทรปราการ ชุมชนแถบโรงเจถ่งเสียง และชุมชนแถบศาลเจ้าไต้ฮงหรือมูลนิธิสุสานปากน้ำไต้ฮง ใน ระหว่าง 3 ชุมชนดังกล่าวจะมีบ้านเรือนชาวจีนอาศัยอยู่ประปรายตามเส้นทางที่ยาวจากสถานีตำรวจ และศาลจังหวัดที่ถนนประโคนชัยถึงถนนท้ายบ้าน ในบริเวณดังกล่าวชุมชนแถบศาลเจ้าไต้ฮงจะเป็น ชุมชนที่เหมาะสมต่อการสร้างอาคาร “อนุสรณ์ชาวจีนปากน้ำ” เพื่อบอกเล่าเรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่ ของชาวจีนที่เป็นชาวประมงตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปัจจุบัน โดยอาจแสดงเป็นหุ่นจำลอง หรือภาพที่ สามารถสื่อถึงวิถีชีวิตแบบเดิมของชาวจีนที่ปากน้ำได้ สำหรับงบประมาณในการก่อสร้างนั้น อาจขอ บริจาคงบในการสร้างจากชาวจีนที่ตำบลปากน้ำหรือ งบประมาณตำบลจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด สมุทรปราการ

นอกจากนั้นชาวจีนในตำบลปากน้ำอาจร่วมมือกับโรงเรียนป้วยฮั้วจัตโต โครงการ “มัคคุเทศก์น้อย” บริการผู้เข้าชมอาคาร “อนุสรณ์ชาวจีนปากน้ำ” โดยจัดโครงการอบรมมัคคุเทศก์น้อยให้แก่เด็ก นักเรียน เพื่อเรียนรู้เรื่องราวของบรรพบุรุษของพวกเขาในอดีต ให้ได้ก่ๆ มีความรู้มากเพียงพอที่ มัคคุเทศก์น้อยเหล่านี้จะนำไปเล่าให้ผู้เข้าชมฟัง

ข้อเสนอเชิงวิชาการ

หัวข้อวิจัยเกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลเป็นหัวข้อที่ได้รับความ สนใจจากนักวิชาการมากทั้งในด้าน เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและความเชื่อ การวิจัยเรื่องปากน้ำของผู้วิจัยเป็นเพียงการเปิดประเด็นด้านจีน

ศึกษาของจังหวัดสมุทรปราการเท่านั้น โดยผู้สนใจสามารถนำไปต่อยอดในการทำวิจัยเงินศึกษาได้อีกหลายด้าน เช่น

1. การสร้างองค์กรหรือสมาคมของจีนส่งผลต่อพัฒนาการด้านธุรกิจของชาวจีนที่ตำบลปากน้ำ
2. เศรษฐกิจการค้าของชาวจีนที่ตำบลปากน้ำ
3. โรงเรียนป้วยฮั่วกับบทบาทของการคงอยู่ทางด้านวัฒนธรรมจีน
4. ศาสนาพุทธมหายาน นิกายย่อยหลินจีจ้ง (臨濟宗) ของนิกายเซน (禪宗) ที่โรงเจ่งเสียง (同善堂)
5. พัฒนาการของโรงเรียนป้วยฮั่ว : ความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวจีนที่ปากน้ำ

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2483) *ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยามนตรีศรีสุริยวงศ์* (วิเชียร บุนนาค)
ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส. (วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2483) พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิ
พรรฒธนากร.
- _____ . (2508) *ไทยในจดหมายเหตุแคมป์เฟอร์*, พระนครฯ : โรงพิมพ์มิ่งมงคลการพิมพ์.
- _____ . (2514) *เอกสารของฮอลันดาสมัยกรุงศรีอยุธยา* (พ.ศ.2151-2160 และ พ.ศ. 2167-
2185) (นันทา สุตกุล แปล) พระนคร : กรมศิลปากร.
- _____ . (2519) *จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงตาซาร์ด* (นายสันต์ ท.
โกมลบุตร แปล). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เกษมบรรณกิจ.
- _____ . (2521) *การเดินทางของบาทหลวงตาซาร์ด* (เล่ม 1-3) (ฉบับลายมือเขียนที่คัดมาจาก
ต่างประเทศ). กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- _____ . (2524) *เอกสารสำคัญของกระทรวงราชการทหารเรือฝรั่งเศส เกี่ยวกับประเทศไทย*
(สันต์ ท. โกมลบุตร แปล) กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- _____ . (2541) *เอกสารของฮอลันดา สมัยกรุงศรีอยุธยา* (พ.ศ.2151-2163 และ 2167-2185).
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____ . (2550) *บาทหลวงเดอ ซัวซีย์ จดหมายเหตุรายวัน การเดินทางไปสู่ประเทศไทยในปี
ค.ศ.1685-1686* (สันต์ ท. โกมลบุตร แปล) นนทบุรี : สำนักพิมพ์ศรีปัญญา.
- กรรมการจัดทำหนังสือสายสัมพันธ์ตระกูลเล่า.(2551). *สายสัมพันธ์ตระกูลเล่า* (๕๖) 5 กัง
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ .
- ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2515) *นโยบายผสมกลมกลืนของรัฐบาลไทยต่อชาวจีน .วารสาร
สังคมศาสตร์ปีที่ 9 ฉบับที่ 1* (มกราคม).
- ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2517) *บทบาททางด้านการเมืองของชาวจีน .ชาวจีนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ
: แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล.
- คณะกรรมการจัดทำหนังสือพระประแดงแหล่งอารยธรรม . (2547). *พระประแดงแหล่งอารยธรรม ที่
ระลึกสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 6 รอบ* ในโอกาสเปิดฉลองอาคารที่ว่าการอำเภอพระ
ประแดงหลังใหม่ ; ม.ป.ท.
- คณะกรรมการผู้จัดพิมพ์หนังสือ (มปพ.) *วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนเมืองปากน้ำ* : ม.ป.ท.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2543). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.(จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542)
- จักรพงษ์ เปี่ยมเมตตา และคณะ. (2542) *พระประแดง แหล่งอารยธรรม* : ม.ป.ท.
- จี.วิลเลียม สกินเนอร์. (2529) (G. William Skinner). *สังคมจีนของประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ “Chinese Society in Thailand : An Analytical History”* (พรณี ฉัตรพลรักษ์, ภรณ์ กาญจนันฐิติ, ชื่นจิตต์ อำไพพรรณ, ปรียา บุญญะศิริ, ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข , ศรีสุข ทวีชาประสิทธิ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช .
- เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. (2477) *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4* (พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงธรรมสารเนติ) (อบ บุนนาค) พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและคณะ. (2533) พระยาสุริยานุวัตร (เกิด บุนนาค) *นักเศรษฐศาสตร์คนแรกของเมืองไทย*.(มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัย เรื่องศิลป์. (2522) *ประวัติศาสตร์ไทยสมัย พ.ศ.2352-2453 ด้านเศรษฐกิจ*. (มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชูศรี สัตยานนท์. (2553) เล่าเรื่องเมืองบางพลี (เล่ม 2) กรุงเทพฯ : พงศ์พัฒนการพิมพ์. (สภาวัฒนธรรมบางพลีจัดพิมพ์)
- ณรงค์ พ่วงพิศ.(2518) นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของคนจีนในประเทศไทยในรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2530) “เรือสำเภาและส่วยในรัชกาลที่ 2” ในเส้นทางเศรษฐกิจ (ฉบับพิเศษ) คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร (ภาค 2). กรุงเทพฯ : สหมิตรการพิมพ์.
- ดร.วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพ็ชร (ราชบัณฑิต). (2544). “เศรษฐกิจสยาม บทวิเคราะห์ในพระองค์เจ้าติลกนพรัฐ กรมหมื่นสรรควิสิยนรบดี” ศิลปวัฒนธรรม (ฉบับพิเศษ) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ทวี ธีระวงศ์เสรี. (2517) *สถานภาพทางกฎหมายของชาวจีนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : โปธิ์สามต้น
การพิมพ์.
- บาทหลวง เดอ ชัวซี. (2550) *จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม ในปี ค.ศ.1685
และ 1686* (สันต์ ท. โกมลบุตร แปล) กรุงเทพฯ : โสภณการพิมพ์. (พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.
2516)
- บาทหลวงตาซาร์ด. (2519) *จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงตาซาร์ด* (นาย
สันต์ ท.โกมลบุตร แปล). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- ประทวน สาครีกานนท์.(2522) *จดหมายเหตุความทรงจำสมัยฝรั่งเศสยึดจันทบุรี ตั้งแต่ พ.ศ.2436
ถึง พ.ศ. 2447*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศรีปัญญา.
- ประพฤษี ศุภรัตน์เมธี. (2515) *ฐานะทางกฎหมายของชาวจีนโพ้นทะเล*. ใน *วารสารสังคมศาสตร์*
ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม).
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2529) *ศาลเจ้าและวัดจีนในกรุงเทพ ฯ.ใน รวบรวมบทความประวัติศาสตร์*
ปีที่ 29 ฉบับที่ 8 (กุมภาพันธ์).
- _____. (2539) “ใต้เทียนกง : ผู้ตรวจการแห่งสวรรค์ของชาวจีนใต้หวันที่บางปู”
วารสารศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 17 ฉบับที่ 4 (กุมภาพันธ์).
- _____. (2546). *วิถีจีน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ประพันธ์ศาสตร์ จำกัด.
- _____. (2551) *การสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ
ชาวไทยเชื้อสายจีน ในจังหวัดบุรีรัมย์*. ดุษฎีนิพนธ์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. (2553) *อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในโพธาราม : การ
คงอยู่และการเปลี่ยนแปลง*. งานวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิชัย วาสิงหนท์. (ม.ป.พ.) *สยามานุสรณ์*, กรุงเทพฯ : สัตยาการพิมพ์
- มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ. (ม.ป.พ.) *มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ* : ม.ป.ท.
- มูลนิธิสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. (2555) *พระประวัติและผลงานสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ
ดำรงราชานุภาพ*. กรุงเทพฯ : หจก.สามลดา. (มูลนิธิสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ
จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานทอดพระเกียรติ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง
ราชานุภาพ ในปี พ.ศ.2555 เนื่องในโอกาส 150 ปีวันประสูติและครบรอบ 50 ปีที่
องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ถวายพระ
เกียรติ (ประสูติ 2347-สวรรคต 2486) ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก)

บรรณานุกรม (ต่อ)

โรงเรียนปวยฮั่ว (2549) หนังสืออนุสรณ์ครบรอบ56 ปี โรงเรียนปวยฮั่ว 1950-2006 (2493-2549)

ม.ป.ท.

วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ และสุภาวรงค์ จันทวานิช. (2543) ชาวจีนแต่จิวในสภาพสังคมไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. ใน *ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและภูมิภาคอื่น* เดิมทีเฝ้าซัน สมัยที่หนึ่ง ทำเรื่องจากหลิน (2310-2393). กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัลภา บุรุษพัฒน์. (2517). ความเป็นมาของชาวจีนในประเทศไทย. ใน *ชาวจีนในประเทศไทย* กรุงเทพฯ : แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล.

ศ.กิตติคุณ ดร.ปิยนารถ บุนนาค. (2553) *ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่* (ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาบาวริงถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516), กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์วัฒนธรรม อำเภอพระประแดง. (2543) *เรื่องน่ารู้ คู่เมืองนครเขื่อนขันธ์* (จัดทำเนื่องในพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2).

ม.ป.ท.

ส.พลายน้อย. (2530) คนจีนครั้งสร้างกรุง. ใน *เส้นทางเศรษฐกิจ (ฉบับพิเศษ) คนจีน 200 ปี* ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร (ภาค2). กรุงเทพฯ : สหมิตร.

สมัย สุทธิธรรม. (2524). *สมุทรปราการ*. กรุงเทพฯ : โอ .เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์.

สภาวัฒนธรรมบางพลี . (2553). *เล่าเรื่องเมืองบางพลี* (เล่มที่ 2). กรุงเทพฯ : พงศ์พัฒนการพิมพ์.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย, นริศ วัฒนานนท์ และ พัฒน์ น้อยแสงศรี. (2541) การสำรวจเบื้องต้นศาลเจ้าจีนในย่านตลาดปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ. ใน *วารสาร มจร. วิชาการ* ปีที่ 1 ฉบับ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม).

สมชาย ชัยประดิษฐ์รักษ์. (2547) *พระเจดีย์กลางน้ำ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ส.แสงงาม.

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. (2504) *สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์* จากพระราชพงศาวดารราชการที่ 5 ตอน 4 ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน พิมพ์ในงานทำบุญอุทิศ หลวงอร่าม เรื่องฤทธิ์ (ชวน บุนนาค) และ นางอร่าม เรื่องฤทธิ์ (สุดใจ บุนนาค) ณ เมรุวัดประยุรวงศาวาส 14 มีนาคม พ.ศ. 2504 กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.

สุด แสงวิเชียร. (2518) *ศิริราชที่มรฐัจัก*. พระนคร : วอลท์ดิสนีย์โฆชันและกิจการพิมพ์.

สุภาภรณ์ จรัสพัฒน์. (2533) เรื่องฝันพระยาสุริยานุวัตรในกิจการฝันของรัฐบาล. ใน *ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, สิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร, สาวิทย์ ไพทยวัฒน์, นิตติ กสิโกศล, สุมาลี บำรุงสุข และสุภาภรณ์ จรัสพัฒน์ พระยาสุริยานุวัตร (เกิด บุนนาค) นักเศรษฐศาสตร์คนแรกของเมืองไทย,*

บรรณานุกรม (ต่อ)

- กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด. (มูลนิธิโครงการตำรา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดพิมพ์)
- สุภัทรดิศ ดิศกุล. (2518) *ศิลปินในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ. (2544) *จีนทักษิณ : วิถีแห่งพลัง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2504) *การสำรวจสำมะโนประชากรทั่วประเทศ 2503*. พระนคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติจัดพิมพ์.
- จำปาศรี เทพสง่า, สุทธินันท์ โลจายะ, สวางค์ศรี สันติจารี ชูติมา เนียมอิม. (2543) *เรื่อนำรู้คู่มือเมืองนครเขื่อนขันธ์*. สมุทรปราการ : ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอพระประแดง จัดพิมพ์
- เอกพงษ์ อรุณรัตติยากร. (มปพ.) *ประวัติศาสตร์จากท้องถิ่น “ชุมชนบ้านสมุทรจีน” ควรรค่าอนุรักษ์*.
สมุทรปราการ : ม.ป.ท.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2544) *คู่มือวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา* สถาบันวิจัยและพัฒนา. ขอนแก่น : ห.จ.ก. โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง (2519) *จดหมายเหตุพระราชกิจรายวันพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*
จศ.126
- (พ.ศ.2450) *ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้ากมลปราโมทย์ เทวกุล ท.จ.ว. ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส*
(วันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2519) กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- (2551) *ประชุมจดหมายเหตุหอรวม 3 ฉบับ. (จดหมายเหตุหอฉบับพระยาประมุขธนรักรักษ์ จดหมายเหตุของจหมื่นก่งศิลป์ จดหมายเหตุบุญชี น้ำฝน (เล่มที่ 1-3) ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ต้นฉบับ.
- (2512) *ประชุมพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงบริหารราชการแผ่นดิน (ภาค 4)*. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- (2512) *ประชุมพงศาวดาร (เล่ม 35) (ประชุมพงศาวดารภาค ที่ 62 (ต่อ) เรื่องทูตฝรั่งสมัยรัตนโกสินทร์* กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา.
- (2507) *ประชุมพงศาวดาร เล่ม 12 (ประชุมพงศาวดารภาคที่ 15-18)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2482) *พงศาวดารเมืองสงขลาเรื่องพระยาวิเชียรคีรี พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาวิเชียรคีรี (25 มีนาคม 2482)* พระนคร : ไสภณพิพรรฒนาการ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- (2478) ราชกิจจานุเบกษา 50 (0 ก.) 10 ธันวาคม หน้า1735-1739 โดยตาม“พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลนครสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2542”
- (2542) ราชกิจจานุเบกษา 116 (19 ก) 23 มีนาคม หน้า1-5
- (2011) Smutprakan BL Magazine (Smutprakan Business Line Magazine (6/2011). สมุทรปราการ : ม.ป.ท.

Lauer, R. H. (1982). *Perspectives on Social Change*. (3rd .ed.) London : Allyn and Bacon

Moore, W. E.(1965). *Social Change*. New Delhi : Prentice-Hall of India.

Paul Wheatley. (1961) *The Golden Khersonese : Studies in the Historical Geography of the Malay Peninsula before A.D.1500*. Kuala Lumpur : University of Malaya Press.

Soo Young Auh. (2008) *Value Change and Democratization in South Korea*. Leiden : The Netherlands.

Stodalska, M. (1998). Assimilation and Leisure Constain : Dynamics of Constructs Leisure in Immigration Population. *Journal of Leisure Research*, 30 (4).

Victor Purcell. (1966) *The Chinese in Southeast Asia*. London : Oxford University Press.

William G., Skinner. (1957) *Chinese Society in Thailand*. New York : Cornell University Press.

马书田 . (1990) 《华夏诸神》北京：北京燕山出版社 .

开明书店二十五史刊行会编. (1934) 《二十五史》. 上海：开明书店印行.

刘丽芳. (Pompan Laohasirinadh) (1989) 《新加坡与曼谷华人宗教信仰及祭祀之比较》，硕士论文. 国立新加坡大学中文系. 新加坡.

北攬天德善堂编. (2540) 《北攬天德善堂慶祝成立二十二週年紀念特刊》

(หนังสืออนุสรณ์ฉลองครบรอบ 22 ปี. มูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ) สมุทรปราการ : มูลนิธิร่วมกุศลจัดพิมพ์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- 许梅.(2002)“泰国华人政治生活的变迁”《东南亚研究》No 2.
- 庄国土等“华侨华人分布状况和发展趋势”.《研究与探讨》No 4 ; 2010
- 李亦园 (1998)“中国文明的民间文化基础”《中华读书报》8月5号.
- 李恩涵.(En-han Lee) (2002)《东南亚华人史》; 五南图书出版社股份有限公司.
- 吴华 (1975)《新加坡华族会馆志》第1册,新加坡:南海印务出版社。
- 周南京.(2001)《华侨华人百科全书侨乡卷》北京:中国华侨出版社.
- 周宗廉 周宗新 李华玲 (1992)《中国民间的神》长沙市:湖南文艺出版社出版。
- 陈丽园.(2003)“近代海外华人的跨国主义研究——以潮人侨批联系为例”见李志贤主编《海外潮人的移民经验》新加坡:新加坡八邑会馆出版.
- 杨锡铭.(2009)《海外潮人史话》(潮人文史资料丛书之一)北京:中国文史出版社.
- 泰国北揽公立培华学校编.(2549)泰国北揽公立培华学校创校56周年纪念刊(1950-2006)(2493-2549).出版处及出版社不祥.
- 泰国北揽公立培华学校编.(出版期不祥)泰国北揽公立培华学校建校六十周年纪念刊.出版处及出版社不祥.
- 泰国福建会馆委员会编.(1972)《泰国福建会馆成立六十周年纪念特刊》พระนคร : ทวีศิลป์การพิมพ์ (参见“多福”的“闽江九龙摊之今昔”)
- 野上俊静等.(1972).《中国佛教史概说》台北:台湾商务印书馆.
- 谢有允.(1953)《新编暹罗国志》曼谷:南海出版社.
- 福建通志局编.(1968)《福建通记》.(第2册).台北:大通书局.
- 黄静.(2003)“潮汕与大陆传统侨乡”见李志贤《海外华人的移民经验》新加坡:新加坡潮州八邑会馆与八方文化企业公司
- 黄匡时、嘎日达(2010)“社会融合理论研究综述”《新视野理论资讯》第6期
- 黄昆章.(2007)“宽容与融合:泰国华人争取生存发展问题的思考-以泰国美斯乐“云南村”为例”《八桂侨刊》No. 03.
- 黄璧蘊.(Ms.Chweewan Wongcharoenkul) (2010)《泰国华人作用:泰国曼谷王朝拉玛三世至拉玛五世时期华人社会(公元1824年至1910年)》.上海大学2010年博士论文.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการปกครอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ พรรณ จันทโรนานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ท่ากา
จังหวัดสมุทรปราการ อ.เมือง จ.สมุทรปราการเดือนสิงหาคม 2541
- นิรันดร สินธุสุวรรณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ พรรณ จันทโรนานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่ ตลาดโบราณ
หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ วันที่ 14 เมษายน
2558
- ปาดา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ พรรณ จันทโรนานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ
อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ วันที่ 17 เมษายน 2558
- มังกร พงศ์จัญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ พรรณ จันทโรนานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนปวยฮั่ว ถนน
สายลวด อ.เมือง จ.สมุทรปราการ วันที่ 16 ตุลาคม 2557
- ลิ้มเอี้ยง (林养) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ พรรณ จันทโรนานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่มูลนิธิร่วมกุศล
สมุทรปราการ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ วันที่ 16 ตุลาคม 2557
- อติเตง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ พรรณ จันทโรนานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่โรงเจถ่งเสียง อ.เมือง จ.
สมุทรปราการ วันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2558
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางเมือง(th.wikipedia.org>wiki>อำเภอบางเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
(10/02/2558)
- ฮั่ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ พรรณ จันทโรนานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ศาลเจ้าแม่ทับทิม ถนนท้ายบ้าน อ.
เมือง จ.สมุทรปราการ วันที่ 5 ธันวาคม 2558

Gail and King and Meghan Wright ; “ Diffusionism and Acculturation ”

<http://www.as.ua.edu/ant/Faculty/murphy/diffusion.htm> (03/02/2549)

Robert_Redfield “Great Tradition and Little Tradition “

(en.wikipedia.org/wiki/Robert_Redfield) (11/08/2014)

และ www.blackwellreference.com/public/tocname?id=99

-----“Texas Teo Chow” , Houston, Tx 10600 Turtie Wood ct ., Houston ,Tx

77072www.dajafa.com2016.online)(www.dajafa.com/listing/texas/buddhism/23

152/ (11/05/2016)

บรรณานุกรม (ต่อ)

----- “Stabilize, privatize liberalize” [http://books.google.co.th/books?id=ianIAAAAQBAJ&pg=PA23&pg=PA23&dq=modernization + cultural = change](http://books.google.co.th/books?id=ianIAAAAQBAJ&pg=PA23&pg=PA23&dq=modernization+ cultural = change)
(11/04/2015)

庄国土等《华侨华人分布状况和发展趋势》

qwgzy.gqb.gov.cn/yiytt/155/1830.html (22/01/2015)

李亦园《中国文明的民间文化基础》 [http://www.gmw.cn/01ds/1998-](http://www.gmw.cn/01ds/1998-08/05/GB/210%5EDS605.htm)

[08/05/GB/210%5EDS605.htm](http://www.gmw.cn/01ds/1998-08/05/GB/210%5EDS605.htm) (19/02/2549)

吴华.《南洋华侨为何崇拜本头公》 [enjoy.eastday.com/epublish/gb/paper451/2/](http://enjoy.eastday.com/epublish/gb/paper451/2/class045100002/hw2130b298.htm)

[class045100002/hw2130b298.htm](http://enjoy.eastday.com/epublish/gb/paper451/2/class045100002/hw2130b298.htm) (海外风潮资料) (11/05/2559)

郑萍《村落视野中的大传统与小传统-东郑庄人类学个案分析》

http://www.channelwest.com/files/friends/yndxrlx/xsyd/01_02.htm(19/02/2549)

黄匡时、嘎日达“社会融合理论研究综述”《新视野理论资讯》2010.6

\ www.sociology2010.cass.cn/upload/2011/03/d20110309195910484.pdf (03/02/2015)

郭秋梅“秉持与融合：东南亚华人“华人性”的嬗变”《东南亚纵横》(Around

SouthEastAsia) ([wenku.baidu.com/view/9c1d2849f01dc281e53afod8.htm?](http://wenku.baidu.com/view/9c1d2849f01dc281e53afod8.htm?re=view)

[re=view](http://wenku.baidu.com/view/9c1d2849f01dc281e53afod8.htm?re=view)) (22/01/2015)

黄昆章《宽容与融合：泰国华人争取生存发展问题的思考-以泰国美斯乐“云南村”为例

(bgqk.cbpt.cnki.net/WKD/webpublication/paperDigest.aspx?paperID=35896e58_c32d_4772-9bebbdd4e99c5221) (25/01/2015)

黄璧蕴 (Ms.Chaweewan Wongcharoenkul) “《泰国华人作用：泰国曼谷王朝拉玛

三世至拉玛五世时期华人社会（公元 1824 年至 1910 年）》

(lib.cnki.net/cdmd/1903=1011163601.html) (25/01/2015)

程红《潮州人拜城隍》 www.mzb.com.cn/html/report/14016167-2.htm (11/05/20

作者不详《现代化》 [wapbaike.baidu.com>item>现代化](http://wapbaike.baidu.com/item/现代化) (31/03/2018)

及 baike.baidu.com/view/183625.html (11/04/2015)

----- 《海外华人》 [wapbaike.baidu.com>item>海外华人](http://wapbaike.baidu.com/item/海外华人)

(31/03/2018)

บรรณานุกรม (ต่อ)

- 《泰国华人》 wapbaike.baidu.com>item> 泰国华人 (31/03/2018)
- 《注重乡土社会中的大传统与小传统》 <http://www.ynift.edu.cn/yld/web/Article/ShowArticle.asp?Article.ID=219> (12/02/2006)
- 《乡土社会中大传统与小传统的文化分析》
<http://www.yn.148.com/info/newsdetail.asp?id=20020430141542>
(19/02/2006)
- 《城隍》 wapbaike.baidu.com>item>城隍 และ www.baik.com/wiki>北京城隍庙(29/03/2018)

ภาพประกอบ

ภาพที่ 1 ป้ายศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรปราการ ชาวจีนเรียกว่าศาลเจ้าเซี่ยอึ้ง (城隍廟)

ภาพที่ 2 โต๊ะบูชาหน้าที่ตั้งรูปเคารพเจ้าพ่อหลักเมือง หน้าโต๊ะบูชาเป็นที่เผากระดาษและเสาทีกง

ภาพที่ 3 ป้ายศาลเจ้าหน้าอาคารทางเข้าศาลเจ้าเซี่ยอั้ง

ภาพที่ 4 สระเสื่อในศาลเจ้าเซี่ยอั้ง

ภาพที่ 5 สระมังกรในศาลเจ้าเซี่ยอึ้ง

ภาพที่ 6 ศาลเจ้าเซี่ยอึ้ง มองจากด้านหน้า

ภาพที่ 7 ภาพเก่าในโรงเจต่งเลียง (同善坛)

ภาพที่ 8 ภาพเก่าในโรงเจต่งเลียง คราวจัดงานเจเดือน 9

ภาพที่ 9 ลานหยินหยาง และด้านหน้าอาคารมูลนิธิสุสานปากน้ำ ศาลเจ้าไต้ฮง (大峰祖师)

ภาพที่ 10 ลานหยินหยาง และคำเชิญชวนทำบุญของศาลเจ้าไต้ฮง

ภาพที่ 11 ป้ายทางเข้าศาลเจ้าไต้ฮง

ภาพที่ 12 ถ่ายรูปกับคณะกรรมการบางท่านของศาลเจ้าไต้ฮง

ภาพที่ 13 ป้ายทางเข้าตัวอาคารศาลเจ้าไต้ฮง

ภาพที่ 14 องค์หลวงพ่อไต้ฮงในศาลเจ้าไต้ฮง

ภาพที่ 15 พระอรหันต์จีง และหลวงปู่ไต้ฮงในศาลเจ้าไต้ฮง

ภาพที่ 16 พระโพธิสัตว์กวนอูในศาลเจ้าไต้ฮง

ภาพที่ 17 ผู้ปฏิบัติธรรม แจโกว แจอี นั่งสวดมนต์ในศาลเจ้าไต้ฮง

ภาพที่ 18 ประตูทางเข้ามูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ (天德善堂) ถ่ายจากด้านใน

ภาพที่ 19 รูปหมู่ที่ผู้วิจัยถ่ายร่วมกับคณะกรรมการบางท่านของมูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการที่ห้องประชุม

ภาพที่ 20 รูปหมู่ที่ผู้วิจัยถ่ายร่วมกับคณะกรรมการบางท่านของมูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการหน้าทางเข้าอาคาร

ภาพที่ 21 ศาลาร่วมกุศลของมูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ

ภาพที่ 22 อีกมุมหนึ่งของศาลาร่วมกุศลของมูลนิธิร่วมกุศลสมุทรปราการ

ภาพที่ 23 ผู้วิจัยถ่ายภาพร่วมกับท่านมังกร พงษ์ผจญ (李锦龙) และอาจารย์สุวิมล
ที่ห้องประชุมโรงเรียนป้วยฮั่ว

ภาพที่ 24 ผู้วิจัยถ่ายภาพร่วมกับท่านมังกร พงษ์ผจญ (李锦龙) และอาจารย์สุวิมล
ที่ห้องประชุมโรงเรียนป้วยฮั่ว

ภาพที่ 25 ศาลเจ้าพ่อเก๋า (本头庙) ซ้างโรงเจ่งเสียง

ภาพที่ 26 ศาลเจ้าแม่ทับทิม (本头妈) ที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

ภาพที่ 27 ที่ตั้งรูปเคารพเจ้าแม่ทับทิมและโต๊ะบูชา

ภาพที่ 28 ป้ายปากทางเข้าศาลเจ้าแม่ทับทิม

ภาพที่ 29 โรงจี้วการในชุมชนจีนใต้เฮงเสี่ย (大兴社)

ภาพที่ 30 อีกมุมหนึ่งของโรงจี้วการในชุมชนจีนใต้เฮงเสี่ย (大兴社)

ภาพที่ 31 แทนบูชาฟ้าดินและเทพยดาถึงศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนจีนที่ใต้เฮงเสี่ย

ภาพที่ 32 รายนามผู้บริจาคสำหรับการจัดงานประจำปีของชุมชนจีนที่ใต้เฮงเสี่ย

ภาพที่ 33 ป้ายชุมชนจีนใต้เฮงเสี่ย (大興社)

ภาพที่ 34 อาคารสวยงามของ อบต.ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอมุทรเจดีย์

ภาพที่ 35 ป้ายตลาดโบราณบ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ อำเภพระสมุทรเจดีย์

ภาพที่ 36 ทำน้ำหน้าตลาดโบราณ สำหรับเดินทางไปยังชุมชนอื่นใกล้เคียง

ภาพที่ 37 ตลาดโบราณ สะพานข้ามไปยังที่อยู่อาศัยอีกส่วนหนึ่ง

ภาพที่ 38 ศาลเจ้าพ่อปู่แดงในตลาดโบราณ หมู่บ้านสาขลา

ภาพที่ 39 ชั้นบนในศาลเจ้าพ่อปู่แดง

ภาพที่ 40 ด้านล่างของศาลเจ้าพ่อปู่แดง

ภาพที่ 41 รูปหมู่ที่ผู้วิจัยถ่ายร่วมกับผู้นำชุมชนในตลาดโบราณ คุณประธาน แม้นเหลืองอ่อน (แม่
เตียว) และ คุณนิรันตร์ สุวรรณสินธุ์ (แม่เล่า)

ประวัติย่อผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.พรพรรณ จันทโรนานนท์

วุฒิการศึกษา   ปร.ด. (สังคมวิทยา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

M.A. (Chinese Studies) National University of Singapore (NUS)

ประเทศสิงคโปร์

ศศ.ม. (โบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศศ.บ. (โบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยศิลปากร

สถานที่ทำงาน   คณะภาษาและวัฒนธรรมจีน มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

โทรศัพท์ 02-3126300 ต่อ 1478

ผู้ร่วมวิจัย

อาจารย์ไพศาล ทองสัมฤทธิ์

วุฒิการศึกษา   M.A. (Modern Chinese) Beijing Language and Culture University,
P.R.China

ศศ.บ. (ภาษาจีน) เกียรตินิยมอันดับสอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สถานที่ทำงาน   คณะภาษาและวัฒนธรรมจีน มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

โทรศัพท์ 02-3126300 ต่อ 1477